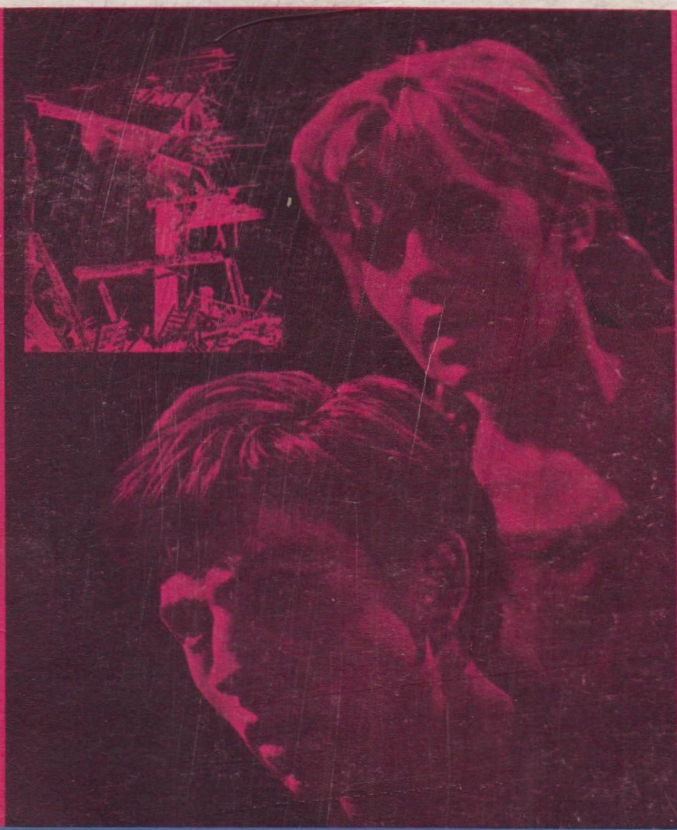
Patrick White

YAŞAYAN ÖLÜLER

TEL YAYINLARI

NOBEL 1973

YAŞAYAN ÖLÜLER / Patrick White / Türkçesi: Sevil Noyan Güner / Dizgi baskı: Sümer Matbaası / TEL YAYINLARI: 24 Roman Dizisi: 12 / Cağaloğlu Meydanı 25/9 - İstanbul / PK. 636 Tel: 26 77 54 / Birinci Basım Aralık 1973.

Patrick White

YAŞAYAN ÖLÜLER

Türkçesi : Sevil Noyan Güner

Nobel 1973

TEL YAYINLARI : 24
Roman Dizisi : 12

Seni zevke ve acıya emanet ediyorum: Her ikisi de düşüncelerine, davranışlarına gözkulak olacaklar; tutkularını doğuracak, nefretlerini, dostluklarını, şefkatlerini, hiddetlerini uyaracaklar; arzularını, korkularını, umutlarını alevlendirecekler; gerçekleri gözlerinin önüne serecekler; seni hatalara düşürecekler ve sana binlerce saçma ve değişik ahlâk ve hukuk düzeni doğurttuktan sonra, bir gün, manevî dünyanın düzen ve mutluluğunun gelişmesine bağlı olduğu basit ilkeleri buldurtacaklardır.

HELVETIUS

BÖLÜM I

•1

Garın dışında kalanlar, hiç bir duygusallık göstermeden kendi yollarında yürüyüp gittiler. Hızla akan insan selinde, tüm yüzler aynı anlamda, aynı duygusuzluktaydı. Geceydi : Neon ışınları dalga dalga bu insan selini yalıyor, ama bu yüzlerde hiç bir özellik görülemiyordu; beyaz yüzler, köşeli yüzler, uzun yüzler! sadece bir an bu çehrelerde canlılık belirmişti; o da kırmızı, ya da mor neon ışınlarının yansımasındandı. Bu arada kulakları da seslerle dolmuştu, ama bu karmaşık akışta, bir türlü duygusal bir ses duymamıştı; sadece sokağın ıslak taşlarında taşan araba tekerlekleri ve otobüs gürültüleri vardı. Tüm sesler çevreyi bastırıyor, kulakları tırmalıyordu. Gereksizdi bu sesler, anlamsızdı. Sürüklenen yüzlerle, seslerle birlikte, o da benliğini bu karanlığa bırakmıştı; düşünceleri bu karanlıkta duran, karanlığa giden trendeydi. Onca daha iyiydi böylesi, böyle hissetti. Üzerine çevrilen o içtenlik dolu bakışlara, sadece bir kez baktı; rayların acıklı gıcırtılarını sadece bir kez duydu. Ve sonra başını çevirip, kulaklarını tıkadı : Londra, içinde boğulmamak için çabalanan bir denizdi, yüzmeye çabalamak daha iyiydi. Gardan uzaklaşan son vagon dizisi Eden'in yüzünü ve kişiliğini çalıp, uzaklara götürdü.

Elyot Standish, kalabalığı yararak, gardan çıktı. Gözlerini kamaştıran ışıklar, o kişinin varlığına saygı duymayan sokak lambalarının ışıkları, bedenini delip, kemiklerine işledi. Böylece artık o da, garın dışında kalanlardan biriydi. Göz çukurları kapkaraydı. İki boş yuvarlak kemikten başka bir şey değildi. Yalnızca iki boş kemik yuvarlağıydı gözleri... az önce,

garda başını kocasının göğsüne yaslayarak, ona sımsıkı sarılmış Alman kadınını anımsadı. Ya da, o Alman Yahudisinde, zamanın kişileri eritip, amaçları yitiren baskısını duydu. Algıladığı sadece buydu.

Demişti ki Eden : Julia evden gitmiş olmalı! Onun çabuk ve titrek sesini duyar gibiydi. Garda, trenin hareketini beklerken, onunla havadan, sudan şeyler konuşmuştu. Bunlar, saçmalıklar dolu dünyanın, saçmalıklar dolu konuşmalarıydı. İki kişinin, ayrılmak zorunda olan iki kişinin, güçlükle buldukları sözcüklerdi.

Demişti ki Eden : Ama Julia'ya biraz ekmekle peynir bırakmasını söylemiştim. Herhalde mutfakta bulursun onları. Bir parça ekmek ve bir parça da peynir!

Sanki Elyot bunları bilmiyordu, bulamıyacaktı. Ama garda, ayrılış anında, bunlardan başka söylenecek sözler yoktu. Saçmalık kavramı, ayrılık anında başka sözler söyletmezdi.

Elyot da, Eden'a şöyle demişti : Paris'ten mektup yaz bana! Ve bunları dedikten sonra da boğazına bir yumru tıkanmıştı.

Gerçekten söylemişti bu sözleri, ama kupkuru, anlamsız ve adiydi : Şimdi bu sözleri kendisinin söylediğine inanamıyordu. Paris karışıktı ve işte Eden da, bunun için oraya gidiyordu; Londra'nın kara sularından, Paris'in kara topraklarına göçüyor, insanlara yardıma koşuyordu. Bir gün Eden, Adeline'le Fransa'ya gidişini anlatmış, havanın güzelliğinden söz etmişti. Elyot onu dinledikten sonra bu sözlere gülmüş ve sonra da utanmıştı; güldüğü için utanmıştı. Duygularıyla davranışları aykırıydı; ayrılmadan önce onun elini tutmayı düşünmüş sonradan caymış-

tı. Oysa, bunlar Eden'in elleriydi. Yaşadığı ülkeden ayrılış töreninde, törelere uygunca giyilmiş, siyah eldivenli elleriydi. Neden, niçin ve hangi düşünceyle, geleneklerden bu denli kaçan ve korkan Eden, bu siyah eldivenleri giymişti? Herhalde son kez, geleneklere göre Londra'dan ayrılmak istemişti. İşte artık Eden gitmiş, yok olmuştu. Bir kaç saat önce, bunca yıldan beri, ilk kez, ona açıkça bir soru sormak istemişti; ama aldığı cevap siyah eldivenlerin sırrını çözememişti. Aslında pek de üstelememişti; çünkü çok iyi biliyordu ki, bu 'on siyah parmak.', Eden'in yaşantısının sır küpünde ufacık bir damlacık olarak kalacaktı.

Ve böylece de susmuş ve onu trene bindirmişti. Sonra, o son dakikalar gelip çatmış, elma ve gazete kokuları, inleyen tren düdüğüne karışan insan sesleri ve onların hüzünlü, üzüntülü yüzleri--yüzler - yüzler, Elyot'a çarpmıştı. O, trenin penceresinden el sallamıştı. Kısa, sinirli ve şaşkın bir şekilde elleri boşlukta dalgalanmıştı: Çünkü Elyot'la Eden her zaman, birbirlerine böyle korkakça davranmış, hiç yakınlaşmamışlardı. Siyah eldiveninde bir delik görmüştü. Eden'ı, onun beyaz yüzünü, kara parmaklarlardaki beyaz noktayı, son kez görmüştü. Sonra da, tren sonsuzluğa yönelen sarı sis tabakasına gömülmüştü. Bir küçük Yahudi, elindeki buruşuk mendilini yanağına dayamıştı. Trenle, bu sonsuzluğa uzanan trenle, kişiler Avrupa'ya gidiyorlardı. Hangi amaçla, hangi çağrıyla gidiyorlardı?

Elyot sokaklarda gezdi durdu. Eve gidecekti ama, yolunu kaybetmişti; kendi düşünceleri de, treninki gibi sonsuzdu. Bu göçüş görevinin anlamını anlayamadı; Eden'ın yüzündeki anlam da ona hiç bir

şey anlatmamıştı. Siyah eldivenlerin sırrı onunla gitmişti, çözümlenemeden gitmişti. Bu da anlaşılamıyacak, açıklanamıyacak binlerce düğümün küçücük bir parçasıydı, ve böyle olarak kalacaktı. Bunu kabul etmeliydi. Zor değildi bu gerçeği benimsemek Elyot için; zaten gecenin karanlığında gizlenmiş, binlerce şey vardı. Bunları da çözemiyordu : Bomboş ışıklar, loş sokaklar, üzerine yağan renk renk neon ışınları, herşey karmakarışıktı. Geçmişteki tüm anılar, ya esrarlı, ya da anlamsızdı. Anlamsızlığa katlanmak daha da güçtü.

Yürüdüğü sokakta, sanki tarih öncesinden kalmışlığın derin bir sessizliği vardı. Elyot eve gidiyordu. Yaklaştıkça, o derin anlamsızlık değişmiyor, ve içindeki karışık duyguları; o çok iyi tanıdığı, bildiği yerleri, yerinden oynatıyordu. Yürümeyip dursa bile; kaldırımda yalpalayan sarhoşu, bir çok kez döndüğü bu köşeyi, birbirine benzeyen nice sarhoşları, bir bir anımsasa da, yine şimdiki zamanla- geçmişi ayırdedemiyordu. Ayrıntılar yağmurda erimiş ve geçmiş olaylarla, şimdikiler birbirine karışmıştı. Belki de; titrek parmaklarıyla ceplerini karıştırarak para arayan; sararmış gözleriyle sanki kusacakmış, yığılacakmış, önünde çukura düşecekmiş gibi bakan, o sarhoşla birlikte, Elyot da geçmişte yok olmuştu.

Elyot kaldırımda durdu. Artık çok zamanı vardı; bu erimiş, yitirilmiş dünyada, bir çok sarhoşu, bıkıp usanmadan seyredebilirdi. Acaba, geçmiş olaylar yeniden yaşanabilir miydi? Bekledi; tüm umuduyla geçmişi bekledi. Gelmemişti; o yağ-lekeli yağmurluklu ve buruşuk bereli sarhoş! İlerleyen saatlerle umutsuzluğu arttı. Bir an, çok kısa bir an, yüzü aydınlandı: Belki de geleceklerdi, bekledi. Ama ne Eden, ne de sarhoş geldi. Bu bir yabancılaşmaydı;

çevreye ve gerçekle-düşe olan uzaklıktı. Fakat gerçeklerden kaçamayacağını kavradı, çünkü içinde kıvranan birşeyler vardı: Kederini içine gömdü, çiseleyen yağmur, o serin rüzgâr, ayaklarının altındaki sert taşlar ona hâlâ etten-kemikten varlığını hissettirdi. Elyot yaşadığına sevindi.

O sarhoş, meyhaneden çıkmış, kaldırımda Elyot'u görmüştü; homurdanarak gözlerini ona dikmiş ve bir süre, anlamsızca bakmıştı. Sonra birden, sallanan kolları ve yalpalayan ayaklarıyla, tıpkı bi kukla gibi yola fırlamıştı. Elyot, sallana sallana sokağın ortasında yürüyen bu sarhoşa koşmak istemişti; çünkü garip bir içgüdü, olacakları Elyot'a söylemişti. Şöyle düşünmüştü Elyot : Kaldırımda yanyana duruşumuzun bir ilişkisi olmalı ve ben hemen onun yardımına koşmalıyım. İşte böyle aklından geçirmişti. Tam o sırada, hızla gelen, büyük ve kıpkırmızı otobüs gittikçe yaklaşmıştı. Kurtarman gerek; kurtarman gerek! diyen bir ses içinden haykırmıştı. Sokağın bin bir renk ışıkları birbirine karışmıştı. Çevrede herşey iç içe geçmişti. Fakat Elyot'un ayakları sanki yere demirlenmiş, ve yardımına koşacağı adamın ölümünü ona seyrettirmişti. Eski, lekeli yağmurluğu adamın üzerine örtmüşler fakat ayakları açıkta kalmıştı. Ayakkabılarının altı yırtıktı. Bala üşüşen arılar gibi, insan kümeleri cesedin başına üşüşmüşlerdi.

Şöför, adamın yanına gelerek, şöyle demişti: Hey Ulu Tanrım!

Elyot titremişti. Kaldırımda dona kalmıştı. Korkmuştu.

Şöför demişti ki : Gözleri kapalı yürümemeli insan! Sonra da dırdırlanmış, bağırmış, çağırmıştı.

Elyot'un elleri titriyordu.

Gözleri kapalı yürümüştü, daha doğrusu, yürüdüğünü sanmıştı. Aslında, ayakları hâlâ yerde mıhlıydı. Kendi kendine, bu ölümden ben sorumluyum, diye düşünüyordu. Toparlanacak, kalabalığa karışacak ve yerdeki adama bakacaktı. O sarhoşa bir şeyler diyecekti; ama ne diyecekti?

Bir kadın, kaşları çatık bir kadın, kuşkuyla yerdeki adama bakarak şöyle sormuştu:

Ölmedi değil mi, yoksa öldü mü?

İşte böyle demiş ve hemen ardından da kalabalıktan sesler yükselmişti. Acıyla, heyecanla, ya da iş olsun diye bağırmışlardı. Elyot yaklaşmış ve iki kişinin başı arasından, yerde yatan cisme bakmıştı. Adamın ağzının kenarından incecik bir kan çizgisi akıyordu. Yerde oluşan bu küçük kan gölü, sadece ve sadece o sarhoşundu. Kimse aldırmıyordu; akan kan, oluşan kan gölü onların değildi. Adamdan bir hırıltı, bir iç çekiş duyulmuştu.

Polislerin yanına, cankurtaranla bir adam gelmişti. Dudaklar, şekil şekil dudaklar, birşeyler söylemişler ve kanın üzerine beyaz bir bez bastırmışlardı. Peki, ben neden duruyorum burada, diye sormuştu kendi kendine ve sonra da cevabını vermişti: Buradayım, çünkü kaldırımdaki, o çok kısa süren bakışların saygısına duruyorum, demişti. Ve işte böylece orada büyülenmişcesine durmuş; yükselen sesleri duymamıştı bile; Gitgide o sesler yavaşlamış ve kaybolmuştu. Adamı sedyeyle cankurtarana taşımışlar ve kaçınılmaz SON'a götürmüşlerdi. Şimdi araba da uzaklaşmıştı. Tamam, bitmişti. Bir kişi daha göçmüştü.

İşte böyle olmuş ve Elyot Standish de, düşünce-

lerle dopdolu evine yollanmıştı. İlk adımı atamamış, kaldırımdan ayağını kaldıramamış ve sarhoş adamı kurtaramamıştı. Yorgundu, hastaydı. Ara sıra olayın önemini düşünmüş, sonunda yenilgiye uğradığını anlamıştı. Artık geçenler önemli değildi. Gerçekten önemsizdi. Bir süre sonra, ıslak kaldırımda göçüp giden o kişi, o tanınmayan kişi, dünyadaki tüm önemsiz olayın arasında unutulup gidecekti. Eden'in trenle gidişi, Elyot'un Ebury sokağında anılarla yürüyüşü, vicdanının sesiyle yerde yatan ölüyü diriltmeyi düşünüşü... evet, belki de herşey önemsizdi. Ya da erişilemiyecek kadar ıraktı. Elyot böyle düşünüyordu. Fakat yine de rahat değildi, beyninden midesine çöken ağırlık, acıyla tüm benliğini kasıyor, sarsıyordu.

Eve geldi ve içeri girdi, Bahçede köpeklerin çiçeklere zarar verip vermediklerine bakmak, Julia'nın kapıya bıraktığı süt şişelerini almak, acıklı, ya da dinsel bir tören değildi: işte eve gelmek buydu. Ceplerini karıştırıp, yalpalayıp, yere düşen sarhoş da aslında evine gitmişti. Ama sağduyu bunu böyle kabul edemiyordu. Belki hastaneye götürülen sarhoş, daha arabaya biner binmez, ölmüş ve evine gitmişti. Sağduyu böyle gerçeklerden kaçıyordu. Elyot eve girdi ve birinci katın ışıklarını yaktı. Bu ışıkla kurtuldu; gardan ev gelene kadar, geçirdiği acıdan arındı, toparlandı. Fakat şimdi de bembeyaz aydınlatılmış, garip bir sessizliğe bürünmüş, içinde oturanların terkettikleri bomboş bir evdeydi.

Şöyle demişti Eden : Mutfakta ekmekle peyniri bulursun.

Ve Elyot da, dosdoğru mutfağa gitmişti. Evin her tarafında garip, ürkütücü bir ölüm sessizliği vardı. Bir an ölümü duydu; bu, kişilerin terkettiği evin

içinde dolaştı. Yaşam, Eden'in, annesinin ve Julia Fallon'un gidişiyle yitirilmişti. Bu yalnızlıktan, sessizlikten acı duydu: Bu canlı kişlerin evde yarattıkları cansızlık, onu da yıkmaya başladı, o da onlarla bu evden göçmüştü sanki; böyle hissetti, böyle çökmeye başladı. Birden yaşadığını, soluk aldığını anladı, çünkü mutfakta bunu belirten şeyler vardı. Elyot onlara dokundu. Sabahleyin, belki de yeniden, gerçekledüş arasında bocalayarak kuşkuya düşecekti; ama yine de mutfaktaki eşyalarla, yaşadığına kendini inandırmaya çalışacaktı: Sandalyedeki önlük, tavşan kanı gibi kıpkırmızı bir fincan çay ve Julia'nın evde giydiği mavi terlikler, ona yardımcı olacaktı. Annesi derdi ki :

Yarın Julia'yla konuşacağım, söyleyeceğim; çok kararlıyım. Ama tabiî kırmıyacağım onu. Bu terlik meselesini halledeceğim.

Hep böyle kızardı Bn. Standish. Elyot, uzaktan, çok çok derinden annesinin sesini duydu. Ardından Eden'in ekmek-peynir deyişini de duydu. Mutfaktaki masaya baktı ve ekmekle peyniri gördü. Bakmakla yetindi, aç değildi; sesleri duymakla içine huzur gelmişti. Bilinçsizce peynire elini uzattı ve bir lokma ısırdı. Bu çok ucuz peynirin sabunsu bir tadı vardı; çünkü ancak bunu alabildim, demişti Julia Sözleri ve elleri bu sarı peynir gibi sert ve katıydı.

Standish'lerin evine Julia, savaştan önce gelmişti. Onların düzenli yaşantılarında kendine özgü bir yer kaplamıştı. Bu sadık hizmetçinin en büyük özelliği, olayları sağduyuyla değil de, sezgiyle çözümlemesiydi. Julia çok duyguluydu: evdeki olaylar, onu ya sevindirir, ya da üzerdi ama, duygularını pek belli etmezdi. Bn. Standish'in dediği gibi; Julia herşeyi sezen, ve değerlendiren bir ölçekti.

Geceleri, Clerkenwell'e teyzesine giderdi. Mutfaktaki sarı masa ve öteki eşyalar, Elyot'a Julia'nın bu yok olan varlığını, o kadar hissettirdi ki, oturma odasındaki adi saatin canlı vuruşları bile ona eşdeğerde olamazdı. Şimdi de, bu boş evin, boş mutfafağındaki tıkırdılar ve gıcırtılar, Elyot'a Julia'yı hatırlatıyor, özellikle kadının eski terlikleri, anılarını deşiyordu.

Böylece mutluluk duydu Elyot. Ev soğuktu. Fakat Julia Fallon'u hatırlamak onu birden canlandırmış, evi adeta ısıtmıştı. Sabahleyin yeniden süt şişelerinin tıkırtısını duyacaktı. Sabahı düşünmek, bütün geçmiş sabahları hatırlamak ve anıları canlandırmaktı. Birden mutfaktan fırlayarak, odasına yöneldi. Merdivenlerde ayak seslerini duyuyor ve ürperiyordu. Yukarı çıkacak, odasına girecek ve uyuyacaktı. Sabah olacak uyanacak ve çalışacaktı. Hemen hemen, her sabah annesi ona şöyle seslenirdi: Çalışıyorsun değil mi, Elyot? İşte bu sesleniş, Elyot'u çileden çıkarır, hırsla kulaklarını kapar ve odasında bir ileri, bir geri yürür dururdu. Bunca yıldır, sabah kahvaltısından sonra, odasına çekilmesinin tek nedenini annesinin sormasına içerlerdi. Fakat bu, geçmişteki, günlük düzenin bir parçasıydı: Annesi aşağı katın parmaklığına yaslanır, Elyot'un odasına böyle seslenirdi. Elyot genellikle, bu sesi duymamazlıktan gelir, cevap vermez ve annesinin yersiz sözlerinin, yankılanıp dudaklarının arasına girmesini arzulardı. Bir kez, usulca kapısını aralamıştı: Annesi parmaklığa yaslanmış, elini çenesine dayamıştı; sabahlığının geniş kolu dirseğine düşmüş, dalgın ve baygın gözlerle yukarıya bakıyordu, çağrısının tepkisini bekliyordu.

Bunları düşüne düşüne oturma odasına yürüdü.

Bu hayaletler evindeki tüm sessizlikte, en çok sesini duyduğu kişi annesiydi. Belki de odanın özelliğindendi: Bn. Standish burasını özene bezene döşemişti. Her eşyada onun elleri ve hatta ölümün simgesi vardı. Bu ev, ve özellikle bu oda, Bn. Standish'in bir zamanlar var olduğunu, ispatlamayan tek delildi. Öyleydi : Bn. Standish'in yaşayan ölüsü, Elyot'un gardan dönüşteki düşüncelerine engel oluyordu; bu ev onun özgürlüğünü yitiriyordu, çünkü burası yalnız ve yalnız annesinindi. Ve de onun anılarıyla bir ölüler evi olarak kalacaktı. Daha şimdiden, evin bu durumundan benliğini uyuşukluk kaplamıştı.

Aslında, odadaki cicili-bicili şeylerle avunmak isterdi. Canlanmak, yeniden hayata dönmek için oyalanmak gerekti, ama annesi, işte yine gözünün önünde canlanmış, sesi odayı doldurmuştu bile! bahçeye küçük bir köşk yapmak için, aldığı güzel fakat anlamsız ıvır-zıvırlar, odayı süsleyen elleri, King's Road'dan aldığı XV. Lui koltuğu, sehpanın üzerindeki fransızca romanı, sevdiği bölümleri kesmek için kullandığı makası, hepsi yerli yerindeydi; Bn. Standish hâlâ yaşıyordu. Annesinin bu lükse, anlamsız şeylere verdiği değerlerden Eden da tiksinirdi. Bir gün hızla kapıyı çarpıp, odasına çıkmış, annesine hakaret etmişti: ama hiç bir olay, ya da söz, annesini etkilememiş, o hep aynı Bn. Standish olarak kalmıştı: Kişiliğini yaldızlarla süslemişti. Tavus kuşu tüyleri, altın kaseler, üzeri değerli taşlarla süslü mücevher kutusu almış, tüm yaşamını böyle şeylerle değerlendirmişti.

Çocuklarımı kızdırıyorum, demişti Mrs. Standish; bunu da kendini acındırarak söylemişti. Çocuklarının kızgınlığı hâlâ devam ediyor, bir türlü giderilemiyordu: Annelerinin ölümü, yokluğu bile, ona

olan öfkelerini azaltamamıştı. İşte böyle anımsıyordu geçmişi: Teselli ararken, yaşamı benimsemeye çabalarken, hep eleştiriyordu: Duygusallık eleştiriye açıktır ve ancak birbirleriyle ilgili olanlar, birbirlerini sevenler eleştirir, diyordu. Ama, işte kızıyordu. Annesinin odasındaki resimler, onu öfkelendirmişti.

Mrs. Standish'in odasında, çerçeveden fışkırırcasına göz alıcı; bir resim vardı, Bu resim, başında şapka, boynunda ayıbalığı derisinden bir atkı ve ellerini manşona sokmuş küçük bir kızın resmiydi.

Küçük, parlak ve güzel gözlü bu kız, Elyot'un annesiydi. Şimdi bu resimlere bakıyordu. Gözüne, ikinci bir resim daha ilişti: Bunda ipekli elbise giymiş ve çok bilmişcesine gülümsüyordu. Bir zamanlar annesi bu resimlere bakarak, sözde, kendiyle alay ederdi, ama gizliden gizliye kendini de çok beğendiği açıktı. Ölmekle, alayları da öldürmüştü.

Kızgınca annesine bakarak, şunu demişti Eden: Odalara resim yerleştirmek burjuvalıktır! o sırada, bu sözleri söyleyecek yaştaydı. Elyot, o günkü konuşmaları iyice hatırladı; öyle yemeğinde, konserve sığır etiyle, hamur işi yiyorlardı. Annesi demişti ki; Tabiî burjuvalık. Bak, kokulu konserve eti ve hamur işi yiyoruz, ama ben bu pis kokuyu seviyorum. Böyle diyerek kıkırdamış, Eden'la alay etmişti. İşte annesi böyle konuştuğu zamanlar, ona yaklaşırdı Elyot; çünkü o zamanlar, bu yüzeydeki sözlerle kişiye yaklaşacak yaştaydı. Bunlar geçmişte kalan günlerdi; trenin hareket edip, siyah eldivenlerin sallanışı, acaba ne kadar zaman önceydi? Bu benim kız kardeşim, demişti Elyot bir kır yemeğinde ve yanındaki beyaz elbiseli çocuğa Eden'ı göstermişti. Elyot'la Eden hiç yakınlaşmamışlar, garip bir gerilimle, çocukluk ve gençlik yıllarını geçirmişlerdi. Odada şimdi de Eden'-

in resmine bakıyordu: Kır yemeğindeki küçük kıza hiç benzemiyordu, daha gerilere döndü. Kardeşi kitap okuyordu, o da birden odaya girmişti: Eden, hemen kitabı kapamış ve kıpkırmızı olmuştu. Birbirleriyle konuşmamışlardı. Zaten sık konuşmazlar, daha doğrusu konuşacak konu bulamazlardı. Geçen günler Elyot'u değiştirmemiş ama, Eden büyüdükçe değişmiş ve sonra da evde somurtkan, dışarıda hoppa bir kız olmuştu. O da, annesi gibi burjuvalığa meraklanmaya başlamıştı. Evde geçirdiği geceler, erkenden odasına çekilir, daktilosuyla, sigaralarını alır ve kapıyı Elyot'un yüzüne kapardı.

Geçmişte boğulmuştu Elyot: Anılardan kurtulmak istiyorum. Birden bu anılar ona çok acı gelmiş, allah-bullak olmuş, tıpkı mor-yakut taşlı kutunun yanındaki, sehpada duran bir haftalık gelincikler gibi içi kurumuştu. Eden'ın yaprakları teker teker koparışını, sapları kırışıkını anımsadı. Uzaktan, derinden bu sesler kulaklarında titreşmeye başladı. Eden çiçekleri Pimlico'dan aldım diyordu. Elyot'un gözleri bulandı: Kardeşi çiçeklerin dikenlerini ayıklıyor, işte şimdi de pencerenin yanında, ellerini çenesine dayamış oturuyordu. Çiçekler hâlâ vazodaydı, ölmemişlerdi; sanki Eden'in çiçekleri de **ölümsüzlük** simgesiydi. Bu çiçeklerde, Eden'ın onurlu duruşu ve gelenekleri yıkmak isteyen savaş gücü vardı.

Günlerden bir gün Mrs. Standish demişti ki: Zambak aldım, toplantı yapacağım, Zambaklar ve insanlar... Ne yiyeceğiz, Bir Eylül akşamıydı: Eden inliyor, sıkılıyordu. Elyot köşede sessiz-sedasız duruyordu. Connie Tiarks da onlardaydı. Connie **créme de mente** (1)'i halıya dökmüştü; zaten her toplantı-

(1) Nane likörü.

da halıya içkiler, yemekler dökülürdü.

Dışarıdaki arabaların, insanların gürültüleri bile annesinin sesini bastıramıyordu. Böylece anıları özellikle annesinin sesi, gerçekten daha gerçekti: Elyot, Adelaide geldi, ya da: Biraz gelsene Elyot, Mr. Collins'le tanış. Müzisyen. Ne hoş adam değil mi? diyordu. Bu geçmişi yaşadığı odaya, Eden'in bindiği trenin gürültülü sesi bile dolmuştu. İşte şurada Joe Barnett oturuyor; başını eğmiş, şapkasına, ellerine ve dizlerine bakıyordu. Orada da Muriel Raphael şömineye dayanmıştı. Elyot, tüm anılarını derleyecek, küçük bir koza yaptı; ve böylece de dış gürültüsünden kaçtı. YAŞAYANLARIN YERİNE ÖLÜLERİ koyup, onları yaşatmak çok kolaydı. Böyle düşündü ve böyle söyledi: Ben dışardakileri, sokaktakileri öldürerek, gürültüyü de öldürdüm; o kaldırımdaki sarhoş'u öldürdüm.

Şimdi sarhoş adam da karşısındaydı. Yüzü kan içindeydi. Konuşmak istiyordu. Oturma odası buz gibi soğuk ve kuytu koruluk kadar karanlıktı. Kanlı yüz, Elyot'a çok yakındı; ona elini uzatıp, dokunabilirdi. Herhalde sarhoş, hiç bir zaman konuşulamıyacağını bilmiyordu; Elyot onunla konuşamazdı, çünkü sokaktaki adamlarla, o yabancılarla, ölü de olsalar konuşulamazdı.

Odasına kapanıp çalışmalıydı; müzeye ve kütüphaneye de gitmeliydi, çünkü zamanla başarılarını ölüler saygıyla karşılayacaklardı. Gazeteciler, Mr. Elyot Standish'in mektuplarını. yazılarını beğeniyorlardı. Yazılarında, hep aynı öğelerin işlendiği söyleniyordu. Böyleydi işte; Elyot Standish, toz ve toprağa bağlanmıştı. Annesi, oğlum bilgin, diye övünmüştü. Oysa şimdi Mrs. Standish tozda yaşıyor, toprakta yatıyordu.

Elyot'un uyuşuk bedeninde bir irkilme oldu. Cansız bedenler tahtalar arasına yerleştirilir; ama öz, ya da yüz, sıyrılarak biçimsizliğine karşı koyar: Yaşayanlar bir şey yapar, ölüler yok olmayı reddeder. Hepsi bunu yapar: Annesi çok sevdiği odasını düzenlemiş, yeniden evine dönmüştü. Eden trenle Avrupa'ya gitmiş, Connie Tiarks'ların ve Joe Barnett'lerin yaşama uğraşına katkıları olmuştu. Adları anılmamış ama yapıtları kalmıştı. Taşla, tuğlayla yapı yapmamışlarsa da, yok olmaya karşı direnmiş ve başarmışlardı. İşte böyleydi: Yanımızda olmayanlar yanımızdaydı. Şimdi de o kaldırımdaki yabancı adam, bu boş eve girmek istiyordu. Onun da, ötekiler gibi, yapılacak işleri vardı. Artık bu ev onların eviydi. Evin iki bölümü vardı: biri, bu odalarda oturmuş, gezinmiş, yaşamış olanların bölümü; ötekiyse, bu evin dışında yaşayan yabancı bedensizlerin yerleşmek istedikleri bölümdü. Elyot, daha bu duyumsal, bedensiz yaşamı denememişti: ama onların arzularını anlıyordu. Durumları apaçıktı. Duvarları geçerek, belleğine sığınmak, orada bir anlam kazanmak istiyorlardı. Evet, belleği YAŞAYAN ÖLÜLER için bir sığınaktı. Ve böylece de, iki bölüm birleşmişti. Elyot'un evi, tıpkı iç içe geçmiş Çin kutuları gibiydi. Sonsuzluğa uzanan ve öteki kutularla birleşmeye hazır, sonsuzluk için bir amaçla uğraşanların yeriydi. Elyot görünüşte yalnızdı, ama gerçekte yalnız sayılmazdı; çünkü belleğini ve evini bu bedensiz varlıklarla birleştirerek, yalnızlıktan kurtulmuştu.

•2

Kitty Goose sokağa çıktı. Sokak kapısını çok dikkatlice açmıştı; çünkü kapının tokmağı eskiydi, hızlı

tutarsa elinde kalırdı. Sahanlığı kaplayan kötü cins yer muşambası yer yer kabarmıştı, bunları görmek gözlerini yaşartmış, soluğunu nefretle tutmuştu. Elbisesinde adilik yoktu, ama omuz dikişleri galiba sökülmüştü. Bunları evden çıkmadan önce düşünmüştü: ardından kapanan kapıda şimdi ev de, sıkıntılar da geride kalmıştı. Don vardı. saydam buz gölçüklerinin üzerini incecik bir beyaz kürk gibi örtmüştü; yolun bu parıltılı gölcüklerine basmak eğlenceliydi, sert adımlar altında çatırdayan sesler Kitty'ye neşe veriyordu. Ama şimdi neşesi kaçmış, sinirleri koparcasına gerilmişti. Hava çok soğuktu: içine işleyen ellerini donduran bu sert ve buzlu hava heyecanına bir de bedensel huzursuzluğu eklemişti. Elleri, manşonunda olmasına rağmen, yine de parmakları uyuşmuştu. Çok iyi biliyordu Kitty: başını çevirse, meraklı gözlerle kendini izleyen o iki Miss Spaldings'in kartal bakışlarıyla karşılaşacaktı. Bu iki kadın, kötü cins eşya kadar katıydı: duygudan yoksundular ve bu duygusuzluklarına da insan bir dereceye kadar dayanırdı; duyguları cimriydi, karşısındakinin verebileceğinden fazlasını isterlerdi. Hiç değilse, ciğerlerindeki havayı, ağzından çıkacak sözleri onlara söyleyerek rahatlayabilirdi. Evet, sokak kör değildi ama yardımcı da değildi. Biraz ilerde Mrs. Hicks, ağır ağır evindeki çiçeklerin yapraklarının tozunu alıyordu. Şimdi, Kitty Goose sokaktaydı; dünyanın tüm eleştiriciliğine, insanların meraklı bakışlarına hazırlıklı olmalıydı.

Kitty Goose, Kitty Goose diye içinden tekrarladı. Böyle yaptığı zamanlar ya çok mutluydu, ya da önündeki mutlu saatlerin düşüncesiyle heyecanlıydı. İşte şimdi de böyle yapıyordu, adını birkaç kez üst üstü söylüyordu. ama pencerelerin ardındaki meraklı

bakışların kulakları, bu sözcükleri işitemiyordu. Sokak boyunca, gizli işini belli etmeyenlere özgü, rahat ve sakin adımlarla yürüdü. Ancak iki-üç metre daha yürüyeceğim dedi; nalbant dükkânına oldukça yaklaşmıştı, koşmamak için kendini zorladı. Bir an önce bu sıkıcı yerlerden kurtulmak istiyordu. Nalbant'dan sonra bir yol uzanıyordu, boylu boyunca gözlerinin önünde mutluluğunun ilk habercisiydi; tek bir karaağaç vardı ve bu ağacı, üstünde bir altın taç gibi duran bir kuş yuvası tamamlıyordu. Ama kuşlar yuvalarında değildi. Çörek renkli kiliseden, hafifçe yayılan sesler duydu, adımlarını sıklaştırmıştı, pek önemsemedi bu sesleri, önemseyemedi; çünkü kendi adımları daha önemliydi. Şekerci dükkânının vitrininde renk renk şekerler, yemişler düzenle sıralanmıştı. Kitty'nin gözleri kamaştı, az sonra tüm renkler canlılığını kaybetmişti. Herşey bulanıktı. Ve sonra, kendini mutluluğa boğacak, o uzayan yolda buldu: Dondurucu rüzgâr esiyor, ama artık Kitty üşümüyordu; çevresinde dikenler ve kırmızı şeytan şalgamları vardı; bunlar herhalde üşüyorlardı ki, birbirlerine yakınlaşmış. sarılmışlardı. Artık gerçek, öz davranışlarına dönebilirdi Kitty: tanıdığı duygusuz, ya da meraklı gözlerden ıraktı. İster gülümser, isterse somurturdu; ya yavaş, ya da hızlı yürürdü: Kitty, içinden geldiğince hareket edebilirdi.

Daha çok zaman vardı, ama Kitty koşarcasına gideceği yere yöneldi: yolda beklemek huzur vericiydi; evde yatağının ucunda oturup, geçmek bilmeyen dakikaları beklemek, aynada tiksintiyle kendine bakmak, sinirli sinirli elleriyle oynamak, çok can sıkıcıydı. Hem, sokağın herhangi bir köşesinde beklemekten de daha iyiydi: Böyle demişti Kitty ve bunu uygun bulmuştu.

O, saat üçte, kısrakların çektiği küçücük arabasıyla gelecekti. Şimdi düş kuruyordu, bekleyene kadar zamanı böyle geçirecekti: O küçük araba evinin önüne geliyor, Kitty'yi çağırıyor ve tüm meraklı bakışlara meydan okurcasına konuşmaya başlıyorlardı: Çok erkencisin Willy diyordu, bir yandan da, değerli kürk mantosunu düzeltiyordu. Ve böyle düşünerek, düşler kurarak, bekledi. Yeryüzünde acınacak binlerce, on binlerce şey vardı; bunlardan biri de, kendi güçsüzlüğü ve korkusuydu, çünkü Willy'yi gözlerden ırak, gizli yerlerde bekliyordu. Aklından geçenler canını sıktı: Hayal ürünüydü, abartılmış duygusallıktı! düşünmekten vaz geçti.

Her neyse, böyle şeyler düşünmek aptallık, salaklıktı; ama bu da Kitty'nin zaman zaman aklından geçenlerdi. Ara sıra böylesine duygusallaşır, uzak diyarlara gider, orada şatolar kurardı. Bir süre son derece gerçekçi olurdu; ama yine de, Kitty düşlere ve lokuma düşkündü. Noel'de, bu yumuşacık, tatlı, beyaz pudralı lokumları yemiş durmuş, sonra da kusmuştu; elbisesi de beyaz pudra şekerinden kirlenmişti. İçini çekerek çitten bir yaprak kopardı. Bu nemli kış bitkisinin hoş bir tadı vardı. Daha yavaş yürümeye başladı; yaprağı ısırıyor ve geçen yazın yeşermiş, taze yapraklarını düşünüyordu. Çok erken, çok erken geldim, dedi ve böyle diyerek üzerindeki kürkü düzelti: Bu yılan-balığı derisi atkıyla manşonu, Oxford sokağına yaptığı ender yolculardan birinde almıştı. Pahalı kürklerin, lüks eşyaların, süslü giysilerin özlemini duydu; yılan balığı derisi giyecek, lokum kutularına dalacak genç kız değildi. Böyle düşündü ve içi burkuldu. Oxford sokağındaki kırmızı ve sarı parlak ışıklar gibi, bu tutkular ruhunu sardı: Oxford sokağını ilk görüşü, lisedeki temsil, ilk kez

otelde geçirdiği gece... bu anılarla şimdi Willy'den çok uzaktı. Oysa, belki de durumunu abartıyordu; o kadar da yoksul ve sıkıntılı yaşantısı yoktu: Okul, konferanslar, toplantılar, bütün bunlardan hoşlanmıştı: Ama, lükse ve kibarlığa düşkünlük, kişinin içinde gizlice hatta sinsice oluşan, yeşeren bir tutkuydu. Kitty geceleri uyurken, kollarını başının üzerine uzatır, dümdüz tutardı; böylece sabahları ve bütün gün boyunca, ellerinin bembeyaz görünüp, hayranlık uyandıracağını sanırdı..

Kitty'nin bu kendine özeni, rahata ve lükse düşkünlüğü yaradılışındandı; hiç kimse onun böyle tutkulara saplanmasını etkilememişti. Annesi, bedensel varlığı bir madde, bir kalıp ama kullanılmayacak, değersiz bir kalıp olarak düşünürdü. Mrs. Goos'u tanıyanlar, onun kocasıyla cinsel ilişkide bulunurken, aklından neler geçirdiğini belki tahmin edebilirlerdi: Ama çevresindekiler de, onu tam olarak pek tanımazdı. Ancak kocasının dükkânının arkasındaki bölmede onu görürlerdi; sonradan bu bölmeyi Goose'lar mutfak yaptılar: Sokağa da çıkmazdı, sadece pazar günleri kocasıyla yürüyüş yapardı, o zaman Mrs. Goose'in varlığını görürlerdi. Onun, bu hayattan çeçilmiş gibi görünmesi ardında, gizli kapaklı, belki de ilginç bir yaşantısı olduğunu sanırlardı; ama kimse hatta komşuları bile bir ipucu bulamamışlardı. Tabiî, belki de kadının yaşantısının bu denli sakin, ya da ot gibi geçmediğini düşünürlerdi; ama bu değişik kadının, yaşama düzenine pek de kafa yormazlardı; nasıl olsa bir sonuç çıkaramayacaklarını çok iyi biliyorlardı.

Pazar yürüyüşlerinde, asıl dikkati çeken Mr. Goose'du; ortalıkta görünmeyen kadının, kızgın bakışlı, asabi kocası Mr. Goose'du. Ufak-tefek, tıknaz,

adaleli yapısıyla sabah yürüyüşüne çıkardı. Herkes kişinin dış görünüşüne değer verir ve sık sık da aldanır. İşte Mr. Goose'da kişileri yanıltıyordu. Kalın, boğuk sesliydi; ama onunla beş dakikacık bile konuşsalar, dış görünüşüyle, iç dünyasının birbirinden ne kadar değişik olduğunu hemen anlarlardı. Çevredekilerin kimi onun deli, kimi de bir canavar, olduğunu söylerdi. Örneğin, Mrs. Illingford-Green: Bir gün, Mr. Goose'un dükkânından köpeğine kayış alacaktı, ona şöyle bir bakıp demişti ki, bu deli bu canavar adam: Zenginlere göre, yoksullar birer pisliktir, onların toplanıp ortadan kaldırılması gerektir. Böylelikle de zenginler kendi pisliklerini, onların yığınının altına gizlemek ister. Ve de gözleri! gözlerini görmeliydin şekerim, diyerek anlatmıştı kadın komşusuna, ateş püskürüyordu. Aralarında bu sözleri konuşmuşlar, sonra Mrs. Illingford-Greene korkarak konuyu değiştirmişti; ama bu kez de gazetede okuduğu bir yazıyı aktarmış ve bu sağduyulu kişilerin aslında birer hiç olduklarını, ayaklananların da bir mermi kadar değeri olmadığını söylemişti. Mr. Goose'un kanılarını değil bu kadın, kimse değiştiremezdi. Aslında, daha dükkâna adım atar atmaz, kayış kokularını ve sahibinin gözleri gibi parıldayan kopçaları görür ve Mr. Goose'un tutarlı kişiliği hemen anlaşılırdı.

Yaz geceleri arkadaşlarıyla, ya da ailesiyle bahçede otururdu: Ihlamur ağaçlarının arasından süzülen ay ışınlarında, Mr. Goose'un gözleri ta uzaklarda bir noktaya dalar, bazan dakikalarca o noktaya bakardı. Şimdi Kitty, babasının o düşünceli ve keskin bakışlarını anımsadı: Bu iyi yürekli bir adamın gözleriydi; görüşüne ters düşen herkesin anlayamadığı, yanlış yargıladığı bir adamdı. Babasının

talihsizliği işte buydu: Bedensel varlığına rağmen, yaşayanlar onu çoktan öldürmüşlerdi; tabii kayıtlarca Mr. Goose yaşıyordu, ama ruhen ölmüştü. Doğruluktan yana yaptığı tüm çabalarda, yalnız kalmıştı; yaşadığı ortamın sosyal yapısına ve para için söylenen yalanlara öfkelene öfkelene, kendi bedensel varlığına zarar vermişti.

Koşum takımı yapımcısıydı; mesleğinden ötürü de çevresindekiler ona saygı duyarlardı. Karanlık dükkânında koşum takımlarından başka, Mrs. Ilingford-Greene gibilerini çekecek cinsten ıvır-zıvırlar da vardı. İşini çok severdi. Elleriyle çalışmaktan, ortaya birşeyler çıkartmaktan sonsuz kıvanç duyardı. Ellerle çalışmak, belleği de güçlendirir, yaratıcı nitelikleri geliştirir derdi. Kısık lâmba ışığında, gecenin geç saatlerine kadar çalışırdı. Bir tarlanın kış görünümünü andıran saçlarının altında, ellerinden daha çok çalışan aklı vardı; Bir yandan çalışır, bir yandan da çok uzaklarda, erişilmezlerde, yeni ütopya'larda dolaşır, duygularını doyururdu. Karısı, ya da kız gelip, onu çağırana kadar bu düşler ülkesinde yaşar ve sonra bu duygusuz hayata döner, yemeğini yemeye başlardı. Dükkânda kimse yokken, bazan karısı arka bölmeden yanına gelir ve sessizce bir yere ilişip, dikiş dikerdi, Bazan da, kocasıyla havadan sudan şeylerden konuşurdu: Aslında, belirli bir kişiliği olan kadındı Mrs. Goose. Saçlarının bir tutamı topuzundan sarkmış, elleri tıpkı biçimsiz bir taşı andırıyordu; elleri bir taş kadar biçimsiz ve kabaydı. Mr. Goose'un elleri karısının ellerininkine hiç benzemiyordu; bir kere biçimsiz değildi, ikincisi kaba da değildi, sadece, devamlı boyalarla ve sert cisimlerle uğraşmaktan, avuçları yer yer çatlamış, bu çatlakların arasına boyalar bulaşmıştı. Belki de, Mrs. Goo-

se'un elleri yaradılıştan böyleydi. Her pazar, kilisenin sıralarında oturup, babasının vaazlarını dinlemiş ve sürekli, oymalı sert ve kaba tahtalara bakmıştı: kim bilir, bunlara baka baka elleri de biçimsizleşmiş ve hantallaşmıştı.

Bir Anglikan papazının kızı olarak, çocukluğu ve bekârlık yılları hep din, vaaz ve haçlarla geçmişti. Herhalde din konusunda sorular da sormamış, incelemeler yapmamıştı; zaten olayları olduğu gibi kabul eder, hiç soru sormazdı. Kocasını, yani Mr. Goose'u, bir rastlantıyla tanımıştı. Onun, papazlar için ileri-geri konuşmasına şaşıp kalmış, garibine gitmişti. Ne demişti Mr. Goose: Papazlar, huysuz, merakh, yağmacı ve iki yüzlü demişti. Bunları çiftlikten yumurta almaya gittiğinde işitmişti. Zamanla, ya babasının vaazlarını dinlerken, ya sağılan ineklerin sütleri kovaya akarken, ya da ısırganotunu koklarken bu sesin sahibini benimsemişti: Ama yine de söylediklerini kabul etmemişti.

Birden, Mr. Goose'a doğru ilerleyerek, sakin ve biraz da korkakça çıkışmış ve demişti ki: Neden böyle diyorsunuz? Papazlar da, öteki kişiler kadar iyidir.

Böyle diyerek, kocasına, tanıştığından bu yana geçen zamanda, ilk ve son olarak bir çıkışta bulunmuştu. Tutucu, geleneklere bağlı ve soru sormayan bir kadındı: Kadere boyun eğmiş, herşeyi olduğu gibi kabul ederek, günlerini geçirmişti. Ama kocasına aşık olduğu da bir gerçekti. Ondan bir saniye bile ayrı kalamazdı.

Birbirlerine ölesiye aşık bu iki kişinin kapalı dünyasındaki üçüncü kişi kızlarıydı. Bu sonsuz aşka, günlük yaşantının sıkıcı ayrıntılarına, hep aynı düzenle geçen heyecansız günlere anlam vermek,

Kitty Goose'un çözmeye çalıştığı ilk sorulardı. Onlarla aynı odada, yerde oturup bebekleriyle oynamak, yatak odalarına birden dalıvermek, Kitty'nin anlayamadığı şeylerdi. Aynı evde oturan annesiyle babasına çok uzaktı. Yapabileceği, sorabileceği belirli bir şey de bulamıyordu; zaten sadece duyulan, hissedilen bazı gerçeklere cevap bulunamazdı. Hem annesinden, hem de babasından yakınlık görüyordu ama aynı anda değil; ikisi beraberken Kitty yalnızdı, oysa herhalde, aynı anda kendisiyle ilgilenmelerini istemişti. Bunları anlamamıştı, böyle kabul etmişti.

Büyüdükçe bu aşıklarla ilgilenmeyi bırakmış ve düşüncelerini kendine çevirmiş ve artık kitap okumaya başlamıştı. Şiiri seviyordu. Swingburne'in, William Morris'in ve Maurice Hewlett'in satırlarına hayrandı.. Hatta o da yazmaya başlamıştı: özellikle yaz geceleri, sarmaşıklar arasından, basık-tavanlı odasına esen ılık rüzgârdan esinlendiği zamanlar, bu tutkusu artıyor ve hem sevinçli, hem hüzünlü duyguları coşuyordu: Böylece de kalemini alıyor ve yazıyordu. Akşam geç saatte, annesiyle babasının yanına gelince, onların şu sözleri söylemelerini bekliyordu: Kitty solgun görünüyorsun, ama bunu dememişlerdi. Oysa Kitty solgundu, yüreğindeki ateş de sönüyordu. Acı çekmeyi öğrenmesinin gerektiğini anlıyordu; boşluğun, karışıklığın, kararsızlığın acısının çekileceğini, okuduğu şiirlerden öğreniyordu. Artık bu acılara göğüs germeye hazırdı. Acıyı bekliyordu. Daha acılar, üzüntüler yeterince yaklaşmamıştı; bunu hissetti ve odasına kapanıp, bıkmadan usanmadan Swingburne'in şiirlerini okudu ve ondan esinlenerek sayfalar dolusu şiir yazdı. Yaratıcı gücü olup olmadığını araştırmak için, genel kütüp-

haneden Christina Rossetti'nin kitabını aldı. Bunu okuyarak, yaratıcılık derecesini ölçecekti.

Babası Kitty'ye güldü, alay etti. O da, önceleri kızarak suratını astı, somurttu; sonra aldırmamaya başladı. Babası ona demişti ki: Al kızım, bunları oku. Unutma sakın, hayatta sadece ruhunu değil, mideni de doldurmalısın, işte böyle düşünmüş, böyle demişti. Mr. Goose. O da, esneye esneye, sosyalizm ve iktisat kitaplarını okumaya başlamış, başka kitaplar da okumuş; ama bir türlü babasının tam olarak neyi söylediğini anlayamamıştı. Zaten de ilgilenmemişti. Yalnız **ölüm** konusu ilginç gelmişti. Yavaş yavaş, bilinçlendiğini ve bilgisinin arttığını hissetti. İçine bir gurur, kendine bir güven geldi. Artık, sokaklarda başı dik yürüyor, koltuğunun altına sıkıştırdığı Bernard Shaw'ın kitabıyla, dükkânların vitrinlerinde kendini seyrediyordu. Böyle yaparak, özgürlük duyuyor, kaldırımlara daha sağlam basıyordu. Cumartesi akşamları da, Edebiyatçılar Derneğine gidiyor ve bu da bir övgü payı oluyordu.

Edebiyatçılar Derneği iyi yönetiliyordu: Buraya gelenler; öğretmenler, öğrenciler ve Fabian ülkücülüğündeki genç banka memurlarıydı. Belirli bir binaları yoktu; cumartesiden cumartesiye üyelerden birinin evinde toplanıyorlardı. Erkekler ayaklarını halıya doğru uzatır, kızlar da elleri çenelerinde, otururlardı. Nedense, bütün bu kızların yüzü tıpkı çamur gibiydi. Tartışmalar, kahve içmeler birkaç saati kapsıyordu. Derneklerin Edebiyat bilgileri Kitty'ye göre çok azdı, bundan hoşlanmıyordu. Ama kahve içerken, çörek yerken, çok eğleniyordu: Üstüne başına gereken önemi vermeye başladığından bu yana, çok da şık giyiniyordu; genç öğrenciden, asık suratlı

öğretmenlere kadar bütün erkekler etrafında pervane gibi dönüyor, hayranlıklarını gösteriyorlardı; o eğiş büğüş banka memurları bile yanına sokulup, konuşmaya can atıyorlardı. Ve böylece Kitty eğleniyordu. Kahkahaları duvarlarda çınlıyordu. Omuzlarına saçtığı kızıl saçları, en hafif ışıkta bile parlıyordu. Kendinden emindi; öyle olduğunu da karşısındakilere hissettiriyordu, ama ukalâlık yapmadığından, değeri daha da artıyordu. Fakat onu eskiden tanıyanlar, kıskançlıklarından ona değer vermiyormuşcasına soğuk duruyorlardı. Yıllar geçip de, artık Edebiyat Derneği'nin adını bile hatırlamadığı zamanlar, herkes hâlâ Kitty'nin kültürüyle ilgili tartışmalar yapıyordu.

Bir kış günü Kitty, giydiği taklit-kürk'le, Little Swaffham'den ana yola uzanan köşede duruyordu. Bu kış görünümü onu büyülemişti; içinden coşan duyguları, mutluluğu hiç bir şey elinden alamazdı. Dalları hafifçe sallanan ağaçlar ve gübre kümeleri yığılı tarlalar, Kitty Goose'un ruhunda erimişti. Bu görünüme, bir de efsaneyi andıran bir hareket eklendi: Kitty ellerini saçlarına götürmüş, topuzunu açmış ve kızıl saçlarını omuzlarına dökmüştü. Sanki, beyazlığa bir güneş doğdurmak istemişti. Birden gerçeklere döndü, yetişmesi gerekiyordu. Korktu, kalbinin atışlarını duydu. Hızla yerdeki taşı tekmeleyerek, onu bir buz parçasının üzerine fırlattı. Pazar, demişti o: Pazara bekliyorlar, nasıl olsa bir gün geleceksin. Kaçınılmaz bu. Hem onlar canavar mı? diye de ardından sormuştu. Keşke bir hafta daha erteleseydim, dedi Kitty. Küçük dalların birinde tünemiş bir kuş, ters ters ona baktı.

İşte, şimdi de bütün sıkıntılar, üzüntüler, geçmişte kalanların hepsi birer birer aklına geliyordu;

bu sahte kürkün içinde aptal, uyuşuk ve züppe olduğunu düşündü. Şimdiye dek, her zaman bulutlar üzerinde gezdiğine, sözlerinin de, davranışlarının da sahteliğine inanıyordu: Gerçekleri ancak şu zor anda görebilmişti. Toplantılarda erkeklerin dikkatini çekmek, kızları kıskandırmak için hoppaca attığı şuh kahkahalar kulaklarında çınladı. İnatla yaptığı tartışmaları hatırlayarak, yüzü kızardı. Anılara dönmekle hırslanmıştı; yerdeki taşları tekmeledi ve kendinin bu kış görünümünde sürüklenen, taşlardan bile değersiz olduğu kanısına vardı. Bir gün onu uyarmış ve demişti ki babası: Sen aptal değilsin Kitty, bir şeyler yapmalısın! Ağzında yemek vardı, düşünceliydi babası ve böyle demişti kızına; kişinin yararlı bir görevi olmasına inanıyordu. Kitty, babasının dediklerini dinlemişti: Akıllı olduğunu, insanların yeteneklerini kullanmasına o da inanıyordu, ama yine de somurtmuş ve şımarıkça dudak bükmüştü. Neden babası onu uyarıyordu? Kitap okumuş, saatlerce başını sayfalardan kaldırmamıştı. Bernard Shaw'u da okumuştu. Hele Ibsen, Ibseni çok iyi bellemişti. Bir kez daha babası aynı sözleri söylemişti. Bundan sonra da Kitty, Little Swaffham okuluna başlamıştı. Bir yıldır her sabah, aynı saatte evden çıkıyor ve görevine gidiyordu; işte düzenli yaşamak buydu. Sınıfta, kara tahtanın önündeki masaya oturuyor ve burunları akan köy çocuklarına, tatlı tatlı gülümseyerek öğretmenlik yapıyordu. İnsancılık soyut bir kavramdı. Fakat soğuk sınıfta tir tir titreyen, elleri mos mor olmuş, bu sümüklü çocukları eğitmekle ne yaptığını sanıyordu? Gülümseyerek onlara sadaka veriyordu, işte bunu yapıyordu. Kimi zaman, mutluluk da duyuyordu; çünkü bu küçüklerin gönüllerini kazanıyordu.

Kitty'nin en büyük tutkusu, insanları çekmek ve kazanmaktı; ister eğiş-bücüş banka memurları, ister Edebiyat Derneğindeki ihtiyarlar, ister ilk okul çocukları olsun, herkesten sevgi ve hayranlık kazanmak isterdi. Ancak böylelikle huzurlu oluyordu.

Şimdiyse, okuldan uzak bu yolda, soğuk rüzgârda, huzura ve güvene ihtiyacı vardı. En üzüldüğü bu güvensizliğiydi. Geçiciydi demek ki, o toplantılardaki huzuru, kendine güveni; hepsi yalnız o an yaşanmış, sahte duygulardı. Esen rüzgârla, yüzü biraz daha hüzünleşmiş: ayakları da yavaş yavaş hızını yitirmişti. Willy diye mırıldandı. Sesini duyurmaya çabalaması ne kadar boştu! Saat üçte, pazar günü, Swaffham yolunda, demişti. Demişti de neredeydi? Yollara düşeceğine okulda olsaydı; hiç değilse odasına kapanır, başını masaya yaslar, ağlar ve rahatlardı.

Okula ilk kez gidişinde, Miss Spalding şöyle demişti: Bakın, oda temiz. Sizden önceki öğretmenler memnundu; ve sonra da öğretmeni -yani Kitty Goose'u- bırakarak gitmişti. Odada yalnız kalan Kitty, öğretmen sözcüğünü kendi kendine tekrarlamış, aynaya bakmış ve irkilmişti; çünkü birkaç dakika önce, evinin odasında Swingburne'un rüzgârına kapılmış, o aynı kızdı; Aynı yüz, saç, kaş, hepsi aynıydı, sadece şimdi öğretmen Kityy oluvermişti. Hafta arası, elleri kırmızı mürekkeple, çocuklara yön veren, onları eğiten öğretmen Kitty, şimdi bu soğuk yolda, yolunu kaybetmişcesine yönsüz ve güçsüz bekliyordu. Ne demişti ona Willy: Pazar günü çaya gelmelisin, babamı seveceksin ama annem biraz şeydir, demişti. Mrs. Standish'le konuşacaklarını düşünüyordu. Onu kibarca ve sevimlice selâmladıktan sonra şunları diyecekti: Mrs. Standish, umarım ra-

hatsız olmadınız, çünkü Willy bana, şey demişti, yani Mrs. Standish, şey yani, yani şey, durmadan şey-şey mi diye kekeleyecekti? Bari Willy elini tutsa, keşke insan söyleyeceklerini bir kâğıda yazsa da, sesi titremeden okusaydı. Bir de demişti ki Willy: Bak Kitty, biz evli gibi anlaşan iki kişiyiz. Sadece kurallar gereğince!.. evet sadece kurallar gereğinceydi; çünkü o basit bir öğretmendi, Edwin Goose'un kızıydı; Edwin Goose açık-görüşlü, sosyalist, bir koşum takımı yapımcısıydı, Babasından öğrendikleri, çok bilgili babasından öğrendikleri, evde ve Edebiyat toplantılarında - yani kendi basit çevresinde - yeterliydi. Ama, toplum ilişkilerinde, kendinden üstün sayılan kişilerle konuşmaya hiç de yeterli değildi. Kendinden nefret edercesine, bir züppeyim ben diye haykırdı: Ben bir öğretici, eğitici ve bir züppeyim. Artık herşeyden nefret ediyordu. O sahte kürkünden, beklediği o gelmeyenden, herkesden ve özellikle kendinden tiksiniyordu.

Birden bir ses duydu, ya da duyduğunu sandı: Rüzgârın ağaçlara çarpışı ve yaklaşan kısrağın sesiydi. Taşları savura savura yaklaşıyordu. Bu, küçük kahverengi bir kısraktı, pembe burun delikleriyle soluyor, bir an önce gitmeye sabırsızlanıyor gibiydi. Sonra da, hafif yana kaymış şapkasıyla, ona doğru yaklaşan, mıknatıs gibi kalbini çeken, çekici bir gülümseme gördü. İşte, Willy'nin böylesine büyüleyici bir yüzü vardı. Artık gelmişti ya, ne saçının dağınıklığını, ne de bir yere fırlattığı şapkasını düşünüyordu; mutluydu.

Merhaba, dedi.

Merhaba.

Böyle diyerek, bir şeyler yapmış olmak için, bu çilek kısrağın ensesini okşadı.

Geciktim, dedi.

Yoo, diye karşılık verdi Kitty, ben de daha yeni geldim.

Aslında alışmış olması gerekti: Willy'yi nice uzun, geçmek bilmez saatler boyunca beklemişti.

Hadi bin, dedi.

Kitty bindi.

Çok güzelsin, dedi Willy Standish.

Her zaman bu sözleri söylerdi.

Ah, Willy! diyerek içini çekti.

Willy'nin yanakları soğuktu: Mis gibi traş losyonu kokuyordu.

Uçuşan saçlarını elleriyle tutarak ona, şunları söyledi: Willy, evden nasıl çıktığımı bilemezsin. Tabii onlar da anladı. Arabayı çok koşturuyorsun, yavaşlatsana. Rüzgâra baksana. Lütfen diyorum, şapkam da uçacak.

Şimdi herşey yeniden güzelleşmeye başlamıştı. Hırsla esen rüzgâr, yanağını sıyıran küçük dal parçaları, her şey alabildiğine güzeldi. Kitty ona çapkınca gülümsedi; bu ellerin dokunuşu, bedenlerinin dokunuşundan daha etkiliydi. Willy'nin yanında mutluydu, parmaklarını sevinçle gerdi ve avuçlarını sıktı. Gurur duydu. Tepelerinde sallanan ağaçların altından pembe burunlu kısrak hızla koştu.

Onu beklerken hep anılarını deşmiş durmuş, çok yorulmuştu. Artık geçmişi düşünmek istemiyor, günden sonrasını yaşamayı, mutluca yaşamayı diliyordu. Ama bazı şeylere engel olunamaz; bundan ötürü de geçen yazı anımsadı: Mrs. de Vere'le oturuyorlardı. Herkes kroket, ok atma gibi açık-hava oyunlarına dalmıştı. Bir ara, Mrs. de Vere'in titrek sesi şöyle demişti: Kitty, sanırım Kaptan Standish'i tanımıyorsun. Evet, Kaptan Standish aramıza yeni

katıldı. Bundan böyle sık sık görüşürsünüz. Şimdi okları getir Eddie. İşte Mrs. de Vere böyle demiş ve yanlarından gitmişti. Kitty yabancı adamın çekici gülüşünü görmüş ve beğenmişti. Çimenlerde tırmık izleri vardı; papatyaların da boyunları bükülmüştü. Mrs. de Vere'nin şapkası çok çirkindi, hiç yakışmamıştı. Ama zengindi. İyi yürekliydi. Mrs. Goose'un yaptığı uygunsuz evliliğe aldırmaksızın, sık sık Kitty'yi evine çağırırdı. Genç kızları evine davet etmekle, oğlu Eddie'yi neşelendireceğini sanıyordu; tabii bu, çok yanlış bir tutumdu. Çünkü herkes, Mrs. de Vere'in sevgili Eddie'sinden sıkılıyordu. O da, onlardan sıkılıyordu. Anlaşılan bazı karşılıklı duygular vardı. Ama Kitty, Eddie'nin kocaman, biçimsiz ellerine bakıp, gülerdi. Herkes onun ilerde papaz olacağı kuşkusundaydı. Zaten hiç birşey söylemezdi Eddie; söylese, başta annesi Mrs. de Vere olmak üzere, herkes rahatlayacaktı, ama bir şey demezdi. Bir anne olarak, oğluna bütün dünyayı, istediği herşeyi vermeye hazırdı: İsterse kocaman bir kiliseyi avuçları içine alır ve oğluna sunardı; ama Eddie hep susmuş, sıkıntılı yüzü hiç değişmemiş, günlerce başında güneş şapkasıyla fundalıklar arasında oturmuş ve St. Augustine'i okumuştu.

Yabancı adam Kitty'nin huzurunu kaçırmıştı; bu yüzden Eddie'nin varlığında teselli bularak, avundu. Bakışını ilk önce beğenmiş, şimdiyse iğreniyordu. Uzakta, karaağacın altında büyük bir masa kurulmuştu: Buz gibi limonatalar sarı sarı parlıyordu. Limonatasını yudumlarken, bu yabancı, Ordu'yu küçümseyerek konuşuyor, bilgiç gibi kuruluyordu. Kitty onun ne sözlerini, ne de bakışlarını beğendi. Hele yüzü, o feci yüz, en çok bu yüzden iğreniyordu. Yabancı adam, bakışlarını ona dikmişti: Kitty ok atacaktı,

ama elleri bu kartal bakışlarla titriyor, bir yandan da başaramayıp, alay konusu olmaktan çekiniyordu. Yayı gerdi, oku atamamıştı. Gülüşler bütün bahçeyi sardı. Mrs. de Vere de gülmüştü: çilekli şapkasıyla çilekli dondurmaya benziyordu. Kitty, şimdi de bu yabancının dişlerini gördü. Kalın, kırmızı dudaklarının arasında bu dişler ne kadar da beyazdı! Esmer sayılırdı. Sık, siyah kıvırcık saçları vardı, ama başında fazlaca kabarıklık yapmıyordu. O sırada, herkes birbirine limonata sunuyordu: kıvırcık saçlı yabancı da, bir bardak limonatayı Kitty'ye uzatmış ve şunu demişti: Buyrun, Miss Goose... böylece onun ellerini de görmüştü; iri, damarlı eller! ve o ellerden limonatayı almıştı. Bu yabancı adama hiç ısınamamış, hiç bir şey diyememişti. Sonra da çenesindeki yarığı görmüştü: midesi bulanmıştı.

Willy Standish, çimenler üzerinde, uzun tüylü, sarkık kulaklı köpekleri gezdirirken, ya da dirseklerine kadar sıvadığı beyaz gömleğiyle futbol oynarken, çelme takarken, bazılarına çok çekici ve tam bir erkek gibi gelebilirdi. Ailesi onunla herhalde çok övünüyordu. Annesinin tek bulduğu kusur, onun sıhhatine önem vermemesiydi; başkaca hiç bir kusuru yoktu oğlunun. Daha doğrusu, ender bulunan gençlerdendi oğlu. Mrs. Standish, onun argo konuşmasına, sülün avlamasına, sahneye çıkan herkesin kadınlarıyla epeyce gürültülü geceler geçirmesine ses çıkarmazdı. İşte geçmiş günlerin, yönetici sınıfa tanıdığı haklar bunlardı. Ama, bir gece Willy büyük bir kararla annesinin yanına gelmiş ve ona demiştiki: Ordudan ayrılıyorum, niçin mi?, çünkü sıkıldım, zaten gereksiz bir görev! işte sevgili oğlunun bu sözlerini duyan annesi, hemen kararını vermişti; Willy hastaydı. Mrs. Standish'in masasının, pek ender açılan

çekmesinde, çok eski günlerden kalma, sulu-boya takımı hâlâ duruyordu; bunlar bakıp bir zamanlar - tabiî çocukluğunda - resim yaptığını anımsıyarak övünürdü. Her çocuk resim yapar, bu garip değildir ama, ordudan ressam olmak için ayrılmak gariptir. Sanattan, sanatçıdan hoşlanabilinir, ama insan sanatçı, hele ressam hiç olmaz. Böyle düşünmüş, böyle demişti annesi. Oysa, oğlunun ikinci kararı, birincisinden de garipti, açıkcası saçmalıktı. Willy'nin kararı şuydu: Kitty Goose adlı bir kızla nişanlandım, kim mi? Little Swaffham okulunda öğretmen, babası koşum takımı yapımcısı. Oğlu söyleyeceğini söylemiş ve annesi de hemen oracıktaki kanepeye yatmış, başına kolonyalı pamuklar koymuştu.

Herkesin yapmayı arzuladığı şeyler vardır, diye düşünmüştü Willy. Eğlenceye düşkündü. Tenis'den sonra, sıcak banyo küvetinde saatlerce yatıp, keyif çatmaya bayılırdı. Canı isteyince boyalara dalar çıkardı. Ben ressam olacağım, derdi. Çünkü kişi yaşadığı sürece birşeyler yapmak zorundadır; önemli olan sevdiği, arzuladığı işleri yapmasıdır: Hayattan son damlaya kadar zevk alınmalıdır, bu tadı almak için de, önemli olan yapacağı işe yetenekli olup olmamak değil, sadece o işi yapmaya karar vermektir. Willy Standish'in kendine özgü bir yeteneği vardı; bu yetenek duyumsaldı, ama çevresinde kimse onun bu yeteneğini, resim yapma arzusunu bilmezdi.

Yine de, herşeyden öte, Willy Standish, yaz günlerinin eğik şapkalı gösterişli adamıydı. Eğik şapkasının altından, Mrs. de Vere'in bahçesindeki bu genç kıza, gözlerini dikmişti: Denizci şapkalı, yüzünü çillerden sakınmak için örttüğü küçük peçeli bu genç kızda, başkalarında rastlamadığı bir özellik vardı; elini onun eline hafifçe değdirdiğinde, kız kibarca

gülümsemiş ve geri çekilmişti. Kendinden emin ve bilinçliydi. Onun boynuna bakmak, dudaklarının yerleştiği ağız çukurunu incelemek, birşeyler yapmak, ya da söylemek için önüne geçilmez bir istek duydu; fakat kız, ona hiç aldırmıyor, başkalarıyla konuşuyor, onları kahkahalara boğuyordu. Herkes şimdi bu kızı dinliyordu. Dikkati kendine çekmek için, Willy'nin gülünç bir öykü anlatması gerekti; o da böyle yaptı. Ama kız, söylediklerini dinlemiyor, limonata bardağının dibine bakıyordu. Artık, yavaş yavaş toplantı da bitiyordu; limonatalı yapışkan eller öteki yapışkan elleri sıkıyor, oklarla yaylar çimlere atılıyor, tekrar görüşmek için mırıldanılıyor ve konuklar kapıya doğru yürüyorlardı.. Şimdi tek tük kişi kalmıştı. Mrs. de Vere, yeni konuğunun yardımına koşarak şöyle demişti: İstersen Kitty, Kaptan Standish, seni eve bıraksın, İşte böyle demişti çilekli dondurma; ama Kitty şu cevabı vermişti: Sanırım, aynı yolda değiliz yüzbaşıyla. Sonra da, yabancıya bakmadan Mrs de Vere'e gülümsemişti.

Kaçınılmaz şeyler vardı; işte, aynı yola gitmekten de kaçamamışlardı. Araba onları bekliyordu, bindiler ve Kaptan Standish ellerini dizginlere yerleştirdi. Sonra, yola koyuldular, hiç konuşmadılar ama bu sessizlik rahatlatıcı ve güzeldi. Bir ara konuştu Kitty ve dedi ki: Bazı yaz geceleri benliğimi bulur ve mutluluk duyarım. Kaptan da hemen ona cevap verdi: Bir kez, ben de aynı şekilde duygulanmıştım, hafta iki kez diyebilirim. Denizdeydim: Ve ay ışığına boğulmuş Girit adasını gördüm, sonra Hindistan dağlarında da aynı duyguların etkisinde kaldım. Tepelerdeki karlar, gün batımında pembe pembe ışıyorlardı. Sözlerini bitirmişti. Sessizce, bir süre daha gittiler, ikisi de çok iyi biliyordu ki, garip bir şey onla-

rı birbirine çekmişti: İkinci ve binlerce kez daha buluşacaklardı. Kitty arabadan indi ve onun gözlerinin içine, içtenlikle gülümsedi.

İşte, geçmişte de, bugün de bu araba, onların bir parçaları olmuştu. Tüm anılarını taşıyor, beraberliklerini paylaşıyordu, ilk günden beri de paylaşmıştı.

Korkuyorum Willy, dedi.

Bahçeye baktı; burası bahçe değil, sanki dedi içinden, ve ağaçların cinslerinden sadece ikisini, meşeyle karağacı tanıyabildi. Kitty'nin yüreği gibi, gökyüzü de donmuştu: Standish'lerin evi karşısında buzdan bir saray gibi duruyordu; mermer sütunların arasından geçerken, ayaklarının donduğunu, kalbinin sıkıştığını hissetti. Toparlanması, karşıdan gelebilecek saldıralara güçlenmesi gerektiğini düşünerek, silkindi. Burası benim evim olacak diyordu. Hemen gözlerini önüne gelecekteki günleri getirdi: Taraçadan konuklarını geçiriyor, bahçede dolaşıyor, şık giysilerine uygun pırlantalar, elmaslar, yakutlar takıyor, salonun duvarlarını resimlerle süslüyor ve konteslerle çay içiyordu. Ama bunları düşlemek çok yanlıştı. Kendini nelerin beklediğini bilmediği bu eve, yanında Willy olmasına rağmen, bir hırsız gibi girmek, geniş odalarda bir hırsız gibi dolaşarak değerli eşyalara dokunmak, çok yanlıştı. Gerçeklere döndü. Kürküne dokunmakla ilk gerçeğe dönmüştü: Kürklere bayılıyordu, bir züppe olduğunu açıkladı ve içinden defalarca, züppeyim ben, dedi. Fakat kendine bu kelimeyi yakıştırmamış, yine içini karşı koyamadığı bir hırs bürümüştü. Burası onun olacaktı, bu güzellikler, bu paha biçilmez değerler, hepsi, hepsi onun olacaktı.

İçeri girelim mi?

Evet girelim Willy.

Kapıdan süzülüp bu mermer saraya girmişlerdi. Her yanda gümüş doluydu; gümüş çay takımı, gümüş tepsiler, gümüş şamdanlar, gümüşler, gümüşler, gümüşler sarayıydı burası; mermer saray, bir anda gümüş saray olmuştu.

İşte Kitty, dedi Willy.

Nasılsınız Miss Goose? diye sordu, sert bir kadın sesi.

Sadece geleneklerce bunu sorduğu belliydi. Soylu İngiliz hanımefendiyle el sıkıştılar. Bir erkek sesi de, aynı soruyu sormuştu. Kitty artık kişiliğini yitirmişti: Kendi için de odadakiler için de, Kitty Goose ölmüş, bir yabancı yaşıyordu.

Mrs. Standish üç oğlunu anlatmaya başladı: Onlar artık kendinin değillerdi, biri Deniz kuvvetlerinde, öteki Kara Kuvvetlerinde ve üçüncüsü de Kanun adamıydı; en büyükleri de oydu. Bu kanun adamı da, en büyük oğul olmanın verdiği onurla kasılıyor, sinsi sinsi Kitty'ye gülüyordu.

Mrs. Standish sözde-konukseverliğini bozmamak için, sözlerini sıralıyordu: Lord Stockbridge keklik avlar.

Willy, kızın fincanına çay doldurdu. Kitty, ara sıra onun kesik kesik soluduğunu duyuyordu; annesinin iğneleyici sözlerine ters düşen, ılımlı bir diyardan esen rüzgâr gibi, bu solukla rahatlıyordu. Ama çayıyla pastası önünde durmasına rağmen, bir türlü bunlara dokunamıyordu. Sonunda yemeye karar verdi. Hem, ara sıra, onun da konuşması gerekti:

Hayır, dedi. Ya da: evet, evet.

İşte bunları söylemiş, sonra yine susmuştu.

Alacakaranlıkta, parlak kırmızı kadife perdelerden salona enfes ve büyülü bir renk karışımı süzülmüştü; duvarda bir amiralin resmi asılıydı. Willy'nin

babası ufak tefek, kararsız, sakin bir adama benziyordu. İçeri bir de Albay gelmişti. O sınıfın kibar adamlarındandı, böyle olmalıydı; çünkü Mrs. Standish Albay'ın gelişinden pek memnun görünüyordu. Mr. Standish av partilerinden ve zerrinlerden konuştu: En büyük tutkusu, çiçek yetiştirmekmiş, onun için de durmadan zerrinleri anlattı. Düzgün, kişiye güven veren elleri vardı; ama oğullarının kendini sevmediklerine, hatta saymadıklarına üzüldüğünü hemen Kitty anlamıştı. Albay sordu:

Goose (1) oldukça garip bir ad, nereden aldı aileniz bu adı acaba?

Mrs. Standish, hiç önemsemeden; doğudan alınmıştır, diye cevap verdi ve kestirip attı. Şimdi daha önemli bir işi vardı: Küçük köpeciğine gümüş çaydanlıktan, gümüş kaseye çay dolduracaktı.

Bu evde olanları, kendi evindekilerle kıyaslamak gülünç olurdu; zaten bunu yapacak neşesi de yoktu, sadece babasının çay fincanı elinde, dalgınca uzaklara bakışını düşündü. Sonradan sinirlice kendi evini düşüncelerinin ardına saklayarak, kibarca salondakilere gülümsemeye devam etti.

Mrs. Standish Albay'la konuşuyordu.

Willy'nin annesiyle, Kitty'nin arasındaki bu şiddetli gerilim, en aptal bir kişinin bile gözünden kaçmayacak kadar açıktı. Kadının yüzündeki, sesindeki soğukluk, en çetin kış günlerinden daha beterdi. Belçika malı elbisesinin üzerine taktığı taşlı iğnesi, sinirli soluklarıyla titriyordu. Elbisesi koyu griydi; parmaklarında parlayan yüzükler, ve aşağı sarkık göz kapakları bile nefretini açıklıyordu. Dişlerinin sivri uçları, ağzından çıkan sözcükleri acıtıyordu. Kitty'-

(1) Kaz

nin karşısında duran bu varlık, bir kadın değil, bir iğne kutusuydu. Kitty'ye söz söyleme fırsatı bile vermeden, durmadan konuşuyordu.

Babası eğilip bir şey söylemek istemişti, ama karısı onun sözlerini de kesmişti. Adam yumruklarını sıktı, oğullarından da sıkılmıştı. Ve Kitty, bu adama yardım edemedi; daha doğrusu edemezdi, çünkü ikisi de aynı denizde boğuldukları halde, ayrı ayrı kıyılardan bu suya dalmışlardı. Burası, kırmızı Şam kumaşları ve gümüşün de boğulduğu, harcandığı bir denizdi. Kitty birden korktu, bağırmamak için kendine zor hakim oldu. Oysa bağırmak, avazı çıktığı kadar bağırmak istiyordu; belki o zaman, kadının bu buruşuk göz kapakları hayretten kapanıverir ve böylece de artık o soğuk bakışları kızın üzerinden çekerdi.

Albay boğazını gürültüyle temizleyerek konuşmaya başladı:

Öğretim kurallarının başında disiplin gelmelidir; halkın çocuklarını yolladığı o okullar, bunu hiç önemsemezler ve bir süre sonra da sosyalizm gelir, kapınıza dayanır.

Mrs. Standish sözün ucunun nereye geleceğini kestirdi.

Aman Tanrım! diye içini çekti Willy ve sonra da sustu.

Neydi o ses? diye albay atıldı.

Ordu var ya, diye Willy karşılık verdi.

Büyük ağabey bıyık altından güldü.

Albay bu hiçde beğenmediği gençlik temsilcilerinin tutumlarına, zaten kızardı. Öğretim ancak düzenle sağlanabilir! diyerek birden gürledi ve sonra da Kitty'ye dönerek sözlerine şöyle devam etti:

Aynı kanıda değil misiniz, Miss Goose?

Şimdi herkes susmuştu: Kitty'nin cevabını bekliyor, meraklı meraklı bakıyorlardı; işte bunca saattir beklediği an gelmişti, ama Kitty avuçlarının içinde sağladığı taşı, suratlarına atabilecek miydi? Çok zor bir durumdu.

Sonunda ağzından şu sözler döküldü: Pek bilgim yok bu konuda, bu nedenle cevabım sağlıklı olamaz; çünkü benim öğretmenlik yaparak geçen bir yılım, bir ilk okuldaydı.

Öyle mi? Demek ilk okul!

Evet, diyerek Kitty de hemen ona cevap verdi ve şunları da ardından ekledi: Ben Little Swafham ilk okulunda öğretmenlik yapıyorum.

Öyle mi? Çok ilginç doğrusu.

Denizin suları biraz çekilmişti ama Kitty'nin de boğazı kupkuruydu.

Mrs. Standish, kızın varlığından artık sıkılmıştı; başından savacaktı ama kibarca savacaktı. Şöyle gözlerini süzerek, kocasına döndü ve dedi ki: Oliver, dışarısı karanlık olmasaydı Miss Goose'a zerrinleri gösterirdin. Ve sonrada dik dik bakmıştı.

Mr. Standish dudaklarını kıpırdattı, bu mevsimde zerrin olur muydu? Ama, yine de sustu, bu kadınla konuşmamak en iyisiydi.

Bu kibarca **defol** anlamında söylenmişti. Gidecekti, kimse konuşmuyordu. Ayrılma töreni de kısa sürerdi, çünkü soylu hanımefendi yeterince sıkılmış, bu basit ve halktan gelme kızla, değerli zamanını boşa geçirmişti. Herhalde, artık saniye geçirmeden Willy'ye uygun, açıkçası evine ve gümüşlerine uygun bir kız ararda. Mrs. Standish çay masasına baktı ve uşağa, bu pislikleri hemen kaldırmasını emretti. Ayağa kalkmış, yüzünü pencereden dışarı çevirmişti.

Mr. Standish merdivenlere kadar onu geçirdi;

Willy de arabaya binmesine yardım ediyordu. Willy'in babası kızı sevmişti, çekingenlikle onu tekrar görmek istediğini söyledi, ama sesinde umutsuzluk ve hüzün vardı.

Meşe ve karaağaçların arasından geçerlerken Kitty, Willy'ye bakarak konuşmaya başladı: Ve işte, dediğini yapmış oldum! Ne kadar feci saatlerdi, sen de gördün!

Sahte bir neşeyle gülüyordu: elini sımsıkı tutan Willy'nin eline, bu yapma saraydan kurtulma sevincine, temiz havayı ciğerlerine çekmesine rağmen, aslında ağlıyordu. Bu delice gülüş, çılgınca kahkahalar ağlamaktan, kana kana ağlamaktan başka bir şey değildi.

Willy, Kitty'nin duygularını zaten anlamıştı, onu güçlendirmek istercesine söze başladı: Önemli değil ki, hem hiç önemli değil onlar! Önemli olan sensin ve sen de bulunmaz bir kızsın, diyerek ona sarılmıştı. Soğukta sesi kısılmış, ama artık kendinin olan bu vücuda sokularak ısınmaya, güçlenmeye çabalamıştı. İşte, kişiye anlamsız gelen saçma ve kaba davranışlar, sevgiyle böylece bastırılır: Bir kez daha, olanları düşünmek yersizdir; çünkü önemli olan, soylu gibi yapmacık süsler değil, içten gelen yüce sevgidir.

Bu sevgi dolu yürekler, asıl soylu kişilerdir. Kitty, Willy'ye biraz daha sokularak şöyle mırıldandı:

Beni seveceksin, sonsuzluğa dek seveceksin, değil mi? Çünkü, sensizliği düşünemem, senin olmadığın bir dünyada yaşayamam, diyerek gözlerini Willy'nin göğsünde yummuştu.

Sözleri doğruydu: Artık dönülmez yere gelmişti, ancak şimdiden sonra, yaşamaya başlayacak, ya da

ölecekti. Dudakları, Willy'nin, bu yürekten soylu Willy'nin, dudaklarıyla alev alev yanıyordu. Öldü Kitty. Kitty bir kaç kez ölüp ölüp dirildi; olacakları düşünmüştü.

Bir yıl sonra, Kitty Goose. Catherine Standish oldu: Artık kısaltılmış adını da kullanmayacaktı; tören sakin, güzel geçmişti. Standish ailesinden ancak birkaç kişi bu mutlu günlerine gelmişti. Artık Catherine Standish oldum, diyerek giysilerinde de değişiklikler yaptı. Yeni adıyla, yeni kişiliğiyle uygun şeyler giymeye başladı. Yürüyüşü bile başkalaşmıştı; kendi de bu değişimin farkındaydı. Artık basit bir kız değil, soylu Standish'lerin geliniydi. Her geçen günle, Kitty Goose ölüyor, Catherine Standish canlanıyordu. Geride kalan günlerden bir resim vardı: Kitty Gose yılanbalığı atkısıyla gülümsüyordu. Bu resim bir anıydı, fakat Willy'ye göre çok değerliydi; çünkü Catherine, her zaman onun için Kitty Goose'du ve de öyle kalacaktı. Sosyal ilişkilerde, çaylarda, toplantılarda Willy'in arkadaşlarınca, o Catherine Standish'di; sadece Maudie Westmacott için Kitty'di.

Kocasının arkadaşı Aubrey Silk'e, kendisine sadece Catherine demesini, yakın arkadaşlıklarda böyle olması gerektiğini söyledi. Aubrey Silk, artık Catherine'in yakın arkadaşıydı. Fakat en hoşlandığı, gururlandığı an, kentin zengin tüccarlarının onu hürmetle selâmlıyarak, Mrs. Standish demeleriydi. Dükkânlarda, büyük mağazalarda, Mrs. Standish'di. Ya da telefonla konuşurken, ona **evet Mrs. Standish peki Mrs. Standish** demeleri Kitty'nin en büyük başarısıydı. Zaman zaman, dudaklarını sıkar, gözlerini büzer ve kayınvaldesini düşünürdü.

Çok geçmeden, Ebury sokağında bir ev aldılar: Bu sokak, o günlerin en iyilerindendi; hem, Willy'nin

kiraladığı resim stüdyosuna da çok yakındı. Artık evliliklerinin tadını çıkaracaklardı. Bir alışma dönemi geçireceklerdi tabii. Bir gün Willy, evlilik sözcüğüne karşılık, bir sözcük bulmuştu; **bilmece** demişti, gülmüşlerdi. Sabahları uyanınca, yatakta yabancı bir yüzle karşılaşmak, aynı yaşamı paylaşmak, ilk günler için zordu; ama anlayış ve sabırla ele alınırsa, tabii bu günlerin de geçeceğini düşünmek gerekti. Sahneye çıkmış iki oyuncu gibi, seyircilerden önce, kendileri gülerdi. Zaten bol bol gülerlerdi, mutluluklarından başka önemli şey yoktu.

Olaylar böyle gelişmiş ve Kitty emeline ulaşmıştı. Yalnız olduğu zamanlar düşünürdü: Yeni kişiliğine uygun giyinmeli, uygun davranmalıydı; örneğin, giysileri sadece vücudunu kapamak için değil, gösterişli görünmek için alınmalıydı. Mrs. Standish'in giysileri olmalıydı. Evi de, mutlu sıcak bir yuva değil, gelenlerin gözünde Mrs. Standish'in dayalı-döşeli sarayı olmalıydı. Böyle düşünerek, yeni hayatına bir an önce alışmak için, durmadan süslü ve pahalı eşyalar, samur kürkler aldı durdu. Oysa, geçmişte bunlardan öylesine uzaktı ki!.. ama şimdi bu uzaklık hemen kapanmıştı. Kapandığına göre de, düşüncelerini bu yöne çevirmesi gerekti. O da böyle yaptı. Olaylara hiç şaşırmıyordu, herşeyin olabileceğine inanıyordu. Sonradan çocukları olunca, onun bu tutumunu, serinkanlılığını çok garipsemişlerdi. Annelerini tanıdılar, onun soğukkanlılığına şaştılar. Birden ayın yeryüzüne indiğini söyleseler bile Catherine Standish'in şunları söylemesi beklenirdi: Peki, öyleyse paltolarımızı giyip, dışarı çıkalım, bakalım. Belki de aya tırmanmamız gerekir, yanımıza değnek gibi şeyler de alalım. İşte Catherine Standish, yani anneleri, böyle derdi. Hiç bir olaya şaşırmaz, hiç bir

şeye sıkılıp üzülmezdi; bu dünya, gariplikler dünyasıydı. Willy'yle evlendikten beri, herşeye sahip olma olanağı en büyük eğlencesiydi; Kitty'yi öldürüp, Catherini yaratmıştı.

Evi çok güzeldi; daha doğrusu, sağduyulu kişilerin -örneğin babasının- ev olarak kabul ettiği kavramın dışında, hem de çok dışındaydı; Babasına göre, evin içinde değerli eşyalardan çok, huzur olmalıydı. Akşamları yorgun argın işten dönülünce, başını sokacak, mutluluğu bulacak, dış dünyanın pisliklerini unutturacak, dört duvar olmalıydı tüm evler, işte ev kavramı buydu. Kendini sahtekâr, ya da yüzeyde biri olarak gördüğü zamanlar da vardı: o işte o zamanlar, kendine saygılı davranır ve açık açık, asıl özlediği hayatın bu olduğunu söylerdi. Kendi kendine hep konuşur ve derdi ki: Zaten, kitaplar arasına sıkışmış, kendine bilgi dolu bir ortam yaratmaya çalışan, dünyasını kitaplardan kurmaya çabalayan, o Kitty'nin duyguları içten miydi? İşte böyle diye diye de eski kişiliğinin sahteliğine inanmaya çalışırdı. Artık, kayınvaldesinin bir kopyasıydı; süslü giysilerle salonda kurulmuş, çayını yudumlayan, yaldızlı saatin vuruşlarını dinleyen, yeni bir kişiydi. Yaldızlı saatin vuruşları bile altındandı. Pencereleri, sapsarı ipek perdelerle donatmıştı. Duvarları minik çiçekli, en son moda duvar kâğıtlarıyla kaplatmıştı. Bu küçük sarayında, bir prenses gibi, durmadan merdivenleri inip çıkardı: belli bir amaçla değil de, sadece merdivenlerden inip çıkmak, burasının kendi sarayı olduğuna inanmak içindi. Ya da telâşla, hizmetçileri çağırıp, görevlerini tıpkı kayınvaldesi gibi onlara hatırlatırdı. Aslında hizmetçilerin kusuru yoktu; ama hizmetçisi, hizmetçileri, olduğuna inanmak için böyle yapardı. Bazan da pencereden askerlerin

düzenli yürüyüşünü, bandonun sesini dinlerdi. Bu yaşamı sürdürmekten, o denli kıvanç duyardı ki, bakımlı saçları ve tüm bedeni zevkten ve heyecandan ter içinde kalırdı.

Yalnızlıktan hoşlanırdı. Willy'yi de pek görmezdi; kocası stüdyosunda resim yaparak, mutluluğu arıyordu. Chelsea'daki stüdyoya gittiğinde, gezintiye çıktıklarında resimleri hakkında eleştiriler yapardı. Willy, onun kraliçelik oyunu oynadığının farkındaydı, hâlâ karısı bu oyundan bıkmamıştı: ama mutlu olduğunu görüyor ve Kitty'nin mutluluğunu bozmak istemiyordu. İstediği gibi oyun oynayabilirdi; önemli olan mutluluğu bulması ve günlerini neşeyle geçirmesiydi. Kırda oturdukları boş bir günlerinde, karısının usulca arkasına yanaşmış ve boynundan ihtirasla öpmüştü. Delice sevişiyorlardı, ama onların sevgisi artık duygusallıktan çıkmış, bedensel bir sevgi olmuştu: Aşkları sadece iki genç kişinin bedensel birleşmesiydi; yüce duygular sarayın içinde eriyip gitmişti.

Bir süre sonra arkadaş çevrelerine daldılar. Aubrey Silk, sık sık uğrardı. Willy, onun için iyi yürekli bir baykuş derdi. Catherine de, onu, sarı kertenkeleye benzetirdi. Aubrey'in dostluğundan hoşlanıyordu. Aubrey Silk, Regent Park'ta oturuyordu: Şahane evinde, sayısız emperyonist ressamların yapıtları vardı. Çok zengin bir adamdı. Catherine'e, Willy'yi resim yapma tutkusundan soğutacağını defalarca tekrarladı. Ara sıra stüdyoya gider bir köşeye çekilir, kiliselerden, şaraplardan söz ederdi. Willy'nin resimlerine, bir kez bile bakmamıştı. Ters düşüyordu; bu genç adamın saçma sapan işlerle uğraşarak, zamanını harcaması ve işte bunları düşünerek, özellikle resimlere bakmıyordu.

Maudie Westcoat da başka tip bir kadındı. Karısıyla arkadaş olabilir hoşça zaman geçirebilirlerdi. Bunu Kitty de istemişti: Maudie eve geldi, hemen sarılıp öpüştüler, Artık sıkı-fıkıydılar. Telefonda, Maudie ona hep Kitty'ciğim derdi. Sık sık da güzel armağanlar yollardı. Uzun uzun hayatını anlatmıştı; tanıştığı bütün önemli kişileri, sahne hayatının çekici ve zor yönlerini, çocukluğunu, aşklarını, bir bir sayıp dökmüştü. Kitty en çok, daha tanışmadığı, kentin ileri gelenleriyle ilgilenmişti. Maudie'nin özel gösteriler yaptığı da olurdu: Sahneye çıkış şarkısını söyler, ardından da, soyunma odasında telâşlı kızlarla çarpışmalarını, katıla katıla gülerek anlatırdı. Sevgililerinin de adlarını söylerdi. En son dostu bir generaldi. St John's Wood'daki küçük evine, bu general sık sık gelirdi. Tabii, başka gösterişli yerlere de giderlerdi. Lokantada yemek yerken, herkes gözlerini Maudi'nin parmaklarındaki safir yüzüklere dikerdi.

Willy'le Kitty toplantılar yapıyor, Maudie ve onun arkadaşlarıyla kenti dolaşıyorlardı. Ya da, Maudie'nin sahnede işi bittikten sonra, köşede bucakta kalmış, esrarlı yerlere, genellikle lokantalara gidiyorlardı. Buraları kişiye, kimi zaman hüzün verir; kimi zaman da, yanında şen şakrak arkadaşlar varsa, neşeye boğardı. Fakat Kitty genellikle canlı ve neşeliydi. Yemekte Maudie'nin söylediği şarkıları o da mırıldanıyor, tanıştığı insanları düşünüyor, kendini çevresinin avereliğe kaptırmış, belirsiz bir yönde sadece hoşça zaman geçiriyordu. Çevre kişiyi, çok etkiliyordu. Sıkılacak, dertlenecek, tasalanacak hiçbir şey yoktu bu düzende: Willy'nin aşkını kazanmış ve onun soyadını da çalmıştı. Maudie derdi ki: Birbirini bu kadar yoğun bir sevgiyle sevenleri görünce

duygulanırım; içimden ağlamak gelir ve böyle söyleyerek bazan ağladığı da olurdu. Zaten istediği an ağlıyabilirdi Maudie. Bu onun sanatıydı. İşte, şimdi lokantada otururlarken de, gözlerine yaşlar birikmiş ve ağlıyordu. Generalin armağanı, ya da ücreti olan tüylü şapkayı ve şık tuvaletini giymişti. Bir süre ağladı, sonra, masadakiler onu alkışladı ve bir şişe daha şampanya ısmarlandı.

Pek ender de olsa, Kitty'nin yalnızlık duyduğu anlar olurdu: özellikle kış günleri, hava kararmadan, pencerelerin perdeleri kapanmadan önce, içine hüzün çökerdi. Evde, kayınvaldesini taklit ederken, geçmişi özlerdi. Böyle günlerde, eşyaların, lüksün, rahatlığın, Maudie'yle geçen saatlerin değeri pek yoktu; elleri çenesinde öylece dalıp giderdi. Ama nasıl olsa, kışın kar yağacak ve sokakları, ağaç tepelerini kapsayacak beyazlık, kara düşüncelerinden onu uzaklaştıracaktı. Evlenmeden önce, hüzünlendiği anlarda hemen odasına koşar ve Swingburne'i okurdu. Şimdi pek ender, eline bir kitap alıyor rahat koltuğa gömülüp, kitabı kucağına yerleştiriyor ve yazılara bakıyordu; ama okuyamıyordu, ara sıra gözleri bazı satırlara ilişiyor ve o satırlarla kendi özlemi ve duygularıyla bağdaşlık kurmaya çalışıyordu. Akşam yemeklerinde, Willy'yle otururken sıkıntısını belli ediyor, ellerini ovuştura ovuştura pencereye giderek, dışarı bakıyordu. Belki kar yağar da, bu sıkıntı, karadan beyaza dönüşürdü.

Kitty güçlüydü, sıkıntılarını gidermeye kararlıydı. Sonra, telefonu da vardı; ruhun, günah ve sevaplara yakın olduğu kadar, o da telefona yakındı. Bu telefon varlığının bir parçasıydı, ondan kopamazdı. Ahizeyi o kaldırıp, kendi sesini duyması sanki kişi-

liğini güçlendiriyordu. Karşı tarafın sesi hiç önemli değildi.

Yaz başlarında, Maidenhead'e gittiler: Willy, Kitty, Maudie ve adını hiç doğru dürüst öğrenemediği, o Miles, ya da Giles'la, çok eğlenmişlerdi. Maudie gülerek demişti ki: Ne şamata olacak göreceksiniz! Gerçekten de Maudie'nin deyimiyle, tam bir şamata olmuştu. Miles ya da Giles'in, çirkin ama süratli arabası vardı. Arabaya doldular. Her saniyenin tadını çıkarmak istercesine gülüyor, eğleniyorlardı: Havada uçan yeşil örümceği süren, Miles ya da Giles, pek konuşmuyor, ara sıra gülmeye çalışıyordu. Bu gezintinin tadını çıkarmaya kararlıydı Kitty; düşüncelerini bir an için bile geçmişe çevirmeden, gününü gün edecekti.

Irmak kenarında bir lokantada yemek yediler. Irmak hızla akıyor, sanki ağaçları da birlikte sürüklemek istiyordu; lokantanın arka bölümü karanlıktı, öndeki taraçanın aydınlığına ters düşercesine kapkaranlıktı. Oysa, renk renk masalar ve güneşin pembemsi ışınları ne kadar da iç açıcıydı.

İstakoz yahnisi yiyorlardı.

Yemeği beğenmiyerek, çıkıştı Kitty ve şöyle dedi: Yahni de hiç iyi olmamış.

Hemen atılarak Maudie ona cevap verdi: Yok canım... bence nefis!

Miles, ya da Giles da söze karıştı: En iyi istakoz yahnisi Gati'de yaparlar, dedi ama üçü de ona aldırmadı. Kendi havalarındalardı.

Aslında, bunlar önemli değildi: ne istakoz yahnisi, ne de Miles ya da Giles'in sözleri. Ama Miles ya da Giles temiz yüzlü bir adamdı ve onlardan ayrılan bir yanı vardı. Konular, olaylar hepsi yavaş

yavaş önemini yitiriyorlardı. İstakoz yahnisi, önemli miydi?

Maudie'nin parmakları, kolları elmaslarla donanmıştı. Saçları sarı ipek kumaştan, bir türbanla bağlıydı. Altın altın parlıyordu.'

Elmas takmamalısın, deyiverdi Willy ve Maudie'ye baktı.

Niçin?

Maudie'nin süslenmeye ihtiyacı yoktu.

Konuşmalar, ikinci şişe şampanyanın bitmesiyle iyice saçmalaşıyor, kimin neye, ne için güldüğü anlaşılmıyordu. Bu sihirli su, kişiyi bir başkalaştırıyor, içini gıdıklıyor ve Willy'nin şakalarıyla masa daha da neşeleniyordu. Bir kahkaha fırtınası esiyordu.

Karanlık basıyordu.

Maudie, kırıtarak atıldı: Her kadının elması olmalı, onun dünyasını aydınlatır elmaslar, onun için bende elmas takıyorum, dedi ve ardından da gülme krizine tutuldu.

Yeniden Willy'ye dönerek baygın baygın sordu: Bu gece odamın şömine rafına ne cins mücevher bırakacaksın?

Willy, kadının odasına girip, en değerli mücevherlerle boy ölçüşemiyecek, bir öpücük bırakacaktı. Maudie kıkırdadı ve Kitty'ye dönerek şöyle dedi:

Aman ne şeref, ne şeref!

Yükselen seslere inat edercesine, ışıklar bir bir yanmaya başladı. Yakındaki, uzaktaki, masalara baktı Kitty ve oturanları süzdü: Yanan ışıklara rağmen, içi kararmıştı; gerçeklerden kaçmak gereksizdi, çünkü yüreğini ezen, o zaman zaman duyduğu kırgınlık ve karamsarlık, yeniden doğmuştu. Bu duygu, evde yalnız olduğu zamanlardaki sıkıntıya benzemiyordu; artık içini beyaz kar da aydınlatamazdı.

Bombe(1) yiyorlardı. Tabağın yanına garnitür olarak çilek koymuşlardı. Kitty. kaşığıyla çilekleri itti.

Willy'nin sesi kulaklarında çınladı, şöyle demişti :

Hadi Maudie, bir şarkı patlat.

Willy, içkili olduğu zamanlarda hep ağzını faraş gibi açardı; şimdi de ıslak, kırmızı dudaklarını aralamış, Maudie'nin yanına sokulmuştu.

Hadisene Maudie, şarkı söyle dedim. Orospu Maudie!

Kayınvaldesi, oğlunun bu yaptıklarını görse, kim bilir ne kadar sevinirdi. Willy, elini Maudie'nin koluna dayamıştı. Kitty, kocasının ellerine baktı: İlk tanıştıklarından, onun ve kibar çevresinin tutsağı olmadan önce, de, bu ellere bakmıştı; Willy'nin elleri de sanki değişmişti, ya da ona öyle geliyordu.

Kocası kekeliyordu:

Orospu Maudie, Maudie oo-ros-pu!

Maudie de ona cevap verdi:

İçsene Willy, bol bol iç.

Daha bir süre taraçada kalacaklardı. Böyle anladı; Kitty bu havadan bunu sezdi. Maudie'yle aynı masada, ayrı dünyalarda, demek bir süre daha oturacaktı. İki zıt kutup birbirine bakacak, ama verilerin tersine, birbirlerini iteceklerdi. Maudie'ye çok bakmış olduğunu anımsadı; evde, toplantılarda, Maudie hep aralarındaydı. Fakat şimdi Maudie irileşmiş, devleşmişti: Uçuşan türbanının sarı püsküllerıyle saldırıya hazır, çok büyük bir kuşu andırıyordu; o kuşa dokunulamazdı, açıkçası Kitty dokunamazdı. Birkaç yıl önce, odasına çekilmiş kitaba dal-

(1) Bombe: Meyva ve dondurmayla yapılan bir tür tatlı.

mışken, yaralı bir kırlangıç, halıya düşmüştü de, nasıl korkarak onu tutmuş, pencerenin kenarına koymuştu. Kuşlara dokunamaz, kuşlardan korkardı.

Yine Willy'in sesi duyuldu:

Maudie'nin şerefine içelim demiş ve böyle diyerek bardağı dibine kadar içmişti.

Kitty'nin fenalaştığından hiç birinin haberi yoktu. Oysa, babası hemen anlardı. Yüzünün soluklaştığı, hastalandığı bir gün babası ona demişti ki: Uzan yavrum, hastasın, ama korkma öylece yat, birazdan hepsi geçer ve Kitty de yatmıştı. Babası kadar güçlü olsaydı, herşey değişirdi. Anıları canlandı. Babası yumruklarını sıkarak konuşur ve şunları derdi: Kişi doğuştan saf ve temizdir, onu yitiren, çürüten toplumun koşullarıdır. İnsanlar kötü ve duygusuz doğmaz, tam tersine iyilik ve düzen getirmek için gelmişlerdir dünyaya. Ama kişiliği gelişmemiş, oturmamışsa, o varlık ince ve saydam bir tabakadır; kolayca kötü etkiler onun içine sızar ve kişiliğini bozar. Böyle demekle, doğruyu söylemişti. Şimdi de, kişiliği oturmamış kişiler, saçma sapan konuşuyor, bu saçmalıklar ortamında saçmalıyorlardı.

Kitty, birden daha da fenalaştı ve dedi ki:

Ben — — birazdan — —şey — —fenayım da! ve bunları der demez de yerinden fırlayarak, taraçada koşmaya başladı. Lokantada masaların ve pembe ışınların etkisinden kurtulmaya çabalarcasına koşuyor, koşarken de etekleri uçuşuyordu. Garip, korkunç bir kuşun saldırısından kaçıyordu. Sağ kapı, demişti biri. Doğruydu, sağ kapıdan içeri daldı. Başını soğuk fayansa dayayarak, musluğa gitit ve boşaldı. Tiz bir kadın sesi şunları söylüyordu:

Bitti bayancığım, Limon kolonyası da alın. Ta-

mam artık. Bana sorarsanız, birisine, sevinçle bir haber vermeniz gerekecek.

Hayır, sadece çok içtim.

Tuvaleti bekleyen kadın gülümseyerek, sözlerini tekrarladı:

Siz beni dinleyin bayancığım, bu içkiden falan değil, böyle diyerek, bir yandan da Kitty'nin parmaklarında alyans arıyordu. Ben tecrübeliyim, sizden de çok yaşlıyım. İlk gebeliğime kocam inanmamıştı; öyle kusmuştum, öyle kusmuştum ki... Bana yemektendir demişti. Ama ben hemen anlamıştım tabii. Dinleyin siz yine beni bayancığım.

Şimdi, doğanın beklediği bir şey vardı. Buna Kitty, kendi bile inanamıyordu; ama gerçekler uzun süre saklamazdı. Aynaya baktı, yüzü berbattı. Ellerini yanaklarına götürdü, buz gibiydi. İnandı birden, gebeydi ve bir çocuk doğuracaktı. Gururlandı. İyice yüzünü, ellerini temizledikten sonra, saçlarını da düzeltip, kendine çeki düzen verdi. İyileşmişti.

Tuvaletteki kadın, durmadan dört doğumunu anlatıyordu, tecrübeli ve yaşlı olduğuna güvenerek, ona güç vermek istiyordu. Diyordu ki:

Ne kadar seveceğinizi şimdiden bilemezsin, bayancığım.

Catherine Standish'in hayatında yeni bir dönem başlıyordu. Aynadaki bu yorgun yüz, bir çok kalıplara girmişti; ama bu, önemli bir şey olmalı diye aklından geçirip, gülümsedi. Sonra tüm benliği heyecanla sarsıldı; çocuğuna ad bulmalıydı: Willy, William, ama William zaten vardı, bu olmazdı; çünkü herşey tek olmalıydı. Üç yıl önce olsaydı, çocuğa Nigel adını koyardı. Değersiz ve aptal bir kadın olduğunu ve artık değişemiyeceğini düşündü; ama bit-

kindi, sarsılmıştı, böyle oluşuna kederlenecek durumda değildi.

Tuvaletteki kadın da, onun bu tutumuna bir anlam verememiş, dikkatle bakıyordu.

Tam o sırada, Maudie'nin çığlığını duydu. Ona şakayla şöyle dedi:

Kitty, sen yok musun... Bizden sıkıldın ve kaçtın. Doğrusu çok ayıp ettin!

Sözleri içtendi, iğneleyici değildi. Zaten tuvaletteki kadın, hemen bu yeni gelen hanıma dönerek, Kitty'nin gerçekten hastalandığını söylemişti.

Maudie güldü ve iğnesini batırdı:

Kim hasta değil ki! diyerek alay etti.

Kitty ona baktı: Kendi sahte kişiliği. Mrs. Standish olarak büründüğü o gerçekler dışı kişiliği ve Maudie Westmacott'in kalıbındaki kadınlar gözlerinin önüe geldi; böyle kadınlardan tiksindi. Telefon, süslü eşyalar, bu değersiz ölçüler, kendi gibi aptal kadınları yitiriyordu. Güçsüzdü; gücü olsa söyleyecek çok şey vardı, ama **güç** ve **Catherine** iki karşıt kavramdı.

Çocuğum olacak Maudie.

Böyle diyerek, onun yüzündeki tepkiyi bekledi.

Şaka yapmak için, gecenin oldukça geç saati Kitty, diyerek aldırmazlığa gelmiş ama birden bozulmuş, yüzünü kara bulutlar kaplamıştı. Kitty'ye garipçe baktı; gözleri yabancı yabancı bakıyordu, onun açıklayamadığı gerçeği ancak şimdi anlıyabiliyordu Kitty: Maudie hiç bir zaman onu sevmemiş, onun arkadaşı olmamıştı.

Kitty, Mrs. Standish olmuştu şimdi. Ona dönerek sordu:

Willy nerede? Gitmeliyiz.

Sinirlice güldü ve hemen Maudie cevap verdi:

Willy mi? Willy kafayı buldu. Sızdı kaldı. Ve böyle diyerek çıktı gitti.

Eve dönüşleri daha uzun geldi. Willy, arabada kesik kesik soluyor, külçe gibi oturuyordu. Yollar da sessizdi. Hava nemli, doğa uykudaydı. Catherine Standish yorgun fakat mutluydu; yeni bir can taşıyordu içinde ve bu minicik şey, taşıyıcısını gururlandırıyordu. Willy'nin bu durumu bilip bilmemesi önemli değildi. Bu, kocasından çok **onun** malı olacaktı. İşte buna seviniyordu. Hiç değilse, doğacak çocuk, çok uzun bir süre, yalnız ve yalnız kendi malı olarak kalacaktı. Yeni bir servete konuyordu; bilinçaltında çocuğunun bir güven kaynağı ve Standish'lere saldırı aracı olacağını düşünmüştü.

Willy'ye söyledi. Catherine yatağında oturmuş, hizmetçinin getirdiği çayı yudumluyordu. Kocası şaşırmış ve çok ilgilenmişti.

Odada dolaşıyor, durmadan garip şeyler mırıldanıyordu. Daha alışamamıştı, haber çok yeniydi. Yüzünde, baba olmaya hazırlanan bir adamın şaşkınlığı vardı. Duygusal yönden bu çok önemliydi; çünkü çocuğun tohumları onundu. **Onun** çocuğu doğacaktı.

Karısının yanına yaklaştı, saçlarını okşadı.

Catherine de, kocasına yanağını uzattı; yatağında yatmış, keyifle bu anı yaşıyordu. Willy'ye gülümseyerek döndü ve dudaklarından şu sözler ağır ağır döküldü:

Tabii, daha aylar var doğuma.

Tabii, biliyorum, diyen ona cevap verdi Willy.

Sonra da, hâlâ şaşkın şaşkın bakarak banyoya girdi.

Gebelik süresini oldukça yalnız geçiriyordu. İlk heyecan geçtikten sonra, Willy geç saatlere kadar

eve gelmiyordu. Stüdyoda resim yapıyor, çok sıkı çalışıyordu. Bir yandan da Sanat Okuluna devam ediyordu: Hayattan izlenimler alması için buraya gitmesi gerektiğini söylemişti. Stüdyoya modeller de getiriyor ve Catherine'e onların söyledikleri saçma sapan sözleri aktarıyordu. Catherine, ona, küçük bir çocuğu dinliyormuş gibi gülümsüyordu. Karnındaki çocukla kendini Willy'den yaşlı hissediyordu: Fakat bu değişiklikten kederlenmiyordu; çünkü çocuğunu doğurmakla, üstünlük kazanacaktı. Catherine'in üstünlük tutkusunu tatmin edecek olan bu varlıktan daha etkili bir şey olamazdı. Willy'yle beraber oldukları geceler, ilk evlendikleri geceler gibi değildi; o zamanlar, çocukça oyunlar oynadıklarını sanarlardı, oysa şimdikiler daha çocukçaydı. Catherine para durumuyla bile ilgilenir olmuştu; çünkü yoksulluktan korkuyordu. Catherine bunca emekten sonra, her şeyi sağlama bağlamayı öngörüyordu. Fakat Willynin parayla, yatırımlarla uzaktan yakından ilgisi yoktu; onun bu ilgisizliği karısına da bulaşmış, artık o da aldırmaz olmuştu. Son soluğuna dek, böyle rahat yaşayacağına inanıyordu; nasıl olsa, boş tabağının, emek çekmeden, başkaları tarafından doldurulmasına alışmıştı. Bu duruma, bu tutumla gelmişti.

O yaz Brighton'a gitti. Willy hafta sonları geliyordu. Çok güzel günlerdi onlar; rahat, sakin ve o denli de heyecanlıydı. Lüks düşüncelerden hoşlanıyordu: sonra, hafta sonları kocasının gelişi, birlikte yedikleri yemekler ve Willy'in koruyuculuğu mutluluğunu arttırıyordu. Hafta arası eski kültürel uğraşılarına dönüyordu: Artık üstündü; karnındaki çocuk bu duyguyu aşılamış, o da şimdi züppeliğini bilgiçlik yönüne çevirmişti. kışın, fransızca dersleri al-

maya karar verdi. O zaman fransızca kitaplar da okuyabilirdi. Küçüklüğünde, fransızca kitaplarının, ya da dergilerinin önemli bölümlerini kesenleri, hayranlıkla seyrederdi. Elde ettiklerinden daha fazlasını isterdi.

Aubrey Silk, Brington'a geldi. Catherine'in elini öpmeye geldiğini söylemişti, ama kötü anlamda değil. Çünkü Aubrey Silk yanlışlık yapmazdı. Bazan bu adamın etsiz ve duygusuz olduğundan hattâ erkekliğinden kuşkulanırdı. Aubrey'ın varlığını ancak ciddi konular konuşurken hissederdi; Bilmeye, öğrenmeye doyumsuzdu, iyi yetiştirilmişti; görgülü aileden geldiği hemen anlaşılıyordu. Catherine, Aubrey'den sıkıldı, onun kibarlığından yavaş sesinden boğuldu. Konuştuklarıyla da ilgilenmedi, ama gelişiyle rahatlamıştı, neşelenmişti. Aubrey Silk'in yanında oluşu ona güven vermişti. Catherine yaklaşan günleri düşündü: Doğumdan sonra daha da üstün olacağına inandı, ama takvimde kesin bir tarih yoktu.

Théophile Gautier'i anlatırken, birden Aubrey sustu ve Catherine'e dedi ki:

Biliyor musun Catherine, çocuğunun olması çok yararlı olacak sana, Ve sonra da utanmışcasına sustu, gözlerini uzaklaştırdı.

Catherine bu sözlere şaştı kaldı. Bir yandan, hâlâ anne olacağına inanamıyor, öte yandan da bu sözlerin, Aubrey'in o çekingen ağzından nasıl olup da çıktığına şaşıyordu.

Hayretini gizleyip, sordu:

Neden Aubrey?

Bir ressama poz veriyormuşcasına, eliyle saçlarını düzeltiyor, dudaklarını oynatıyordu. Karşısında ne de olsa bir erkek vardı.

Aubrey utandı ve sözü kısa kesti:

Öyle geldi, bana, Böyle dedikten sonra da kızardı.

Catherine, onu belli etmeden inceliyordu: Gömleğinin yakası, günün modasına göre fazla yüksekti, davranışları da bir yüz yıl geriydi; ama bu Catherine'in hoşuna gitti. O da yetişmediği o yılları yaşıyordu; Aubrey'le beraberken, artık o yılların kadını olacaktı.

İyi günler Catherine, treni kaçırmayayım, dedi ve böyle diyerek çıktı gitti.

Aubrey'in kendini görmeye geldiğini anlamıştı. Ellerinin kemikli oluşunu ilk kez farketmişti.

Kış günleri genellikle eğlenceli geçti. Aubrey onu sık sık konsere götürüyordu; Konserden pek hoşlanmazdı ama yine de giderdi; çünkü sıcak salonda koltuğa gömülmeye, elinde programa bakmaya ve kemanların sesini dinlemeye doyamazdı. Evlenmeden önce de konserlere giderdi: Edebiyat Derneği toplantılarında, ya da Mrs. de Vere'nin evinde düzenlenen küçük konserleri kaçırmazdı. Eddie çok güzel flüt çalardı; işte şimdi de flüt çalıyorlardı, sesler yükseliyor ve geniş salonun duvarlarında yankılanıyordu. Gözlerini kapadı, Purcell'in nağmeleri ruhuna işledi. Konserin sonuna kadar gözleri kapalıydı.

Aubrey'le, Queens Hall'de yanyanaydılar. Bu hafta flütler, gelecek hafta da belki obua, ya da piyano seslerini dinleyeceklerdi. Aubrey onu destekliyordu. Tanıştıkları ilk günden beri desteklemişti. Hayatındaki erkeklerin hepsi, onu el üstünde tutmuşlardı; Kitty'de onlara cesaret vererek çok şeyler kazanmıştı.

Birden esneyerek, Aubrey'e döndü ve dedi ki:

Çok yorgunum.

Ve böyle diyerek salondan çıktılar. Toplu yerlerde, Mrs. Standish çevresindeki tanıdık yüzlere kibarca selâm verirdi. Şimdi karnının büyüdüğünü, tüm hatlarının genişlediğini düşündü. İçinde kırpınan bu varlık, onu böyle, yani bedensel olarak da etkilemişti. Arabaya kuruldu: kendinden emin ve mutluydu. Hava soğuktu, yağmur da bardaktan boşanırcasına yağıyordu. Belki de kar yağacaktı; sonra da dona çevirip, ağaçları, yerleri parıl parıl parlatacaktı. Arabayı kapalı kutuya benzetirdi; içinde kim bilir neler olurdu bu arabaların. Şimdi de Aubrey'le Mrs. Standish'in solukları karışmıştı. Bazan, çok uykusu geldiği, ya da sadece canı istediği için, başını Aubrey'in omuzuna dayar ve yol boyunca uyurdu.

Bir keresinde, Aubrey'e en sevdiği anların, arabayla gezdiği anlar olduğunu söylemişti Koltuğa oturup, zahmetsizce bir yerden, ötekine gitme ona çok eğlenceli gelirdi. Sorumsuzca, çevreyi seyredebiliyordu; sıcak banyo küvetinde, kokulu sabunlar içinde dinlenmekten daha zevkliydi.

Catherine'e **duygulu küçük böcek** derdi Aubrey. Bu deyimi Catherine çok severdi. Böcek sözcüğüne katıla katıla gülerdi. Aubrey'in kuru sesinin, ona **küçük** demesi gerçekten de gülünçtü: Catherine Standish, oldukça uzun boyluydu, böcek yerine başka bir sözcük söyleyebilirdi Aubrey'i, ama herhalde ayıp kaçar diye anlamı yumuşatmak için bu sözcüğü kullanıyordu. Maudie Westmacott'dan da uzundu. Dudaklarını ısırarak, Aubrey'e döndü.

Willy'i düşünmek istemiyordu. Onunla ilgili şeylere üzülüyordu. Bu küçük, gizlilik dolu kutunun dışında hiç bir şeyle ilgilenmek içinden gelmiyordu, Aubrey her zamanki gibi ondan uzak ve çekingen duruyordu.

Aubrey şekerim, diyerek eline uzandı. Sadece elini tutmuştu, başka bir ard düşüncesi yoktu.

Eve vardıklarında, kapının önünde dururlar ve Catherine çantasında anahtarını ararken, yan gözle Aubrey'i süzerdi.

Aubrey şekerim, öyle yorgunum ki...

Bazan da kapıya anahtarı Aubrey sokardı.

Aubrey, bu da en mutlu gecelerimden biriydi, dedi ve eve girdi.

Karanlık holde durarak, gülümsedi, Gerçekten yorulmuştu; Aubrey mi, Willy mi, diye düşüne düşüne odasına çıktı. Az sonra uyumuştu.

Willy'nin eve geç döndüğü çoğu geceler, Catherine yatakta olurdu: kocasının merdiveni çıkan sert adımlarından nefret ederdi, onunla konuşmamak için, uyur gibi yaptığı, gecelerin sayısını bile hatırlıyamıyordu. Yorganı başına kadar çekip, gözlerini sıkıca yummakla tehlikeyi önleyebiliyordu. Ama, hırsını yenmek ve ona birkaç şey söylememek de sıkıcıydı; hem artık Willy yan odada yatıyordu. Bazan da kaçınılmaz durumlar oluyordu. Pantolonunu yere attığını, bozuk paraların saçıldığını, sırasıyla izliyordu; işte böyle zamanlarda, ondan biraz daha uzaklaşıyordu. Gözleri ateş gibi yanardı. Böyleydi Catherine işte: Kendinden faydalanıldığını sezdiği anlar, çılgına döner ve gözleri biber dökmüşcesine yanardı.

Her şey anlaşarak olmuştu: Beraber yaşayıp, ayrı yollarda yürüyeceklerdi. Gebeliğinin ilk gününden beri bu böyle sürüp gitmişti. Mrs. Standish'deki bu değişiklik, sadece bedensel olayın etkisinden değil. İçindeki bu canlı, bedenini genişletip, duyguları daraltmıştı; artık ilk evlilik günlerindeki Kitty, ya da Catherine değildi. Kocası onu, kendine bakıp, gülerken yakaladığı zamanlar da olmuştu. Koltukta

oturmuş, bacak bacak üstüne atmış, düşünüyordu: Karısı da karşı koltuktaydı. Bir ileri, bir geri salladığı ayağına bakarak, Catherine kıs kıs gülüyor, kendini eğlendiriyordu.

Neden gülüyorsun, diye sormuş ve kaşlarını çatarak Catherine'e dik dik bakmıştı.

Hiç. İçimden geldi, diyerek kayıtsızca cevap vermişti.

Bir süre duralamış, Catherine'in gözlerinin ta derinliklerine dik dik bakmış ve sonra da çıkıp gitmişti. Gebelik süresince, tek düşüncesi doğacak çocuğuydu. Willy'nin birden kapıyı vurup gitmesine önce şaşırmış, sonra yeniden serinkanlılıkla çocuğu düşünmeye başlamıştı. Birdenbire Willy'le olan ilişkilerini düşünerek titredi... ona kötü ve soğuk davrandığını biliyordu ama önce bu uzun bekleyiş dönemi geçmeliydi. Ondan sonra, çocuktan sonra, ilişkilerini düzeltmeyi düşünecekti. Şimdi Willy'yi düşünmenin, onunla ilgilenmenin zamanı değildi.

Aklına estikçe fransızca dersleri alıyordu. Oyalanıyorum, demişti. Akşamüstü yediği kahvaltı kırıntıları, kucağında açık duran fransızca kitabının üzerine dökülüyordu. Evin her odasında bir kitap duruyordu: bunlardan kimi açık, kimi kapalı, kimi eskiydi.

Açık açık şunları demişti:

Bir uğraşım olması gerek Willy

Yatak odasında, tuvaletinin sandalyesinde oturmuş, saçlarını fırçalıyordu. Tuvalet masasının üzerinde, saç maşası, fırçalar, taraklar ve kokular vardı. Konuşmasına şöyle devam etmişti:

Bu halimle toplantılara gitmemi isteyemezsin ya! böyle demişti ama kızgın söylememişti.

Haklısın, demişti Willy.

Ama Wily, karısının bunları kızgınca söylediğini sanmıştı.

Böyle sanmış, biraz içerlemiş ve yine bir toplantıya gitmek üzere evden çıkmıştı: Londra büyük, ama her büyük kent gibi küçüktü; Heryerde her meslekten, her sınftan arkadaşları vardı. Arkasından dedikodu ettiklerini de biliyordu, ama aldırmıyordu. Catherine kocasının bu yeni arkadaşlarının hepsini tanımıyordu: Ara sıra, telefonla kocasını aradıklarında adlarını öğreniyordu. Bir gün de Maudie Westmacott telefon etmişti.

Maudie saçmalıyordu: Biricik Kitty'ciğini görmiyeli yüz yıllar olmuştu; o kadar çok işi vardı ki, sahne provaları, terziler, berberler, başını kaşıyacak zamanı yoktu. Yoksa hiç aramaz mıydı? General de bir türlü peşini bırakmıyordu; neyse ki, dün sabah Monte'ye gitmişti de biraz rahatlamıştı. Şöyle kadın kadına oturup konuşmaya ihtiyacı vardı. Çok özlemişti Kitty'ciğini, artık dayanamıyordu! İşte böyle yapmacık, sözler söylemiş, Kitty de dinlemişti. Telefonu kapadıktan sonra, uzun uzun düşündü. Kadının konuşmasından kuşkulanmıştı: sessizce salonda olayları bağlayarak, gerçekleri arıyordu. Willy'yi son günlerde hiç düşünmemiş, onun varlığından sıkıldığı bile olmuştu. Ama Maudie'nin konuşmasıyla duyguları kamçılanmış ve kocasını arzulamıştı. Bu arzuyu yaratmak için, demek Maudie'nin telefon etmesi gerekiyormuş, oysa kocası kendi, yaratmalıydı bu arzuyu; ama böyle olmamıştı.

Akşam yemeğinde kayıtsız kocasına dönerek, önce baktı, sonra da dilinin ucundan sözcükleri döktü:

Maudie telefon etti.

Willy hiç de oralı olmamıştı. Başım salladı ve

çorbasını içmeye koyuldu. Catherine farkında olmadan ekmeğin köşesini oymuş, kırıntılarla oynuyordu. Yeniden söze başladı:

Maudie çok uzun konuştu ama aslında hiç bir şey söylemedi.

Willy, başını kaldırmış ona bakmıştı, cevap verdi:

Sen Maudie'yi sevmiyorsun Kitty.

Sözde kayıtsızca, kocasının sözlerine güldü ve dedi ki:

Niçin sevmeyecek mişim? Yani, neden ona özellikle değer verip de, zamanımı harcıyayım.

Oysa Willy doğru söylemişti; ama Catherine'in asıl sevmediği kocasının ilgisizliğiydi. Gömleğinin kollarını kıvırmıştı Willy, bilekleri gözüküyordu. Catherine'in vücudunu bir alev sardı, korkunç derecede kocasını arzuluyordu.

Aradan uzunca bir süre geçmiş, Maudie konusu çoktan kapanmıştı; Catherine, Willy'nin sandalyesinin yanına gelerek, eğildi ve yumuşak bir sesle fısıldadı :

Neden Maudie'yi sevmiyeyim?

Böyle demiş ve onu öpmeye başlamıştı. Dudaklarında sevgi ve huzur arıyor gibiydi. İçinden düşündü: Ben nice kadınlara, hele Maudie gibi nicelerine, karşı koyacak güçteyim.

Doğacak çocuğu düşündü. Aralarına katılacak bu yeni varlığı düşünmekle heyecanlandı. Son günleri yaklaşıyordu; ağır yürüyüşler yapıyor, hem bedeni, hem de ruhuyla doğuma hazırlanıyordu Eski aile albümlerini karıştırmış, oğlunun yüzünü bile canlandırmıştı. Sesini, daha şimdiden duyuyordu. Parkta yürüyordu: yaprakları dökülmüş ağaçlara, çiçeksiz, çimensiz toprağa baktı ve doğanın kısırlığıyla, kendi

verimliliğini karşılaştırdı. Yumuşak kürkü içinde ağır ağır ilerliyordu. Yanından geçenlere bakmıyordu. Yabancı yüzlerle, Mrs. Standish'in bir ilgisi kalmamıştı; o kendi düşleriyle, düşünceleriyle dopdolu ayrı bir dünyada, kendi iç dünyasında yürüyordu.

Mutluydu: Kocası ve doğacak çocuğuyla daha da mutlu olacaktı. Öylesine dalmıştı ki, sessizlikte bir bomba gibi patlayan sesle, irkildi; düşmemek için ağacın birine yaslandı. Derin bir soluk aldı. Şimdi sesleri duyabiliyordu. O ses şöyle diyordu :

Aman sen de Willy, güldürme beni! Böyle demişti Maudie.

Baştan aşağı morlar giymiş, başında da samur kürklü bir şapka vardı.

Catherine dinliyordu. Willy gülerek diyordu ki;

İşte bu nedenle de, beni ciddiye almamalısın!

Belki de öyle...

Peki, yani bir erkek ne yapsın ha?

Bunlar, Catherine'in işitiği son sözlerdi. Şimdi kocasının bastonu asfaltın üzerinde, kekeleyen insanın sesini andırıyordu. Bir süre sonra, Mauide'nin, Willy'nin ve bastonun sesleri duyulmaz olmuştu.

Catherine ağaçların sık oluşuna şükretti: Böylece onu görmemişler, geçirdiği sarsıntıya, şaşkınlığa tanık olmamışlardı. Başı ağrıyor, sesi boğazında donmuştu. Onların gittikleri yerden, ters yöne döndü ve eve gitmeliyim, eve gitmeliyim diye tekrarladı. Nasıl olsa onu kimse duymuyordu. Eve gitmeliyim, avaz avaz bağırmalıyım, yoksa susmalı mıyım? diye düşünceden düşünceye atlıyordu. Asıl istediğiyse, odasına girip, yalnızlığa boğulmak ve bir karara varmak için düşünmekti.

Arabada Willy, Willy, diye fısıldıyordu. Bu kapalı kutuda, duyguları öfkeyle kabardı; haksızlığa,

yenilgiye sinirlenmişti. Gördükleriyle, düşündükleri uyumlu muydu? Acaba onlar... buna kesin karar vermek bile yeterince yıkıcıydı. Mendilini çıkardı ve avuçlarında bir top gibi ezdi. Gözleri alev alev yanıyordu: Çocuğunu -artık o yalnız onundu- düşünerek hırsla soludu. Anneliğin verdiği duygusallığa dayanamıyarak, sessizce ağlamaya başladı. Acı çekiyordu.

Yatağına uzanmış saatlerce beklemiş, düşünmüştü: Willy ve Maudie Westmacott! neydi ilişkileri? Hâlâ kocası gelmemişti. Çarşaflar vücudunu yakıyor, kolonya başını serinletiyordu; ama kuşku, yüreğini tıpkı bir fare gibi kemiriyordu. Sokağın köşesindeki kilisenin çanları kimler için çalıyordu?

Willy eve gelmişti. Sesini toparlayarak bağırdı:

Willy, biraz buraya gelir misin? Böyle diyerek ilk adımı atmıştı.

Willy geldi.

Catherine konuşmaya başladı:

Hiç iyi değilim.

Niçin sevgilim? Yazık sana. Çok yürüme bari bundan böyle. Kocasının sesi sevgi doluydu.

Çok yürümedim, Hergünkü kadar, Parkta dolaştım biraz.

Yürü ama, kendine dikkat et. Azı karar, çoğu zarar.

Böylece sakin konuşmuşlardı. Şimdi Willy'nin elleri Catherine'in kollarını okşuyordu. Tekrar o konuya dönmek istiyordu Catherine; bana parkı ve Maudie'yi anlatsana, demek istiyor; ama bir türlü söyleyemiyordu. Sadece şunları söyleyebilmişti:

Günün iyi geçti mi?

Şöyle-böyle. Çalıştım. İstediğin bir şey var mı? Ne getireyim sana?

Keşke istediklerini getirebilseydi: ama bilemezdi, karısının kolunu okşayacağına, onun duygularını anlamaya çalışsaydı, belki o zaman Catherine'e istediklerini getirebilirdi. Elini çekip, gülümseyerek karısının odasından çıktı. Gitmişti.

Yalnız kalınca, öfkesi iyiden iyiye artmıştı. Başucundaki abajuru açarak, yatağında kaskatı yattı.

Böylece günler geçip gidiyordu. Artık aralarında bir oyun başlamıştı: Bilip söylememek, görüp görmemezlikten gelmek! İşte bu, evlilik oyununun, en yeni oyunuydu. Catherine, kocasına, ondan daha üstün ve bilgili olduğunu belirterek, zarlarını atıyordu. Willy de, bu garip tutuma, kesin bir anlam veremediğinden, ya da başka düşüncelerden, sürekli kaşlarını çatıp, Catherine'in zar atışlarını seyrediyordu. Bazı akşamlar, Willy'ye şöyle diyordu:

Bugün çok mu yoruldun?

Willy'nin cevabı hergün değişikti:

Evet, ya da hayır.

Artık, karısının sürekli, işini, yorgunluğunu sorması ona bir oyun gibi geliyordu; yoksa hâlâ oyun oynandığının farkında değil miydi? Herşey oyundu. Oyun saatleri, özellikle akşamları yemek yedikleri saatlerdi. Yemek, ya da oyun sona erince, Willy bir bahaneyle evden çıkıp gidiyordu. Willy'nin yaşamı kaçamaklarla doluydu. Catherine onun tutarsız ve zayıf kişiliğini biliyor, ama bilmesi hiç bir şeyi değiştirmiyordu.

Bir gece Willy, karısının yanına oturarak şöyle konuştu:

Catherine, (ilk kez Catherine diyordu, oysa hep Kitty derdi) kemerleri sıkmamız gerek.

Şaşırarak Catherine ona sordu:

Ne demek istiyorsun?

Bir yatırım yapmıştım, işler bozuldu. Masrafları kısmalıyız.

Zenginlik, ya da yoksulluk; Bu kavramlar, Catherine Standish için sanıldığı kadar önemli değildi; çünkü doğduğu günden beri olayları -iyi de olsa, kötü de olsa- olduğu gibi kabul ederdi. Parasız günler de yaşamıştı. Evlendikten sonra, kürkler, mücevherler, hizmetçilerle geçen günler de yaşamıştı. Her zaman sıfırdan başlayacak güçteydi. Hem, belki paranın verdiği çok kısa mutluluğu, parasızlık daha güçlendirecek ve uzun süreli bir mutlulukla yaşayacaktı. Ama, şimdi bunları düşünmeyecek ve boyun eğmeyecekti. Çünkü, az önce kocasının söylediği **o yatırım işinin** anlamını, başka şeylerle ölçüyordu: Borsadan daha uğursuz ve yıkıcı, bir başka değerle bağlıyordu. Kulaklarının uğultusu artıyordu. Bu yatırımı batıran düşmanının adını hemen kocasının yüzüne haykırmak istedi, fakat kendine hakim oldu. Sadece dedi ki:

Ama çok saçma bu.

Oldu bir kere.

Haklısın galiba Willy.

Öyleyse, bir şeyler yapmalıyız.

Wily, iç güdüyle garipleşmişti; oysa karısı duygularını hiç belli etmemişti.

Bilmem. (Catherine oyuna dayanıyordu.)

Ama, Willy dayanamadı ve adeta haykırarak konuşmaya başladı.

İstersen bana aptal, salak, ahmak de!

Catherine hemen cevap verdi:

Neden aptal olasın? Sadece düşünüyordum da-- yani, şey olmasaydı- burada sesi kesildi, şaşaladı ve sustu.

Willy sinirlice çıkışmış ve bağırmıştı:

Hadi, söylesene ne kekeleyip duruyorsun?

Şimdi ikisi de heyecanlı konuşmalarının tersine dimdik oturuyorlardı. Kocasının bu tepkisiyle şuna karar verdi: Derine inmek istemediğinden, oyunu bırakıp, yenilgiyi tadacaktı. Kuşkularıyla kalmak, durumunu tehlikeye atmaktan dah kolaydı. Catherine de kolay yolu seçerek, sakinleşti.

Ne yapalım dersin Willy?

Şimdi karısının, bu birden değişen, tutumuna hayret etme sırası onundu: Sesini alçaltarak, ilk sözüne başladı:

Giderleri mümkün olduğu kadar kıs. Hizmetçiyi kov. Ben de stüdyoyu bırakacağım. Kira veriyoruz çünkü. Yaşantı düzeyimiz yüksek. Masraflarımız çok, hem de çok azalmalı.

Böyle demiş ve dediklerinden de gururlanmıştı; çünkü o kazanmıştı. Kayınvaldesinin oğlu doğmuş, Kitty'nin kocası ölmüştü.

Aradan günler geçtiğinde Mrs. Standish, kocasının **o yatırım işini** tüm ayrıntılarıyla öğrenmiş ve yanıldığını anlamıştı. Willy Standish'in **o ünlü** kadınla ilişkisi ne olursa olsun, para durumunda kocası ona yalan söylememişti. Kent'te garip işler dönüyor ve bu da dolaylı olarak borsayı etkiliyordu. Demek ki Willy, Kitty'yi yenmekle haklı bir başarı kazanmıştı. Catherine borsayı da, Maudie'yi de fazla düşünmemeye çabalayacaktı. Kuşkularla yaşamayı teğ tutuyordu; önemli bir karar daha vermişti. Ortaçağdan kalma bir bulutla birleşecek ve bu bulut nereye sürüklenirse, o da birlikte gidecekti. Sorusuzca, karanlık bir bulutta yaşayacaktı. Kayınvaldesinin sözlerini anımsadı. Şöyle derdi: Kişinin tutacağı en uygunsuz yol, sürüklenenlerle sürüklenmektir. Yine iki Mrs. Standish'in düşünceleri ve yönleri ayrılıyordu.

Catherine Standish, yağınurla bir Ocak gecesi doğurdu. Yeni bir canlı doğanın verdiği güçle, dokuz aydır yattığı yatağından ağlayarak ayrılmış ve geleceklerden habersiz, kendi isteği dışı, bu karışık dünyaya gelmişti. Çabaladığı saatlerden bitkindi ve doğumun nasıl olduğunu da pek anlıyamamıştı. Şimdi Catherine kendini daha iyi hissediyordu. Ağır ve zevkli yükünden kurtulmuş ve bir çocuk doğurmuştu. Mutluydu, başarmıştı. Oğluna Elyot adını verdi. Willy'in soyundan bir ad koymuştu. Kayınvaldesinin tutumunu merak ediyordu; çünkü Mrs. Standish geliniyle, bunca zamandır hiç ilgilenmemişti. Her zamanki züppeliğiyle çay toplantılarını her şeyden üstün tutmuştu.

Elyot, babaannesine ve babasına yakınlaşırsa, bir barış çocuğu sayılacaktı. Baba olmak, Willy'yi çok etkilemişti: Hem sevinmiş, hem de şaşkına dönmüştü. Sık sık, karısının yatağına geliyor, beşikteki et parçasına hayran hayran bakıyor ve gururla diyordu ki: Benim oğlum, bu benim oğlum. Ve de senin Kitty! böyle diye diye, Willy yeniden kocası olmuştu; bir ölü dirilmişti. Karısına armağanlar alıyor, nasıl teşekkür edeceğini bilemiyordu. Aldığı çok pahalı taşlı çanta, bütçelerine çok ters düşmüştü. Aylar sonra, taksit taksit ödeyeceklerdi. Willy sakin, anlayışlı ve müşfikti, oysa aylar önce, karısı onu duygusuzca harcamıştı. Kocasını seviyor, onu arzuluyordu. Gebelik süresince ondan tiksinmesi demek geçiciydi.

Willy'nin hatası, her kişinin yapabileceği insan olma suçundan başka bir şey değildi. Artık yine mutluydular. Evlerinin alt katını Madam Adorée'ye kiraladılar. Kadın şapka yapımcısıydı. Dükkânın üsetünde oturmaktan, iki hizmetçiye yol vermekten hiç

kederlenmemişti. Artık olgunlaşmaya başlamış, kişiliği güçlü bir kadın olmuştu; basit gibi görülen yaşantının tüm değerlerini ölçebilecek, bunlarla mutlu olmaya çalışacaktı. Tek isteği mutluluktu; bunu parayla elde edememişti. Evi için koşuşturmayı, bir eğlence durumuna getirmişti. Çocuğuna bakması için genç bir kız tutmuştu. Her sabah, ona kapıyı kendi eliyle açmakla bile övünüyordu. Ev işlerinden yorgun düşeceğinden, çocuğunu ihmal etmek istememiş, işte bu nedenle bu kızı tutmuştu. Böylece geceleri bebeğiyle oynama zevkini de tatma imkânı bulacaktı.

Bu kız, aşağı yukarı on altı yaşındaydı. Adı da Julia, Julia Fallon'du. Küçük yaşına rağmen, Julia bir doğruluk, soyluluk simgesiydi. Çocuğa öyle bilinçli ve sevgiyle bakıyordu ki, artık küçük Elyot, Catherine'in gözünde emin ellerdeydi. Julia'nın dokunduğu her şey, musluktan yemeklere kadar, onun tutarlı kişiliğinin yetenekleriyle değişiyor, tüm iyilikleri içine emiyor gibiydi. Artık Julia evin önemli kişilerinden sayılabilirdi: Bu evi, ve içinde yaşıyanları mutlu kılmaktan başka amacı yoktu. Böylece, Elyot onun çocuğu oldu. Çocuklar, annelerinden çok dadılarına, ya da bakımcılarına bağlanırlar ve Catherine de çocuğunun, Julia'ya kendinden daha çok yakınlaştığını izliyordu. Julia'nın kucağından, küçük Elyot'u alırken, bu durumu açıkça farkediyordu.

Catheren Standish'e göre; Elyot tatlı, eğlendirici, yaramaz bir çocuktu. Ve onun çocuğuydu. Analık duygusuyla, çocuğu severken garipleşiyordu; yanaklarını, kollarını doyasıya öpüyor, yüksek sesle bağıra bağıra onu dizlerinde hoplatıyordu. Elyot ona

gülmüyordu bile; dik dik annesine bakıyor ve sanki şunları demek istiyordu: Sevgi sözlerle değil, davranışlarla geçerlidir. Oysa oğlunu çok seviyordu ve çocuğun da onu çıldırasıya sevmesini istiyordu. Bir gün Catheren demişti ki:

Anlıyor, küçük ama her şeyi anlıyor, Julia, Elyot'u onun kucağından almış ve Catherine'e şöyle söylemişti:

Küçücük bir çocuk daha o, sağlıklı akıllı bir çocuk.

Julia'nın bakımıyla çocuk yavaş yavaş serpilip, sevimli bir varlık olmuştu. Kızın düzenli tutumu, bu küçük varlığı etkilemiş, ikisi ayrılmaz bir bütün olmuştu. Ev işlerinde de, çocuk bakımı kadar ustaydı; mutfakta fasulye ayıklarken, bulaşık yıkarken Elyot ondan ayrılmaz, merakla bakardı. Sonra parka giderler, temiz havada kucak kucağa otururlardı. Saatlerin onlarca bir sınırı yoktu. Elyot, Julia'nın dünyasında, sarı sabun kokuları ve ayıklanan fasulyelerle yaşıyordu; çoğunu anlayamadığı masalları, yarı kapalı gözlerle dinler, baş parmağını eme eme uykuya dalardı. Julia Fallon'un dünyasını da Elyot dolduruyordu. Bu eve gelene kadar geçirdiği günler, gizli gizli yüreğini burardı: Okuldan eve dönerken mahalle çocuklarının attığı taşlar, ayaklarını yalayan ısırgan otları ve Emily'nin yüzünü ütüyle yakışı ...işte bütün bunlar, zaman zaman aklına gelir, ve hemen Elyot'a koşarak, onun küçük kollarına sığınırdı.

Julia Fallon'un geçmişteki ve şimdiki varlığı, gerçek ve somuttu; herşeye -maddesel ve ruhsal- saygı duyardı. Elyot'un ağzından akan salyaları, ağız beziyle silerken bile, önemli ve yüce bir iş ya-

parcasına ciddiydi. Yardımlaşma ve saygı yüceliktir; bunu böyle bilir. böyle davranırdı.

Mrs. Standish de Julia'yı severdi. Bir kez, -daha ilk günlerde olacak- kocasına şunları demişti.

Çocuğa o kadar düşkün ki, gözüm arkada kalmadan istediğim zaman, istediğim şeyi yapabiliyorum. Tek korkum, çocuğu şımartması. Biliyorsun daha çok genç, Elyot'u da seviyor. Tecrübesizliğinden korkuyorum, yoksa çok akıllı, uslu bir kızcağız.

Herneyse, çocuğu Julia'yla bırakıp, hafta sonunu Dieppe'de geçirmeye karar verdiler.

Kocası demişti ki:

Başbaşa kaldığımız günler geride kaldı. Bu tatilden yararlanıp, şöyle hiç bir şey düşünmeden, yalnız birbirimiz için yaşayalım.

Ve tabii, Catherine de hemen kabul etmişti. O da bunun özlemini duyuyordu.

Dieppe'ye yollandılar. Soğuk, kapalı bir gündü, fakat yine de gri bulutların arasından yer yer mavilikler ışıyor, kara sulara siyahımsı-mavi gölgeler düşüyordu. Rüzgâr yüzlerini kamçılıyordu. Willy uçmaması için şapkasını tutuyor, Catherine de eşarpını koruyordu. Lokantada soğuk ızgaralarını yerlerken, sümüklü çocukları seyrederken bile neşeleri kaçmıyordu. Bütün çirkinlikler, öylesine güzeldi ki; bunu ancak onlar anlıyabilirdi. Birbirlerine yakışan bir çifttiler ve burada kimse onları kıskanmıyordu.

Bu, hem bir tatil, hem de bir geziydi. Islak Fransız sokakları, ve tipik bir Fransız otelinde kalmak heyecanlandırıcıydı; hele otelin resepsiyonuna adları yazmak, oda anahtarlarını almak, yeniden yaşamak demekti. Willy'nin yanında Catherine vardı: Kabadayı Maudie neden yenilmişti? Bunlar aklına geldi

Valizleri getiren adam, odada duran bu güzel kadına bir süre baktı.

Yine de, Maudie Wesmacott'la kocasının arasında geçenleri merak ediyordu. Bunca çabasına rağmen o kadın belleğinde yerleşmiş, bir türlü gitmek bilmiyordu. Şöyle şaka yoluyla, kocasına sormayı düşündü. Elyot'un doğumu evliliğini sağlamlaştırmış, yitirdiği güvenini geri getirmişti; ama bu sağlamlık dediği şeyin, duygusal yönüne daha çok önem verdiğinden, bu konuya değinmekten kaçınıyordu. Geçmişi deşerek, güzel günleri bozmanın gereği yoktu. Maudie'yi yine içine gömerek, susmaya karar verdi.

Küçük, dar sokaklarda dolaşıyorlardı. Göreceği çok yer vardı. Görmesi, her sokağı, her köşeyi görmesi gerekti. Böyle istiyordu. Çukulata yemek, sokaklarda jiklet çiğnemek, saçlarını dağıtan rüzgâra benliğini bırakarak, özgürlüğün ve aşkın tadını çıkarmak istiyordu. Her geçen dakikayla, ağır-başlı Catherine Standish, sosyeteye ve lükse düşkün Catherine Standish ölüyor; eski Kitty Goose tüm sevimliliği ve öz kişiliğiyle diriliyordu. Varlıklı bünlerde, saçma sapan şeylere para harcamasaydık, şimdi Paris'i de görürdük, diye içinden düşündü. Ama Paris'i görememek önemli miydi? Önemli olan, özgürce, mutluca yaşamaktı, Bu kavramın yeri ve zamanı yoktu.

Willy de eski Willy'di. Mal-mülk sahibi, soylu denilen Standish'lerin oğlu değil, Kitty'nin sevgilisiydi. Geleneklere ters düşercesine, karısına her kocanın, sadece erkeklik gösterisi yapmak için davrandığı gibi, baskı da yapmıyordu. Özgür ve anlayışlı tutumuyla gerçek bir erkekti.

Günleri böyle geçiyordu. Karşılıklı oturdular, konuştular, yemek yediler. Kaldırımlarda oturup, diş-

lerinin takırdısını duydular, artık öz kişilikleri örten kalıplardan kurtulmuş, insanca yaşamaya başlamışlardı. Şimdi sıcak biryere girip oturmak haklarıydı. Fransa'da olduklarına göre, Pernod içecekler, avare gezginler gibi, yeni bir ülkenin yeniliklerini -kendilerince yeniliklerini- deneyeceklerdi. Willy garsona iki Pernod getirmesini söyledi. Kitty, bu sütü andıran içkiyi ilk kez içiyordu, tadını garipsedi; ama Willy içmesini, denemesini ve ön yargıda bulunmamasını söylemişti. Hiç bir zaman ön yargıda bulunmayacaktı. Böylece Pernod'u içti.

Willy'ye ne Fransa, ne de Pernod yabancıydı. Gülerek karısına şöyle dedi :

Zamanla seversin belki de, ne de güzel yüzünü buruşturuyorsun.

Evet, belki zamanla severim.

Kocası bir Pernod daha ısmarladı.

Kitty içinden üzüldü. Willy'ye, içinden geçenleri, söyleme gücü olsaydı; artık eve dönelim, mutluluğu bu yabancı topraklarda değil, kendi evimizde bulalım, diyebilseydi, rahatlıyacaktı. İkinci kadehle Wily'nin yüzü değişmiş ve Kitty'in mutluluğuna inancı azalmaya başlamıştı. Diyordu ki:

Pernod'un tadı ancak üçüncü kadehle başlar, işte böyle diyerek te bir kadeh daha söylemişti.

Kitty sustu. Çantasını açarak, içindekilere baktı. Kocasına ve onun uyuşturucu içeceklere düşkünlüğünü, pudrasıyla, dudak boyasıyla mı önleyecekti? Kişiler bazan nelere baş vuruyordu...

Şimdi, Willy Hindistan'ı anlatıyordu. Konudan konuya atlıyor, kendi anılarını, Kitty'ye değil de, sanki kendisine anlatıyordu. Kitty ona baktı. Gözlerinin akı ne kadar da beyazdı. İçki, beyazlığı daha da beyazlaştırmıştı. Çocukluğunda çok sevdiği bebeğini

anımsadı. Başı kopmuştu. Bebeğinin halıya düşen başına bakmış ve onun gözlerini oymuş, sonra da muslukta yıkamıştı. Ak ak olmuştu bebeğin gözleri ve artık o yuvarlaklar, göz olmaktan çıkmıştı. Tekrar kocasına baktı, onun da gözleri yoktu.

Birdenbire Kitty'nin ağzından şu sözler döküldü:

Eve gidelim Willy.

Kör Willy, ona hemen cevap verdi:

Yarın gideceğiz eve. Yol uzun, denizi aşacağız.

Kocasını alkol bozmuştu. Kitty direndi ve şöyle dedi:

O halde otele gidelim.

Körlüğü bir an geçti Willy'nin ve ona cevap verdi:

Otel mi? Olur, gidelim otele.

Lokantanın mermer masasında, yarıladığı yeşilli-sarı içkiye bakarak kocasıyla kalktı. Düşünemiyecek kadar yorgundu. Ak ak gözler, ve kör bakışlardan yorulmuştu.

Otelde yatıyorlardı. Willy'in soluğu uzaktan gelen kilise çanlarının sesiyle karışıyor, Kitty'de karamsarlık yaratıyordu. Bir kez daha yenilgiyi tadıyordu. Oysa, yenilginin çok geride kaldığına inanmaya başlamıştı; hayatta, ya da kendi hayatında, bir kazanıp bir yenilecek miydi? Bazı günler, bazı dakikalar, hatta saniyeler vardır ki, duygular ne denli şiddetli olsa da, sözlerle anlatılamaz. İnsan aynaya bakarcasına, bunları sadece görür, söyleyemez. Söylese bile, ne karşısındaki, ne de kendi anlıyabilir. Kitty de şimdi yanındaki erkeğin, kara kara soluk alışından ve çanların ak ak çalışından başka bir şey duyamıyordu. Kocası yabancılaşmıştı. Bir yığın erkek arasında, özellikle seçtiği Willy, ye-

niden uzaklarda, karanlıkta kaybolmuştu. Başucundaki abajuru yakarak, onun yüzüne baktı: etli dudakları aralanmış kokulu kokulu soluk alıyor, kıllı burun deliklerinden hırıltılar çıkıyordu. Yabancı bir odada, yabancı bir erkekle yatıyordu. Kitty kalktı ve dolaşmaya başladı. Abajurun ışığı odadaki eşyaları pembeleştiriyordu. Lüks otellerin ışıkları renkliydi; göz boyamaktan başka neye yarıyordu, oysa beyaz ışıkta insan gerçekleri seçebilirdi; aslında gerçekler karanlıkta seçilebilirdi, bu kişinin kendi duyarlığına kalmış bir şeydi. Gün ağarmaya başlamıştı.

Şimdi odalarında kahvaltı ediyorlardı. Willy kahvesini içerken şöyle mırıldandı:

Hiç de beğenmedim burasını.

Kitty de bir yandan, hangi nedenle buraya geldiklerini düşünüyordu. Pencerenin kalın camlarında çizgiler vardı. Sabahı, İngiliz gazeteleri okuyarak geçirdiler. Öğle yemeğinde, Willy'nin kararıyla, ilk gemiyle İngiltere'ye dönmeye karar verdiler. Kitty sevinmişti.

Böylece Kitty, Catherine Standish olarak evine dönmüştü. Kapalı kozasında, bütün gününü çocuğu ve ev işleriyle geçiriyordu. Ne sokağa çıkıyor, ne de kimseyle görüşüyordu. Elyot yürümeye başlamıştı. Olaylar, doğa gereğince, sakince oluşuyordu. Heyecanlı olaylara yer yoktu bu kapalı çevrede; zaten heyecan beklenmiyor, herşeyi oluruna bırakıyor ve günlerin getireceklerine hazırlanıyordu. Artık duyguları da, çoşkunluğunu yitirmişti. İşte, bundan ötürü de ikinci çocuğa gebe olduğunu anladığında hiç heyecanlanmamıştı. Evliliğin olağan bir sonucuydu; böyle düşündü, böyle kabul etti.

İkinci çocuğu kızdı. Küçük yüzü, zaman zaman acıyla buruşuyor, sanki duygusal bir sarsıntı geçiri-

yormuşcasına geriliyordu. Daha şimdiden eleştirici gözleri vardı. Kitty, ona bakarken edebiyat ilgisinin yeniden yeşerdiğini duydu ve böylece de kızına Eden (1) adını koydu. Bunu bilinçaltı yapmamıştı; yatağında açık gözlerle yatarken birdenbire aklına gelivermiş ve hiç düşünmeden Eden adını koymuştu. Neden koyduğunu, falanca adın daha iyi olacağını sorup, özelliğe saldıracaklar vardı. Bunu biliyordu; ama o kendi kızıydı, istediği adı verebilirdi. Kendi kendine açıkladı: Belki de onun adında, kendi özlemimi dile getirdim.

Oğlu Elyot üç yaşına gelmişti. İnatçı ve durgun bir çocuktu. Kitty ona beyaz pantolon, beyaz kazak ve beyaz ayakkabı giydirirdi. Kızı Eden de artık, tulumlardan çıkmış, bebek elbiseleri giymeye başlamıştı. Çocuklar büyüyor, ilk sözcükleri söylüyor, ilk adımlarını atıyor, ortaklığı karıştırıyorlardı. Bütün bunlar, dünyadaki tüm çocukların yaptıklarıydı. Fakat Kitty, çocukları büyüdükçe hüzünleşiyordu: Anneydi, gelişmeleriyle övünüyordu ama artık bu iki küçük varlık bebekliklerindeki gibi ona bağlı değillerdi. Oysa, gerçekleri kabul etmesini öğrenmişti, fakat yine de Kitty bir insandı ve özellikle bir anaydı.

Olaylar ve günler öylesine hızla geçiyordu ki, Kitty istese bile, heyecanlanmazdı. Zaten heyecanlanmak, etkilenmek çöken zaman uygun değildi. Fransızca derslerine yüklendi. Ara sıra, geçmişteki olayları anımsıyordu. Evlilik öncesi günler, yaşama uğraşının değeri, Maudie Westmacott, evin alt katının kiraya verilmesi ve bunlar gibi daha nice şeylerin, önemi kalmamıştı. Madam Adorée, alt katta iki kızıyla şapka yaparak geçiniyorlardı. Maudie'yi ve onun iki yüzlülüğünü anımsadığında, aklına Willy'yle

(1) Cennet.

Fransa'da geçirdiği güzel saatler geliyordu. Kocası da garipleşmişti. Aralarına kalın bir duvar çekilmişti; böylece Kitty onu da değiştiremiyeceğini anlamış ve kendi bildiği, arzuladığı gibi yaşamasına göz yummuştu. Willy başı boş, yönünü kaybetmişti. Stüdyosu elden gittiğinden, resim de yapmıyordu. Genellikle parkta, başındaki eğik şapkasıyla oturuyor, arkadaşlarına rastlarsa, parasızlıktan yakınıyor ve iş bulacağını söylüyordu.

Bazı akşamlar, yemeğe gelen konukları oluyordu. Örneğin Wilcoxe'lar gibi, bu eve gelmeye tenezzül eden, eski tanıdıkları vardı Böyle zamanlarda Kitty, Catherine Standish oluyordu. Wilcoxe'lar üç ayda ancak bir akşam uğrarlardı.

Madam Adorée'in, Kitty'yi aşağı çağırdığı o gece, Wilcox'lar yemeğe geleceklerdi. Kadın, çok kötü durumda olduğunu, ne yapacağını bilemediğini söylemişti. Konuşmasına çabuk çabuk devam ediyordu: Sizi o kadar yakın buluyorumki, hemen koşup geldim. Sonra da, **agacée** (1) olduğunu, dükkândaki yardımcılarının **(Jeunes filles bien élevées, gentilles, mais on ne sait jamais,)** (2) belki de şeytanlık yapabileceklerini, ve Mr. Standish'in kızlara şekerleme getirmesinin kötü olabileceğini söyledi. Kitty pek anlıyamamıştı, kadın devam ediyordu: İçlerinde bir tanesi, **bien élevée** (3) ama, yaşı gereği aklı hep erkeklerde, Mr. Standish'den başka birşey düşünmüyor. Hele şekerlemeleri getirdiğinde, kocanıza öyle bir bakışı var ki, görseniz şaşar kalırsınız. Bunları bir çırpıda söylemiş ve sonra da susmuştu.

---

(1) Usanmış.
(2) Terbiyeli, sevimli genç kızlar, fakat bilinmez ki.
(3) Çok terbiyeli.

Kitty'nin içi nefretle doldu; ama nefreti Willy'ye, ya da kıza değil, bu kara gözlü, sinsi Fransız kadınınaydı. Çünkü rahatını kaçırmak, gururuyla oynamak istemişti. Evet, bu sinsi surattan iğreniyordu. Kadının yüzünü gözünü tırmalamak ve ona biliyorum defol git, demek istiyordu, ama dizlerinin hırsla titremesine rağmen kendine hakim oldu. **Mon Dieu, les Anglaises!** (1) dedi kadın içinden ve düşündüklerin tersine kibarca kadına gülümsedi. Kitty, bir an öldüğünü sandı: göçmüş de, ruhlar dünyasındaki olayları anımsıyor gibiydi; Willy'in Elyot'un doğumunda aldığı pahalı çanta, Dieppe'de sarhoş oluşu, otel, kaldırımlar... tüm anılar iç içe geçmiş, kapkaranlık bir bulut olmuştu.

Madam Adorée'in sesiyle irkildi, şöyle dedi Kitty-ye:

Bunları söylememe umarım kızmadınız, çünkü sizi uyarmak görevim.

Kitty de kendini zorlayarak, cevap verdi:

Haklısınız Madam Adorée.

Böyle diyerek, üst kata çıktı. Dizleri hâlâ titriyordu.

Şimdi odasında giyinmesi gerekti. Willy de yanındaydı. Kitty ona dedi ki: Bunlardan sıkılacağız, Malcolm sandalından, teknesinden konuşup duracak.

Söyledikleri önemsizdi; sadece Willy'ye duygularını belli etmemek için bir şey söylemek gereğini duymuştu. Sinirleri de koparcasına gerilmişti.

Willy cevap olarak şunları söyledi:

Dayanabiliriz sanırım.

Kitty, yan odadan kocasının kolalı yakasının hışırtılarını duyuyordu. Akşam yemeklerinde, böyle

(1) Allahım, bu İngilizler!

özenle giyinmek ne aptallıktı. Gösterişti. Babasının evinde, mutfakta yemeklerini yerlerdi. Tahta masayı nasıl da çatalla kazırdı! Yatak odasına çıkan merdivenin hemen altında bir yük dolabı vardı; korkunca, ya da poz olsun diye oraya saklanırdı. Geçmiş günleri hep mi hatırlayacaktı? Aynaya baktı, giyinmişti.

Sonra dönüp, karyolasında oturmuş, resimli kitaba bakan oğluna sordu:

Nasılım? Anneciğinin yeni elbisesini beğendin mi?

Elyot, ağır ağır başını kitaptan kaldırıp ona baktı ve sakince dedi ki:

Beğendim.

Elyot, geçirdiği ağır bronşitten sonra burada yatıyordu. Kendi odası nemliydi.

Akşam yemeği, oturma odasında konuşulanlar, sandıklarından da sıkıcı geçti. Malcolm durmadan teknesini anlatıyordu. Ama geçmiş günlerden tecrübeleri vardı. Bu sahte-konukseverlik gösterisine alışmışlardı. Malcolm'un Southampton'da teknesi varmış, hafta sonları denize açılırmış veçok dinlenirmiş. Bütün gece tekneyi dinleye dinleye, Kitty, o teknenin tahtalarının yüzünü çizip, yırttığını ve yer yer kanattığını hissetti.

Eve Wilcox da, gecenin esprisi yaptığını sanarak, dedi ki:

Ve de kente dönünce, ayaklarını ta dizlerine kadar, kaynar suya sokarsın.

Kitty, bu tip konuşmaların hepsini ezbere öğrenmişti. Willy'yle evlendikten sonra sık sık böyle sıkıcı topluluklarda bulunmuştu. Tabiî o zamanlar, bu konuşmalar ona çok kibar ve eğlenceli geliyordu. Bu yapmacıklar Willy'den ve özellikle onun çevre-

sinden öğrendiği değersiz şeylerdi. İçinden dayanmaya kendini zorluyor, nasıl olsa birazdan giderler ve ben de odama, çocuğuma koşarım diye kendini avutuyordu. Wilcox'lara verdiği cevaplar şunlardı:

Evet, evet, evet, EVET.

Sonunda Wilcox'lar giti. Kitty rahat bir soluk aldı. Çocuklar uyumuş, kocasıyla yalnız kalmıştı. İçinde garip şeyler kıpırdanıyordu. Odasına çıktı. Elyot karyolasından başını kaldırmış, annesine bakmış ve tekrar gözlerini kapamıştı. Kitty elbiselerini çıkardı, geceliğini giydi ve yan odaya, Willy'nin yanına gitti. Bir süre kapıda durdu ve sonra bağırdı:

Willy!

Kocası soyunmuş, başını kaşıyordu.

Kitty onun yanına gitti ve konuşmaya başladı:

Seninle konuşmak istiyorum.

Hımmm. Gecenin bu saatinde mi? Bu ne telaş?

Evet, bu saatinde. Çünkü önemli söyleyeceklerim.

Kitty bunları söylüyordu, ama bir yandan da kalbi hızla çarpıyor, elleri titriyordu. Sesine güçlükle hakim oldu ve devam etti:

Karar vermemiz gereken çok şey var Willy.

Neler saçmalıyorsun sen?

Willy, şimdi ona hayretle bakıyordu. Başını da kaşımıyordu. Kitty konuşuyordu:

Madam Adorée ne dedi biliyor musun? Onun-onun dükkânına gidip de, yani, oradaki, biliyorsun işte...

Delirdin galiba sen!

Willy'nin dudakları kısılmış, yüzü kıpkırmızı olmuştu.

Kitty ne söylediğini bilmiyordu, sözler kendiliğinden ağzından dökülüyordu.

Sanırım artık benimle pek ilgin kalmadı Willy.

Senin çok ilgin var sanki!

Yerde tepinmek, ağlamak, bağırmak, bir şeyler yapmak istiyordu: Willy'le geçen yıllar, şimdi üzerinden acı bir dalga gibi aşıyordu. Dönemeyecek kadar ilerlemiş, hem de çok sinirlenmişti. Sözlerine devam etti:

Demek seninle ilgilenmedim, böyle demek? İlgilendiğim zamanlar çok oldu ama, o zaman senin gözünde bir hiçtim, varlığımdan bile haberin yoktu. Onları neden saymıyorsun?

Tamam, tamam. Yeter artık. Tanrı aşkına yeter!

Yanıldı Willy. Çünkü Kitty'in ağzında daha dışarı çıkaracağı birbiri üstüne yığılmış sözcükler vardı. Kitty susmadı, ona yetmemişti:

Ya Maudie Westmacott? Onun dokunulmazlığı var herhalde. Peki ya aşağıdaki kız? Bana çektirdiğin acılar, aldatılmış olmanın verdiği eziklik?

Yoruldum ama Kitty. Artık gülünç olmaya başladın.

Kocasının sözleri ve tutumuyla iyice kendini kaybediyordu: Dırdırcıydı ama sadece bu gece ona çıkışıyordu. Gülünç demişti ona Willy; gülünç olabilirdi, ama bu gece değil, yıllar önce, onunla evlendikten sonra gülünç olmuştu. Hırsla yumruğunu tuvalet masasına vurdu. Şişeler sallandı. Ve devam etti:

Hayır, konuşacağım ve sen de bana cevap vereceksin.

Bu saçmalıklara dayanacağımı, seni dinleyeceğimi, hele hele cevap vereceğimi sanıyorsun ha?

Çık git, defol öyleyse.

Ben de zaten aynı şeyi düşünmüştüm.

Willy bu sözleri haykırarak söylemiş ve hemen pantolonunu giymişti. Karşılıklı bağırıyorlar, evliliklerinde ilk kez, birbirlerine hakaret ediyorlardı. Willy'in gözleri ateş saçıyordu:

Bu dünyada ikimize de bol bol yer var küçük hanım.

Kuşkusuz var, Sayın Mr. Standish! Görürsün gününü!

Asıl sen göreceksin dünyanın kaç bucak olduğunu! ...

Söyle, adî herif söyle ama ne söyleyeceksen yavaş söyle, çocuğu uyandıracaksın.

Allah çocuğu da kahretsin!

Bu kadarı fazlaydı. Acı, yıkıcı sözler, gizlilik, yalan... bir de çocuğa saldırmıştı. Aynaya baktı ve kocasının gülünç dediği, hüzünle çökmüş, yıllarla yıpranmış yüzüne baktı. Gözleri dolu dolu oldu.

Yan odadan çocuğun, çocuğunun ağladığını duydu, hemen odasına gitti ve onu kucağına alarak göğsünde sımsıkı tuttu.

Yavrum benim, bebeğim benim. Sen ağlamamalısın, sen hiç ağlamamalısın diyerek, oğlunun saçlarını okşuyordu. Ama Kitty ağlıyordu.

•3

Kapının altından sızan ince ışığa baktı. Yan odadan sesler geliyordu; neden bu kadar bağırıyorlardı? Bu karanlık odada yapayalnız yatıyor, oysa içerden sesler geliyordu.

Allah çocuğu da kahretsin!

Bu ses nasıl da gürlemişti. Çenesi titredi, gözleri, korkuyla açıldı. Bir yandan garip sesler, bir yandan karanlık, küçük yüreğini sarmıştı. Julia'nın, süt

şişelerinin sesini de duyuyordu. Boğazı ağrıyor; çarşaf ateş gibi yanıyordu. Yatağından kalkıp, bu karanlık odadan çıkmak istiyor, ama kımıldayamıyordu. Korkuyordu, çok korkuyordu. Julia gelse, onu öpse korkusu geçecekti ama Julia gelmiyordu. Karanlıkta kaybolmuş, haykıran seslerle boğulmuştu. Ağlamaya başladı.

Birden kapı açılmış ve o yanına gelmişti. Kucağına almıştı ama onun kucağında da korkuyordu; çünkü o da ağlıyordu. Neden ağlıyordu? Hem de çok ağlıyordu.

Yavrum benim, bebeğim benim. Sen ağlamamalısın.

Korkusu geçmemişti. Julia gelseydi ne iyi olurdu. O hiç ağlamazdı, sadece dişi ağrırdı. Hıçkırarak Julia, Julia diyordu, onun eli saçlarını okşuyordu.

Annenin yanında yatmak ister misin diye sormuştu, o ses. Karanlıktı ama annesinin sesiydi. Tekrar sordu:

Elyot, anneciğinin yanında yatmak ister misin?

Başını salladı ve yanağını annesinin yanağına dayadı.

Hadi hayatım, yatırayım seni. Birazcık bekle emi?

Böyle diyerek, lambayı açmış ve kapıya doğru yürümüştü. Sonra da merdivenin parmaklığına yaslanarak, aşağı bakmıştı. Şimdi, yine odaya geliyordu; hızla kapıyı çarptı ve Elyot'un yanına geldi. Gülümsiyerek konuşuyordu:

Bu gece Elyot'la beraber yatacağız.

Annesinin sesi rahatlatıcı, kolları yumuşaktı, ama Elyot Julia'nın yumuşaklığını istiyordu. Hâlâ deminki sesleri düşünüyordu: Şimdi oradan hiç ses gelmiyordu, acaba neden bu kadar bağırmış da onu

korkutmuşlardı? Artık karanlıktan korkmuyordu; sesler yoktu, yalnız da değildi. Herhalde sabah olunca, gene bağırsalar da korkmazdı. Yanında yatan annesini taklit ederek içini çekti ve ağırlaşan göz kapaklarını kapadı.

Annesi okşayıcı sesiyle konuşuyordu:

Artık uyuyacaksın değil mi?

Evet anne.

Çok geçmeden Elyot uyudu.

Yumruklarını annesinin göğsünün arasına sokmuştu. Uykusunda sık sık öksürüyordu. Kitty, bütün gece onun yüzüne bakmış, sabaha dek için için ağlamıştı.

Annesinin ağladığı o karanlık geceyi unutmuştu. Yine de pek ender olarak o sesleri düşünüyordu; ama bunu Juliya'ya bile sormadı. Eden durmadan ağlıyor, parka gidiyorlar, limonat içiyorlar ve yağışlı günlerde pencereden bakıyorlardı. Bazan da Julia'nın dişi ağrıyordu. O zaman ses çıkarmadan yürüyordu; hızlı yürürse Julia'nın dişi daha da çok ağrırdı. Mutfağa onun yanına sokularak, sordu:

Ağrın geçti mi Julia?

Geçmedi Elyot, çok ağrıyor.

Annesi de mutfağa gelmişti, o da Julia'yla konuştu:

Bence çektirsen iyi olacak Julia.

Julia başını iki yana sallayarak, ağlamaklı konuştu:

Geçmeye başladı bile. Tekrar ağrırsa çektiririm.

Annesi mutfaktan çıkmış, Julia da şapkasını giymeye başlamıştı. Şapkasının üzerinde güvercine benzeyen, beyaz gözlü bir kuş vardı. Başını kaldırarak, gözlerini şapkadan ayırmadan Elyot'a dönerek, şöyle demişti:

Hadi bakalım, yürüyüşe çıkma zamanı geldi.

Böylece Elyot'la Julia parka doğru yürümeye başladılar.

Bir gün parkta oynarken, bankta oturan Julia'nın yanına usulca yaklaşmış ve şapkasındaki kuşu çekiştirmişti. Bunu gören Julia, bacağına öyle bir vurmuştu ki, işte o an Elyot, kuştan da, Julia'dan da nefret etmişti. Asfaltta yürümekten de nefret ediyordu. Kardeşi Eden'dan da nefret ediyordu. Ama o senin kardeşin, diyorlardı. Oysa, kardeş istemiyor, Julia'nın, Eden'i pırıl pırıl parlayan arabayla parka götürmesini de istemiyordu. İnsanın yerde yürüyüp, o küçük kızın arabayla gitmesi ne kadar ayıptı. Zaten birlikte hiç oynamıyorlardı. Elyot kendi kendine onların yanından uzaklaşır, küçük su birikintilerinin içine taş atardı. Kışın sular gri, yazın sarı olurdu: Deniz kadar güzeldi, hep orada oturur ve düşünürdü. Daha doğrusu, sağa sola bakarak, dalları, yaprakları düşünür, kafasına takılan olayları anlamlandırmaya, biçimlendirmeye çabalardı. Hiç değilse insanlardan uzaktı, çünkü **Herşeyi Onun İyiliği** için yapanlardan, artık bıkıp usanmıştı.

Julia eliyle ona işaret ediyor, bir yandan da şöyle bağırıyordu:

Hadi bakalım küçükbey, eve dönüyoruz.

İşte böyle sözlerle, Elyot'un huzuru kaçardı. Hep direnir ve derdi ki:

Daha yeni düşünmeye başladım.

Öyle mi? Ne düşünüyorsun ki?

Hiç.

Elyot küçüktü ama düşünmesini biliyordu, tabii Julia'ya söylemiyordu. Zaten tam olarak **şunu** düşünüyorum diyemezdi; aklında dönüp duran, itişen,

sürtüşen bir çok şey vardı, ama bunları adlandıramıyordu.

Eden, küçük meraklı gözleriyle Elyot'a bakıyordu. Kardeşi de ona nefretle bakıyordu; Elyot anlamıştı. Küçük kız kardeşler zaten hep arabalarına kurulur, ağabeylerine, Eden gibi, nefretle bakarlardı. Bazan kardeşinin ince boynunu tutar, onun ne kadar küçük olduğunu anlamaya çalışırdı; ara sıra biraz sıkardı. Düşünürdü, acaba daha çok sıksa, biraz daha sıksa, o zaman şey olur muydu? Bunu Eden çok ağladığında yapmak isterdi.

Julia da artık onu sevmiyordu. Her zaman kızıyor ve diyordu ki:

Ayıp sana Elyot! Beş yaşında kocaman çocuk oldun, kardeşine kötü davranıyorsun.

Kocamandı, Tam beş yaşındaydı. Doğum gününde pembe pastasına mum dikmişler, hepsini bir üfleyişte söndürmüştü. Ama tanımadığı bir sürü çocuk eve dolmuş ve pastasından yemiye başlamışlardı. Hiç onları sevmiyordu. Yabancı ve iğrençti o pastasını yiyen çocukların hepsi de: Ama **ayıp** demişlerdi, o da çocuklara dokunmamıştı. Madam Adorée şöyle demişti:

Il est enormément intelligent, ce petit, je vous félicite, Madame(1).

Elyot'a fransızca bir şarkı kitabı da armağan etmişti. Kitaptaki iki şarkıyı annesinden duymuştu, ama değil sözleri anlamak, melodiyi bile bir türlü öğrenememişti. Biri **Savez-vous planter des choux?** (2), öteki de **Sur le pont d'Avignon** (3)'du.

---

(1) Bu küçük, fazlasıyla zeki, sizi tebrik ederim Madam.
(2) Lahanaları dikmesini bilir misiniz?
(3) Avignon köprüsü üzerinde.

Dükkânın önünde dururken Madam Adorée ona seslenirdi:

Ell-yott, Ell-yott, **Tu vas chanter? Une seule petite chanson?** (1)

Kadından kaçmak için, mümkün olduğu kadar görünmemeye çalışırdı. Onun, bu tülden yapma mağarasından, patlak gözlerinden korkuyordu. Yolda, ya da evde ona rastlayınca hemen kaçardı; kaçamadığı zamanlar da fırtlak gözlerine bakmaz, kadın onunla konuşurken, başını öne eğdi Mağarasında iki de kız vardı. Durmadan gülerlerdi. ağızlarında da toplu iğneler vardı. Elyot'u sıkıştırır, yanaklarından, kollarmdan öperlerdi. Dudakları, yanaklarına değince küçük Elyot'un damarlarındaki kan alevlenir ve içi ateş düşmüşcesine yanardı.

Julia onlara **hoppa** kızlar, derdi.

Bunun ne demek olduğunu anlamamıştı, ama Julia'yla konuşmak istiyordu; bir gün mutfakta bulaşık yıkarken ona sordu:

Neden Madam Adorée'ye, Madam Adorée diyorlardı?

Onun adı da ondan. Fransızca tabii. Tapılan demek.

Ya... Sen nereden biliyorsun?

Aptal değilim de ondan.

Aptalca bir ad ama.

Hayır. Fransız adı olduğundan anlamıyorsun sen.

İşte, bu ad, Elyot'un çok hoşuna gitmişti. Alaya alarak, Madam Tapılan Tapılan Madam diye, bağırmaya ve sonra da gülmeye başladı. Bir yandan da konuşuyordu:

---

(1) Şarkı söyleyecek misin? Bir tek küçük şarkı?

Ne gülünç, ne gülünç!

Gülünç olan sensin.

Peki kızların adı ne Julia?

Ne bileyim ben.

Elyot yine de Julia'yı çok seviyordu. Julia, şimdi küçük tabureye oturmuş, ayakkabılarını değiştiriyordu. Elyot yavaşça sordu:

Benimle evlenir misin Julia?

Biraz beklememiz gerekecek.

Ben zaten beş yaşındayım. Hem iki ay önce doğum günümdü. Yani beş yaşından daha büyüğüm.

Julia'yla bir kez Oxford sokağına gitmişti. Büyük mağazalarının birinde parlak koltuk takımları görmüştü. Galiba kadifeden yapılmıştı; çünkü tüylü ve parlaktı. Şık, sarı düğmeleri de vardı. Elyot çok beğenmişti. Julia'ya evlendiklerinde bu koltukları alacağını söyledi.

Annesi param yok diyordu. Ne yapacağını bilmiyormuş; bunları, Kitty'yi odasında kendi kendine konuşurken duymuştu. Kürklerimi de satacağım, güzel kürklerimden nasıl ayrılacağım, dediğini de duymuştu. Çünkü kapının ardından konuşulanları dinlerdi. Kapılar garibine gidiyordu, çünkü hep orada anlayamadığı gizli şeyler oluyordu.

Bazı akşamlar, yatmadan önce, annesinin odasında oturur, resimli kitaplarına bakardı. Annesi de koltuğuna oturur, kitap okurdu; bazan da okumadan bakardı. Çünkü Elyot yan gözle, ona bakar ve hep aynı sayfanın açık olduğunu görürdü. Annesi okuma bildiğine göre, hep aynı sayfaya bakmamalıydı. Demek ki okumuyordu. Aynı sözleri birkez daha duymuştu; hem de kapının ardından değil: Elyot resimlere dalmış bakarken, annesi koltuğundan kalkmış, pencerenin önüne gitmiş ve bu parasızlık sözlerini

mırıldanmıştı. Herhalde Elyot'un duymadığını sanmıştı, ama işte Elyot duymuştu. Sonra da masaya gelmiş, vazodaki zambakları düzeltmişti. Oysa çok düzgün duruyorlardı. Bembeyazdı zambaklar ve tıpkı beyaz zambaklar gibi kokuyorlardı. Elyot annesine bakıyordu, birden konuşmaya başladı:

Julia bir kürk alacak. Oxford sokağında bir vitrinde duruyor. Para biriktirecek, sonra da gidip kürkü alacağız.

Annesi güldü, Onun yanına oturarak saçlarını okşadı ve dedi ki:

Tabii alır, neden almasın?... Oxford sokağı kaçmıyor ya!

Annesinin gülüşüne kızmıştı. Neden insanlar böyle yapıyorlardı? Kitaptaki resimlere baktı. Büyüklerin, yani kendinden büyüklerin, işleri neden gizliydi? İnsana doğru dürüst cevap bile vermiyorlardı. Julia'nın bile dünyası gizliydi; oysa, onun Elyot'dan gizli hiç bir şeyi olmaması gerekti. Ama annesi daha bir başkaydı. Ondaki gizlilik değil de, daha büyük bir şeydi. Esrarlı sözcüğünü birinden duymuştu. Öyleydi ya, annesi esrarlıydı. Yüzünden de bir şey anlamıyordu: Herhalde o gece duyduğu gürültülü seslerden sonra bir şeyler olmuştu; ama nasıl soracaktı? Birkez sormaya karar verdi:

Babam nerde?

Bir süre annesi susmuş, oda sessizleşmişti. Sadece saatin tık-tık'ları duyuluyordu. Sonra annesi konuşmaya başlamıştı:

Baban uzaklara gitti, demiş ve sonra da zambaklara bakmıştı.

Elyot da, neden ve nereye gittiğini sormamıştı. Şimdi annesinin yüzünün değiştiğini izledi. Onu neşelendirmek istiyordu:

Parkta bir çocuk var, ters takla atıyor. Eccleston Meydanında oturuyormuş!

Elyot böyle demiş ama, annesinin yüzüne bakmamıştı. Şimdi, annesinin huzursuzluğu ona da geçmişti. Birazda korkuyordu. Yine odada sessizlik olmuştu. Sessizliği severdi, ama annesinin odasında, onunla otururken sessizliği sevmiyordu. Annesi ona baktı ve hafifçe gülümseyerek konuştu:

Gelsene biraz yanıma hayatım.

Niçin?

Seni kucağımda oturtmak istiyorum da ondan.

İsteksizce kucağına oturdu Elyot: Annesi ona sarılmış, saçlarını okşuyordu. Tıpkı o karanlık gece gibi, tıpkı o gürültülü gece gibiydi. Okşayışları, o sırrını çözemediği geceyi hatırlattı. Ağlamak geldi içinden ama ağlayamadı.

Fakat günler hep böyle durgun ve gizlilikle geçmiyordu. Konuklar geliyor, oturma odasında oturuyor, konuşuyorlardı. Bazan eve sigara kokan adamlar geliyordu. Bu adamları hiç sevmiyordu: Tepesinden bakıyorlar, Elyot da ancak onların kol saatlerini görebiliyordu. Bu adamlar onunla da ilgilenmiyor, hep anesiyle konuşuyorlardı. Ama, eve kadınlar gelince evin kokusu da değişiyordu., çünkü onlar parktaki çiçeklerden daha güzel kokuyorlardı: Sanki tüm çiçekleri toplamış, birbirine karıştırmış ve sürünmüşlerdi. Hem, kadınlar ona adını, yaşını da soruyor, konuşuyorlardı. Bir kere, Eden'i bu kadınlardan biri öpmek istemiş de, Eden da onun elini ısırmıştı. İşte buna Julia çok kızmış, kardeşini azarlamıştı. Elyot da öpülmekten hoşlanmıyordu ama çiçeklerin kokusunu seviyordu.

Bazan da, şık giyinmemiş kişiler gelirdi. Annesi herhalde onlarla çok eğlenmiyordu ki, gece gelenlerle

olduğu gibi kahkahalar atmıyordu. Çay ve küçük pasta yiyorlar ve defalarca teşekkür ediyorlardı. Bunlar öğleden sonra gelirdi. Oysa, ötekilerin ağzı pis kokardı: içki falan içiyorlardı da, herhalde ondan öyle kokuyorlardı.

Bir gün anneannesiyle, dedesi geldi. Dedesinin ellerinde çatlaklar vardı, komşusu da tuhaftı. Julia, Elyot'a dedesine kibar davranmasını söylemişti: Gözlerinde doktorların deyimiyle katarak varmış, pek az görüyormuş, yakında hiç görmiyecekmiş. Dedesi oturma odasında, siyahlar içinde sessizce oturuyordu. Ara sıra konuşuyordu; öyle kalındı ki sesi, odaya bomba atılmış gibi oluyordu. Sanki duvarlar bile titriyordu. İlk konuştuğunda garip, ya da değişik şivesine gülmüştü, ama birkaç dakika sonra nedense onu çok sevmişti. Hatta, halıya oturup başını dedesinin dizlerine yaslamıştı. Daha yeni yeni okumaya başlamıştı, ama okumayı çok seviyordu: Julia'nın verdiği **Castles and Palaces of Englad** adlı kitabı dedesine söyledi. O da, çok eskiden okuduğu bu kitabı, torununa anlatmaya başladı.

Annesi, anneannesine **anne** diyordu. Elyot'un annesinin, bir annesi olduğunu düşünmek garibine gitmişti. Gülmemek için kendini zor tuttu. Annesi şöyle demişti :

Anneciğim, şapkanı neden çıkarmıyorsun?

Anneannesi de annesine cevap vermişti :

Çıkarmayayım yavrum, birazdan kalkacağız. Trene yetişmemiz gerek.

Onlar gittikten sonra ,dedesinin elini sıkışını ve ona dediklerini düşündü. Kapıdan çıkarken,torununa yabancıymış gibi davranmıştı

(1) İngiltere'deki Şatolar ve Saraylar.

Allahaısmarladık, Elyot Standish.

Oysa yabancı değildi ki, torunuydu. Annesi, onun kişiliğinin tanıdıklarından değişik olduğunu söylemişti. Kendine özgü bir yaşantısı varmış dedesinin; bol bol düşünür, insanları sever ve onlara yardım etmek istermiş; bunları annesinden öğrenmişti.

Elyot Standish odasına gitti. İlk kez soyadının farkına varıyordu. Dedesi giderken, ona Standish demişti. Annesine sormak için oturma-odasına girdi:

Neden benim soyadım Goose değil?

Öyle olsaydı sen olmazdın o zaman.

Neden büyükannem gelmiyor hiç?

Çünkü gelmesini istemiyorum.

Başkaca da bir şey konuşmamışlar, yine bazı şeyler Elyot'a açıklanmamıştı.

Günler çok yavaş geçiyordu. İnsanın iki kez doğum günü olsaydı, o zaman daha çabuk büyürdü. Şimdi altı yaşındaydı: ama geçen yıldan fazla bir değişiklik olmamıştı; sadece gelen armağanlar değişmiş, bir de çok pasta yemekten midesi bulanmıştı. Armağanlara baktı. Ençok kitapları sevdi: Kızılderililer, İngiltere'nin yabani çiçekleri.. Annesiyle birlikte bunları okuyorlardı.

Sıcaklar bastırmaya başlamadan, parktaki çocuklar aileleriyle yazlığa gitmişlerdi bile; ama annesi o yaz paraları olmadığını, yazlığa gidemiyeceklerini söylemişti. Parkın az ötesindeki küçük su birikintisi sararmıştı. Elyot, yazın geldiğini bütün bunlardan öğrenmişti. Herşey sarıydı; evler, parktaki çimler, yüzler, ve gökyüzü... göğe baktı, sarı sarı bulutları gördü. Geceleri uyumakta zordu. Çoğu geceler, yatağından kalkar, pencereden sokaklarda dolaşanlara bakardı.

İşte bu sarı günlerde, sokaktaki insanların yü-

zü bir başka sararmıştı. Annesi, yüzüne kırmızı boyalar sürüyor ama, yüzünün sarılığına engel olamıyordu. Neden herkes ve herşey sarıydı? Julia, Savaş'ın başladığını söylemişti; artık kimse onunla ilgilenmiyordu, hep savaştan konuşuyorlardı. Yarım bilgiler, Elyot'u huzursuzlaştırdı: savaşın ne olduğunu, yan odadan gelen haykıran seslerin ne olduğunu, kimse ona tam olarak anlatmamıştı. Julia dua etmesini söylemişti; ama karanlık odada dua etmek neye yarayacaktı? Karanlıkta dualar da kararıyordu. Birden duaların, yarım-yamalak bilgilerin, herşeyin önemsizliğine inandı. Korkunçtu bu uyanış, karanlıkta yalnız kalmaktan daha korkunçtu.

Gece ağırdı, perdeler ağırdı, karanlık herşeyi ağırlaştırıyordu. Madam Adorée **les Boches** (1) demişti.

Elyot merdivenin altında duruyordu. Annesi yanına geldi ve dedi ki:

Uykuda mı yürüyordun Elyot?

Annesinin elinde mum vardı. Mum ışığında omuzlarına dökülen saçları, gölgeli gölgeli parlıyordu. Üzerindeki küçük çiçekli gecelikle, yeşil bir tarlaya benziyordu.

Elyot ona hayranca bakarak, dedi ki :

Ama Almanlar!

Ver elini bana Elyot, sadece bir düş gördün.

Anlayamadığı o kadar karışık şeyler vardı ki, gözleri bu baskıyla kararmış, o karışıklığın içinde kaybolup gitmişti. Elyot, artık kördü.

Yukarı çıkarlarken, annesi ona, birazdan uyu-

(1) Almanlara söylenen bir deyim: Türkçe'de 'pis gavur' anlamında kullanıldığı gibi.

ruz, herşeyi unutursun, demişti. Düş olduğuna inanamıyordu Elyot, gerçek neydi, düş neydi?

Düş gördüm, öyle mi anne?

Tabii ya!

Çiçek tarlasına başını dayadı, ve gözlerini kapadı. Yalnız değildi; annesiyle çiçek tarlasında uyuyordu.

Savaş en çok annesini etkilemişti. Elyot odasında kahvaltı ederken, annesi, elinde sabah gazeteleriyle gelir ve heyecanla kendi kendine konuşurcasına olayları anlatırdı. Sonra birden buradan gitmesini söylemişti. Bir kaç güne kadar gitmeliymiş.

Elyot, Julia'yla Somerset'e gideceksin.

Orada inekler var mı?

Sanırım, orada da inekler vardır.

Bunu söyledikten sonra neden içini çekmişti? Herhalde annesi çok üzülüyordu. Aynı şeyleri Julia'ya da anlatmıştı, ama ona biletler, Macarthy diye birilerinden de söz etmişti. Demek o Macarthy'lerde oturacaktı, işler ne kadar karışıktı, daha o insanları bile tanımıyordu, nasıl onlarla oturacaklardı?

Savaşla, Elyot da evinden ayrılmıştı. Macarthy'lerin arka bahçesinde üzüm fidanları vardı. Çiçekler de çok güzeldi. Ön bahçedeyse tek bir üzüm fidanı vardı. Kadife çiçeklerine ve hezaren çiçeklerine bakmaya doyamıyordu. Üzüm fidanları parıldadığı zaman, öğleden sonra olduğunu anlardı; demek sonra da, hava kararacaktı. Bahçeye inen, birkaç tuğla basamaktan aşıp, yeşilliğe koşardı. Mutfaktan gelen kokuları duymamak için daha ileri gitmesi gerekti, orada yalnız güzel kokular vardı. Yeşil kokular vardı. Güze doğru, armut ağaçları da güzel kokardı, eşek arılarını da severdi. Yere yatıp, başını yeşil topraklara yaslayıp, gözlerini kapayınca, kulakları-

na doğanın mırıltıları dolar ve bambaşka bir dünyaya göçerdi.

Mrs. Macarthy'nin Elyot'a verdiği odadan, Bristol kanalı görülüyordu, ama çok uzaktaydı. Burada oturup derslerini yapar, kitap okurdu. Her sabah aritmetik, tarih ve Latin dil bilgisi çalışırdı. Latince fiil çekimi zordu. Evin ön bahçesi, Latince kadar düzenliydi.

Bahçeyle Mrs. Macarthy uğraşırdı. Mr. Macarthy hep odasındaydı, pek ender dışarı çıkardı. Çocuklara ders vermediği zamanlar bile, odasında otururdu. Julia, onun eskiden öğretmen olduğunu söylemişti; şimdiyse romatizmaları olduğundan güçlükle yürüyordu. Papaz olmadığı halde, pazar günleri kiliseye gider, güçlükle kürsüye çıkar ve vaaz verirdi. Cübbesiyle tıpkı mezar taşını andırıyordu: Gri yüzü, ince uzun kemik yığını bedeni ölüm, taş ve toprak kokuyordu. Kışın, romatizmadan kıtır kıtır ses çıkaran ellerine, yünden eldivenler giyerdi. Julia, onun çok iyi bir insan olduğunu söylerdi. Ara sıra da düşkünler-evine gider, vaaz verir, oradakilerle konuşurmuş. Tüm özellikleriyle, Mr. Macarthy şehitler mezarlığında yatan bir ölüydü.

Kocasının tersine, Mrs. Macarthy çenesi düşük, gürültücü bir kadındı. Aralık dişlerinin arasından, fırlayan tükrükleri, karşısındakinin yüzüne yağardı. Sanki Tanrı, birçok kadife yastığı almış, birbirine eklemiş ve sonra da ona, Mrs. Macarthy demişti. Üst dudağında, yumuşak siyah tüyler de vardı. Öperken insan gıdıklanıyordu, onun için de Elyot, hep kadından kaçıyordu.

Macarthy'lerde günler hem yavaş, hem de hızla geçiyordu: İnsan günlerin hızına kesin karar veremiyordu; belki de aslında insanlar zamanın hızını

ölçemezlerdi. Elyot düşünüyordu, sorularına cevaplar düşünüyordu. Evde saat doluydu: çoğu da işlemiyordu; hele duvardaki tahta Alman saatini hiç kurmazdı Mrs. Macarthy. Elyot'un içi bir tuhaf oluyordu, bu Alman yapımı saatin önünden geçerken; aklına Almanlar, Alman casusları ve onların mum, ya da sabun yapımında kullanılmak için erittikleri tutukluların cesetleri geliyordu.

Genellikle evde hareket yoktu. İnsan müzede yaşıyor sanıyordu kendini: artık kullanılmayan eşyalar, Mrs. Macarthy'nin çeyizinde getirdiği, modası geçmiş terlikler, porselen abajurlar ve sarı mürekkeple imzalanmış bir sürü sararmış kâğıtlar... bunların tozu alınır ve oldukları yerde sadece bakılmak için dururdu.

Tavanarası da, sessiz ama canlıydı. Böceklerin yürüyüşü, sineklerin vızıltıları ve elma, armut dolu sandıklar... burada yaşadığını duyuyordu kişi; demek hayat devam ediyordu. Elyot tavanarasını seviyordu. Oturup aklını kurcalayan şeyleri düşünebiliyordu, çünkü burada yaşadığını, hayatın devam ettiğini biliyordu: Savaş, ölenler, kocaları ölmüş dullar, sararmış yüzler, kanlı gözler! Mrs. Macarthy, Mrs. Delbridge'nin oğlunun öldüğünü söylemişti. Herkes susmuş, bakışlarını halıya dikmişti. Elyot sonradan öğrenmişti; Mrs. Macarthy'in de çok eskiden oğlu ölmüştü, garipti. Herkesin oğlu ölüyordu. Acaba ormandaki güvercin de ölmüş müydü? Acaba Elyot Standish de ölecek miydi? İnsana, kendi hiç ölmeyecekmiş gibi geliyor, bir türlü mezarda yatanlarla, kendi geleceği arasında bir bağlantı kuramıyordu. Ben ölmek istemiyorum diye bağırmış, sesinin yankısını duymuştu. Bu Elyot'un -herhangi bir yerde, herhangi bir saatte, herhangi bir nedenle-

o kaçınılmaz gerçeği öğrenişi ve isyan edişiydi. Fakat şimdi yaşıyordu; yerde böcekler dolaşıyor, sinekler vızıldayarak sağa sola konuyordu, sonra elmalar, armutlar da vardı. Elmayı çok severdi.

Mr. Macarthy, vaazlarından birinde **Ölüm düşüncesi, tüm kişilerin benliğini sarmıştır,** demişti. Ama bu doğru değildi. Herkes, sadece ölümü düşünmezdi; mavi göğe bakarken, dans eden beyaz bulutları izlerken, Eden'i kovalarken, soluk soluğa koşarken, rüzgârda uçuşan saçlarını düzeltirken, gülerken, insan nasıl olur da ölümü düşünürdü? Eden artık koşabiliyordu, yani büyümüştü; hem düşünebiliyordu da! **Ölüm düşüncesi, tüm kişilerin benliğini sarmıştır,** demişti Mr. Macarthy, ama bunu yanlış bulmuştu Eden. Üzerinde bile durulmayacak kadar yanlış sözlerdi. Büyükler, ihtiyarlar hep saçma ve yanlış şeyler söylerdi, işte yanlış bir söz daha söylemişlerdi.

Eden, Elyot'la konuşuyordu :

Havalarda dolaşan uçak kullanan adam olacağım.

Elyot omuz silkti ve gülerek hemen cevap verdi:

Havacı demek istiyorsun, ama olamazsın.

Olacağım işte.

Eden Elyot'tan nefret ediyordu.

Elyot'da onunla alay ediyordu.

Sen -dur, anlayacağın gibi söyleyeyim- hava adamı değil, hava kadını bile olamazsın.

Hava-adamı olacağım dedim ve olacağım da! Fransa'ya uçacağım, Amerika'ya uçacağım. Sen de çatlayacaksın.

Uç da, denizin dibini boyla!

Ne olur yani. Denize düşsem de, hava-adamı olacağım.

Artık Elyot sıkılmıştı. Bu kelime oyununu sevmemişti. Kızlar zaten saçmaydı, insanın kendi kız kardeşleri olsa bile, hep saçma konuşurlardı. Eden'e baktı: kardeşinin yüzü hırstan mosmordu, dudakları da titriyordu. Ne vardı bu hale gelecek yani; Eden'a kızdı, zaten ondan da, bütün kızlardan da nefret ediyordu. İnsan biraz dayanıklı olmalıydı. Eden yeniden bağırmaya başlamıştı :

İstediğim şeyi yapacağım. Ben herşeyi yapabilirim.

Yapamazsın, çünkü kızsın sen.

Eden'in yüzü birden vahşileşmiş ve oradaki küçük bir taşı Elyot'un göğsüne fırlatmıştı. Sonra aynı vahşilikle gülerek, demişti ki:

Yapamam ha!

Şimdi ikisi de odanın karşı köşelerine çekilmiş, birbirlerine nefretle bakıyorlardı. Mr. Macarthy, **Ölüm düşüncesi tüm kişilerin benliğini sarmıştır,** demişti. Ölüm her yerde vardı, Fransa'da bu evden uzakta da ölüm vardı; ama orası uzaktı, onun için de önemli değildi. Mrs Delbridge'e önemliydi, çünkü onun oğlu ölmüştü. Ama Mr. Macarthy'nin sözleri, şimdi Eden'in attığı taşla, bu odada açıklanıyordu. Bunlar bir anda Elyot'un aklına gelmişti.

Elyot, şaşkınlık anı geçtikten sonra, kardeşine hırsla bakarak, dişlerinin arasından şöyle dedi:

Gösteririm ben sana. Kulaklarını koparacağım.

Eden'in çığlıkları duvarları aşıp, Julia'ya kadar ulaşmıştı. Sesi duyan Julia, hemen yanlarına gelmişti. Yüzü kıpkırmızıydı, ikisine de ters ters baktı, kızgınca azarlamaya başladı :

Ayıp, hem de çok ayıp! İkinize de ayıp! Hele sen Elyot, ya uslanırsın ya da pişman ederim seni.

Gerçekten de pişman olmuştu Elyot. Yatağında yatarken, yaptıklarını, Eden'in ağlayışını düşündükçe, bu pişmanlığı daha da artıyordu. Eden kız olmasa, saçmalamazdı. Kızlarla insanlar anlaşamıyordu. Belki de kimseyle anlaşamıyacaktı. Ellerini yorganda gezdirdi. İçine hüzün çökmüştü. Dört duvar arasına kapatılmıştı; kendi odasıydı, kimse onu zorla buraya sokmamıştı, ama insanlar kendi kendilerini de tutukluyorlardı. Sadece kuş seslerini ve çok derinden denizin kıyılara vuran dalga seslerini işitebiliyordu. Hava iyice kararmıştı. Karanlık, soğuk, ve yalnızdı.

Birden Eden'in seslenişini duydu :

Elyot, çay içiyoruz, gelsene.

Yataktan çıkıp, koridora geçti. Eden karşısındaydı; biraz utangaçtı ama sinirli değildi. Sakince konuştu :

Akşama balık var. Hem de ringa balığı!

Elyot cevap vermedi. Ama bunu kızgınlığından yapmamıştı; sadece yeni öğrendiği bir gerçek içini acıtıyordu. Biraz gururlanmıştı; erkekti çünkü ama, yine de yaptıklarına üzülmüştü. Kayıtsızca cevap verdi :

Hımmm. Balık...

Evet, hem de ringa balığı. Bir de haberim var: Yarın biri daha geliyor, o da bizimle kalacak. Connie Tiarks diye bir kız. Aşağı yukarı benim yaşımdaymış.

Elyot'un yüzüne kan hücum etmişti. Kızmıştı. Üzülmüştü. Ringa balığı bile bu üzüntüyü silemiyecekti. Connie Tiarks'a kızdı, eve bir kız daha geliyordu.

Eden ona bakmadan devam ediyordu :

İkinci bir haber daha. Mrs. Macarthy, annemden mektup almış, annem ne yapmış biliyor musun? Fransa'ya gitmiş, orada hemşirelik yapıyormuş. Bende hemşire olmak istiyorum.

Burada birden susmuştu. Az önce, ilerde ne olacağı konusunda, Elyot'la aralarında geçenleri anımsayarak susmuştu.

• 4

Lokantada bekleyiş, geçmişe dönüştü: Nefretlere, sessizliklere, uyumsuzluklara, saçmalıklara geçişti. Yan masalardan gelen uğultuları duydu. Dün de buydu, bugün de bu!.. Tek kollu üniformalı adamlar vardı; zaten birçok üniformalar ve bunların altında çökmüş ruhlar duruyordu; bedeni delip bu kırıntıları ortaya çıkarmak önemliydi. Yine bekliyordu. Bu bekleyiş yeterince gerginlik yapıyordu; verilen sözlerin yerine getirilmemesini, ya da geç getirilmesini, ancak bu duyguyu çok kez tadanlar değerlendirebilirdi.

Catherine Standish, garsonun masaya bıraktığı ekmeğe baktı. Fırında pişerken mayanın patlayıp da, bombalar gibi çukurlar açtığı, bu delik delik ekmeğe bakıyordu. Fransız ekmeklerinin bir özelliği, diye düşündü. İlk yediği Fransız ekmeğini anımsadı. Artık, askerlerin sesi gibi, bu ekmeklere de alışmıştı. Hastaneden, Rhoda Swansey'le birlikte bir gece için eve gidiyordu. Paris' sadece uğraktı. Tek bir gece ve sonra da trenler... Birden garipleşti, onun gelmesini ve bir içki içmek istiyordu.

Hiç değilse bu Ekim sabahında gözünü avuta-

cak bir şeyler bulabilmişti. Ucuz dükkânların vitrindeki cam taşlı bileziklere bakmış ve birden o taşlar gözünde elmaslaşmıştı. Hâlâ içinde yarı-gömülü duygular ve geçmişin özlemi vardı. Geçmişi düşlemeye zamanı bile olsa, yoldaki arabaların, askerlerin sesinden hemen uykusundan uyanırdı. Bir ses, mavi ve puslu Paris sabahını delerek, kulaklarında çınlamış ve gizli gizli anılarına girmişti.

Kitty Standish! demişti. Kitty Standish!

Bu ses çok yakından gelmişti. Gerçekten duyduğuna inanmak istemiş ve hemen oradan kaçmak için dayanılmaz bir istek duymuştu. Başını çevirdi ve karşısında duran adama baktı:

Willy!

Böyle diyerek gülmeye başlamıştı. Gülmek rahatlatmıştı; daha fazla gülmek istiyordu. Willy de gülüyordu. Eski günlerdeki gibi, Paris'in kaldırımlarında, Kitty'yle Willy gülüyorlardı. Sinirlerin, gerilimden sonra boşanması ya gülmek, ya da ağlamaktır.

Willy, ona dikkatlice bakarak şöyle demişti.

Gel oturalım Kitty, konuşacak çok şeyimiz var.

Peki oturalım ama Rhoda, Swansey var. Yani Rémy'den bir gece kalmak için Paris'e geldik. Öğleyin otelde olacağımı söyledim ona.

Fakat, varsın Rhoda beklesin, diye düşünmüş ve Willy'yle bir masaya oturmuştu. İlk tanışmış gibi birbirlerine çekingence bakıyorlar, uygun sözcükleri arıyorlardı. Willy zayıflamış ve saçları ağarmıştı. Catherine, bir an, kendini eski günlerdeki gibi, onun kişiliğine kaptıracağını hissetmişti. Fakat duygular ne denli şiddetli olursa olsun, hayatta kişinin sağduyuyla davranması gerektiği zamanlar da vardır. İşte şimdi de böyle bir andı. Dargınlıktan, ilk öfke-

nin geçişinden sonra yazılan mektuplardaki gibi sade, biraz da yabancılaşmış sözcüklerle, durumu geçiştirmeliydi. Dostça, kibarca, abartmadan konuşmalıydı. Herşey serinkanlılık ve soylulukla tartışılmalı ve çözümlenmeliydi. Duygular ağır basarsa, bu yapılamazdı. Çocuklardan, savaştan, görevlerden, hemşirelikten konuşmuşlardı. Bu, tıpkı iki okul arkadaşının, yabancı bir kentte, yıllar sonra karşılaşmaları gibiydi. Bir kez karar verip, kişi yolunu seçti mi durum kolaylaşıyordu. Onların konuşmaları da böyle olmuştu. Yine de duygular ancak bir yere kadar kişiden uzaklaşabilirdi. Catherine konuşmaya başlamıştı :

Seni tekrar, böyle iyi ve sağlıklı görmeye sevindim.

Catherine gerisini getiremedi. Soğuk bir tünelde, karanlıkta kalmışçasına ürkmüş ve susmuştu.

Willy sakin ve neşeliydi. Hemen atılmıştı :

Bak Kitty, o oteldeki kadını ne yap, ne et atlat! Bu akşam, birlikte yemek yemeliyiz. İstersen banyoya kitle onu. Ben kararlıyım ve caymayacağım.

Willy üniformalıydı; eliyle onun sol kolunu tutmuştu. Yüzüne bakıyor ve gülümsüyordu. Bu gülüş Kitty'yi kederlendirmeye yetmişti. Olaylar öylesine hızla gelişmişti ki, tıpkı konuşmalarını kabul ettiği gibi, bu teklifi de kabul etmeye mecbur kalmıştı. Nasıl olsa bu buluşma tek bir gece olarak kalacaktı.

Paris sokaklarında yürüyorlardı. Aslında çok aptalca bir tutumdu bu; iki şaşkın kişi, işleri başlarından aşmış bu iki eski sevgili, ayrıldıkları halde arkadaşça yemek yiyeceklerdi. Gerçekten yersizdi ama sokak ortasında tartışma yapmak da, o derece yersizdi. Kocasının saçmalıklarını hep düzeltmeye

çabalamış ama artık yorulmuştu. Gözlerini kaldırarak, sordu :

Tamam. Nerede buluşacağız?

İşte şimdi kararlaştırdıkları o lokantada yirmi dakikadır Willy'yi bekliyordu. Önünde duran ekmeğe bir kez daha baktı. Aslında, bu bekleyişe, Willy'nin kişiliği, özlemi için sinirlenmiyordu: Çoktan değerini yitirmişti o; ama onun bu tutumu, huyundan vazgeçmemesi Catherine'i çileden çıkarıyordu: Bir gün onu öldüreceğim, dedi.

Geldiğinde, konuşacaklarını düşündü. Bu günlerde savaştan başka konuşulacak konu yoktu. Biraz da havadan sudan konuşur, akşamı geçiştirirdi. Rémy'de tek konu savaştı. Oysa, hastaları bu gerilimden kurtarmak gerekti. Kışın güneşli havalarda, yazın gölgede oturanlara kitap okuyor, biraz olsun onları avutmak istiyordu. Ama kitaplar da hayattan kopmuş, konu dışı kalmışlardı: Çünkü savaştan önceki günlerde yazılmıştı. Şimdi ilginç konuşmalar şunlardı: Orduların durumu, yaralı ve ölü asker sayısı, savaş haritaları, söylentiler ve doktorların hastarlarla ilgili tanısıydı. Bedenen yaralananların, ruhları da yaralanmıştı; böylesi daha güç onarılır, ya da hiç onarılamazdı. Bir yandan da Willy'in özel hayatını düşünüyordu: Maudie Westmacott hâlâ sahnedeydi, aynı şarkıları değiştirip söylüyordu. O önceki günlerin, ünlü şarkısının adı şimdi **«You Can't Say No to a Soldier»** (1) olmuştu. Olağandı. Şarkılar günün olaylarıyla ilgiliydi. Catherine Standish dudaklarını kemirmeye başladı. Boşuna beklediğini, gelse bile artık hiç bir şeyin önemi kalmadığını düşünüyordu. Bardağına su doldurdu.

(1) Askerlere HAYIR! diyemezsin.

Tam o sırada, her zamanki sevimli gülüşüyle, Willy masaya oturdu. Hep o gülüşle çevresindekilere kendini bağışlatmasını bilirdi. Aynı yumuşak sesle konuşuyordu :

Bağışla Kitty, geciktim.

Willy'nin çekici kişiliği yanıltıcıydı; onun yalanlarıyla, doğruluğu arasındaki sınır, incecik bir çizgiydi :İnce çizgiler her zaman anlaşılmaz ve böyle insanı kandırır. Willy, garsona yemekleri ısmarlarken, eski Willy Standish'le şimdiki Willy Standish'in arasındaki farkı düşünüyordu. Bazı saf kişiler gibi ona açıkça «şimdi bana her şeyi anlat» diyebilseydi, acaba yılların birikintisini, gizliliğini silebilir miydi? Ama, onun özel hayatından, duygularından usanmış ve aslında, bunu öğrenmek de istemiyordu. Sadece işlerinden söz edecekti. Çorbaya kaşığını daldırdı.

Willy çorbasını içiyordu. Bir ara kaşığını bırakarak sordu :

Hatırlıyor musun Kitty?

Anlaşılmıştı: Konuşmalar bu yönde gelişecekti. Willy'nin konuşması sakindi, geçmişteki kötü günleri ve sözleri çoktan unutmuştu. Bu konuşma onu etkilemezdi, çünkü karşısında oturan kadının, bir zamanlar sevgilisi, sonra da, karısı ve çocuklarının annesi olduğunu unutmuştu. Karısını öldürmüş ve şimdi yabancı bir kadınla lokantada yemek yiyordu. Kendini sorumluluktan kurtarmış; gönlünce yaşamaya başlamış; tüm bağları koparıp, sadece Willy Standish'in özgürlüğünü tadıyordu. Bundan ötürü de, masada neşeyle oturup geçmişte kalanlardan konuşabilirdi. Ona kusurlarını da söylemek kolaydı, gülüp geçer, ya da sakince kabul ederdi.

Kitty, konuyu dağıtmak için suya-sabuna do-

kunmayan şeylerden, örneğin İngilizce ve fransızca arasındaki ayrılışlardan, harflerden yazılışları gibi ilgisiz konuları deşiyordu. Yabancı bir kadın, karşısındaki erkekle başka ne konuşurdu?

Ama Willy biraz küstahlık ediyordu: Çünkü yeniden aynı konuya dönüyordu.

Pernod'ları hatırlıyorsun değil mi? Dieppe'de nasıl içmiştik; Seni de zorlamıştım. Benden nefret ettinse, o zaman etmişsindir, çünkü sadece gönlüm olsun diye, miden bulana bulana içmiştin.

Kitty, sinsi sinsi gülerek cevap verdi :

Evet, çok haklısın, senden nefret ettim.

Kitty ileri gitmek istemiyordu; kitaplar, dil bilimi, ya da savaş gibi genel konulardan yardım bekliyordu. Yanında Willy değil de başkası olsa, neleri nereye kadar söyleyeceğini bilirdi, ama Willy'yle konuşmak istemiyordu. Hastaları arasındaki, kısa saçlı genç İngiliz teğmeniyle konuşmaları çok rahattı. Nedense onun bakışlarını ürkek bir köpeğin bakışlarına benzetiyordu. Teğmenle, açık açık, kendinden emin konuşurdu. Varlığının bu genç teğmene huzur verdiğini biliyordu. Akşamüstleri bahçede dolaşırlar, ara sıra da onun eline dokunurdu. Bunun hiç bir sakıncası yoktu; çünkü teğmeni, sadık, uysal evcil bir köpek gibi kabullenmişti.

Willy çorbasını bitirmiş, içkisini içiyordu. Bardak elinden zaten hiç düşmezdi. Yine konuşmaya başladı :

Savaş biterse, biraz bundan da kuşkuluyum ya, Avustralya'ya gideceğim.

Sözüne böyle başlamış ve yapacaklarını bir bir anlatmaya koyulmuştu. Kitty de tabağındaki kapkara, sert, tatsız eti kesmeye çalışıyordu. Et de Willy gibi inatçıydı. Birden irkildi ve sordu :

Avustralya'ya mı dedin?

Willy, yeniden konuya dönmüş, tüm ayrıntılarıyla planlarını sayıp döküyordu. Bencil, hem de çok bencildi. Kapalı bir kutuydu; bu kutuyu yıllarca açamamıştı, artık hiç açamazdı. Zaten açmak da istemiyordu. Yine o genç teğmeni düşündü: Onunla isteği dışı bir ilişki kurulmuştu. O da Catherine'in direnmesine aldırmamıştı. Önceleri korkmuş ve çekinmişti. Ama sonradan, bahçedeki sık ağaçların arasında, birkaç saat geçirmişler ve ondan sonra da Catherine çekinmez olmuştu. Zaten bunu sadaka verircesine, sadece çocuğa yardımcı olmak için yapmıştı. İyileşince gidecek ve onu bir kez daha görmeyecekti.

Şimdi yine Willy'ye bakıyordu. O da Catherine'i süzüyordu :

Çok değişmişsin Kitty.

Herkes değişiyor.

Tekrar buluşup konuşmalıyız. Lokantada olmuyor. Mektup da yazarsın.

Olur, Willy.

Kitty de içmişti. Geç olmuş, yorulmuştu. Ama yorgunluğunun asıl nedeni bu lokantada, bu adamla sıkıcı saatler geçirmesindendi. Beyaz masa örtüsüne baktı. Yan masalardan sesler, sokaktan arabaların gürültüleri geliyordu.

Şimdi lokantadan çıkmış, otele doğru yürüyorlardı. Willy onun elini tutmuştu. Ne önemi vardı? Konuşacak sözler de tükenmişti: ama konuşmamak, ikisinde de baskı yapıyordu. Sokaklar karanlık, hava buz gibiydi. Siyah bir kedi miyavlıyarak yanlarından geçip, çıkmaz sokaklardan birine daldı. Acı çıkmazla, kendi durumunu özdeşleştirdi. Savaştan, çekiyormuşçasına miyavlamıştı. Kedinin acısıyla

genel konulardan konuşmak, bir yerde, kişinin kendinden kaçmasıydı. Duyguları eleştirmek de buydu; acıya, çıkmaza dalmaktı. İşte bunları engellemek için, Willy'yle özel konuları konuşmaktan kaçınmıştı.

Otele vardılar. Resepsiyondaki adamın yüzü uykusuzluktan sapsarıydı. Oysa, gündüz uyumuş olması gerekirdi, herhalde uyuyamamıştı. Öksürüyordu da; bu öksürükten çok kusmaydı. Tükürdüğü balgamla, belki de üzüntülerini atardı.

Willy'ye baktı ve şöyle dedi :

İyi geceler. Ara sıra yazarsın.

Ve de böylece ayrılmışlardı. Dostça savaşın son mermisi atılmıştı.

Asansörün bozuk olduğunu, yürüyerek yukarı çıkacağını söylediler. Karanlık merdivenleri, ağır ağır çıkmaya başladı; başı dönüyor, nerede olduğunu bile bilemiyordu. İçkiden, dedi. Sadece içkiden böyle boşlukta yuvarlanıyorum! Düşünmeye çalıştı, acaba bu yalnız içkinin etkisi miydi? Sonunda karar verdi: Sadece içkidendi.

• 5

Connie Tiarks evin eski düzenine uydurulamamış ve böylece de yeni bir düzen düşünülmüştü. Connie'in ilk geldiği gün, herkes ne yapacağını şaşırmış; bir harıltı bir gürültü başlamıştı: Mrs. Macarthy ona oda aramaya koyulmuş, Julia aceleyle çamaşırları yıkamış ve dikiş dikmiş, Elyot'la Eden de yeni arkadaşlarına nefretle bakmışlardı. Üçüncü bir kişinin aralarına katılmasını istememişler ve onu düşman saymışlardı. Oysa bu küçük, solgun benizli, ürkek bakışlı, tombul yanaklı kız, onlardan o kadar

korkuyordu ki; bu korkusunu gizlemek için yaptığı çaba ancak gözlerini yere eğip bakmaktı.

İlk gece, Mrs. Macarthy çocuklara dönmüş ve şöyle demişti :

Elyot! Eden! gelin. Bakın Constance geldi.

Oturma odasında, bir süre derin bir sessizlik oldu: üç küçük çocuğun susuşu ve inceleyici bakışlarına gülmemek için, kendini güç tutuyordu Mrs. Macarthy. Connie'nin gelişiyle, Elyot'la Eden, iki zıt kutuplar gibi birleşmiş ve aralarında barış yapmışlardı.

Mrs. Macarthy, Connie'nin annesiyle konuşuyordu; kadın hemen gideceğini söylüyordu. Connie, Eden'la yaşıt olmasına rağmen, ondan daha iri yaplı ve şişmandı; tombul yanakları elmaya benziyordu. Saçlarını örmüş ve beyaz kurdele takmıştı. Eden'in kızla konuşurken, sinirden ve kıskançlıktan yüzü kararıyordu. Onun yüzü karardıkça, Connie'ninki de korkudan sararıyordu.

Connie'nin annesi Elyot'a bakarak konuştu :

Beni tanıdın mı Elyot?

Elyot hemen tanımıştı kadını; çünkü bu şişman Mrs. Tiarks'ın, pazar yemeğinde, koluna salça dökülmüş ve annesi de mutfaktan ona silmesi için bez getirmişti. Böyle gülünç bir olayı nasıl unutabilirdi!

Evet, tanıdım.

Başka söylenecek söz yoktu.

Kaptan Standish kocamın bölüğündeydi. Hindistan'a gitmişlerdi.

Mrs. Macarthy söze karıştı :

Öyleyse Mrs. Standish'i de tanırsınız?

Albay Tiarks, ince uzun bir adamdı. Durmadan konuşur, şaka yapardı. Söylediklerine önce güler,

sonra biraz düşününce, hiç de gülünç olmadığını insan anlardı. Ama, babam salçalı eti, kör bıçakla keserken, Mrs. Triaks'ın üzerine salçayı dökünce, gerçekten gülmüştüm. Herkesin yüzü garipleşmişti. Ben de çukulutalı muhallebiye bakıyordum, çünkü çukulatalı muhallebiyi çok severim. Albay Triaks ete bakıp, şunları demişti :

Büyük köpeklere büyük kemik
Küçük köpeklere küçük kemik
Kedilere de kıkırdak

Annem buna **sözcüklerle oynama** oyunu derdi. Baktım annem gülüyor, babam gülüyor, herkes gülüyor, ben de güldüm. Hoşuma gitmişti; kedilere kıkırdak yedirmeye katıla katıla gülüyordum. Yemek bitip, onlar gittikten sonra annemle babam Albay'ın çok sıkıcı olduğunu söylediler. Sonra annem, Mrs Tiarks'ın kocasından da sıkıcı olduğunu söyledi; ama babam Albayın daha sıkıcı olduğunda ısrar ediyordu. Bayağı kapıştılar, ama sonunda ikisinin de, birbirinden sıkıcı olduğuna karar verip, sustular ve başka şeyler konuştular. Olanlar bana olmuştu, çünkü artık kedilerin kıkırdak yemelerine gülemiyordum, neşem kaçmıştı.

Mrs. Tiarks, Kaptan Standish'in, savaşta yiğitlik simgesi olarak gösterildiğini, duyduğunu söyledi. Mrs. Macarthy de tükürüklerini saçarak onunla aynı kanıda olduğunu söylemiş, ama birden anlamlı anlamlı birbirlerine bakarak susmuşlardı.

Mrs. Tiarks gittikten hemen sonra, Mrs. Macarthy, Connie'yi yukarı kendi odasına çıkarmış ve kız ağlamaya başlamıştı. Annesi gitti diye ağlıyordu. Hıçkırıkları aşağıdan duyuluyordu. Elyot, Eden'a dedi ki:

Dinle, bak nasıl ağlıyor.

Yukarı çıkıp kapının ardından dinliyelim.

Ve böylece, onun ağlayışını duymak için yukarı çıktılar: Connie'in ağlayışı kedi miyavlamasını andırıyordu. Bir süre dinledikten sonra sıkılıp kapının önünden uzaklaştılar. Eden ona dedi ki :

O kızı hiç sevmedim.

Bende sevmedim.

Eden, onun aptal olduğunu ve onu hiç ama hiç sevmeyeceğini, onunla konuşmayacağını söyledi.

Connie'yi sevemiyorlardı; Yabancıydı ve çay yerine süt içiyordu. Elyot şöyle düşünüyordu: Fincanlara eli değiyor, oysa benim ellerimin değdiği fincanlara, onun ellerinin değmemesi gerekir; fincanlara benim elim değdiğine göre, onlar benimdir; öyleyse o, benim olan şeylere dokunamaz.

Eden ona sormuştu :

Neden kurdelelerin beyaz?

Connie yavaş sesiyle cevap vermişti :

Bilmiyorum.

Böyle demiş ve gözleri yaşarmıştı. Neredeyse ağlayacaktı. Eden konuşmaya devam etti :

Ben beyaz kurdele sevmem, seninkilerini de sevmiyorum.

O sırada, Julia konuşulanları duymuş ve Eden'a kızmıştı, dik dik bakarak, şöyle dedi:

Eden sen çayını iç bakayım. Connie'nin kurdelelerine ne karışıyorsun sen! Kendi işine bak bakalım.

Bunları söyledikten sonra tabakları ve masadaki ekmek kırıntılarını toplamaya başlamıştı. Connie gözlerini Julia'ya dikmiş bakıyordu. Çok korkmuştu.

Yatma zamanı gelince durum daha da kötüleşti.

Connie'ye yatacak oda ve yatak yoktu. Mrs. Macarthy sonradan bir şeyler düşünecekti ama bu gece odasız, yataksız Connie; tir tir titriyordu. Çok korkak, çok garip bir kızdı. Mrs, Macarthy, bu gece Eden'le yatmasını, yarın onu başka bir yerde yatıracağını söyledi. Bu sözlerle, sanki ışıklar titremiş, muşamba buz kesmişti. Ama işin ucu Elyot'a dokunmamıştı ya, onun içi rahattı; onun yatağı başka odadaydı. Ne bu kızla aynı odada yatacak, ne de aynı yatağı paylaşacaktı. Eden soyunmamış, Connie'ye dönüp şöyle sormuştu :

Sen nerede yatacaksın?

Sanki, Mrs. Macarthy'nin sözlerini duymamış gibi, yatağında oturmuş, ona kızgın boğalar gibi bakıyordu. Connie yine titremeye başlamıştı, yutkunarak, Eden'a cevap verdi :

Mrs. Macarthy dedi ki—

Connie sözlerini tamamlayamamış, dizleri de titremeye başlamıştı; odanın ortasında ayakta duruyor, çıplak ayakları buz muşambada sallanıyordu; ama olduğu yere çivilenmiş, kımıldıyamıyordu.

Birden odaya Julia girdi. Onu böyle ayakta görünce, şöyle dedi :

Artık yatma zamanın geldi Connie, hadi yatağa gir. Eden sen de Connie'ye yer aç.

Eden de hemen cevap verdi :

Hayır. Ben onunla yatmıyacağım!

Julia, sinirli sinirli Eden'a bakarak konuştu :

Ya! Demek böyle diyorsun.

Eden iyice bağırarak şunları söylüyordu :

Bu kızı yatağımda yatırmayacağım!

Eden'in onu yatağına kabul etmemesi, Connie'ye çok dokunmuş, daha da ürkekleşmişti. İstenmemek çok yaralayıcıydı. Hâlâ odanın ortasında duru-

yor, kımıldayamıyordu. Eden kendini iyice kaybetmiş, edepsizlenmiş, haykırmaya devam ediyordu. Şimdi, Connie ağlamaya başlamıştı; ama sessizce, bağırmadan, Eden gibi edepsizlik etmeden ağlıyordu. Gözlerinden süzülen yaşlar, incecik ipleri andırıyordu. Sonunda ağzını açmış ve şu kelimeleri mırıldanmıştı :

Ben hiç bir yerde yatmak istemiyorum.

Mrs. Macarthy'in gürültüleri duymaması imkânsızdı: işte, o da, odasından fırlamış, kapının eşiğinde, elinde sıcak su torbasıyla duruyor ve Eden'le Connie'ye bakıyordu. Dedi ki :

Bu ne gürültü çocuklar? Nedir derdiniz?

Julia cevap verdi :

Yatak için kavga ediyorlar.

Bu sözler üzerine Mrs. Macarthy ne diyeceğini şaşırmış kalmıştı: kızması mı, yoksa üzülmesi mi gerektiği bilemiyor gibiydi. Siyah bıyıkları titremeye başlamıştı. Sonra Eden'a döndü ve şunları söyledi :

Çok kötü bir çocuksun Eden! Hepinizi rahat ettirmek için çırpınıyorum, sen de kalkmış karşı geliyorsun. Ayıp değil mi?

Bana ne. Onunla yatmıyacağım. Yatmıyacağım!

Julia, hem Eden'a kızmış, hem de işi uzatmamak için araya girmişti:

Seninle yatmıyacak zaten Eden. Mrs. Macarthy uygun bulursanız, yemek odasında ona bir yer hazırlayayım, bu gece yatsın. Yarın bir şeyler düşünürüz.

Ve böylece, kavganın sonu gelmiş ve Connie'nin de ağlaması durmuştu.

Mrs. Macarthy, Julia'ya yatağı hazırlamasını söyleyerek, sımsıkı tuttuğu sıcak su torbasıyla oda-

dan çıkmıştı. Kendi de zaten su torbasına benziyordu; kimsenin ona göstermediği yakınlığı, herhalde bu sıcak su torbalarında buluyordu. Belki de yalnızlıktan korktuğundan, torbayla yatıyordu. Odadan çıkmadan önce Eden'a kötü kötü bakmış ve Connie'ye gülümsemişti.

Odada, şimdi kimse yoktu; Eden yatakta oturmuş, Connie'nin merdivenleri inen çıplak ayaklarının sesini dinliyordu. Bir yandan da, şunları düşünüyordu: Belki üşütür de ölür. Çabucak ölse de kurtulsam, hiç onu sevmiyorum. Böyle hissetmiş, böyle düşünmüş, sonra da omuz silkerek, Connie Tiarks'ı aklından uzaklaştırmıştı. Bu gibi olaylarla etkilenmezdi. Sevmediklerine hep kötü davranır ve ölmelerini isterdi. Eden'a göre ölüm, kendi yakalayamadığı avını, tuzağa düşüren bir kurtarıcıydı. Küçücük bir oyundu.

Julia, biraz sonra odaya girmiş ve ışığı söndürmüştü. Eden'a da şöyle bir bakmış, kaşlarını daha da çatmış ve odadan çıkıp gitmişti. Kızdığı zamanlar Julia'nın yüzü kıpkırmızı kesilir, kaşları çatılırdı. Eden karanlıkta ve tek başınaydı. Oyunu kazandığı halde, biriyle konuşmak ve yaptıklarını anlatmak istiyordu.

Yatağından kalktı ve yavaşça karanlıkta süzülerek, Elyot'a gitti. Oda kapısını hafifçe aralayarak seslendi :

Elyot.

Evet, ne var?

Başardım Elyot.

Böyle demekle, başarısını anlatmakla, rahatlamıştı. Elyot'la konuşmaya devam etti :

Onu yatağıma almadım. Connie Tiarks'la yatmadım.

Hımmm. Sesini duydum.

Elyot'tan güç kazanmış ve onun yatağının ayak ucuna oturmuştu. Birbirlerine bağlanmışlardı; karanlıkta solukları, yürek atışları bile aynıydı.

Eden sözlerine devam ediyordu :

Çok çelimsiz kız o.

Odana gitsen iyi olur Eden.

Evet, galiba gitmeliyim.

Elyot'un yatağından kalkmış ve yürümeye başlamıştı. Birden durdu ve fısıldadı :

Ne feci değil mi?

Elyot uykulu uykulu sordu :

Feci olan ne?

O kız. Ve onun beyaz kurdeleleri. Nasıl katlanacağız ona, bilemiyorum.

Ve böyle diyerek, usulca odadan çıktı, sesi karanlıkta kaybolmuştu.

Connie Tiarks'ın gelişiyle evde bir gerilim başlamıştı. Düzendeki bu değişiklik, özellikle Eden'la Elyot'u etkiliyordu. Sinsice duygular, düşmanca davranışlar ikisininde benliğini sarmıştı; ard düşüncelerle, gelecek olayları beklemeye başladılar. Elyot şöyle düşünüyordu :

Eden'in odasında geçenleri, odamda dinlemiştim; ayrıca da kardeşimin tepkisine sevinmiş, koşup ona katılmamak için kendimi zor tutmuştum. Ama bir yandan da, huzurum kaçmıştı; artık bu evde de savaş vardı. Beklemeye başladım. Yemekte Mr. ve Mrs. Macarthy'nin gazeteleri okuyuşları, huzursuz yüzleri dikkatimi çekiyordu; hemen arka bahçeye üzüm fidanlarına koşuyor ve içerde, dışarda olanları değerlendirmeye çalışıyordum. Sonra da Mr. Macarthy, aritmetik dersi için beni odasına çağırıyordu. Böylece tam bir karar veremeden, derslere eği-

liyordum. Yazın gökyüzünde mavi bulutlar, kışın da gri bulutlar vardı; ikisinden de sıkılıyordum, ikisi de beni neşelendirmiyordu. Sadece, hava almak için bahçede dolaşıyordum, yoksa eskisi kadar bahçeyi sevmiyordum.

Evet, Elyot'un duyguları da günden güne değişmekteydi. Kendine ben Elyot Standish'im, diye diye bir noktaya ulaşmak istiyordu. Karanlıkta yatarken, beklenmeyen bir şeylerin olmasını bekliyordu: Oysa, bunlar gerçekleşmiyor, ve hiç bir zaman da gerçekleşmiyecekti. Ama o düşünmeye ve beklemeye kararlıydı. Farelerin sesini, yatak odalarından gelen horultuları dinliyordu. Zaman zaman, Connie'yi düşündüğü de oluyordu; kimdi acaba bu solgun benizli, tombul yanaklı kız ve geceleri yatağında ne yapıyordu? Birden, aklına Mr. Macarthy'nin sanat kitaplarında gördüğü çıplak kadın resmi geldi: Bu bir Yunan heykeliydi. Bu çıplak kadınla, Connie'nin ne ilgisi var diye düşündü; herhalde adlandıramadığı, kalıplaştıramadığı bir çağrışımdı. Eden'da değişmişti: Banyoda çırılçıplak saatlerce dolaşıyor, yazları kızgın muşamba kaplı yerlerde çıplak ayaklarla deliler gibi koşuyordu. Çıplaklığının ya farkında değildi, ya da umursamıyor, belki de hoşlanıyordu. Ama Elyot'un tutumu böyle değildi: O vucudundaki değişiklikten utanıyordu; Eden'dan ve Julia'dan kaçmak, onların bu değişikliği görmelerini istemiyordu. Oysa, yalnızken kendinden kaçamıyor ve uzun uzun bu değişmiş vucudunun gizli yerlerini inceliyordu.

Bu da Elyot için bir sıkıntıydı. Zaten evdeki hava insanı sıkıyordu; şimdi, bir de özel sıkıntı eklenmişti. Geceleri uyumak güçtü, yatağında bir sağa bir sola dönüp duruyor, gözüne bir türlü uyku gir-

miyordu. Ay büyüdükçe, ışınlar odaya doldukça, vucudundaki değişiklikliği daha da farkediyor, sabaha dek düşünüyordu. Aşağı katta Connie yatıyordu.

Connie aşağı katta yatıyordu. Uzun bir süre sessizce ağlamış, sonunda yorgun düşmüştü: Şimdi yatağında büzülmüş, hiç kıpırdamadan gözlerini duvardaki saate dikmişti. Annesinin küçük, deri kaplı saatini anımsadı; ona, bunun düğün armağanı olarak verildiğini, birkaç kez söylemişti annesi: Annesini hatırlamak yeniden onu duygulandırmış ve ağlaya ağlaya kurumuş, gözleri yeniden yaşla dolmuştu. Ama, korkusundan sessizce ağlıyordu; gözleri yeniden yaşla dolmuştu. Ama, korkusundan sessizce ağlıyordu; yastığı sırılsıklam olmuştu. Babasını düşündü; özellikle iki resmini çok severdi; biri onun asker giysileriyle çekilmiş resmi, ötekiyse golf pantolonuyla olanıydı. Eden'in odasında geçenler zaten aklından hiç çıkmıyordu. Günler onu bezdiriyor, çileden çileye sürüklüyordu. Yaşamaktan korkuyordu. Doğduğu güne lanet ediyordu. Üzerine, sıcak bir acı yağmuru yağıyor, yağıyor ve bu sıcak yağmurda eriyordu.

Yemek odasındaki yer döşeğinden, başka bir odaya geçmek de huzur vermemişti. Eden'in bakışları, ona her zaman geçenleri hatırlatıyordu; ötekiler unutsa bile, aralarındaki savaşı ne Eden, ne de Connie unutacaktı. Mrs. Macarthy, Eden'in davranışlarının yakışıksız ve terbiyesiz olduğunu, onun yüzüne söylemişti, ama Eden sadece dudak bükmüş ve ona da küstahça bakmıştı. Annesi babasını anımsayıp, ağladığı gece, yemek odasındaki yatağına çişini kaçırmıştı; bu da her nasılsa Eden'in kulağına gitmişti. Eden, hiç bir şey yapmasa bile, günde en azından bir kez Connie'ye şöyle derdi :

Acaba yatağa kim çişini yaptı Connie? Düşünüyorum, düşünüyorum, bir türlü, kimin yapabileceğini çıkaramıyorum.

Bu iğneleyici sözler yeterince kızdırıcıydı. Utandırıcıydı. Ama bazı mutlu anlar da vardı: yalnızlık, çukulata yemek, güneş ışınlarının tuğlaları renklendirmesi gibi mutlu, sakin anlar huzurluydu. Zayıf ve dayanıksız bir çocuktu fakat zamanla dayanmayı da öğrenmeye başlamıştı.

Eden, oyun oynamak istediğini söyledi ve Elyot'la Connie'ye şöyle dedi :

Savaş oyunu oynayalım.

Bu sözlerden Connie tıpkı bir bıldırcın gibi ürkmüştü.

Savaş oyunu Elyot'un hoşuna gitmişti, hemen cevap verdi :

Ben İngiliz olacağım.

Hayır Elyot, ben İngiliz olacağım.

Peki. O zaman ben de Fransız olurum.

Böylece, iki kardeş karar vermişlerdi, ama Connie'ye de oyunda yer vermek gerekti. Bu arada eşek arıları vızıldaşıyordu. Hafif rüzgâr yaprakları okşuyordu. Eden, sanki bilmiyormuşçasına sordu :

Peki, kim Alman olacak?

Tam o anda, bir arı da sarı armuda iğnesini sokmuştu. Connie'nin elleri titremeye başlamış, solgun yüzü daha da solgunlaşmıştı. Fısıltıyla dedi ki:

Ben Alman olurum.

Connie'nin sözlerine, titreyen ellerine sevinen Eden, hemen atılmış ve bir solukta demişti ki :

Tamam Connie de Alman oldu. Şimdi İngilizle, Fransızlar saldırıya geçecekler, sen de Alman olduğuna göre, kaç ve canını kurtar.

Ve sözlerini bitirmiş, böylece de savaş oyunu başlamıştı.

Connie, ağır ağır fidanlığa doğru yürümeye başlamıştı. Dikenlerin ayaklarına batışına, dalların kollarını çizişine, aldırmaksızın dalgın dalgın ilerliyordu. Artık yeşil çimler ve yeşil yapraklar vardı; yere uzandı ve başını yapraklara dayadı. Kalbi hızla atıyor, kulakları uğulduyordu. Mrs. Macarthy mutfakta Julia'yla yalnızken, onun için sade, cici bir kız demişti; ama yalan söylemişti. Sade ve cici değil tombul, hımbıl, çirkindi. Çirkinim, çirkinim diye tekrarladı. Yine ağlamak üzereydi ki, yaklaşan ayak sesleriyle irkildi. Oyunu hatırladı.

İngiliz ve Fransız üzerine saldırmış ve zahmetsizce savaşı kazanmışlardı. Elyot, Connie'ye şöyle dedi:

Artık bizim tutsağımız oldun. Çünkü biz kazandık.

Peki siz kazanın. Başka oyun oynayalım öyleyse.

Eden başını iki yana sallayarak, sinsice güldü ve dedi ki :

Savaş bitmedi ki! hele savaş bitsin, sonra başka oyun oynarız.

Elyot da aynı sinsilikle konuştu ve dedi ki:

Savaş süresince bizim tutsağımızsın. Kararlar bizim.

Connie sesini çıkarmamıştı, çünkü onların ne demek istediklerini çok iyi anlamıştı.

Eden'in gözleri parlamıştı. Başarının verdiği üstünlükle, Connie'in yanında yürüyordu. Yüzü de sevinçten kızarmıştı; zaten duyguları her zaman yüzünden okunurdu. Elyot, Eden kadar sevinçli değildi, ama o da, büyük bir iş başarmışçasına övünüyor-

du. Connie'nin ürkekliği yanında, Eden'in gücünden hoşlanmıştı. Şimdi tutsaklarıyla yürüyorlardı. Eden tutsağına şöyle dedi :

Şimdi seni tutukladığımıza göre, kapalı hücreye atacağız. Savaşta böyle yapılır.

Bahçede direklerin, çapaların arasından geçerek, karanlıkca bir oyuğa vardılar. Konuşma sırası Elyot'daydı, şöyle dedi:

İşte seni buraya kapatacağız. Burası tutuk evi.

Connie'nin hücresi eve yakındı. Mutfaktaki sesleri duyabiliyordu. Bu karanlıkta saatlerce durabilir, dayanabilirdi; asıl dayanamadığı Eden'la Elyot'un sözleri ve onlarla yaşamanın, oynamak zorunda olmanın baskısıydı. Az sonra çay saati gelir, beni de buradan çıkarırlar diye düşündü.

Karanlık çökmeye başlamış, gökyüzü mor mor olmuştu. Julia üzüm fidanlarının arasında yürüyor ve durmadan içini çekiyordu. Savaş başladığından bu yana, Julia hep kederliydi.

Elyot da içini çekerek, Eden'e bakmış ve şunları söylemişti :

Şu iş bir bitse!

Ne bitse?

Ne olacak, SAVAŞ.

Ha, savaş.

Connie'yi bırakmış, ikisi birlikte eve doğru yürüyorlardı. Şimdi Elyot, Eden'dan sıkılmıştı. Düşmanları yanlarında olmadığına göre, yakınlaşmalarının bir nedeni yoktu. Zaten Elyot, düşüncelerine güçlükle yön vermeye çabalıyordu; bundan ötürü de Eden'in varlığından sıkılmıştı.Ancak yalnız yürümek ve düşünmek Elyot'u mutlu kılıyordu. Dağınık düşüncelerini toplayamıyordu, ama yalnızlık güzeldi. doğaya yakınlık güzeldi. Yürürken toprağı inceliyor,

bastığı yerlere bakıyordu. Ara sıra, geçen ihtiyar bir adamın, odun yüklü arabasının gıcırtıları yalnızlığını bozmuyordu; çünkü ihtiyar oduncu ona soru sormuyor, tekerlekleri gıcırdata gıcırdata yanından geçip gidiyordu. Yalnızlık ve doğaya yakınlık güzeldi. İnsan kendi öz benliğini bulabiliyor, yan etkilerden arınıyordu. Ne ısırgan otları, ne ihtiyar adam, ne de saman yığınları bu huzuru kaçırabilirdi.

Denize uzayan yolda bir başka tad vardı. Elyot yürümeye devam etti, o çok sevdiği küçücük, adetâ bir gölü andıran, kapalı koya gidiyordu. Yumuşak kumlara ayağı gömülmüştü; yere oturup yengeçlere gelinciklere, kırmızı ve mor taşlara baktı. Elini suya daldırıp, mor bir taş aldı; bu yassı taş, güneş ışınlarıyla parıl parıl parlıyordu. Duru su, dimdik ağaçlar birer güven kaynağıydı. Koyda heşey sakin ve huzur vericiydi. Duru suda, düşünceler de berraklaşıyor, dağınık bölümler yavaş yavaş birleşiyordu.

Elyot eve döndüğünde, Mrs. Macarthy, ona nereye gittiğini sormuştu; Mrs. Macarthy herşeyi öğrenmek isterdi. Elyot, kadına gittiği yeri, yani küçük koyu, söylememişti; çünkü Mrs. Macarthy'yle küçük koy ayrı dünyalardı; ayrı dünyalar, ayrı kalmalıydı.

Elyot, evden kaçma olanağını bulduğunda hep bu küçük koya koşuyordu. Burası onundu. Kıyının az ötesindeki küçük oyuğu buldu ve hemen içeri daldı. Bir süre oturup, dalgaların kıyıya döven seslerin dinledi; bu sesler, kapalı taşların içinde daha bir başkalaşıyordu. Sonra dışarı çıkıp, taşlar, sivri uçlu taşlar topladı ve oyuğun duvarlarını çizmeye başladı. Rastgele şekiller çiziyordu; zaten eli ne çizmek isterse çiziyor, sadece çizmek için çiziyordu. Ayrıca, resim yapmayı da severdi, ama burada kendini zorlamıyor, içinden geldiği gibi davranıyordu. Oyuğun du-

varlarındaki çizgiler karıştıkça seviniyor, daha da karıştırmak istiyor ve durmadan çiziyordu. Bir yandan da, şarkı mırıldanıyor, eseriyle övünüyordu. Asıl mutluluğu gizlilikti: Gizli bir yerde, gizli işler yapmak, meraklı gözlerden uzak olmak ve kendi yaşamını dilediğince sürdürmek ona bu sonsuz mutluluğu veriyor, duygularını coşturuyordu. Yalnızlığın özlemini çekmişti, şimdiyse buna kavuşmuş ve kendini arıyordu; öz benliğini ancak burada bulacağına inanmıştı.

Bir gün koydan topladığı kırmızı ve mor taşları eve getirmiş ve onları pencerenin içine yerleştirmişti. Mrs. Macarthy, ona bakarak şöyle demişti :

Nedir bunlar?

Hiç... Sadece taş.

Eve taş getirmek de nereden aklına geldi. Yoksa, taş mı biriktirmeye başladın? Pul biriktirsen daha iyi olur. Hiç değilse, onlardan birşeyler öğrenir, yararlanırsın. Taş sadece taştır.

Elyot cevap vermedi. Mrs. Macarthy yanından gittikten sonra taşlara baktı; pencerenin içinde renkleri solgun ve çirkindi, oysa koyda nasıl da canlı ve parlaktı. Onların yeri denizdi, koyun duru sularıydı. Alacakaranlıkta, taşları birer birer pencereden dışarı fırlattı ve yere çarpan seslerini dinledi.

Mr. Macarthy, büyüyünce ne olacağını sorardı. İyi kalpli, yumuşak sesli bir adam olmasına rağmen, Elyot bu sorudan nefret ederdi. Her zaman da, bilmiyorum diye cevap verirdi.

Yalnız kalınca hep bu soruyu düşünürdü. Cevap vermek çok zordu; çünkü öylesine karışık duyguların etkisindeydi ki, ilerde hangi dalda çalışacağını düşünmek ve karar vermek, Kaf dağının ardındaki devi bulmak demekti.

Mr. Macarthy bütün gününü odasında oturup bilmece çözmek ve iplerle ağ örmekle geçirirdi. Çok az konuşurdu. Onun da, karmaşık duygular altında ezildiğini anlamak güç değildi. Yemek yerken ağzının şapırtısından başka bir ses çıkmazdı. Oysa, inat yapıyormuşçasına karısı durmadan konuşurdu. Bir de , pek ender olarak evde yürürken, bastonun tıktıkları duyulurdu.

Aslında Mr. Macarthy çok bilgiliydi. Latince, fransızca bilir, en zor kesirleri bile kolayca çözebilirdi. İncili de okumuştu. Ama artık bunlara da önem vermiyordu. Herhalde, onun dünyasında bu bilgiler önemlerini yitirmişlerdi. Sakin oturması, az konuşması Elyot'u rahatlatırdı. Bundan ötürü de, Mr. Macarthy'nin odasında oturup, Yunan sanatıyla ilgili resimli kitaba bakmak, ya da ansiklopedide Nil ırmağıyla ilgili yazıları okumak hoşuna giderdi. Yaptıklarını da sormazdı Mr. Macarthy; odada sadece soluğu duyulur, bu da Elyot'un yalnızlığını bozmazdı. Elyot yalnızlığı, sıkıcı kişilerden kurtulmak için severdi; Mr. Macarthy sıkıcı olmadığından onunla aynı odada oturmak zevkti. İşte Elyot'un yalnızlık anlayışı buydu. Bir gün, baca tutuşmuştu: Evde herkes telâşlı çığlıklar atarak yangın çıktığını ne yapacaklarını, evin kül olacağını söyleye söyleye koşuşturmuşlardı. Oysa, Mr. Macarthy hiç telâşlanmamış ve küçücük bir bacanın koca evi yakamıyacağını söyleyip, gidip sofraya oturmuş ve yemeğini yemeye başlamıştı. Onun bu sakin haline karısı çok sinirlenmiş, bu adamın, zaten hep böyle duygusuz, kaba olduğundan yakınmıştı.

Bir süre sonra, Macarthy'lerden ve Bridgton'dan ayrılamıyacağını tüm yaşamının burada geçeceğini sezdi. Sokaklarda, dükkânlarda, her yerde herkes

onu adıyla çağırıyordu; sanki burada doğmuştu. Eden'in çürük dişlerini, Dr. Willis doldururdu. Sık sık Eden, Julia ve Mrs. Macarthy'yle ona giderdi. Onların yokluğunda ev bomboş olur, Elyot yalnız kendi sesini duyardı.

İşte, Eden'in dişçiye gittiği günlerden bir gün, Connie Elyot'un yanına gelmiş ve ona şöyle demişti :

Hadi bir oyun oynıyalım, Elyot.

Elyot isteksizce ona bakmış, dudağını bükmüş ve şöyle demişti :

Hımmm. Ne dedin?

Senin istediğin bir oyun oynayalım.

Elyot bu kez, ona hiç cevap vermeden sadece bakmıştı. Connie yine, ona döndü ve yalvarırcasına konuştu :

Bahçede küçük bir ev yaptım.

Evi ne yapacağız. Cinayet oyunu oynayalım.

Cinayet mi? Nasıl bir oyun bu?

Ben katil olacağım, senin boğazına ip dolayıp boğacağım.

Ne olur Elyot, böyle yapmasak --senin yanında olayım yeter.

İyi ya, o zaman yanımda yürürsün.

Bu, bıngıl bıngıl yanaklı kızı hiç sevmiyordu, ama işte şimdi birlikte yürüyorlardı. Connie o kadar mutluydu ki, yüzünden, yürüyüşünden bile anlaşılıyordu. Bu kez, Elyot ona sordu :

Bu dut ağacına çıktın mı?

Hayır Elyot.

Ben ta tepesine kadar çıktım. Yaprakların arasından Manş denizini seyrettim.

Ve bunları söyledikten sonra, hızla dut ağacına tırmanmaya başladı Aşağıda Connie yalnız kalmıştı. Elyot'a bakarak seslendi:

Elyot, Elyot. Ben de geliyorum.

Şimdi, ikisi de, dut ağacına tırmanmaya başlamışlardı. Elyot önde Connie arkada, soluk soluğa tırmanıyorlardı. Connie onun ayaklarından gözünü ayırmıyordu; ama Connie kararlıydı, tepeye kadar çıkacaktı. Ağacın kabuğunun dizini yarmasına, acımasına, kanamasına rağmen dut ağacının tepesine, Elyot'un izinde tırmanacaktı. Elyot'un sesini duydu: Connie ona göre daha yavaş ilerlemişti. Elyot sevinçle şöyle dedi :

En tepesindeyim. Heyyy Connie!

Şimdi Connie de onun yanına varmış ve yer yer çizilmiş yüzünü Elyot'a çevirmişti. Elyot şimdi ondan nefret etmiyordu; gökyüzüne çok yakınlardı, birbirlerine de öyle; çünkü konuşmuyorlardı. Sessizliği doğayı, doyasıya seyrediyorlardı. Elyot, Eden'a Connie'nin o kadar kötü bir kız olmadığını bile söylemeyi düşünmüştü. Aşağı inmeye başlamışlardı. Connie yavaş yavaş, çıkıntılara tutuna tutuna iniyordu. Birden elleri hafifçe kaydı, ama tekrar kabuğun sert çıkıntısını kavradı. Sonra, nasıl olduysa, hızla kaymaya başladı. Elbisesinin beyaz etekleri havada uçuştu, bir top gibi boşlukta şöyle bir döndü ve ağaçtan düşen bir meyva gibi başı yere çarptı. Connie'nin elleri ilk kaydığında, Elyot içgüdüyle onun düşeceğini sezmişti. Ve işte şimdi de sezdiği olmuştu Connie'den beceriksizlikten başka ne beklenebilirdi ki? Hem beceriksiz, hem de bir kızdı. Sanki Tanrı bu kızı Elyot'un başına belâ olarak göndermişti.

Connie sırtüstü yerde yatıyordu. Yüzü karaduta benziyordu; kara ve yer yer kabarmıştı. Düşerken bir çığlık atmış, sonra da inlemeye başlamıştı. Elyot, ağaçtan inerek, ona seslendi :

Connie! Connie!

Elyot korkmaya başlamıştı Şimdi tek arzusu, bu artık Connie'ye benzemeyen, ezilmiş dut biçimindeki şeyden uzaklaşmaktı. Yanına gelerek, kızın üzerine eğildi ve onu sarsmaya başladı. Connie kesik kesik inliyordu. Elyot haykırmaya başladı :

Sus Connie, sus diyorum sana. Dinle beni!

Elyot'un kızı kendine getirmesi için bağırması gerekiyordu Haykırışı gerçekten de etki yapmıştı. Connie yavaşça, adeta mırıldanırcasına ona dedi ki:

Galiba kemiklerim kırıldı Elyot.

Bu sözler Elyot'u öylesine etkilemişti ki, dokunsalar ağlayacaktı; ama Connie'ye değil, kendine! çünkü kıza nasıl yardım edeceğini bilemiyordu.

Birden, heyecanla Connie'ye şöyle dedi :

Ayağa kalkarsan, ayağa kalkarsan Connie, sana bıçağımı veririm.

Elyot razıydı; herşeye razıydı, hatta bıçağını vermeye bile, yeter ki, Connie yerden kalksın ve o da bu beklenmedik durumdan kurtulsun: Tek isteği geldikleri gibi, yürüye yürüye eve dönmekti. Ama Connie hâlâ yatıyordu. Yüzü daha da siyahlaşmış, soluğu yavaşlamıştı. Belki de ölür dedi; belki de ölüyordur dedi. Birden ölüm siyahlığını düşündü. Hepsi karalar giyecekler ve Connie'yi mezara bırakacaklardı. Mezarlıkta yeni kazılan toprak bir başka kokardı O sırada Connie'nin sesini duydu, kız şöyle diyordu :

Tanrım, çok kötüyüm, çok acıyor.

Elyot bu sesi duyar duymaz, yeniden sinirlendi. Kızın iyileşmesine kendi yönünden sevinmişti; çünkü bu sıkıcı durumdan kurtulacaktı, ama ona bıçağını vereceğini söylemişti, bir de ortaya bıçak davası çıkmıştı. Elyot, Connie'ye dikkatlice bakarak, şöyle dedi :

Bir şeyin yok, biraz sarsıldın, o kadar.

Öyle galiba. Ama hiç de iyi değilim. Özür dilerim Elyot, canını sıktım.

Üzülmene gerek yok.

Bıçağını da istemiyorum Elyot.

Ha bıçak!.. Zaten öylesine söylemiştim. Unut olanları.

Elyot, Connie'yi yerde yatar bırakarak, eve doğru yürümeye başladı. Odasına çıktı. Çok utanmıştı: Connie düşmüş ve o da, Connie'ye fena davranmıştı. Oysa böyle yapmamalıydı. Banyoya gitti. Elini yüzünü yıkadı; biraz rahatlamıştı. Connie'in yüzünü de temizlemişti; ama kendi yüzünü yıkamıştı, öyleyse nasıl Connie'nin yüzü temizlenebilirdi? Olaya fazla önem vermemeliydi, böyle karar verdi ve böyle avundu.

Yıl sonunda Connie, Londra'ya annesinin yanına döndü. Evden ayrılmadan önce şöyle demişti :

Sana Londra'dan mektup yazarım Eden.

İyi yaz. Ama, senin adresin yok bende.

Mektupta adresimi yazarım sana.

Eden'la konuştuktan sonra, Elyot'a da mektup yazacağını söylemişti Elyot biraz sıkılmış, biraz da utanmıştı. Kıpkırmızı olduğunu hissetti Connie, daha şimdiden, almadığı ve belki de hiç alamayacağı mektuplara sevinmişe benziyordu. Mektup sözcüğü onu neşelendirmiş, gözlerini parlatmıştı. Dostluğa, arkadaşlığa çok önem veriyor, sayısız arkadaşı olsun istiyordu.

Eden Connie'ye bakarak şöyle dedi :

Yokluğunda ev garip gelecek bize.

Elyot hayretle Eden'e baktı, ama kardeşinin yüzü son derece ciddiydi. Gerçekten anlıyamıyordu Eden'i, hem de hiç anlıyamıyordu.

Connie Tiarks'ın ellerinde, evden örme, gri eldi-

venler vardı. Ensiz, gri bir kürk parçasını, paltosunun yakasına dolamıştı. Tombul yanakları, bu başıyla gövdesini ayıran kürk parçasıyla, daha da tombullaşmıştı.

Mrs. Macarthy yanlarına geldi. Şimdi veda töreni başlamıştı: Connie görevini yerine getiriyormuşçasına, hepsine teşekkür etti ve sonra da sırayla öpmeye başladı. Öpülme sırasının kendine de geleceğini düşünerek, Elyot korktu. Ama Connie, onu öpmemiş, sadece allahaısmarladık diyerek, elini uzatmıştı. El sıkıştılar ve böylece de, dut ağacının altında geçen o acı olay, aralarında sır olarak kalmıştı. Şimdi Elyot kederlenmişti; söylemek isteyip de söyliyemediği, ya da sadece söylemediği sözleri düşünerek, yüreğine bir garip hüzün çökmüştü. Sadece annesi, gereken sözleri, gerektiği yerde söyleyebilirdi. Kimse annesi gibi olamazdı.

Connie'yle Mrs. Macarthy arabaya binmişlerdi bile; Eden kapının eşiğinde var gücüyle bağırıyor, şu sözleri söylüyordu :

Güle güle Connie, bana mektup yazmayı unutma. Kartpostal da gönder.

İşte böyledir, ayrılışlar kişiyi etkiler. Kimi yerinir, kimi sevinir; herkese göre değişen bir duygudur bu... Eden de Connie'nin uzaklaşan yüzünü araba görünmez oluncaya dek izlemişti. Sanki benliğinden bir parça kopmuş ve sonsuzluğa gitmişti; sanki artık eski Eden olamayacaktı. Elinden oyuncağı alınmış bir çocuktu. Evet, Eden'in duyguları böyleydi.

Gerçekten de Connie gittikten sonra, evin düzeni değişmişti; tıpkı ilk geldiği günkü gibi! Şimdi yeniden bir düzen kurulmalıydı.

Günler, haftalar, aylar geçti: Gidenler gitti, kalarlar kaldı.

Bir gün, aniden anneleri çıkageldi. Bütün sabah yağan yağmurdan kara bulutlardan sonra, insanın annesini görmesi ne demektir?.. Anneleri çok az kalabileceğini, hemen Fransa'ya dönmesi gerektiğini söyledi. Elyot bu kadarına da sevinmişti; bahçeye koşup, ona sarılmak ve annesinin onu öpmesini istiyordu. Yağmura aldırmadan kucaklaşmış, öpüşmüşlerdi; annemin kokusunu hiç unutmadım derdi ama aslında unutmuştu, ancak şimdi bunun farkındaydı Elyot.

Annesi bir süre sonra doğrularak, başını yağmura meydan okurcasına kaldırdı ve şunları söyledi :

Oh! Ne şahane! Yağmur ve sonradan da toprak kokusu. Batı böyledir işte. Fakat, ellerim de buz gibi oldu. İçeri girsek hiç fena olmaz.

Hadi Elyot, eve giriyoruz.

Yorgun olduğu her halinden anlaşılıyordu. Hiç değişmemişti annesi; yüzüne sürdüğü o renkli boyalarla bile değişmemişti. Ama, yine de ona nedense, biraz değişmiş gibi geldi. Eskiden de konuşurken, karşısındakinin yüzüne bakmazdı ama şimdi, bir de, sağa sola bakıp duruyor; tabii karşısındakine de kendi kendine konuşuyormuş gibi geliyordu. Yanında, Charles adlı bir subay vardı. Adam bıyıklıydı; fena birine benzemiyordu. Eve girip, aradan bir süre geçtikten sonra, Charles'e bayağı ısındılar. Onlara özellikle ona Charles demelerini söylemişti. Ağzına iki parmağını sokup ıslık çalıyor, Eden'in bıyıklarıyla oynamasına kızmıyordu. Herkes gülüyordu; fakat anneleri koltukta hiç konuşmadan öylece oturmuş duruyordu.

Yatma zamanı gelince, herkes teker teker oturma odasından, yatak odalarına gitmeye başladı An-

neleri Elyot'la Eden'e kalmalarını işaret etti ve dedi ki:

Eden, yanıma gel kızım.

Eden yanına gitti annesinin; demin onun şapkasını giymiş, büyük kadın pozuna geçmişti. Şimdi de annesi ona bakıyordu. Elyot onun ne demek istediğini biliyordu; ama insan bazan bildiklerini bilmek istemiz. Annesi ona bir kez daha bakıp, dedi ki:

Elyot, seni de yanıma çağırdığımı anlamadın mı?

Geliyorum anne, dedi ama şunları düşünüyordu Elyot :

Sesimin çok ince, tıpkı kuzu melemesi gibi, çıktığının farkındaydım. İçimde garip bir sezi vardı: söyleyeceklerinden korkuyordum, ayaklarımı da onun için kımıldatamamış, onun yanına gidememiştim. Yoksa kırk yıllık annemin, gözleriyle konuştuğunu hiç bilmez miydim? Fakat, tabii sonunda, Eden'la onun oturduğu kanapeye gittim. O da benim saçlarımı okşuyordu. Şöyle dedi :

Çocuklar, size söylemem gereken bir şey var. Bu çok zor benim için, çok kötü bir şey oldu... Elyot babanı hatırlıyorsun değil mi?

Elyot, başını annesinden uzaklaştırmak istiyordu Her yanı kaskatıydı; tıpkı o geceki gibi! Odadan sesler gelmişti önce; sonra da annesi ona **yavrum benim** demiş, başını okşamış ve merdivendeki ayak sesini dinlemişti. Babası bağırmıştı herhalde çok iyi hatırlayamıyordu ama onun için BABA kavramı çarpılan bir kapıydı. Annesine şöyle cevap verdi :

Evet, hatırlıyorum anne.

Çocuklar... Babanız öldü. Fransa'da öldürüldü.

Eden ağlamaya başladı; babasını tanımıyordu ama yine de ağlıyordu, şimdi annesi de ağlıyordu.

Elyot olduğu yerde dona kalmıştı. Bir süre sonra, yanlarından ayrılarak pencerenin yanına gitti ve dışarı baktı: Bahçe karanlık ve sessizdi, yağmur da yağmaya başlamıştı. Güllerin üzerindeki yağmur damlacıkları titreşiyor, bu karanlıkta bile her şeyi apaçık görebiliyordu Sadece annesi ve Eden'in ağlayışlarına katılamıyordu. Ağlayamıyordu. Zaten hiç kimseye sokulamamış, kimse gibi olamamıştı; işte şimdi de ağlayamıyordu. Annesiyle Eden, çoktan yukarı gitmişlerdi bile, ama Elyot, ancak sabahleyin Julia'nin sesiyle kendine gelebildi Hiç uyumamış, pencerenin önünde yığınla şey düşünerek sabahlamıştı.

Hiç kimse gibi olamamak düşüncesi gittikçe içini kemiriyordu. Akşamları oturma odasında otururlarken, bu çevreye, bu insanlara yabancılaştığını hissediyordu. Onlar gibi değildi: Eden, Charles'in kucağına oturmuş, annesinin anlattıklarına gülüyor, herkes katıla katıla gülüyordu. Elyot gülemiyordu; sadece kimse anlamasın, soru sormasın diye sahte kahkahalar atıyordu; sahtelik de ağır bir çabaydı. Ağlayamıyor, gülemiyor, herkes gibi olamıyordu: Bunları daha yeni öğrenmişti, kendini daha yeni tanımıştı, fakat annesinin Fransa'dan gelişiyle gerçekleri görmüştü. Bundan ötürü de annesine kızıyordu. Annesinin gülüşü de başkaydı, sanki gülmek değil de bir çeşit ağlamaktı. Buna hiç dayanamıyordu. Kimsenin ağlamasına dayanamıyacaktı bundan böyle; çıkmazlar içindeydi. Zaman zaman düş gördüğünü sanıyor, sonra bunun düş olmadığını anlıyordu. Her an yarı-uykuda gibiydi. Örneğin, su testisini mutfakta bulamayıp Julia'yı çağırmıştı; Julia testiyi alıp ona göstermişti. Oysa, testinin Julia gelmeden önce orada olmadığından emindi. Sonradan belki de düş

gördüm diyerek, Julia'ya belli etmeden sormuş, mutfaktaki testi olayının gerçek olduğunu öğrenmişti. Artık düşle-gerçeği ayıramamaya başlamıştı. Çok sıkıcıydı bu! Annesi, ev, Eden, herşey onun yarı-gerçek, yarı-düş dünyasında yaşıyordu.

Elyot'la annesi bahçeye çıkmışlar, güllere bakıyorlardı. Birden annesi şöyle dedi :

Bazan seni tanıyamıyorum Elyot. Bir sıkıntın falan var sanıyorum.

Galiba beni de artık sevmiyorsun.

Böyle diyerek, cevap beklemeden yere eğilip, kuru bir yaprak almıştı. Minik çiçekli bakır rengi elbisesiyle o kadar güzeldi ki, Elyot ona yaklaşıp, okşamak istedi. Ama ne diyeceğini, nasıl davranacağına bilemediğinden, olduğu yerden onu hayran hayran seyretti.

Ve üç gün sonra da annesi Fransa'ya döndü.

Son gece, herkes yine oturma odasında konuşup gülüyordu. Gece hem neşeli, hem de hüzünlü geçmişti. Mr. Macarthy de, alışılmışın dışında uzun uzun konuşmuştu. Konu birden ölüm'e dönmüştü Ama onların ölüm konusu, mezartaşları, babalar ya da Mrs. Delbridge'in oğluyla ilgili değildi: Mr. Macarthy'in sözleri öylesine karmaşık ve renksizdi ki, insan kendini çukura girmiş gibi hissediyordu. Charles konuşmaların pek ilimsel yönde ilerlediğini, birkaç dakika daha konuşurlarsa bilgin kesileceklerini söyleyerek havayı yumuşatmıştı. Anneleri bunun soyut bir kavram olduğunu söyledikten sonra, konular yeniden neşelenmişti. Ertesi gün, bu saatlerde Londra'da olacaklarını, Fransa'ya gemiyle gideceklerini ve sonradanda sürüye katılıp, gece-gündüz demeden koşuşturacaklarını eklemişti. Böyle koşuşturmanın bir

yerde kendine yararlı olduğunu söylemişti, çünkü o zaman düşünecek zamanı kalmıyordu.

Elyot annesine, annesi ona bakıyordu. Gözlerinin kenarlarında ince ince çizgiler vardı. Karşılıklı konuşacak çok şeyleri olmasına rağmen konuşamıyorlardı işte. Annesi gülümseyerek bir Elyot'a, bir Julia'ya baktı ve şöyle dedi :

Birilerinin uykusu geldi Julia. Öyle değil mi benim tatlı oğlum?

Hadi yukarı çık da yat. Eden, hadi sen de kızım.

Gün ağardığında bir araba gelmişti. Annelerini ve Charles'ı alıp uzaklara götürecekti. Annesi Eden'la onu öptükten sonra, ağlamamaya çalışarak şunları demişti :

Allahaısmarladık yavrularım. Birlikte dua edelim de, bu iş bir an önce bitsin, **bu kötü günler sona ersin.**

Yağmur yağmaya başladı.

Anneleri bu **kötü günler sona ersin** demişti: bu sözleri Elyot da, Atlantik'ten esen yel de, donmuş kilise çanları da söylüyordu. Gazeteler savaş haberleriyle doluydu. Evde çekilmez bir gerilim vardı; Julia savaşta ölenlere ağlıyordu. Günlük işler yine eskisi gibi devam etmekle birlikte, içinde bir kıpırtı vardı. Ne olduğunu çözemiyordu, herhalde dolaylı da olsa savaşın etkisiydi bu duygular; Böyle düşünüyordu Elyot .

Kötü günler sona ersin!

Araba Brigton yolunda ilerlerken, çevredeki görünüm hep aynıydı. Yol da zaten kalabalık olmazdı. Aynı bahçeler, aynı küçük evler, aynı sessizlik... Hiç değişmezdi. Birden arabanın önüne, saçı-sakalı rüzgârda uçuşan ihtiyar bir adam atıldı. Mrs. Macarthy kaşlarını çatarak şöyle dedi :

Muhakkak deli bu adam.

Ve böyle diyerek, ilerlemeleri için atları kamçıladı. Fakat ihtiyar adam garip hareketler yaparak bağırdı ve arabanın önünden çekilmedi. Mrs. Macarthy'nin yüzü kızgınlıktan al al oldu. Dizginleri çekerek, atları durdurdu ve adama baktı. İhtiyar adam avazı çıktığı kadar bağırdı :

MÜTAREKE oldu. MÜTAREKE oldu.

Mrs. Macarthy'nin kırmızı yüzü pembeleşti ve adama sordu :

MÜTAREKE mi?

Brigton'da duydum. Ateşkes emri verilmiş. Evet evet, artık savaş yok.

Eden da merakla sordu :

Mütareke ne demek?

Mrs. Macarthy durgunlaştı, elinde kamçısıyla şaşa kaldı. Siyah bıyıkları titriyordu.

İhtiyar adam parıldayan gözleriyle Elyot'a bakıp, şunu dedi :

Sen, genç adam, ilerde bugünleri hatırlarsın.

Julia bir yandan ağlıyor, bir yandan da mendilini arıyordu.

Eden bir kez daha sordu :

Mütareke nedir?

Mrs. Macarthy cevap verdi :

Savaş bitti. **Kötü günler sona erdi.**

Artık yolda herkes birbirine savaş bitti, savaş bitti diye bağırıyor, kucaklaşıyorlardı. Hiç kimse yabancı değildi; çünkü birlikte sevinilen bir olay, aynı heyecanla çarpan kalpler yabancı olamazdı. Brigton'a vardıklarında bayraklar asılmış, hep bir ağızdan şarkılar söyleniyordu. Arabadan inip çeşit çeşit içkiler aldılar; Mrs. Macarthy de herkes gibi coşmuş, Julia'yı öpmüş ve Tanrı'nın Kudretini anlatıyordu.

Eden da deliye dönmüştü. Bütün gece yatmayıp, sabahlayacağını bu olayı kutlayacağını söylüyordu. Kimse kızmıyordu, böyle bir günde kimseye, hiç bir şeye kızılmazdı.

Eve dönünce Mrs. Macarthy bahçeden, olanca sesiyle seslendi :

Hey Fred, Fred. Kurtulduk! Tanrı kurtardı bizi. Biliyordum zaten.

Fakat Mr. Macarthy hiç etkilenmemişçesine, susuyordu. Yemekte herkes gülüyor, şarkı söylüyor, ama Mr. Macarthy yine susuyordu. Tek neşelenmeyen oydu. Sadece karısı bahçeye çağırdığında, aşağı inmiş ve kendi kendine mırıldanmıştı: Demek savaş bitti. Bunu çok sakin, adetâ inanmamış gibi söylemişti Savaşın biteceğine inanmıyordu.

Mrs. Macarthy şarap şişesini getirdi. Elyot'la Eden'a azıcık şarap koymuşlardı. Julia elinde kadehiyle iyiyden iyiye coşmuştu, Mrs. Macarthy'in de ondan aşağı kalır yanı yoktu; şimdi şerefe kadehlerimizi kaldıralım diyerek şunları söyledi :

Barışın şerefine! Yiğit Ordumuzun ve Barışçı Ülkelerin şerefine!

Herkez birer yudum içti. Eden sarhoş olduğunu söylüyordu.

Mrs Macarthy ona bakarak şöyle dedi:

Neler saçmalıyorsun Eden. Bir damla şarapla mı sarhoş oldun?

Mr. Macarthy ilk kez konuşmaya başladı ve karısına şunu söyledi :

Sanırım mütareke kızı sarhoş etti Eliza.

Mrs. Macarthy, kocasının bu kadarcık da olsa konuşmasına sevinmişti. Ama Eden durmadan, sarhoşum, sarhoşum diye, çığlıklar atıyor, başını divan-

daki yastıklara gömüyor, sonra da yerlerde yuvarlanıyordu.

Mrs. Macarthy dayanamamış ve demişti ki:

Bak Eden, sarhoş sözcüğü kızlar için çok çirkindir. Sakın bir daha böyle deme.

Fakat Mrs. Macarthy kendi her gün içerdi; ama haklıydı, sarhoş olmazdı.

Julia kıkırdıyor, kadehi elinde sallanıyordu. Onun bu haline Mrs. Macarthy'den başka herkes gülmüştü. Eden da artık saçmalığı bırakmıştı.

Savaş bitmişti; artık ka dökülmeyecek, insanlar ölmeyecekti. Güzeldi bu, insancıldı. Şimdi her şey güzelleşmişti. Sadece fazlaca içenlerin midesi bulanacaktı.

• 6

Frau Fiesel'le birlikte yürüyerek haşlanmış patates kokan koridordan geçip, en dipteki bir kapının önünde durdular: Burasının onun odası olduğunu söyledi Frau Fiesel. Kadının konuşması sevimliydi; insanı canlandırıyordu. Fakat, tren yolculuğundan sonra, bu patates kokulu eve girmek ve bu yeniliğe uymak, Frau Fiesel'in tatlı sözlerine rağmen güçtü. Elyot bir uyumsuzluk dönemi geçiriyor ve bu yabancı denizde boğulmamaya çabalıyordu. Gerçi daha çok yeni girmişti bu suya; hem, Frau Fiesel de ona bu yabancılaşmadan kurtulması için konukseverlik gösteriyordu; ama yine de, karşısında duran bu kadın yabancıydı. Frau Fiesel şunu dedi:

Hoffentlich werden Sie sich sofort zu Hause finden. (1)

(1) Umarım kısa sürede, kendinizi evinizdeymiş gibi hissedersiniz.

Kadına cevap vermesi oldukça zordu ama, bir şeyler söylemezse bu kibar kadın üzülebilirdi. Almanca sözcükler düşünmeye başladı: Aklına gelenler sadece **Brötchen** [1] ve **ja** [2] dı.

Elyot'un sıkıntısını anlamışçasına sözlerini bir kez de ingilizce tekrarladı ve: Umarım kısa sürede kendinizi evinizdeymiş gibi hissedersiniz. Yemekten önce yıkanmak, biraz dinlenmek istersiniz sanırım. Muslukta sıcak su var, önce biraz çamurlu akar ama sonradan durulur.

Böyle diyerek, Elyot'a gülümsedi.

Artık o da karşılık verebilirdi, dedi ki:

Ja, ja Frau Fiesel.

Elyot üzerine kapanan kapıyla, odada yalnız kalmıştı.

Elyot'un alnı ve saç dipleri ter içindeydi; valizini yorgun ve isteksizce açarak, saç fırçasını çıkardı ve ağır ağır dağınık saçlarını düzeltmeye başladı. Aynadaki yüzü gölgeli, hüzünlü ve kirliydi: Almanya'nın düzlükleri..... sanki ağaçların gölgesiyle yeşillenmiş denizde yüze yüze yorulmuş ve yüzünün rengini de denize katmıştı. Aynadaki yüz bir başkaydı. Bazı anlar vardır ki, kişi kendini apaçık görür, ve işte, şimdi de bu anlardan biriydi.

Yolculuğunda bir bir gördüğü değişik kent ve doğa görüntüleri geride kalmıştı. Elyot Standish, kendini yersiz-yurtsuz, zaman-dışı bir akışa bırakmıştı; geçmişteki günlerde, şimdikiler arasında bir bağlantı kurmaktan bile yoksundu. Sadece bu boşlukta, özel küçük anılar vardı: Öğleden sonraları küçük anılardan en belirlisiydi. Koyun boyutları ve taşların

---

(1) Küçük ekmekler.

(2) Evet.

sertliği vardı; bunlar somut şeylerdi. Sonraki yıllar, karmaşık bir düzenle geçmiş ve okul dönemindeki özel yaralar ve acılar yüreğinde yerleşmişti.

Mrs. Standish oğluna şöyle demişti :

Bak Elyot, öğrenimini amcan Stephan'a borçlusun. Amcan okul paranı vermeseydi, bilmiyorum ne yapacaktım...

Amcasının, onun öğrenim masraflarını üzerine alması, Elyot'a kuşkulu bir tutum gibi geliyordu. İçten değildi onun bu yaptıkları; sadece ünlü bir avukat olduğundan, sosyal ilişkilerinden ötürü yeğenini okutmayı kendine görev saymış; ve bu görevi biraz da gösteriş yapmak ve karşısında şükranlık duyan dilenciler görmek için istemişti. Elyot'un kuşkusu buydu işte. Amcası bazan karşısında dimdik durur, pantolonunun ceplerini para vermek için karıştırır ve onu öğle yemeklerine çıkarırdı. Elyot, bardağının arkasından ona bakarak, bu amca denilen adamın asıl duygularını anlamlandırmaya çalışırdı. Ama bardağı masaya koyup da, ona baktığı zamanlarda bile duygularını, kişiliğini tam olarak bilemezdi. Kendini sirkte sağdan sola koşuşan minicik bir köpeğe benzetirdi. Bakıcısı, ona çeşitli numaralar öğretiyor ve küçük köpek seyircilerin önünde hünerlerini gösterince, alkışları köpeği eğiten alıyordu. Kısacası, öğrenim yıllarının sirk patronu amcası Stephen'dı. Elyot böyle düşünmüş ve böyle kabul etmişti.

Mrs. Standish şöyle demişti :

Züppelik yapmıyorum ama ne yalan söyleyeyim, senin iyi bir okulda eğitilmen de pek hoşuma gidiyor doğrusu. Ama diyorum, züppelikten değil bunlar.

Elyot, annesine cevap vermemişti, çünkü bu sözlere uygun sözcükler yoktu; zaten annesi de ondan cevap beklememiş ve bunu duygularını anlatmak için

söylemişti. İşte, böylece de Elyot'un yalnızlığı artmış ve günden güne daha konuşmaz olmuştu. Mutluluğu, sımsıkı kapanmış kapısının ardında arıyordu. Onca, en güzel süsler ve zevkler bu bomboş, tamtakır odada bulunabilirdi ancak... Odasının dışındaki saatler, okuldaki saatlerden çok değişikti: Okuldaki yıllar spor gösterileri, anlamsız züppelikler, bedensel vahşetler, zamanında geleksiz bilgiler, yüzeyde öğretilen tüm saçmalıklarla doluydu. Çok uzun, hem de çok uzun geçti bu yıllar! ve Elyot da bu öğrenim geleneğinden nefret eder oldu. Artık son günler yaklaşmış ve amcası da yeni kararlar almıştı: Cambridge'e gitmeden önce bir yıl Almanya'ya gitmeliydi Elyot. Amcası Stephan'ın, bu cömertliği karşısında şaşalamıştı; çünkü hâlâ onun tutumundan kuşkuluydu. Belki de haksızlık ediyorum, diye düşündüğü zamanlar da oluyordu. Fakat olaylar, Elyot'a danışılmadan, onun isteği dışında oluşuyordu; karar verme olanağını elinden almışlardı. Bir başka kişinin isteği, ya da anlayamadığı kararlarla, tıpkı bir dalga gibi kıyıdan kıyıya sürükleniyordu. Üstelik, onların verdiği kararların, geçerliğinden de kuşkuluydu: Acaba açıklıkla kendi yönünü çizebileceği, ya da onun isteklerini soracakları bir gün olacak mıydı?

Direnmeden bekliyordu. Her zaman da beklemişti. Kuşkusuz, sürüklenen, kıyıdan kıyıya çarpan başka kişiler de vardı; örneğin Connie Tiarks gibi: Geçmişteki anılarla, unutamadığı bazı kişisel duygularla sürüklenen bu koca denizin bir zerreciğiydi bu tombul kız ve işte Connie, Elyot'a mektup yazmıştı.

Connie şöyle yazıyordu :

Sevgili Elyot,

Bunca yıldan sonra beni unutmuşundur sanırım. Dut ağacından düşüşümden bu yana, o kadar zaman

geçti ki!!! Ama ben, ne Eden'ı, ne de seni unuttum. Gloucestershire'da bir okuldayım. Mayıs başında on beş yaşında olacağım, yaşlandım artık!!! Bir-iki sevdiğim arkadaşım var. Öğretmenlerin de aralarında anlayışlı olanları var. Yani okul günlerim fena geçmiyor. Hafta sonları Cheltenham'a annemin yanına gidiyorum. Biliyorsun, babam öldükten sonra oraya taşındık. Yoksa babamın öldüğünü bilmiyor muydun? Kalp'ten öldü. Tabii çok üzüldük. Hâlâ yokluğuna inanamıyoruz.

Geçen yaz, Pamela Winters adlı bir arkadaşımla geziye çıktık. Çok iyi bir kız Pamela! St. Malo'ya, Rennes'ye Quimper'e, Dinan'a gittik. Gerçekten görülmeye değer yerler. Tarihsel yapıtları da eşsiz... Quimper'dan bir çanak aldım. Artık her gittiğim yerden çanak almak istiyorum, onları biriktireceğim. Çünkü özel şeyler biriktirmenin yararlı olduğuna inanıyorum. Sen de aynı kanıdasın, değil mi?

Kitap okumayı seviyor musun? Ben bayılıyorum. **Wuthering Heights**'(1) ı yeni bitirdim. Biraz üzücü ama yine de okudum. En çok Sir Walter Scott'ı beğeniyorum. Ara sıra da yürüyüşe çıkıyorum. Burası baharlarda çok güzel oluyor.

Yazdığıma kızmadığını umarım.

Sevgiler,
Connie Tiarks

Connie'nin mektubunu, okuldaki en başarılı dönemde almıştı. Onun, iri harflerle yazılmış satırlarını okuyunca, içine sıkıntı çökmüştü. Herkesten gizli okumuş ve sonra da ceketinin cebine gizlemişti. Mektubu almak epeyce canını sıkmıştı; ama asıl canını

(1) Emily Bronte'nin eseridir. Uğultulu Tepeler, adıyla Türkçe'ye çevrilmiştir. (çev. notu.)

sıkan şey, kıza nasıl cevap vereceğiydi. Aklında durmadan cümleler kuruyor, sonradan da bunları tatsız, gereksiz bulup, kâğıda geçirmiyordu. Connie'nin mektup yazdığı kâğıtta sabunsu bir koku vardı. Koklamış, koklamış ve kokunun adını da işte böyle bulmuştu. Kendini aptal hissediyor, en kötüsü de bu duyguyu içinden atamıyordu. Sonunda, banyoya gitti, mektubu küçücük parçalara ayırdı ve tuvalete attı; sifonu çekip de, parçalar görünmez olunca ancak rahatlayabildi.

Eden'la pek arası yoktu. Kardeşi daha bir garipleşmiş, yani açıkçası anlaşılmaz, çekilmez olmuştu. Kolları, bacakları uzamış; uyuşuk uyuşuk oturuyor, sokağa çıkarken de başına çirkin bir şapka giyiyordu. Sanki bu tanınan yüzü, bir bulut kaplamış ve tanınmasını önlüyordu. Zaman zaman, Eden'dan nefret ediyordu. Kendi içe dönüklüğünü, az konuşmasını hiç düşünmeden, Eden'ı gizlilik küpü olarak tanımlıyordu. Eden, bıkmadan usanmadan mektup yazıyordu. Sinsi sinsi odasındaki çekmeceleri açıyor ve Elyot'a da kibirli bakışlarla onlar benim sen karışamazsın, demeye getiriyordu. Sessizlik üstüne sessizlik, gizlilik üstüne gizlilik... İşte Elyot bunlardan iğreniyordu; ama Eden'a asıl kızgınlığı kardeşi olduğundandı; çünkü bu yakınlık derecesinin kanla olan ilişkisine karşılık, duygularla olan durumu ona ters düşüyordu.

Aynı odada olmalarına rağmen, eşyalar ondan daha duygulu, daha insancıldı. Eşyalarla konuşmak, Eden'la konuşmaktan çok daha kolaydı.

Elyot, Eden'a şöyle sordu :

Nereye gidiyorsun?

Eden kayıtsızca şunu söyledi :

Postaneye.

Elyot, onun elindeki zarfın, alacakaranlıkta daha da beyazlaştığını izledi. Zarftan nefret etti, ve ona şöyle dedi :

Kime yazdın?

Eden yine o kayıtsızlığıyla şöyle cevap verdi :

Birine...

Eden bunları dedikten sonra, başını kaldırmış ve kendinden emin bir halde ona bakmıştı. Elyot, şimdi kardeşinin yüzünün de zarf gibi beyazlaştığını, fakat yine de kara olduğunu gördü: Karaydı; çünkü hiç bir duygusallık, bir anlam yoktu. Topuksuz ayakkabılarıyla yavaşça yürüyordu. Elyot tekrar dikleşerek sordu:

Söylemiyorsun demek! Canın isterse! Zaten öğrenirim. Senin söylemene gerek yok.

Sözlerini bitirmişti, ama Eden çoktan kapıyı çarpıp çıkmıştı bile! Siyah çoraplarıyla hızlı hızlı, arabaların arasından geçiyor ve değerli kutuya mektubu atmak için sabırsızlanıyordu. Elyot gramofona gitti ve plağı yerleştirdi. Önce iğnenin ucu cızırdadı, sonra da tıpkı kendi sesi gibi; kibirli, alaylı bir titreyişle keman konçertosunun sesi odaya yayıldı.

Nasıl olsa yakında tatil bitecek ve okullar açılacak, bu nefretten kurtulacağım diye düşünüyordu.

Nefretler önce huzura, sonra da huzurlar nefrete dönüşmüştü.

Şimdi ikisi de, önlerinde açık kitaplarıyla masada oturuyorlardı. Eden birden başını kaldırıp hırsla sordu :

Elyot, neden bana bakıp duruyorsun?

Eden okuyamıyor, kendine derse veremiyordu; Elyot'un sürekli bakışlarından sinirleri gerilmişti. Gözleriyle, sanki gözlerini kapatıyor, okumasına engel oluyordu. Elyot şöyle dedi:

Bakmak mı? Neden sana bakayım ben?

Elyot'un bu sözleri üzerine Eden, hırsla kâğıtları parçalamaya ve kesik kesik solumaya başladı. Bir yandan da konuşuyordu :

Benden büyük olduğun için, on yedi yaşında olduğun için kendini pek mi akıllı sanıyorsun?

Tamam öyleyse, aptalım.

Açıklamana gerek yok, anlaşılıyor aptallığın.

Hıh, kızların hepsi ahmaktır.

Elyot sonunda böyle demişti ama, suçun başında kendinin olduğunu da biliyordu Eden'ın gözleri, onu suçlulukla yeriyor ve odadan gitmesine zorluyordu. Sayfaları hızlı hızlı çevirmesi de ona hakaretti; artık hava iyice gerginleşmişti, ikisi de huzursuzdu.

Elyot'un ona saldırısı, biraz da bu boş odanın seslenmesi, canlılık kazanması içindi; yoksa, ne kadar da Eden'dan nefret etse, bunu yapmazdı. Eden da, sessizliği bozmak için yapmıştı; ama iki kardeş bunu birbirlerine açıklayamazlardı, çünkü olayların açıklanmasına alışık değillerdi. Zaman zaman, Eden ilgi çekmek için ağlayarak odasına koşar, kapıyı kitler, ayak sesleri beklerdi: İlgiye ihtiyaçları vardı, işte bu ilgiyi nasıl bulacaklarını bilmediklerinden de böyle garip davranıyorlardı. Aslında, Eden da Elyot'dan nefret ediyordu. Yaşça büyük olması başlıca nedeniydi. İnsanın yaşı ilerledikçe, küçük olanlara yapılan baskının azalacağını düşünürdü. On beş yaşında bir kız, her zaman bir an önce büyümek ister. İşte o da bunu istiyordu. Böylece özgürlüğü özlüyor, büyüklerin eleştirici ve sinsi bakışlarından tiksiniyordu. Kendinden büyüklere olan kıskançlığı da bundan ötürü başlamıştı.

Oysa, yaşın ilerlemesi bir yerde acıydı: Elyot aynada saçlarını tararken bunları anımsamış ve büyü-

menin kişiye verdiği en büyük zararlardan birinin de, düşünceleri derinliğe indirmesi olduğuna karar vermişti. Ayaklarının altında yıpranmış bir Alman halısı vardı. Dışardan da sesler geliyordu; uzak bir ülkede bile hâlâ anılarda; Eden'la kavgaları, mektuplar v.b. geçmişin parçalarında yaşıyordu. Pencerenin yanına gitti. Karşıdaki ıhlamur ağaçları, batan güneşle gölgelenmeye başlıyor; Alman çocukları, almanca konuşup, bağırışıyorlardı. Üst üste giydiği hırkalara rağmen, bu yabancı diyardaki yabancılıklarla üşüdü ve bir zindanın siyah soğukluğunda kayboldu.

Frau Fiesel, ona çok yakında Alman yemeklerine alışacağını söylemiş; yemekler güzel ama sade, ucuza çıkan yemeklerdir; ucuza çıkarmak zorundayız çünkü savaşı kaybettik, diye içini çekmişti.

Elyot yarı pişmiş, sert ve sarmısaklı eti yiyecekti. Bunda kuşkulanacak birşey yoktu; ama öylesine kuşkuya alışmıştı ki... bunu geçiştirmek zordu. Fakat karnı doymaya başladıkça bu kuşkusu gitmiş, rahatlamıştı. Aslında, yabancı bir evde ilk kez yenen yemeğin, Elyot gibilerine verdiği ruhsal bir baskıydı bu; toplumdan, ya da yabancılardan kaçmak gibi bir ürkeklikti. Yalnız Elyot gibi duygulu kişiler değil, genellikle yabancı bir evde yenilen ilk yemek zordur: Ne konuşulacağını tam olarak bilmeden söylenen ilgisiz sözler, peçetelerin yere düşüşü, çatal-bıçak tıkırtıları, lokma yutuşları önceleri çoğu kişi yadırgar ve sıkılır; Elyot da bundan sıkılmıştı. Karşısında Hildegard oturuyordu; Frau Fiesel'in kızıydı. Gözleri durgun durgun bakıyor ve bir şeyler söylemek zorunluğunu hissediyordu. Elyot'a Almanya'yı beğeneceğini umduğunu söyledi. Bakışları meraklıydı Hildegard'ın; herşeyi inceliyordu. Onun sözleri üzerine, artık rahat rahat ağzını yemekle doldurmuş olan Elyot,

cevap vermemesinin ayıp kaçacağını düşünerek, Almanya'yı daha şimdiden sevdiğini söyledi.

Frau Fiesel'in ağabeyi Herr Richter şöyle dedi :

Almanlar anlaşılamamış kişilerdir ve bundan ötürü de karanlık ve vahşi ormanlara sürülmüşlerdir.

Yemekten sonra oturma odasına geçtiler. Frau Fiesel, Elyot'a ağabeyinin savaşta esir düştüğünü ve işkence çektiğini söyledi. Bundan övünüyordu; herşeyden bir övünme payı çıkarıyor ve karşısındakine bunu belli etmek için de elinden geleni yapıyordu. Herr Richter'in yenik zaferi, Almanya'nın düştüğü sıkıntılı dönem... Frau Fiesel yenilginin verdiği acıyı başarıya ve kıvanca dönüştüren bir kadındı.

O kadar iyi yürekli bir kadındı ki, bir yerde insan sıkılıyordu. Elyot onu incitmekten kaçınıyor; davranışlarını, konuşmalarını ölçüp tartıp bunalımdan bunalıma giriyordu. Yapı olarak da dayanıksızdı. Sanki ona dokunulursa, eti-kemiği eriyecek ve yok olacaktı. İşte, bu denli duygusal biriyle yaşamakta zordu! Elyot, özellikle kadının ölmüş kocasından hiç söz etmezdi, bunu hatırlamasının onu üzeceğini bilirdi: Zordur, hem de çok zordur kişinin sevdiğinden ayrılması!..

Elyot'un bu yeni çevreye ve kişilere alışması için bazı kararlar vermesi gerekti; zaten o da, çok geçmeden gerekeni yapmış ve olumlu bir denemeye giriştiğine inanmıştı. Bu deneme, çok da zevkli değildi ama deneme denemeydi işte... Almanca deyimleri öğrendi. Artık istediklerini rahatça anlatabiliyordu. Yeni çevreyle, kişiliği arasında giriştiği deney olumluydu; ama sadece sağduyuyla olumlu olduğunu kabul ediyordu Yoksa, aklı yine bulutlarda geziniyor, bir türlü de bulutları bir düzene sokamıyordu. Düşünceleri-

nin yavaş yavaş değiştiğini farketti: belirli bir kişiliğe doğru yöneldiğini ve ilişkilerinde varlığına saygı duyulduğunu hissetmeye başladı. Herr Richter'le yemekte olduklarında, bu yenik-kahraman Elyot'un fikrini soruyordu. Çok önemliydi bu. Demek artık Elyot'un da söyleyecekleri olabilecek ve çevresindekiler onun da bir insan olduğunu anlayacaklardı. Yani demek aklının yerinde olduğuna inanacaklardı. Bu Elyot'ca çok sevindirici ve aynı zamanda şaşırtıcı bir durumdu. Önemliydi de. Sevindi.

Kentin yıkık yapılarına bakarken, savaştan yorgun düşmüş sokaklarda yürürken, kişiliğinin başkaları tarafından kabul edilmesini düşünüyordu; güzeldi, olumlu ve huzur vericiydi bu yeni buluş. Mavi ve altın ışınların yeniden yaratmaya çabaladığı bu kentte, bir uyumluluk vardı; ve bu uyum da Elyot'ın yeni kişiliğine uygundu. Kaldırımda durdu ve fırında pişen ekmeğin kokusunu ciğerlerine çekti. Yoldan geçen arabaların çakıl taşlarında çıkardığı çatırtıları dinledi.

Sokaklar kalabalıktı; ve bu kalabalık içinden, birden Hildegard sıyrılarak, Elyot'un karşısına dikilmişti Eve doğru yürümeye başladılar. İkisi de yemeğe yetişeceklerdi. Hildegard yemeğini çarçabuk yiyip, işe yetişmek için evden çıktı. Elyot, tam huzuru bulduğu anda kızın karşısına çıkmasına sıkılmıştı; çünkü Hildegard'la birlikte o önemli dakikalar da anlamını yitirmişti. Yol boyunca durmadan konuşmuş, Elyot'un anlayamadığı bir sürü söz etmişti. Onun ülkenin yabancısı olduğundan, şu karşıki köşedeki sarayı görmesini, bu tarihsel sarayın eşi olmadığını da sözlerine büyük bir onurla eklemişti. Hildegard'ın yanında, Elyot kendini çok değersiz hissetti; çünkü kız para kazanıyor, aile bütçesine katkısı oluyordu.

Sonra, dört yaş da büyüktü ondan, dört yıllık fazla bilgiliydi. Kendinden emin yürüyüşünün karşısında adeta ufaldığını, bir hiç olduğunu hissetti Elyot. Mutluluk neden bu kadar kısa sürüyordu?

Hildegard, bir ara da şunları söylemişti :

Sık sık böyle gezip, günümüzü gün edebiliriz. Hafta sonları çalışmıyorum biliyorsun... Yürüyüş her zaman yararlıdır.

Eyot'a gülmüştü de ve de Elyot onun gülümseyen dudaklarından hoşlanmış, yüzünü dikkatlice incelemeye koyulmuştu. İlk kez görüyordu bu Alman kızının yüzünü, evet ilk kezdi; çünkü kişiler her baktıkları şeyi görmezler. Uzun, altın sarısı, parlak saçları beyaz yüzünü çevreliyordu. Sevimli ve güzeldi Hildegard. Artık eve gelmişler ve merdivenleri çıkıyorlardı. Soluk soluğa kalmışlardı. Yanındaki bu kız, yemekte sessizce oturan, annesini teselli eden, ya da amcasını azarlayan Hildegard değil, yepyeni bir kişiydi. Hafta sonları birlikte gezeceklerdi demek; çünkü Hildegard böyle istemişti. Elyot, hafifçe başını kaldırarak ona cevap verdi:

Hafta sonları birlikte olmaktan mutluluk duyacağım.

Hem almancan için de yararlı olur Elyot, demiş ve odasına girmişti.

Cumartesi sabahı ağaçların altında ağır ağır yürüyorlardı. Yeşil ve sarı kayın ağaçlarının arasından Hildegard'ın sesi parıldıyordu. Evet, parıldamaktan başka bir şey değildi onun güzel sesi... ama Elyot söylediklerini dinlemiyordu. Sadece onun ve sesinin güzelliğiyle doyuyordu. Oysa, duygularından söz etmek de istiyordu; ama buna ne kelimeler, ne de koşullar yeterliydi. Sustu Elyot ve dinledi. Hildegard okul çocuklarının giydiği mavi yünlüden bir elbise

giymişti. Yaşı küçülmüş ve Elyot biraz rahatlamıştı. Hiç değilse, bir üstünlük unsuru ortadan kalkmıştı. Ama az sonra Hildegard'ın yanında sadece bir gölge olduğunu anlamakta gecikmedi. Elyot'un duyguları coşmuş, soluğu sıklaşmıştı; rüzgârda uçuşan mavi etekler sadece dış görünümde değişik yapmıştı. Kızın kolunu tutması, çok yakın olmaları Elyot'u etkilemiş, ama Hildegard sağı solu göstererek, hiç oralı olmamıştı.

Fakat bir süre sonra, Hildegard da ciddiliği bırakıp; Elyot'un arkadaşlığından mutluluk duyduğunu, konuşup açılmanın ruhsal yönden kişiye yararlı olduğunu ve çözümlenecek çok zor sorunlarının olduğunu bir biri ardına sıraladı. Elleri alev alev yanıyordu: Bu sıcaklık Elyot'un ellerini yaktı. Fakat Hildegard birden hızlı hızlı yürümeye başlamıştı; kollarını da havada çeşitli şekiller çizercesine sallıyordu. Anlayamadı Elyot, o da hızlandı. Ayakları yaprakların üzerinde hışırdıyordu. Şimdi Hildegard dertlerini döküyordu: **Mutti** (1)'yi seviyordu ama **Mutti** anlayışsızdı, daha doğrusu anlayamazdı. Çünkü **Mutti** hâlâ eski günlerde yaşıyordu. Çalışmanın, yani kızların işe gitmelerinin gereğini anlayamıyordu. Kim bilir, belki de haklıydı -tabii kendi yönünden. Oysa Dr. Rosenheim'in yanında çalışmak çok zordu, ama zorunluydu. Hildegard bunları söylüyordu. Elyot sıkılmıştı: Hem bedensel olarak huzursuzdu, hem de başkasının dertlerini sayıp dökmesi garibine gitmişti

Hildegard ona aldırmaksızın konuşuyor, konuştukça da göğüsleri dar mavi elbisesinin altından fışkırırcasına inip kalkıyordu. Burun delikleri de hırsla bir açılıp, bir kapanıyordu. Şunları diyordu :

---

(1) Anne.

Rosenheim beni yanına aldı. İş değil mi, ben de kabul ettim tabii. Önemli olan çalışmak. Ama, o ne serseri bir adam bilemezsin! Zaten, bir Yahudiden ne beklenir? Sadece ve sadece Yahudi'ler durumlardan adice yararlanmak ister. Ama seni de sıktım sanırım. Çünkü bunu Alman olmayan ve savaşta işkence çekmeyen hiç kimse, ama hiç kimse anlayamaz. En iyisi konuyu değiştirelim.

Fakat Elyot anlamak istiyordu; bu Alman-Yahudi gerilimi ilginçti, tabii bunları söyliyemedi. Hildegard'a sarılmak isteği, daha ağır basmasaydı belki de söylerdi. Onu şiddetle arzuluyor, dayanılmaz bir dürtüyle her yerine dokunmak istiyordu. Galiba aşık olmuştu. Hildegard artık konuşmuyor, özel dertlerini anlatmıyordu: Şimdi bu sessizlik büsbütün Elyot'un karşı koyamadığı, cinsel arzuları kamçılıyordu.

Zorlukla konuştu Elyot :

Belki de sandığından daha çoğunu anlıyorum.

Hildegard, kuşkulu ve anlamlı anlamlı ona bakarak gülümsedi; ve içini çekerek cevap verdi :

Hayır Elyot, hiç kimse anlayamaz.

Hildegard'ın bedenini istiyordu, düşünceleri önemsizdi. Utana utana kızın dik göğüslerine baktı.

Sanıyorum Elyot, sen de **Onkel** (1) Rudi gibi, beni sıradan, aptal biri yerine koyuyorsun. **Onkel** Rudi hep bana karşı çıkar. Herhalde sen de anlamışsındır bunu. Zaten gariptir, bir de yaşlanınca büsbütün çekilmez oldu. Benden nefret ediyor. Neden biliyor musun? Çünkü ben gencim.

Elyot sakince onu dinliyordu ama, birden ağaçların, taşların, doğadaki herşeyin onun sesiyle bastı-

(1) Amca.

rılıp, önemini yitirdiğini ve bu seste yeni bir anlam-soyut bir anlam-kazandığını düşünüyordu.

Hildegard aynı hırs ve hızla devam ediyordu :

Ama ben Rudi'yi öldüren bir kibritim. Rudi'yi yaktım ve öldürdüm, ne yazık ki, insan düşünceleri öldüremiyor. O inatçı kafada hep aynı düşünceler var. Öldüremiyorum onları.

Şimdi yeşillikler üzerinde oturmuş, sabah Frau Fiesel'in hazırladığı küçük paketleri açıyorlardı. Hildegard'ın bu uzun konuşmaları Elyot'u parçalamış, sanki bedenini de, düşüncelerini de yok etmişti. Elyot Standish, bu yokluktan arta kalan varlığıyla, yeniden dirilmeye çabalıyor, bir yandan da Hildegard'ın ekmekle peyniri ısırışını seyrediyordu. Ama şimdi bir ağırbaşlılık, bir erdemlilik esiyordu. Bunu benimsemek istedi Elyot. Başkalaştığını daha bir erginliğe ulaştığını duyuyordu. Bunu Hildegard'ın sessizce, sakince oturuşu doğurmuştu; böyle kalmasını istiyordu. Yoksa, bu yeni elde ettiği değerler de, birden uzaklaşıp, onu tekrar boşlukta mı sallandıracaktı?

Ormanda geçen her dakika, her saatle Elyot değişiyor ve başka bir kişiliğe bürünüyordu: Yeşillikler üzerinde oturuyorlar, sık ağaçlar arasında dolaşıyorlar, Hildegard konuşuyor ve Elyot dinliyor... kısa bir süre Hildegard yine susuyor, yine konuşuyor, Elyot dinliyor ve onun kişiliğinin tutsağı oluyordu. Ormandaki küçük bira-evinde, büyük kulplu bardağıyla birasını içerken de Elyot bir başkasıydı. Öylesine içiyordu birayı; çünkü bira içmesi söylenmişti Yürürken de, o yürüyen ayaklar Elyot'un isteğiyle değil, Hildegard'ın isteğiyle adım atıyordu.

Almanya o kadar yeşildi ki... kurumuş yaprakların bile esrarlı bir yeşilliği ve büyüleyici kokusu vardı. Alacakaranlıkta ki mezartaşları, bembeyaz tül

perdeleri andırıyordu. Hildegard ölümü özlediğini söylemişti.

Hildegard'ın ölüm özlemi, bu görünümde yadırganamazdı; yadırgayacak olanlar bile yadırgayamazdı; bunun için ancak günün ışıması gerekti. Ancak gün ışığı bu görünümü bozabilir. Hildegard'ı kınayacaklar da ancak o zamanı beklemeliydi. Elyot, onun özel duygularını artık düşünmüyordu. Ağır ağır çöken karanlık, karmaşık duygular, duvardaki sarmaşık ve boğazındaki düğümle, Hildegard'ın ruhsal çırpınışlarına hak veriyordu. Ara sıra içini çekiyordu Hildegard. Elyot'un doruğa ermiş coşkun duygularını artık boşaltması gerekiyordu. Artık bunun **Büyük bir Aşk** olduğunu biliyordu. Boğukça şöyle dedi :

Hildegard...

Ve elini tuttu. Sımsıkı tutmuştu. Hildegard gülümseyerek bakıp, onun çok sevimli, cana yakın ve küçük bir erkek olduğunu söyledi. Artık hep tatlı gülümsüyordu. Kendi kendine Elyot'a yakınlaşmasının tek nedeninin, onun Dr. Rosenheim'ın tam karşıtı olduğu kanısına varışıydı. Bu Yahudi'yi anımsamak bile sinirlerinin bozulmasına yeterliydi. İşte Hildegard'ın yanında değildi, ama yine de tüm vahşetiyle düşüncelerinde taht kurmuş, bir türlü bu değerli koltuktan kalkmak istemiyordu.

Birden ağlamaya başladı. Hıçkıra hıçkıra ağlıyordu, Elyot'un içi acıyla burkuldu. Belki kendi ağlasa bu kadar sızlamaz, bu kadar daralmazdı yüreği... sokuldu Hildegard'a, beceriksiz dudaklarıyla onu öptü, öptü, öptü. Artık kuru yaprakların üzerinde bambaşka bir dünyaya göçüyorlardı. Elyot'un ağzından dökülen sözcükler onun değildi; bir başkası konuşuyor, duygularını açığa çıkarıyordu. İlk öpüşten son-

ra beceriksizlik gitmiş, yerini içtenlik dolu bir bağlılıkla, sert fakat yumuşakça öpüşler almıştı.

Hildegard almanca birşeyler fısıldıyor, Elyot sözleri anlayamıyor, ama bu durumda onun açıkça neyi arzuladığını biliyordu. Dudakları, Elyot'un yüzünü kemiriyordu.

Hava iyice karardıktan sonra yanyana yürüyorlardı. Karanlıkta yürümek ve birlikte olmak, önemli olan sadece buydu. Bedenleri üstün gelmiş ve kişinin duyarlığı üzerindeki yetkisini göstermişti. Başka bir dünya tanımazdı bedensel duygular; karşı cinslerin, karşı koyamayacakları tutkularına hakim olacaktı. Bedensel varlık başarısını göstermişti işte. Elyot bir başka bedeni alırken, kendi bedenini de o kişiye vermişti. Şarkı söyleyen küçük çocukların yanından geçtiler: kâğıttan yapma fenerlerle aydınlanan o küçücük yüzler de büyüyecekti. Tramvay raylarının üzerinde oynuyorlar; bir yanda da küçücük meraklı gözlerle, bu iki yabancıya bakıyorlardı.

Eve vardılar. Saat epeyce ilerlemişti. Frau Fiesel, sırtındaki gri şalıyla anlamlı anlamlı onlara bakmış ve mutfakta patates ve bira olduğunu söylemişti.

Hildegard annesine bakarak konuştu :

İstemez. Hem çok yorgunum, o kadar uzun yol yürüdük ki... ve sözünü yarıda keserek, odasına gitmişti. Elyot kapanan kapının sesini dinledi. Kapıların ardında çok gizli şeyler olurdu. Hildegard'ın duyguları da, kendi de şimdi gizlilikteydi.

Aradan günler geçti. Artık sık sık oturup konuşuyorlardı, kitap okuyorlar, ılık gecelerde balkonda geç saatlere kadar kalıyorlardı. Frau Fiesel, Elyot'a yakınlık, hatta fazlasıyla yakınlık gösteriyor, ona hasta biriymiş gibi davranıyordu. Otururken sırtına

bir kuştüyü yastık koymadığı kalıyordu. Kuşkulanan, garip garip bakan Onkel Rudi'ydi. Hildegard, amcasının bu tutumunu çok olağan karşılamış, dudak bükmüştü; nasıl olsa amcası ondan nefret etmiyor muydu?

Hildegard; ya da Frau Fiesel konuşurken, bazı anlar Elyot boğulacakmış gibi oluyordu. Buna birde, balkonda, ya da yoldaki meraklı komşuların göz süzüşleri de eklenince, Elyot iyice huzursuzlaşıyordu. Frau Behrens, Frau Fiesel'e herhalde bu kızla, bu erkeğin arasındakilerin dedikodusunu yapıyordu. Aldırmazlıktan gelerek, Rudi'nin gramafon'undan yayılan seslere kulak verdi. Rudi odada oturmuş ve kendini Bach'ın müziğiyle sipere çekmişti; şu anda Rudi için, dünyada var olan tek şey Bach'tı. Hildegard'ın kahve fincanlarıyla yaptığı gürültüyü de duymuyordu. Onun **Bicht Elyot, wie Elyot was sagst du dann** (1) diye bağırmaları da etkilemiyordu. Ama Elyot rahatsız oluyordu. Hildegard'ın bu kadar üstüne düşmesinden sıkılıyordu. O da Rudi gibi, Bach'a sığındı.

Üç haftadır garip duyguların etkisindeydi: Hildegard'ın vücudu ormanda karanlıkta geçen saatler, evin gizli köşelerinde öpüşmeler, bunlar Elyot'un gururunu okşuyordu. Aradan geçen günlerle birlikte, artık Elyot gururdan da öte şeyler ister oldu. Uyuşukluğu, utangaçlığı, sıkıntıyı yeniden duydu. Hildegard'ı aşalayarak bir üstünlük tutkusuna kapıldı. Ve böylece de özellikle akşamları yalnız başına evden çıkıp, yürümeye başladı. Bazan ormana kadar yürüdüğü de oluyordu; karanlıkta, ağaçların gökyüzünü kapladığı bu sessizlikte, kendi ayak seslerini ve hışır-

(1) Hayır Elyot, nasıl Elyot, buna ne dersin?

tıları duyuyordu. Elyot'un ilgisizliğine Hildegard içerliyor, geceleri odada somurtup oturuyordu. Ayrıca kızıyordu da; bir kere Elyot'a şöyle demişti :

Geceleri yalnız başına uzun uzun yürüyenlere ne denir bilir misin?

Sözleri, Elyot'u ne kızdırmış, ne de utandırmıştı. Sadece onun gözlerinin ta dibine bakarak, ne kadar aptalca bir yargı diye içinden geçirmişti. Cevap vermek zorunda olduğundan, işi kısa kesmek için kayıtsızca dedi ki:

Haklısın.

Onkel Rudi de senin gibi geceleri kendini karanlığa vurur. İşte şimdi de ne durumda olduğunu görüyorsun? Böyle şeyler zamanla manyaklaştırır insanı. Bunu böyle bilesin Elyot!

Evet, Hildegard'ın dediği gibi, Onkel Rudi de geceleri yalnız yürümekten hoşlanırdı. Başında eski kadifemsi-beresi, kirli pardösüsüyle evden çıkar ve karanlığa dalardı. Eskiden mühendismiş, şimdi emekli ve Hildegard'a göre de eziyetliymiş. Elyot bu **eziyetli** sözcüğünü garipsemişti. Yolda ona rastlamaya başlamıştı Elyot; Ama kendini göstermez, onun davranışlarını izlerdi. Yorgun gövdesini bir ağaca yaslar, geğirir, ya neşeden, ya da (Hildegard'ın deyimiyle) delilikten kahkahalar atardı. Ama Rudi'nin tutarlı bir kişiliği vardı. Kendine özgü davranışları ve yerli yersiz konuşmamasıyla, Elyot'a göre tam ve kusursuz bir insandı.

Noel'de annesinden gelen mektup, özeleştirilerden ve önyargılardan daha gerçekti; çünkü mektup elle tutulur, gözle görülür beyaz bir kâğıttı. Evin geleneksel, yapmacık neşesinden çok daha somuttu. Şöyle yazmıştı Mrs. Standish :

Biricik yavrum Elyot,

Amcan Stephen'dan babaannenin öldüğünü öğrendim .....

.....

işte Elyot'cuğum ne hazin, ne üzücü, ne yaralayıcı ..... ölüm böyledir .....

Elyot, annesinin yazdığı bu hem ağdalı, hem de yapmacık sözlere gülmekten kendini alamadı. Aralarındaki bu uzaklığa rağmen, Mrs. Standish oğlunu güldürüyordu. Hele o, züppece seçtiği sözcüklerle bilgiçlik taslaması yok muydu?.. Bu geçici neşe geçince, düşünmeye başladı. Babaanneler, anneler, özellikle ölmüş babaanneler, buradaki yaşantısıyla kendinden o kadar uzakta kalmışlardı ki, hiç bir şekilde Elyot'u etkileyemezlerdi. Babaannesine, amcası Stephen'le ara sıra, yılın Noel, bayram gibi günlerinde giderdi. Onun elini sıkmak, bir kutu yüzüğü ellemek yanağını öpmek te kemikleri öpmek demekti. Zaten bu kemik yığınına güçlük geçmeden ölüm girmiştir; çoktan beri yaşayan bir ölüydü, diye düşünüp hiç etkilenmedi. Ama başkalarına göre, şimdi ölmüş ve tabuta konmuştu. Babaannesinin ölümüyle, ölüm konusuna dalmak, bunu düşünerek çıkmazlara girmek istemiyordu: Dışarda çocukların söylediği Noel şarkısına dikkatini vererek, bu konuyu savmaya çabaladı. Ama yine de, bir yerde kendi soğuk bakışlarını, babaannesininkine benzetti.

Elyot, kendi tutumundan utanmıştı; oysa duygulu, hem de gereğinden fazla duyguluydu; ama hiç değilse, annesinden daha dürüst davranmış ve üzüldüğünü söylemişti. Acaba yanılıyor muydu? Annesi gazetelerdeki kaza haberlerine üzülür, hele ölenlere, hiç tanımadığı kişilere bile acır ve zaman zaman da ağlardı. Kişileri yanlış yargılamamalıydı. Mektubun gerisini okumaya devam etti :

Hep kötü haber verecek değilim Elyot'cuğum. Amcan bana, babaannenin seni sevdiğini ve bundan ötürü de, yılda 400 sterlin bıraktığını söyledi. Yirmi bir yaşını doldurunca alacaksın..... .....Bilemezsin yavrum, durumum ne kadar bozuk, babanın gereksiz para harcamaları sonucu bu duruma düşmek..... bu arada pahalılık da var. ve,

Gerisi bir sürü boş söz olduğundan, şöyle bir gözden geçirip, zarfı kapadı. Oturup alacağı parayı hesaplamaya koyuldu: Hiç utanmıyordu, ince ince hesaplıyor, aylara, günlere bölüyordu. 400 sterlin diye düşündü. Ardından, nasıl olup da, hemen utanmadan bu ince hesaplara giriştiğini kendi kendine sordu. Cevabı açık-seçik verdi: Çünkü ben yalancı değilim, içimden gelenleri de gizlemem. Rahatlamıştı, oturup annesini düşündü: Babasının gereksiz para harcaması diyordu..... Oysa, Aubrey Silk'le yemeğe çıkacağı akşam sarı, altın altın parlayan bir tuvalet giymiş ve ona da mutfakta bir parça tavuk olduğunu, acıkırsa yiyebileceğini söylemişti. Sarı elbise kim bilir ne kadar pahalıydı! Ve doğru dürüst yemek bile yedikleri enderdi... Yemek ve Sarı Elbise! Babasının gereksiz para harcaması... dünya garip, yaşayanlar daha garipti. Birden Hildegard'ın sesi duyuldu :

Elyot, was mascht du? Wir warten. (1)

Neyse ki, kulağının dibinde bağırmamıştı. **Weihnachtslied'ı** (2) söyleyecekti.

Elyot mektubu çekmeceye koydu. Aşağıdan, hep bir ağızdan söylenen **Weihnachtslied** gülünçce yankılanıyordu. Hildegard'ın soğuk yüzüne, Frau Fiesel,

(1) Elyot, ne yapıyorsun? Seni bekliyoruz.
(2) Noel şarkısı.

Frau Behrens ve Fraulein Nusz'un çatlak seslerine dayanmak zorundaydı. Ama aşağıdan çam ağacının kokusu geliyordu, çam ağacının kokusu, şimdi bu cırtlak- çatlak seslerle kaybolacaktı. Odadaki süslü çam ağacı, ışıklarla, türlü süslerle donatılmıştı. Artık bir çam ağacı değildi o... sadece bir süs eşyasıydı. Kapıda durarak bu ihtiyar kazlara baktı, içinden tavuk gibi gıdaklayıp, ellerini kanat yapıp çırpmak ve bu iki kadın-bozuntusuyla alay etmek geldi. Bu Hildegard'ın tiz sesinden de, onurlu duruşundan da etkili olurdu.

Hildegard piyanoda oturmuş, kendinden emin, saf-genç-kız pozlarında saçlarını örmüştü. Gözleri piyanonun tuşlarındaydı. Bu onun her yılki göreviydi. Yavaşça başını kapıdan yana çevirip, Elyot'a hafifçe gülümsedi ve şunları dedi :

Aber sing'. Sing' mal, Elyot. (1)

Çam ağacında kırmızı, yeşil kâğıttan yapma yıldızlar da vardı. Elyot da ona gülümsedi, ama bakışları alaylıydı.

Hildegard, hızla piyanonun kapağını kapatarak, ayağa kalktı ve dik dik Elyot'a baktı. Frau Fiesel ve ötekiler şaşkınlıktan dona kalmış, hayretle bir Elyot'a, bir Hildegard'a bakıyorlardı.

Bir süre sonra tiz ve titrek sesiyle Hildegard onlara döndü :

O odasında da olsa, burada da olsa, bu alaycı bakışlarına dayanamayacağım Hepimizle alay edercesine sırıtıyor, hem biliyorum herşeyden nefret ediyor.

Ve böyle diyerek koşa koşa odadan çıktı.

Frau Fiesel çok bozulmuş ve Elyot'a dönmüştü:

---

(1) Fakat şarkı söyle. Söyle Elyot.

Sehen Sie? (1)

Frau Bahrens'le Fraulein Nusz da ona kızgınlıklarını, sözlerle değilse de, nefret dolu bakışlarıyla belirtmişlerdi. Frau Fiesel içini çekerek, artık eski Noel'lerin kalmadığını, savaştan önceki Noel'lerin bir kez daha geri gelemeyeceğini, savaşın her şeyi değiştirdiğini sıralıyordu. Bu sözlerin Elyot'a söylendiği açıktı; herşeyi bozan oydu.

Günler geçici, anılar kalıcıydı. Bir çok kış akşamı, odasında yalnızken, Frau Fiesel'in sözlerini, çarpılan piyano kapağının ve Hildegard'ın lastik çizmelerinin sesini duyuyordu. Hildegard, işe gidip, eve gelirken her zaman kapıyı, Elyot'a baş kaldırırcasına çarpardı. Ortak duyguların kazanılması için yapılan bir savaştı; ama bu savaş evde ve iki kişi arasında geçiyordu, yoksa bilinen savaşlardan başkaca bir değişikliği yoktu. Yemekte çorba içerlerken, Rudi tabağından kaşığını çekerek şöyle demişti :

Kanadı olan kuş ele geçirilmiş sayılmaz

Bunu, öyle sakin ve durup dururken söylemişti ki, herkes bu deli adama garip bakmış, ama o aynı sakinlikle yine çorbasını kaşıklamaya devam etmişti. Elyot da anlamamış görünmüş ama onun ne demek istediğini çok iyi anlamıştı; Rudi'yle Elyot'un arasında açıklanmamış gizli bir bağ vardı; onlar birbirlerini anlardı. Frau Fiesel de kötü çorbasının tadına bakılmamasını, aslında besin yönünden çok zengin olduğunu tekrarlıyor ve hem kendini, hem de masadakileri teselliye çalışıyordu.

Elyot, odasında yalnız otururken duyunçun verdiği dürtüyle, hemen Hildegard'a koşup bu susma oyununa son vermelerini, bundan acı çektiğini söyle-

(1) Görüyor musun?

mek isterdi. Fakat şimdi onun yüzüne bakınca bu istemin azaldığını ve gitgide yok olduğunu seziyordu. Onun yüzünde tam olarak anlayamadığı bir soğukluk vardı. Bakışları, davranışları sahteydi, ya da ona öyle geliyordu. Ormanda geçen saatlerden ötürü mü, Hildegard onu suçluyordu? Zaten anlamlandıramadığı yığınla soruya cevap bulmaya ömrü yetmezdi. Aralarında geçenlerden, Elyot da utanıyordu; bunu yapan Elyot olamazdı, kendi de Hildegard'ın yüzü kadar sahteydi. Öyle geldi ve acı duydu.

Bir bahar sabahı Hildegard yanına gelmiş ve yüzünü Elyot'un soğuk yanağına yaslamışdı. Neredeyse buzlar çözülecek, kalın tabakalar suya dönüşüp, akıp gidecekti. Hildegard'a bakmamıştı bile, öylece buz gibi durmuştu. Gözleri okuduğu kitaptaydı. Az sonra Hildegard yanından kalkmış ve pencereye doğru yürümeye başlamıştı. Sinirli sinirli perdenin uçlarıyla oynayarak, bu ilgisizlikten kendini öldüreceğini söylemişti. Elyot'un ağzından tek kelime bile çıkmamıştı.

Bahar geldi, ağaçlar yeşerdi ve buzlar eridi. Bir pazar öğleden sonrası parkta oturuyorlardı. Havalar biraz da ısınsa, herkes parka koşar ve banklara çoluk çocuk dizilirdi. İşte böyle bir güneşli günde, Frau Fiesel, Rosenheimlerin kahve içmeye geleceklerini söyledi. Hildegard'ın yüzü ateş saçıyordu, hırsla annesine dönerek şöyle dedi :

Mutti nein! (1) Bu Yahudiye nasıl dayanırım. Zaten zorla çalışıyorum onun yanında. İş bulmak kolay olsa, bir saniye durmam. Ama eve gelirlerse Rosenheim'la konuşmayacağım, göreceksin.

Kızının sözlerine şaşıyordu Frau Fiesel, Dr. Ro-

(1) Anne, Hayır!

senheim'ın çok kibar bir bey olduğunu ve bir yerde ona iyi davranmasının **Pflicht** [1] olduğunu söyledi.

Günlerden cumartesiydi. Dr. Rosenheim, ufak tefek, zeki bakışlı tipik bir Yahudiydi. Öyle bir sakal traşı olmuştu ki, insan onunla konuşurken kendini aynaya bakıyor sanıyordu. Parıl parıl parlıyordu Rosenheim: gözleri, yüzü, üstü-başı... Ve gülüyordu; durmadan gülüyor, sanki havayı yumuşatmak ve kendi titremesini önlemek için gülüyordu. Evden gelmeden dişlerini gülüşleriyle yıkayıp, yeterince güzel sözlerle gargara yapmış ve buraya hazırlıklı gelmiş olmalıydı.

Frau Fiesel sevinçten uçuyordu. Bu kibar konuğunu mutlu kılmak için yaptığı bunca çaba acaba neye yarayacaktı? Rosenheim'in getirdiği renk renk çiçekleri yerleştirmek için, dolabın üzerinde duran vazoyu alarak mutfaktan suyla doldurdu.

Yanında oturan karısının Viyanalı olduğunu söyledikten sonra da her kocanın yaptığı gibi, karısının kusurlarını şaka yoluyla saymaya başladı. Altı gündür yıkanırken şarkı mırıldanıyormuş, oysa hiç böyle yapmazmış karısı, şimdi neden yapıyormuş?.. Frau Rosenheim sevimli sevimli başını sallayarak, kocasının ona hep böyle takıldığını söyledi. Başta kendileri olmak üzere herkes hafiften güldü. Kahve getirmesi gerekti Hildegard'ın, şöyle dedi:

Kaffee, Frau Rosenheim? [2]

Kahveler içilirken, Hildegard sessizce oturuyor, konuşulanları duymazlıktan gelerek, kül tabaklarını döküyor ve bu sessizliğinde bile varlığını duyuruyordu.

---

(1) Görev.

(2) Kahveniz, Bayan Rosenheim?

Doktor'un karısı sordu :

Hildegard, pek durgunsunuz, rahatsız mısınız yoksa?

Bahar havası beni nedense çarpıyor. Boğulacakmış gibi oluyorum, ve bunları dedikten sonra da pencereyi açtı; Frau Rosenheim'e tekrar dönerek şöyle dedi :

Temiz hava. İşte buna ihtiyacım var benim. Temiz havaya.

Frau Fiesel, odaya dolan soğuk havadan titredi.

Dr. Rosenheim, geçen cuma operaya gittiklerini, karısının müziğe çok düşkün olduğunu, onu övercesine söyledi. Sürekli olarak karısından söz ediyordu; fakat gözleriyle de Hildegard'ın pembe kulak memelerine bakıyor ve hayalinde sanki onları öpüyordu.

Hildegard boşalan kahve fincanlarını topladı ve Elyot'a bakarak tabakları getirmesini söyledi. Şimdi ikisi mutfakta yalnızdı; Elyot onun yüzüne bakamıyordu. Fakat Hildegard konuşacaktı, çünkü asıl amacı içindekini boşaltmaktı. Şöyle dedi :

Evet Sayın Elyot Standish, size yalan söylediğimi sanıyorsunuz.

Ne yalanı? Ne için, kim için, anlamadım.

Bilmiyormuş gibi yapma Elyot. Dr. Rosenheim'dan söz ediyorum. Ne aşağılık adam. Sanki suç benimmiş gibi, yüzüne bile bakamıyorum.

Nasıl bakabilirsin? Yanında sevgili ve değerli karısı varken, Doktor'un yüzüne nasıl bakabilirsin Hildegard?

Elyot bir başarı elde edememişti: Hildegard'ın sözleriyle, ya da gözleriyle kendini küçük duruma düşürdüğünü seziyordu. Belki bunu yalnız kendisi biliyordu ama, kişi aldatıldığını; erkek, ikinci-erkek durumuna düştüğünü sezince, acı çekerdi. Neyse ki.

acı çekmiyor, sadece öç almak istiyordu; zaman duygularını çok değiştirmişti.

Çocukluğunda bir gün, ağaçlar arasında gezinirken küçük bir tırtıl görmüş ve iğnenin ucunu batırmıştı. Bu minicik canlının kıvranışını ve ondan akan yeşil suyu bir süre seyretmiş, sonra da midesi bulanarak eve koşmuştu. Ama şimdi midesi bulanmamış, üzülmemişti, iğneyi bir kez daha batırmaya kararlıydı. Hildegard'a soğuk soğuk bakarak şöyle dedi:

Artık içeri dönsek nasıl olur? Dr. Rosenheim'a kabalık etmemeliyiz. Ve sonra da mutfaktan çıkıp gitmişti.

Doktor'un karısının sesi rahatlatıcıydı. Odaya neşe saçıyordu. Dr. Rosenheim'le karısını kıskandı Elyot; çünkü onlar buydu ve de değişmiyorlardı. Oysa değişen nice şeylerle, nice değişmeyenler vardı. Elyot'u anıları değişmiyordu: annesinin bakır rengi elbisesi, Macarthy'lerde geçen günler, gizli küçük koy, pembe pembe gelinciklik, bunlar yerinde duruyor da, kendi değişiyordu. Değişenle-değişmezin arasındaki farkı ve nedeni bulmak güçtü.

Belirli bir nedenle değil ama yine de, bir kez daha Rosenheim'larla konuşmayacağına, onlarla aynı çatı altında oturmayacağına karar verdi. Karar verdikten sonra rahatlanır, işte bütün mesele bu!

Belki de tüm yaşantısı böyle geçecekti. Uçan güvercinlerden elinde bir kaç tüy kalacak ve o da bu tüylere bakıp geçenleri düşünecek, değerlendirmeye anlamlandırmaya çalışacaktı. Garda valiziyle, işte şimdi de yalnızdı; elinde kalanlar kopuk kopuk tüylerdi. Trenler uğuldayarak kalkıyordu. Kimi gidiyor, kimi de kalıyordu. Amcası, Cambridge'de derslerin başlayacağını yazmış ve şu-şu tarihte şu-şu trene

binmesini söylemişti. Almanyada'ki son geceyi anımsadı:

Odasındaki son geceydi. Elyot Standish, sarımtırak-yeşil mürekkeple gerekli kâğıtlarını dolduruyordu. Tüm acılar, ya da sevinçler hâlâ bu odadaydı ve burada kalacaktı. Ama kişi kendi gidecek, anılar kalacaktı. Damlayan musluk, ve dışardan gelen sesler... son geceler de, ilk geceler gibiydi.

Frau Fiesel Elyot'un gidişiyle duygulanmış, yüzünü buruşturarak burnunu çekmeye başlamıştı. Dışardan, ıhlamur kokuları duman duman odaya dolmuş ve Elyot'un benliğini sarmıştı. Erimeye başladı, hafifledi, yer çekiminden kurtulup, ıhlamur kokularına karıştı; Elyot Standish garipsedi durumunu, ama bazı olaylar karşı konulamıyacak kadar çetindi.

Onkel Rudi başını kapıdan uzatıp, ona gülümsemiş ve demişti ki:

Yeni adımlar, yeni çıkmazlara yönelir. **Schönschön** (1) ve sessizce kapıyı çekmişti. Kahkahaları içeri kadar gelmişti.

Elyot, Rudi'nin gidişiyle Bach'ı anımsamıştı. Güçlüydü Bach'ın etkisi; düzenli ve amaçlı seslerle kişiyi uyuma yöneltiyor, doğruyu, düzeni gösteriyordu. Pijamalarını bu güçle giydi, bu güçle yatağa yattı.

Elyot, Elyot, demişti bir ses ve hemen ardından da Hildegard odaya girmişti. Elyot Bach'ı duyuyordu; onun gelişiyle ne şaşırmış, ne de sevinmişti.

Mutti buraya geldiğini bilse kızacağını, yersiz davrandığını haykıracağını söylemiş ve yatağın ucu-

(1) Güzel, güzel.

na ilişmişti. Ama son kez onu görmesi gerekmiş ve ona Rosenheim'ların geldiğinde kabalık ettiğini söyleyecekmiş: Oysa, Elyot yalanla suçlamakta haksızlık etmiş... Bach'ı dinliyordu. Hildegard'ın soluğu yüzündeydi ama o aldırmıyor, duygulanmıyordu. Gerçekte, kimdi bu Dr. Rosenheim, ya da bu dokunabileceği, isterse okşayabileceği Hildegard? Bach'ın müziğinin ötesinde, geçen yıldan kalma karanlık yüzler ve olaylar vardı.

Dayanamamıştı Hildegard bu sessizliğe ve şunları haykırmıştı :

Kötüsün sen! Garip bir yaratıksın. Sanki herkesin nefretini kazanmak için yeryüzüne indirilmiş bir şeytansın. Ancak karşısındakini coşturur, kendin geri çekilirsin. Duygusuzsun!

Onu dinliyordu Elyot, hiç ses çıkarmadan saldırılara göğüs geriyordu. Hildegard onu amansızca suçluyordu; belki sözlerinde gerçek payı da vardı. Ama bunları bulamayacağını, suçluyla-suçsuzu ayıramayacağını biliyordu Elyot. Bu da iyiydi, hiç değilse **bir şey** biliyordu. Hildegard'ın sesi çınlıyordu :

Bunları söylemek için geldim odana, başka şey için sanma. Zaten yeterince çektirdin bana.

Böyle demiş ve birden susmuştu. Elyot'dan cevap bekliyordu, cevap vermeliydi Elyot. Yorgunca, konuşmaya başladı :

Peki Hildegard kabul. Böyleyim ben. Haklısın.

Başka söylenecek söz yoktu: Herşey bulanıktı çünkü. Sadece Bach'ın müziğinde uyumluluk vardı. Hildegard'ın gidişine aldırmadan, kendini yükselen seslere kaptırıp, müziğin yönelttiği diyarlara sürüklendi, gitti.

Mrs. Standish durmadan **Après moi le déluge** (1) derdi. Bunu nereden öğrendiğini tam olarak bilmiyordu; ya bir yerde okumuştu, ya da birinden duymuştu, ama bunun ne önemi vardı. Söylemekten hoşlanıyordu; deyimlere tutkundu, sonra söylenişi de hoştu. Bir zamanların bu süslü salonu, şimdi eskipüskü bir oturma odası olmuştu; kış günleri yalnız başına bu odada otururken, işte hep bunu derdi. Avunmak istiyordu. Avutacak kimsesi de olmadığında bu sözlerle dertleri savuşturmak istiyordu. Eski güzel Kitty değil ama orta yaşın çekici ve şuh Mrs. Standish'iydi. Erkekleri ilgiyle dinliyor, onların konuşmalarından zevk duyduğu izlenimini bırakıyordu. Biraz da kadınlığın verdiği seziyle, çapkınca kırıtarak, gönülleri çelip, durumu idare ediyordu. Bu, yeni öğrendiği bir tür ders'ti; okullarda öğretilmeyen, sadece parasızlığın öğretebileceği küçük bir teknik oyundu. Evet buna ders değil de, oyun demek daha doğru olacaktı. Lokantada yenilen akşam yemeğinde, son derece cömert davranması da bu koşullar gereğiydi. Yemekten sonra, işin nereye varacağını kestirir ve işte o zaman dünyanın en cömert kadınlarından biri oluverirdi. Yataktan kalktıktan sonra, verilen parayı süslü sözlerle almamaya direnir ama, kendini avcı sanan erkeğin tutumuna göre, bu direnme süresini ayarlardı. Ve hiç bir zaman da eli boş evine dönmezdi.

Mrs. Standish'in yaşantısında kurallar vardı; hem bunlar sanıldığından da önemliydi. Örneğin, telefonun yerinde santim oynamaması gerekti. Bunun

(1) Benden sonra isterse kıyamet kopsun.

gibi önemsiz sayılan şeylerin önemi büyüktü. Bu düzensiz evin, düzensiz yaşamında, hiç değilse bunların sağlam kalmasını istiyordu. Oysa, kederlenmeyi sözlükten atmaya çabalamış ve başarmıştı. Sabahları tembel tembel yatağında gerinir, ancak öğleye doğru kalkardı. Oturma odasındaki XV. Lui koltuğuna gömülür, kucağına bir kitap alır; ama ister okur, ister okumazdı. Vazodaki çiçeklerin yapraklarını koparır, yerlere atar; yatak odasındaki çekmesini açar ve içindeki dağınık sütyenlere, donlara bakardı. Hatta, mutfağa inip, çöp tenekesinin içini kokladığı bile olurdu. Bütün bunlar, öylesine doyulmaz zevklerdi ki! Mrs. Standish pisliklerden aldığı tadı hiç bir şeyden alamazdı.

Julia huzursuzlaşmıştı; zaman zaman onu uyarır, biraz kendine çeki-düzen vermesini salık verirdi:

Lütfen, bari hiç olmazsa, benim hatırım için, böyle şeyleri bırakın. Yazık ediyorsunuz, yazık olacak size. Tanrım hiç mi aldırmıyorsunuz?

Bu çıkış, Julia'dan geldiği için Mrs. Standish yalnızca gülümser ve onun yanından ayrılırdı. Ama bir başkası bunun tek kelimesini bile söyleyemezdi; çünkü Mrs Standish'in vereceği cevabı çok iyi bilirlerdi. Ama Julia bambaşkaydı: Evin yönetim ve denetiminin ağır sorumluluğunu yüklenmiş, mutfağın et ve sebze dolu dünyasında yaşıyordu. Bir başka görevi daha vardı ki, bu hepsinden ağırdı. Ama Julia sadıktı, değişmezdi: Julia Julia'ydı. Kapıda, ya da telefonda Mrs. Standish'e yardımcı olur, büyük olayların çıkmasını önlerdi. Sonra,.. çocukların da neleri, nereye kadar bilmeleri gerektiğini hesaplayan ve aktaran yine Julia'ydı.

İşte artık çocuklar büyümüş, koşullar değişmiş, parasızlık gelmiş ve Mrs. Standish de akıl yoluyla, bu

durumu benimsemişti. Sık sık çocuklarına olan düşkünlüğünden söz ederdi. Gerçi bunda bir yere kadar doğruyu söylediğine inanmak gerekti; ama insan bu sözleri, biraz da **her annenin böyle dediği için,** söylediğine inanırdı. Sabahları uyuşuk bedeninden **canım yavrularım** diye bir inilti duyar, ve kendi sözlerine, kendi de şaşar kalırdı. Ve düşünürdü: Çocukları, Elyot, Eden... İkisi de aslında soyut birer kavramdı; çünkü çocuklarını tanımıyordu. Duygularını, kişiliklerini bilmiyordu, oysa bir ana olarak bilmesi gerekmez miydi? Mrs, Standish doğrudan kaçmazdı, tabii sadece kendini eleştirirken!. İşte bu eleştiriyi yapmış ve çocuklarını hiç bir zaman tanıyamadığını anlamıştı. Karnında yatarlarken de yabancıydılar: Ve aylar geçip de etten-yataklarından çıktıklarında da yabancı kalmışlardı. İstenmeden elde edilmiş birer varlıktı onlar; isteyerek aldığı eşyalar gibi ona yakın değillerdi.

Elyot adında bir oğlu vardı; ya da bir Elyot değil de, birkaç Elyot vardı. Cambridge'de öğrenim yapan, odasına çekilen, konuşmayan, kendine dönük bir genç... bir gölge kadar sessiz Elyot! Oturma odasını sigara dumanlarına boğan, çeşitli armağanlarla Mrs. Standish'in gözünü boyayan erkeklere, hiç sokulmayan Elyot! Otururken saçını düzelten, gözlerinden hiç bir şey anlaşılmayan Elyot! Evdeki huzuru, sessizliğiyle bozan Elyot! Evet böyle bir oğlu vardı.

Çocuklarının yüzlerindeki örtüyü kaldırabilse, onları anlayabilirdi. Ama herkes Julia değildi Julia açıkça: Ayakkabılarınızı çıkarın der; onlar çıkarır, şöyle yapmayın der; onlar da yapmaz, şöyle yapın der; onlar da yapardı. Hem Julia'yla konuşurlardı da!. gerçi öyle önemli şeyler değildi konuştukları, ama yine de konuşabiliyordu ya... ve dediğini de

yaptırıyordu. Zaten mutfak ve Julia, düzenin, açıklığın simgeleriydi. Mrs. Standish ne mutfak, ne de Julia'ydı.

Geçmiş günlerin değişkinliği bozan, tek kişi Aubrey Silk'ti: O da değişmezliğin simgesiydi. Hâlâ yakaları yüksek gömlekler giyiyor ve eleştirici gözlerle, uyarıcı sözlerle Catherine'e saldırıyordu. Bakışlarını uzaklara çevirip, dalıp gittiğinde bir din adamını andırıyordu Aubrey'in iyiliğine inandığından, onun sözleri Catherine'e batmıyordu. Hem sonra bunları da, her zamanki üstü-örtülü sözcükle söylüyordu.

Aubrey Silk, ona açık açık evlenmek istediğini söylemiş ve sakince cevabını beklemişti. Şimdi düşünüyordu; kim bilir kaç kere tekrarlanmıştı bu soru ve kaç kere de cevapsız bırakılmıştı Onunla evlenmek istemeyişi tam Mrs. Standish'in kişiliğine uygun düşen bir tutumdu. Şöyle diyordu kendine: Catherine Standish soylu Standish ve aptalların kraliçesi, saçmalıklar dünyasının en yüce varlığı Sen bu durumda, kurtarıcını reddetme soyluluğuna erişmiş, dünyanın en aptal kadınısın!

Ve böyle dedikten sonra da aynada saçlarını tarar, yaptıklarına kıs kıs gülerdi.

Sonunda Aubrey'e acıyarak, onu daha fazla umutlandırmak istemedi ve şöyle dedi :

Aubrey'ciğim, biliyorum çok sadistim ben. (Sadizm sözcüğünü yeni öğrendiğinden, hemen kullanmak istemişti. Bu sözcüklerin, kişinin bilgi düzeyini yükselteceğini sanırdı. Böylece insanlar da başka değerlendirdi onu. Örneğin; entellektüel, sadizm, agacée gibi sözcüklerin, üzerine basa basa söyler; yan gözle de etkisini izlerdi. Eh, zamanla da etkilediğini görünce, tabii kullanmaya başladı. Hepsinin anlamını da bilmezdi. Zaten onu dinleyenler de bilmezdi. Böyle

şeyler bilinmese de olur, diye düşünürdü.)

Evet, sadist'im Aubrey, ama anlamalısın beni. Evlenerek çocuklarımı harcayamam. Benim can verdiğim kişiler onlar. Anneleri bencil olmamalı. Evlenmemiz onların çöküşü olur.

Aubrey, Catherine'in yanıldığını, çocuklarından ayrılmayacağını söylemesine rağmen, o yine hayır anlamında başını iki yana salladı. Ve hemen Aubrey'in sözlerini keserek şöyle dedi :

Olamaz. Çünkü ben çocuklarıma düşkünüm. Onların dertleriyle uğraşmak bana düşer. Çocuk büyütmek de bir serüvendir.

Catherine, Aubrey'le öylesine inandırıcı konuşmuştu ki, neredeyse kendi de sözlerine inanacaktı Ama bu duyguları gerçekten duyanlar kim bilir ne yüce kişilerdi? Catherine yalan söylediğinde bile, kendine saygılıydı. Gençkızlığından, bugüne kadar geçen en çetin durumlarda bile, duygularındaki içtenliği, ya da tersini açıklamaktan kaçınmazdı. Catherine'in bu kesin kararına direnemedi Aubrey ve öylece sustu. Sususundan etkilenmişti Catherine; onun damarlı ellerini tutarak şunları söyledi :

Aramıza kırgınlık girmemeli. Sen benim arkadaşımsın. Böyle kalmamızı istiyorum.

Oysa, Mrs. Standish'in üzüleceği şeyler vardı: Aubrey'in Regent's Park'daki büyük evi, lüks eşyalar, yumuşacık koltuklar, değerli antikalar, gümüşler, altınlar, bitmez tükenmez bolluk... Gerçekten aptalım diye içinden geçirdi. Neden böyleyim? sorusuyla uğraşmaya, geçerli sonuca varmaya çabaladı. Şimdi, oturma odasında oturan bu yalnız kadın, sorularının cevabını yere döktüğü kahve lekesinde arıyordu. İçten bir kahkaha atarak, düşünmeyi bıraktı. Nasıl olsa, Mrs. Standish olumlu bir karara varamaya-

caktı; kendini olduğu gibi kabul edip, aklına estiği, içinden geldiği gibi yaşaması daha kolaydı. Kolaylık da kişiyi yıpratmazdı. Tüm yoksulluklara rağmen özgürlük güzeldi. Sabahları geç kalkmak, yarını düşünmek, sadece kendi bedeninin kendinin olması ve onu istediğiyle paylaşması büyük mutluluktu. Sürekli mutluluk buydu işte; Aubrey'le evlense, üç günde koltuklarından ve Aubrey'le yatmaktan sıkılıp, özgürlüğünü arayacaktı. İşte böylece de Mrs. Standish çocuklarını bahane ederek, özgürlüğünü sürdürdü. Aubrey'e Eden'ın en zor yaşta olduğunu ve ancak anne ilgisiyle, bu dönemi atlatabileceğine inandığını söylemişti. Evet, bir de Eden vardı

Masadaki zarfı alarak yırttı ve okumaya başladı; şöyle yazmıştı kızı :

Sevgili Anneciğim,

Eve döndüğümde bir şeyler yapmaya kararlıyım. Daha ne yapacağımı bilmiyorum ama, yararlı olmam gerek. Zaten derslerle aram iyi değil, burası da cehennemden farksız. Bu kadar kadınla bir arada boğulacakmış gibi oluyorum. Kızlar da berbat. Hep düşünüyorum; Bu kadınların bomboş oturmalarına şaşıyorum. Ben yararlı olmak istiyorum. Allahım neden günler bu kadar yavaş geçiyor? Takvimde geçen günleri karalarken nasıl seviniyorum, bilemezsin! Artık havalar ısınmaya başladı. Bahçeye çıkarıyorlar da, ben de yalnız kalıp, ciddi konulara eğiliyorum. Bazan, ta Charlesford yoluna kadar gidiyorum. Beni ararlarsa ne olur diye, endişlenmiyorum bile... Canları cehenneme!!! Yolda bir küçük ev var. İçinde de bir kadın.. Bana eliyle yaptığı çöreklerden yedirdi, bir bardak da süt

içirdi. Çocuğu menenjit'den ölmüş; kocası da, kentin soylu dedikleri soysuzların birinin evinde uşakmış. Oturduk, epeyce çene attık. Bak şekerim, son dönem olmasaydı bu Allahın belâsı yerde bir saniye kalmazdım, ama biraz daha dayanacağım. Neyse artık işin sonundayım ve kararım da kesin. Baktım!.. Yok efendim, kızların babaları özel avcı tutuyorlarmış, anneleri Kan kıyılarında güneşleniyorlarmış; hep boş, yararsız şeyler bunlar. Biliyor musun, o konuştuğum kadın, evlenmeden önce, yani benim yaşımdayken, yılda 9 sterlin kazanmak için işçilik yapmış. Hem de mutluymuş!

Mrs. Standish'in yüzü bembeyazdı. Eden'ın mektubu, onun bilinçlendiğini ve duyunçlandığını gösteriyordu. Catherine Standish de iyi yürekliydi, kızının duyunç dünyasını görüşüne neden şaşmıştı? O da, dilencilere sadaka değil de, aklına estikçe yüklü paralar vermez miydi? Hele kazaları görünce, ya da gazetelerde okuyunca, ne kadar ağlardı. Evlenmeden önce, babasının etkisiyle, çevresinde bilgisiyle hayranlık uyandıran bir kızdı. Ama babasının yerleştirdiği tutarlı düşünceler, uygulanmadan yok olmuştu. Babası da ölünce büsbütün unutulup, karmaşıklık denizine atılmıştı. Ama Eden'ın mektubu, gelişmeye başlayan bir kişiliği açıkça gösteriyordu. Gizli kalmış arzuları, bu mektupta açıklanıyordu; Eden'da soydan gelen bir dürtü vardı ve galiba da kızı kendi gibi yarım bırakmayacaktı. Şimdiden bilemiyordu Mrs. Standish, önyargıları sevmezdi.

Eden okulu bitirip eve geldi. Girer girmez sevinçle haykırmaya başladı:

Bitti. Sonunda özgürlüğüme kavuştum!

Ve sonra odasına çıkarak, başındaki kadifemsi

okul şapkasını, yatak örtüsünün üzerine nefretle attı. Geçen yıllar, kişinin özgürlüğünü kısıtlayan o yıllar, saçma sapan bilgilerle beyinleri dolduran o okul yılları, şimdi bu şapkanın atılmasıyla sona ermişti.

Mrs. Standish Eden'a bakarak konuşuyordu :

Zavallı yavrum, demek bu kadar sıkıldın. Haklısın, kadınlar çekilmez **en masse** (1) dır. Neyse geçti artık. Öğle yemeğinde o sevdiğin deniz böceklerinden var.

Kızının evdeki ilk günü, Mrs. Standish'i düşüncelere boğmuş, davranışlarını bile etkilemişti; sanki eve yeni bir hizmetçi gelmişti de, evin hanımı bu kızı inceliyordu. Eden'ın saçları da değişmişti: Saçak saçak omuzlarına inen o saçlar, beyaz çehresini düzgünce çevrelemiş ve saçıyla, konuşmasıyla, eski deli-fişek Eden ölmüş, yepyeni bir Eden doğmuştu. Annesi ona dikkatle bakarken, Eden aynada saçlarını tarıyor, bir yandan da konuşuyordu:

Okuldaki yemekleri yemeliydin. O evde kalmış öğretmenler, yemekleri bile öldürmüşlerdi sanki... Oh, dünya varmış!

Mrs. Standish, daha fazla kızının yanında kalmak istemedi. Garipleşmişti. Eden'e gülümsedi ve aşağı inip, yemeklere bakacağını, Julia'yla konuşacağını söyledi.

Sokaktan gelen sesler odaya dolmuştu. Mrs. Standish'e her zaman alıştığı bu sesler bile, Eden kadar değişik geliyordu. Birden Eden'in yüzü parladı ve şöyle dedi :

Eve gelmek bulunmaz mutluluk anne.

Anlıyorum yavrum.

Böyle öpüşmek güzeldi: Erkeklerle, ağzı içki ko-

(1) Bir kitle.

kan kocalarla, hatta erkek çocuklarla bile öpüşmeye benzemiyordu. Anayla kızın öpüşmesinde bir başkalık vardı. Mrs. Standish, kızını okşamaktan tad alıyordu; ayrı dünyalarda yaşamalarının, ayrı düşüncelerde olmalarının, bu ana-kız ilişkisinde bir önemi yoktu. Duygusal bir tutumdu bu; ve bunu ancak bir anne, ya da bir genç kız anlayabilirdi.

Oldukça zayıflamışsın Eden.

Yok canım. Sana öyle gelmiştir.

Olabilir. Belki de saçlarındandır. Ben aşağı iniyorum.

Artık okuldaki kısıtlı saatler, beyin yıkamalar, eleştirici bakışlar yoktu. Önünde yalnız kendinin yöneteceği uçsuz bucaksız bir ömür vardı. Ama biraz da tehlikeliydi bu sınırsızlık ve bu özgürlük; çünkü Eden kendiyle ilgilenmeye ve bu kez de kendi kendini eleştirmeye başlamıştı. Bu da bir tür baskıydı.

Baskı yoluyla özgürlüğün elden alınması! bu satırları, otobüste gelirken de düşünmüştü; o kapalı araçtaki anlamsız yüzlere bakıp, kentte yaşayan kadınlarla, küçük evdeki köylü kadınını karşılaştırmıştı. Bu kadın, Eden'i törelerden kurtaran, alışılmış düşüncelerden sıyıran ve ona kişiliğini bulduran tek kişi olmuştu. Bir köylü kadın, bir öğrenciyi kısa bir sürede eğiterek, özgürlük simgesi olmuştu.

Belki de önemli kararlar, atılımlar hep birdenbire, hiç umulmadık zamanlarda olur. Bir şapkanın atılışıyla, kişi yenilenir ve geçmişteki öğrenci, yepyeni bir kişiliğe bürünür. Kozasını delerek çıkar ve beyaz esrarlı bir kelebek olur. Eden, bu ana kadar, teninin beyazlığına bile dikkat etmemişti. Herkes gibi dudaklarını boyamayı aklından bile geçirmezdi; oysa dudaklarını kırmızı rujlarla renklendirmek istiyordu. Aynanın önüne oturdu, beceriksizce boyanma-

ya başladı. Önceleri yadırgamış, sokakta herkes ona bakıyor gibi gelmişti, ama kısa zamanda alıştı.

Yavaş yavaş, evdeki yaşantısından sıkılmaya başladığını hissediyordu. Bomboş geçen saatler, çay fincanları, sigara üstüne sigara, öğleden sonra sinemaya gitmek, bütün bunlarda ne yarar vardı? Sorumsuzluğun, içten içten kendini bozduğunu hissediyor ve gittikçe de karşı koyacak gücünü yitirip, uyuştukça uyuşuyordu.

Julia, akşamları Clerkenwell'deki teyzesinin yanında kalmaya başlamıştı. Sabahları yedi-buçuk'ta gelir. herkes uykudayken, perdeleri açar ve karanlığı, oturma odasından uzaklaştırırdı. Ama evdekilerin ruhlarına; gün ışığını sızdırmaya yetenekli değildi. Eve gelirken, çarşıya uğrar, bir elinde filesi, bir elinde de hâlâ atmadığı otobüs biletiyle Standish'lerin evine gelirdi. Julia'nın yaptığı herşey düzenliydi; bu evde yaşayanlara düzeni öğretememişti ama, hiç değilse kendi düzeniyle, dünyada böyle bir kavramın da bulunduğunu gösterebilmişti.

Eden'ın uyuşukluğu artıyor, sinirleri bozuluyordu. Uyuşuk sesiyle şöyle diyordu :

Ben değersiz, bomboş bir insanım.

Julia usta elleriyle, hamur yoğuruyordu. Eden'a şöyle bir baktıktan sonra dedi ki:

Bak bana, böyle dura dura, keçileri kaçırır, işte o zaman, işe yaramaz olursun.

Ben de bunu biliyorum Julia ama...

Eden sözünü yarıda keserek, odasına doğru yürümeye başlamıştı. Yatakodası özel ve onundu... Genellikle, yarım-kalmış kitapları bitirmeye çalışır ama, hemen sıkılmaya başlardı. O zaman sokağa çıkar ve özellikle ıssız yollarda yabancı gözlerden ırak olmayı isterdi. Kendini yerer dururdu: Amaçsızım, değersi-

zim, güçsüzüm diye, yerdeki taşlara baka baka eve dönerdi.

Mrs. Standish'in gözünden bu durum kaçmıyordu. XV. Lui koltuğunda sigarasını içerken, birden Eden'a şöyle demişti :

Anlayamıyorum seni Eden. Yapabileceğin bu kadar çok şey varken... Mrs. Standish, kızından gelen kararlı mektubu unuttuğundan böyle konuşmuş, sonra da, ters tepki yapacağından korkarak susmuştu. Ama bir kere ağzından dökülmüştü sözcükler, araya bir şeyler ekleyip, havayı dağıtması gerekiyordu. Şöyle devam etti :

Yani demek istiyorum ki, burada sıkılmış olabilirsin. Meselâ, hafta sonunu Elyot'la geçirsen, nasıl olur?

Eden kesinlikle gitmeyeceğini söyledi. Elyot'a gitmek, onu görmek istemiyordu. Onunla birlikte oturmayı, hele yabancı bir yerde onun konuğu olmayı aklından bile geçiremezdi. Elyot, onun için, geçmişin karanlığında gömülmüş bir ölüydü. Hayır gitmeyecekti. Annesine şunu dedi :

İş arayacağım.

İş mi?.. Peki nasıl bir iş? Önemli olan nasıl bir iş olacağı!

Annesinin bu sözlerine çok sinirlendi. Bir bıçak olsa da, boğazını deşsem diye düşündü. Annesi neden ona böyle bakıyordu? Ne demek istemişti? Hırsla kapıyı vurdu, odasına koştu ve ağlamaya başladı.

Eden Standish olmaktan bıkmıştı. Şöminenin yanındaki kitap yığınından da iğreniyordu. Boş sokaklara kendini vurmasının da kişiliğine bir yararı yoktu. Yeşil yağmurluklu bir ihtiyar, şarkı söyleyerek dileniyordu; zorlukla soluk alıyor ama yine de şarkı söylüyordu. Eden, onu sadece kulaklarıyla de-

ğil, tüm benliğiyle dinliyordu. Sakattı adam: Eden acıdığını farketti ve duygusal, hem de çok duygusal olduğunu anladı. Adamın ölü yüzünden, çökmüş bedeninden duygulanmış, ağlamamak için kendini zorlamıştı. Adamdan bir an önce kaçıp kurtulmak istiyordu. Ama şimdi Eden da yaşlanmış ve yıkılmıştı. Yanından geçenlere bakmıyor, kulaklarında ihtiyar şarkıcının sesi çınlıyor, onun kemikli yüzü gözünün önünden gitmiyordu. Bu, Eden için çok yeni bir duyguydu. Acımaktan da öte bir sarsıntıydı.

Bu yeni duyguyu uyandırmamış mıydı? Neden bunu unutmuştu? Toparlanacak, çabalayacaktı; sadece kendini tanıması, başka yan etkilerde kalmaması gerekti. Marks'ın Capital (1) adlı eserini buldu ve hemen okumaya başladı. Okuyacağı, öğreneceği çok şey vardı. Yabancı kelimelerin altını çiziyor, bunları sözlüklerde arıyor ve elden düşme daktilosuyla önemli notlar alıyordu.

Mrs. Standish, Eden'ın odasındaki kitaplara göz attı ve yakınlaşan tehlikeyi sezdi; ama içinden kızının bu tutumundan hoşlanmıştı. Marks'ın etkisini kendi de biliyordu. Ağır sözcüklerin anlamlarını güçlükle çıkarmaya çalışmıştı; ama, güç ve ağır eserlerle uğraşmanın verimli olduğunu biliyordu. Eden gibi güçlü olsaydı, şimdi o da bilgili sınıftan bir kişi olurdu; ama Mrs. Standish kolay sandığı yaşamı sürdürmüş ve güçlükleri başından atmaya çalışmıştı: Ayrıca, atıp atamadığım da ayrı bir konu ama, bunca yıldan sonra, düşünmeye bile değmez, diye kendini avutmaya çalışıyordu. Ya gazetede, ya da dergilerin

(1) Karl Marks: (1818 - 1883) Kapital adlı kitabı dört ciltlir. İlk cildi kendi çıkarmış; öteki üç cilt ölümünden sonra yayınlanmıştır. 1867 - 1885 - 1894 - 1910. (Çev. notu)

birinde gözüne takılan yazıyı anımsadı: **Komünizm - Çağdaş bir sinir krizidir.** Eden da bir bunalımda değil miydi? Kızını ve odasında geçirdiği saatleri düşündü. Annelikten kurtulamayacaktı anlaşılan, çünkü Eden'ın duygularını düşünmeye başlamıştı. Yapacağı bir şeyler olmalıydı. Sabah telefona uzanmadan önce, sözlüğü alıp, bildiğini sandığı kelimeleri aradı; bulduktan sonra da bilmediğini anladı. Gerçi iddialı değildi ama, babası ona bazı şeyler aşılamıştı. bunlar ne kadar derinde kalırsa kalsın, yok olmuyordu.

Eden yanına gelmişti, kızına bakarak sordu :

Aubrey sana iş verse, ister misin? Yanına bir yardımcı- yani sekreter- arıyordu. Biliyorsun değerli koleksiyonları var. Bunları bir düzene koyacakmış. Bu işi, seninle yapmak istiyor. Hani Aubrey'in sekreteri olacaksın.

Yemekten sonra kahveleri içiyorlardı. Annesinin bu beklenmedik sözlerini, çok kısa bir süre düşündü: Aubrey Silk, Regent's Park'daki küçük saray, yerler pırıl pırıl cilâlı, herşey cilâlı; çünkü o kadar çok hizmetçiye iş bulmak zor... falan filan. İşte, nasıl hizmetçiler boş kalmasınlar diye, durmadan sağı solu parlattırıyorsa, Eden Standish'e de boş kalmasın diye, sözüm ona sekreterlik görevini veriyordu.

Mrs. Standish, sigarasının dumanını üfleyerek sordu :

Eden neden cevap vermiyorsun?

Ne yapalım, bilmem ki?..

Eden'a yemeklerden sonra bir ağırlık çökerdi. Kolunu kıpırdatamazdı. Mezara gidene dek de bu kolun, hiç kıpırdayamıyacağını düşünürdü. Evet, her yemekten sonra böyle gevşer ve değersizliğini, güç-

süzlüğünü düşünür dururdu. Burjuvalıktı. Bunu adlandırmak ve kabul etmek iyi değildi ama gerçek buydu. Bu da yeni bir buluştu.

Mrs. Standish, bu durumun farkındaydı, biraz da memnun olmuştu ama içini çekerek onun zor ve anlaşılmaz biri olduğunu söyledi.

Mrs. Standish'in başka dertleri de vardı: Yoksulluk ve Aşk! Bunlar da çocukların dertlerine eklenmişti. Humprey Butler'la geçinmek kolay değildi. Sarhoş olduğu zamanlar iyice azıtırdı; hatta geçenlerde lokantada çıkarttığı olay, kolay unutulacak cinsten değildi. Oysa, Mrs. Standish ne kadar yalvarmış, onu önlemeye çalışmıştı; ama boşunaydı, Humprey Butler dilediğince bağıran, olaylar çıkaran bir adamdı. Noel yaklaşıyordu. Armağanlar almak da geçmişte kalmıştı, parasızlık her adımı engelliyor, yapmak istediklerini kişiye yaptırmıyordu. Elyot da gelecekti. Bütün bu yüzler; çocukları, aşıkları, arkadaşları hepsi Mrs. Standish'i etkiliyordu. Sanki o, uzayda sabit bir nokta ve bu insanlar da onun uydularıydı; ya da böyle değil de, kendi ve çevresindekiler labirentler arasında birbirlerini arıyorlardı. O ya da bu; neyi değiştirirdi ki, karmaşıklar içinde hepsi yaşamaya uğraşıyorlardı. Noel'de Elyot da eve geldi. Annesine bir Japon tablosu getirmişti; çünkü Elyot Cambridge'in havasına bürünmüş, bıyık bırakmış ve hemen bir bilgiç kesilmişti. Ama Mrs. Standish bunu olağan karşıladı: Her yaşın bir tutkusu vardır, az, ya da çok gençlikte bu tutkulara kapılınır; kapılmayan hemen hemen pek az kişi vardır. Belki de hiç yoktur. Humprey Butler, Noel için Mrs. Standish'e yüklüce bir çek yazmıştı; artık Catherine istediği şeyleri alabilirdi. Armağanlar, süslü süslü gereksiz şeyler... her girdiği mağazadan elinde bir paketle çık-

ti. Zambak aldı; zambakları çok severdi ve özenle onları oturma odasındaki vazoya yerleştirdi. Bir kaç adım geri çekilip, zambaklara hayranlıkla baktı ve şöyle dedi :

İşte Mrs. Standish, zambaklar da yerlerini buldu. Toplantı yapabilirsin artık. Zambaklar ve insanlar... böyle diyerek bir kahkaha attı.

Elyot, koltuktan ona şunu dedi :

Öyle ya anne. Zambaklar olduktan sonra...

Annesinin bu garip tutkularına çok kızıyordu. Zaten herkese kızıyordu. Elyot için, en geçerli şey okumaktı; annesi zambaklarından konuşurken Büchner'in **Dramatic Works** (1) adlı kitabından gerekli notlar alıyordu. İnsan ilişkileri huzur bozucuydu; hep huzurunu bozmuşlardı, Hildegard'ı anımsayarak ürperdi. Hildegard'la olan ilişkisinde, ipe asılmış bir kukla olmuş ve o kız da, ipleri dilediği gibi kullanmış, Elyot'un duygularını hiçe saymıştı. İnsanlar, özellikle kızlar kötüydü. İşte Elyot böyle düşünmüş ve bu yargıya varmıştı.

Connie Tiarks'ın, Elyot'a gelişi de bu sıralardaydı. Sanki Connie'nin yapacak başka işi yokmuydu da, geçmişi hatırlatmak için Elyot'a gelmişti. Elyot, oturma odasında onu görünce şaşakalmıştı. Kızcağız gülümseyerek, kekeleyerek, elini ona uzatmıştı. Kuşkulu kuşkulu Elyot'a bakıyordu.

Bir süre sonra konuşmaya başlamışlardı. Connie hep aynı Connie'ydi. Tombul yüzlü, kendinden emin olmayan, bir gülüp, bir susan şaşkının tekiydi. Mcarthy'lerin evi, dut ağacı ve daha nice nice anılar bu **nesnenin** gelişiyle, Elyot'u geçmişe götürmüştü. Con-

(1) Tiyatro eserleri.

nie eldivenlerini almak, gitmek üzere ayağa kalkmıştı. Ürkek bıldırcın şöyle dedi :

Şey, ben Cheltenham'a gidiyorum.

Cheltenham... tabii ya!

Şeyden beri orada oturuyoruz da...

Evet, evet hatırladım.

Annem için daha iyi böylesi.

Elyot, kızın bu iyilik kavramını anlamıyordu. Nedense her şeye **iyi** der dururdu; bu tombalak, iyi kavramını hiç düşünmüş müydü? Ne gezer, iyi ve kötü... bu soyut kavramları herkes nasıl kullanırsa, o da hiç aklını yormadan öyle kullanıyordu. Yok, hiç umut yoktu, Connie Tiarks değişmezler birimiydi.

Connie'nin annesi, Cheltenham'de bir kira evinde oturuyordu. Kocasından bağlanan maaşa ek olarak halktan sayılan kadınlara, dikiş dikmekle geçimini sağlıyordu. Yaptığı işten yakınmıyor, topuzlu saçlarıyla kumaşlar dünyasında yaşamını sürdürüyordu.

Connie yeniden konuşmaya başladı :

Cheltenham iyidir. Konserler, konferanslar da düzenleniyor. Fidanlık da güzel.

Elyot çok sıkılmıştı. Connie'yle konuşmak güçtü. Sadese Connie'yle değil, herkesle durum aynıydı. Yersiz sözcüklerle, sadece konuşmak için konuşmak, saçma ve anlamsızdı. Bağırmak geldi içinden, ama bağırmadı. Connie ona kitap okuyup, okumadığını sormuştu; ne cevap verebilirdi bu soruya?.. Elyot hiç bir şey demedi.

Connie kendi uğraşılarını anlatıyordu: Edebiyat ve güzel sanatlara meraklıymış ve boş zamanlarını bunlara verirmiş. Whitman'ın ve Tagore'un en beğendiği şiirlerini deri kaplı şiir defterine yazarmış. Annesi de ona karışmıyormuş. Nasılmış, iyi miymiş?

Elyot durmadan kızı eleştiriyordu.

Connie ondan cevap bekliyordu; sordu:

Bunca yıl sonra, böyle oturup konuşmamız ne gülünç değil mi?

Elyot ses çıkarmadı, düşündü : Bir kere konuşmuyorlardı, Connie konuşuyordu, ikincisi gülünç kavramı neydi, neden gülünçtü? Dayanamadı ve sordu :

Connie neden **gülünç** diyorsun da, garip demiyorsun?

Birden bu çıkışı yaptığına pişman olmuştu, neye yarayacaktı ki... sözler, duyguları aktarmaya yeterli değildi. Zaten, Connie de bunları anlayacak yetenekte değildi. Kızın yüzü durgunlaşmış ama konuşması durmamıştı :

Ben... olayları olağan karşılarım Elyot.

Şöminede yanan odunların çıtırtısından başka bir ses yoktu. Elyot onun kitaplardan okuduğu, şöyle tantanalı sözlerden birini düşündüğünü anladı. Kendi sözlerini değil de, başkalarının sözlerini düşünüyordu. Elyot, iğneliyici sözünü söyledi :

Olağan kabul ettiğin olaylar, sıkıcı değil mi sence?

Connie anlayamamış, sıkılmış ve biraz da üzülmüştü. Sadece şunu söyleyebildi :

Ben rahatlık istiyorum. Sıkılmıyorum.

O sırada Eden odaya gelmişti, ikisine baktı ve neşeyle konuştu :

Merhaba çifte-kumrular, ne var ne yok bakalım?

Connie ürkekçe gülümseyerek, şöyle cevap verdi:

Hiçç. Elyot'la konuşuyorduk da.

Eden kapı eşiğinde, elinde sigarasıyla onların dünyasından değildi. Macarthy'lerde geçen günleri unutmuşa benziyordu. Ama Connie pek unutamamış,

sadece kendini avutmak için çocuklukta olan şeylere fazla önem verilmesinin yanlış olacağını düşünmüştü. Ama Eden'in varlığı, onu birden huzursuzlaştırmıştı. Neyse ki, Eden sigarasından bir duman savurarak, geldiği gibi kırıta kırıta çekip gitmişti.

Connie Elyot! Benden o kadar ayrı ki, onlarla olamam, diye düşünmüş ve işte bunun için de oturmamıştı Eden. Düşünecekleri vardı; elinde sigarası da olduktan sonra, gevşemek huzur vericiydi. O da bunu yaptı. Yatağına uzanıp onunla tanıştığı günlere döndü.

Bir öğle sonrasıydı. Kahvehanede oturmuş, konuşuyorlardı. Onun, yalnız başına bir masada oturmuş erkek bekleyen bir kadının, yanına gelmesi çok olağandı. Şöyle demişti :

Her müzik türünün bir değeri vardır. Bu nedenle de hiç birini adî sınıfa sokmamak gerekir.

Eden da şu cevabı vermişti :

Öyle. Uyuşturucu maddeler gibi bir şey...

Böyle diyerek, uyuşuk gözlerle öteki masalara bakmıştı. Çoğu Yahudiydi.

O, dikkatle Eden'in gözlerine bakarak şöyle demişti :

Ya sen... bazen kendini uyuşturmuyor musun?

Bazan.

Böyle demişti Eden, yalan söylememişti. Ama sesi konuştukça zayıflamaya başlamıştı; bakışları da gitgide baygınlaşıyor, uykulu uykulu esniyordu. Bu iki yabancı ayaklarının değdiği mermer taşın üzerinde, çorak bir ülkedeydiler (1) ve çorak bir toprağa

(1) İngiliz şair, eleştirmen ve oyun yazarı T.S. Eliot'ın ünlü şiiri Wasteland (Çorak Ülke)'den esinlenmiştir. T.S. Eliot 1948'de Nobel Edebiyat ödülünü almıştır. İngiliz yazarlarını geniş ölçüde etkilemiştir. (Çev. notu)

basıyorlardı. Bu adamı, özellikle seçmemişti; Eden için erkeklerin özelliği -hele bu durumda- yoktu. Şimdi bu adam sadece konuşulan karşı cinsten biriydi. Bu çorak ülkede, Eden'in seçme olanağı da yoktu; kim gelirse, masaya o otururdu. İşte o konuşuyordu:

Peki klâsik müzikle aran nasıl? Bence müzik, kişinin zayıf yönlerini onaran kutsal bir güçtür.

Eden onu dinlerken, yüzleri mermer gökyüzüne çevrilmiş Yahudilere bakıyordu. Yahudiler ve Eden aynı denizde yüzüyorlardı; ama bir yandan yanındaki yabancıyı da dinliyordu.

Şimdi o, ayrıldığı karısından, işinden, özel meraklarından söz ediyordu. Mimardı, eski karısı da Putney'de oturuyordu. Anlayışlı ve içten olmayı kendine amaç ettiğinden, artık mutluluğu basit şeylerde arayacaktı. Örneğin, böyle güzel bir rastlantıyla, karşılıklı oturup içtenlikle konuşmak herşeye bedeldi. Daha doğrusu, Eden'in onu dinlemesi büyüklüktü.

Eden ona, O da Eden'a bakıyordu. Adam duygularını ılık bir fincan kahve gibi, Eden'a sunmuş ve ona içirmişti.

Bazı ön seziler vardır ki, hemen gerçekleşir. Karşı tarafın kazanacağı hissedilir ve sonunda o taraf kazanır. Kaçınılmazın bir kuralıdır bu; işte Eden da, daha o yabancı masaya oturur oturmaz, onun kazanacağını sezmiş ve sonradan da yanılmadığını anlamıştı. Norman Maynard, ya da şimdi söylediği gibi sadece Maynard, kazanmıştı. Önceleri korkmuş, çekinmişti Maynard'dan; ama şimdi durum değişmiş, daha az çekinir olmuştu. Ama korkusu geçmemişti. Aşağıda, Elyot'la Connie oturuyor, Eden da Griegin konçertosunu dinleyerek, Maynard'ı düşünüyordu.

Maynard'ın malı olmuştu. Eden'a yalnızlığını

paylaştığından, dertlerini dinlediğinden defalarca teşekkür ediyordu. Önemli olan Maynard'ın dertlerini birinin dinlemesiydi, peki o birinin dertlerini Maynard neden dinlemiyordu? Yalnız, Maynard'ın gizli yönleri yoktu, her şeyi açık konuşurdu; bu da değerliydi.

Maynard'ın odasında geçen saatlerde sigaranın birini söndürüp, ötekini yakardı. Aslında Eden ne istediğini, yıllardan ne beklediğini bilmiyordu.

Bir gün Eden'in dizlerine başını yaslamıştı. Eden bağırarak şöyle demişti ona: Hayır Maynard, lütfen yapma ve böyle diyerek de hemen yerinden kalkmıştı.

Maynard'dan uzak duracaktı. Ona kesinlikle, böyle ilişkileri istemediğini söyleyecekti. Kişiliği gereği buna hakkı vardı; ama kişilik mi?... hangi kişilik? Erkeklik ve dişilik diye bir kavram vardı; bundan nice şeyler doğardı, işte Eden'ın bütün korkusu da buydu. Büyümüştü. Saf-kız olmaktan utanıyordu, cinsel ilişkiyi daha denememişti. Maynard küskünce şöyle demişti :

Bazan çok anlayışsız ve kırıcı oluyorsun Eden.

Ne demek istiyorsun?

Benden hep kaçıyorsun, bu kaçışı anlamlandıramıyorum. Ama ben de bir şey öğrenmiş oldum. Bir kadınla, bir erkek arasında cinsel ilişkisiz tam bir anlaşma olamaz.

Eden onun parmaklarına bakıyordu. Maynard'ın elleri, kollarında ağır ağır gezinmeye başladı; Eden ürperiyordu. Şimdi Maynard yere çökmüş, Eden, Eden diye inleyerek onun dizlerini öpüyordu. Ensesinde saçlarının kıvırcıklarını izledi. Acımıyordu Maynard'a; çünkü davranışı, yalvarışı duygudan

öte, hayvancaydı. Hayvanlarla insanlar arasındaki fark incecik bir çizgiden de inceydi.

Eden soyunmaya başladı; üzerindekilerini teker teker çıkarırken, saflığın aptallık olduğunu düşünüyordu. Korkusunu yenecekti. Bunu kendi için yapacaktı; ama Maynard'ın dudakları, bacakları üzerindeyken onun varlığını hissetmemesi imkânsızdı. Elleriyle çarşafı sıktı, sıktı, sıktı. Demek cinsel ilişki buydu: Buruşuk çarşaflar, terli bedenler, acı ve mide bulantısı... bunu da öğrenmişti. Elbiselerini alarak Maynard'a döndü ve şöyle dedi :

Artık gidiyorum Maynard, bırak beni, lütfen.

Ama yine geleceksin, beni bırakamazsın. Görüyorsun şu yalnız ve zavallı durumumu!

Olur, ama şimdi hemen gitmek istiyorum buradan, böyle diyerek sustu ve hızla giyinip, sokağa çıktı.

Her öğleden sonra onun evine giderdi. Gününü üç bölüme ayırdı: birbirleriyle hem ilgili, hem de ilgisiz kişilerin yaşadığı Ebury sokağındaki kendi evi; Aubrey Silk'in yanında sessiz sessiz oturduğu Regent's Park'daki ev; sonra da Maynard'ın evi. İşte günleri böyle geçiyordu. Noel'den sonra, Aubrey'in yanında çalışmaya başlamıştı. Ev sakindi ama hizmetçilerin koşuşturmaları garibine gitti; gösteriş için hizmetçiler tutmak onlara para vermek!.. kendinin de pek işe yaradığı yoktu.

Aubrey'in resim koleksiyonlarından bilgi edinmiş, hatta eleştiride bulunmaya bile başlamıştı. En çok Renoir ve Monet'in yapıtlarını seviyordu. Çin porselenlerine de hayrandı. Akşamüstleri saat beşte çay içmek ve pasta yemek demek, az sonra Maynard'ın yanında olmak demekti; Aubrey ona teşekkür edecek ve yapılacak iş kalmadığından eve gidebi-

leceğini söyleyecekti. Tabii o da Maynard'a gidecekti.

Aubrey Silk, yüksek yakalı gömleği, kibar davranışlarıyla öteki kişilere benzemiyordu; öte yandan Connie'de de bir ayrılış vardı. Her ikisi de -Aubrey ve Connie- gerçek dünyanın, şimdiki zamanın dışında yaşıyorlardı. Öyle geldi Eden'a.

Regent's Parkta'dan çıkınca, ayak bileklerini bıçak gibi kesen soğuğa, aldırmaksızın yürürdü. Şapkasını da çıkarır, saçları rüzgârda uçuşurdu. Bu geçiş dönemi, bir yabancılaşmaydı onun için; bu da Maynard'ın evine varana dek sürerdi. Zilin üzerindeki MAYNARD yazısı bile önemsizdi; Maynard'ın bedeninde gezinen elleri de, kendi de önemsizdi.

Hiç değilse, bir hafta sonu Eden'la uzaklara gidip başbaşa kalmak istemişti Maynard: Londra'da gizli ilişkide, kendimi tam olarak kaybedemiyorum dedi. Maynard'la hafta sonu geçirmek, onunla uzaklara gitmek ya kendini bulmak, ya da -Maynard'ın deyimiyle- kaybetmek olacaktı. İşte Eden bunu düşündü. Sonra da, bunu da denemenin bir sakıncası olmadığına karar vererek, Maynard'ın Dieppe'ye gitme teklifini kabul etti. Eden var gücüyle herşeyi denemeye kararlıydı.

Eve geldi, annesi XV. Lui koltuğunda sigara içiyordu: Ben Dieppe'ye gidiyorum, Aubrey salıya kadar izin verdi, dedi. Annesi, garip garip ona bakmış ve şöyle demişti :

Ama Eden hayatım, önceden neden söylemedin?

Mrs. Standish geçmişi hatırlamanın verdiği karmaşık duygularla ürpermeye başlamıştı. Bol kollu elbisesinin bile hışırtısı duyulabilirdi.

Anlatılacak bir şey yoktu da ondan anlatmadım anne, dedi Eden.

Eden kimsenin işlerine karışmasına dayanamaz-

dı. Gerçi, annesi birşey dememişti ama bu susuştan, bu garip titremeden onun gitmesine karışacağını hissetmişti. Annesinin yüzü de solmuştu; ne pudra, ne allıklar bu sarılığı gizleyebiliyordu. Şöyle konuştu :

Fakat, fakat yaptığın doğru, doğru mu Eden?

Kekeliyordu. Karışıyordu işte! Eden sinirlendi. Annesi de sinirlenmişti. Zaten hep böyle titrer, kendine hakim olamazdı annesi. Oysa, Mrs. Standish'in Dieppe'yi anımsaması; Willy'yi lokantanın taraçasını, tuvaletteki kadını, kusuşunu bir kez daha yaşayarak hayatının dönüm noktalarından birine dönüşüydü. Yüzü, karanlıkta uyanıp da, uykusunda attığı kendi çığlıklarından korkan bir çocuğun yüzüydü. Eden konuşacaktı. Sinirli sinirli sordu :

Neden doğru olmasın?

Bilmem Eden, bilemem ki...

Artık yatacağım, sabaha erkenciyim. Sen rahatını bozma. Ben çeker giderim.

İyi geceler dileyip ana-kız öpüştüler.

Yağmur yağacak, yani Dieppe her zaman yağışlıdır Eden.

Mrs. Standish'in sesi kuzu melemesi gibi ince, ürkek ve söylediği de saçmaydı. Eden yürürken, saçmalayan annesine bir kez daha baktı ve sonra kapısını kapadı. Eden ve Catherine Standish, kapalı kapının iki tarafında kalmış, bir tahta parçasıyla ayrılmışlardı.

Mrs. Standish odasına çekildi. Soyunup, yatağına girdi. Genellikle, uyumak için sayardı. Gene öyle yaptı: Otuz altı, otuz yedi,... sonra durdu. Eden'ın duyabileceğini düşündü. Kapı ardından hiç bir şeyin duyulmaması gerekti. Saymayı bıraktı ve fransızca kitabından rastgele bir sayfa açtı.

Dieppe, Eden için de ilerde bir gün, anı olarak

kalacaktı. Maynard'ın varlığı, özgürlüğünü kısıtlıyor, çevrenin görünümünü kalın sesiyle yutuyor ve Eden'ı huzurlaştırıyordu. Irmağa bakan bir odadaydılar; küçük bacalı gemiler, kayıklar akarsuda dolaşıp duruyordu. Bir ara, Maynard aşağı inince, odada yalnız kaldı; işte ancak o an çevresini görebilmiş ve bir tad alabilmişti. Ama bir erkekle, bir kadın geziye çıkmışlardı, bundan da tad almayı bilmek gerekti; Eden bunu gerçekleştirmek için kendini zorlayacaktı.

Maynard gezmeye, değişik yerler görmeye bayılırmış ama, kötü talihi buna hep engel olmuş, bir türlü de gönlünce gezememiş. Ya parasız kalmış, ya da parası olunca karısı dırdırlanmış, zevkleri aynı olmadığından karısıyla anlaşamamış. Karısının adı Edith'miş ve ondan nefret ediyormuş Maynard. Edith garip bir kadınmış: Zarfın zamkını yalaması çok sinir bozucuymuş, inci takması ve giydikleri daha da kötüymüş, bunlara dayanamamış Maynard. Her geçen gün Edith'den nefret etmiş ve sonunda da ayrı yaşamaya başlamışlar. Ama ondan sonra da işi bozulmuş, talihi dönmüş mimarlar odasında kıskançlıklar başlamış, her neyseymiş, bunları geçirmeyen anlamazmış.

İçini dökünce, Maynard rahatlar, dertlerine dinleyici bulduğundan sevincinden göklere uçardı. Eden karar vermişti: Hiç karşı gelmeden onun dediklerini yapacaktı. Sadece dinleyecek, yemek yiyecek ve yatakta kullanılacaktı. Kendini evcil köpeklere benzetti. Yatakta Maynard'ın saçlarını okşayıp, onu rahatlatacaktı; çünkü böyle yapması gerekiyordu. Belki zamanla o da alışacaktı. Zaman ve deneme gerekti; bir süre sonra alışabilirdi.

Dieppe'den dönüşte, annesinin haklı olduğunu anladı. Bir seziyle annesi de bunu anlamış ama ko-

nuşmamışlardı. Eden artık, annesinden de kaçıyordu. Geceleri, Valere Stevenson adlı bir arkadaşına gidiyordu. Bazan da yollarda yine yalnız, yine düşünceli yürüyüp duruyordu. Maynard ona yabanıl demişti. **Kendini Tanı** demişti. Bu önyargı yanlıştı; kişi, anlabirentler arasında dolaştıktan sonra, kendini tanıyabilirdi. Gelecek günler Eden'a kendini tanıma olanağını verecekti.

Bahar geldi. Baharla yeni yeni olaylar yeşerdi. Maynard Amerika'ya gitti. New York'da Mimarlar Odasında çalışacaktı. Gitmeden önce şöyle demişti:

İşte beklediğim an. Hep bunu bekliyordum. Ben zaten öyle küçük yerlerin adamı değilim. Yeniden doğdum, geçmiş yıllarda yaşayan bir ölüydüm. Bilemezsin Eden... New York, sonra da Kaliforniya!

Onu dinlerken, başka şeylerle ilgilenip, insanbencilliğine kulaklarını, gözlerini kapamak istiyordu. Ama ben istedim, bu denemeyi ben istedim, dedi içinden. Yine de avutamamıştı kendini; bencilliği tanımak yıkıcıydı. İnsanlar vahşiydi; insanlık kavramında soyut bir yücelik olabilirdi ancak; ama insanlar bu kitleden tek tek çıkarıldığında bencildi, vahşiydi. Bu kitaplardan, yabancı ağızlardan elde edilmiş bir buluş değil, Eden'in tüm benliğiyle tanıdığı bir insanlık kusuruydu. Maynard'a dönerek şöyle demişti :

Sevindim Maynard.

Biliyordum sevineceğini, sana mektup yazarım.

Ayrılmak bazı zamanlarda ne kadar kolaydı; ama Maynard'la ayrılmamışlar, Maynard, Eden'ı başından atmıştı. Kullanıp kullanıp atmıştı.

Evde anesinin ilgisinden de sıkılıyordu. Mrs. Standish, Eden'in yüzüne bakıyor: solgunsun, yoksa hasta mısın? diye durmadan soruyordu. İlgi istemiyordu Eden, yalnızlık istiyordu. Olayları kendi ya-

ratmıştı: Bunların çözümlenmesi gerekti, hem annesinin sandığı gibi duygularla da ilgili değildi. Somuttu; çünkü Eden Standish gebeydi.

İşte bu da, kişinin kendi başına gelmeyecek sandığı uzak şeylerden biriydi. Ama, bir gün, insan kendinin de o kişilerden olduğunu anlayacaktı. Regent's Park'da, Aubrey'in evinde otururken, sokaklarda yürürken hep ben nasıl gebe olabilirim, diye düşünüyordu. Bir süre sonra bulutlardan yere inip, gerçeği kabul etti. Başka ne yapabilirdi ki? Sadece içinde eskiye dönme özlemi vardı. Yıllar geri gitse, herşey bir düş olsa ve küçük bir kız yatağında yatıp, sütünü getirmelerini beklese... Bir çözüm yolu bulmalıydı.

Annesinin meraklı bakışı yerindeydi. Şunu dedi :

Eden, konsere gidiyorum ve sen de geliyorsun!

Neden geleyim?

Çünkü, bu durumunu beğenmiyorum. Biraz açılman gerek.

Bir şeyim yok ki!

Ve konsere gitiler. Kalabalık salonda Eden yalnızdı. Annesinin yüzüne kıskançlıkla baktı. Nasıl da kendini müziğe verebiliyor, gülümseyebiliyordu? Belki de müzikten değil de, sevdiği **milieu** (1)'de olduğundandı. Ama annesinin rahatlığı müzikten de, **milieu**'den de olsa, sahte değildi.

Brahms'ı dinleyecekti. Dinlemeliyim, dedi kendine. Bilinçaltını yıkayıp, Brahms'la huzur bulmalıyım, geçici de olsa bunu yapmalıyım dedi. Konçerto, sanki yerin dibinden gelip, salonun halılarını deldi ve perdeleri, duvarları sarmaya başladı. Büyük bir ses dalgası, yüzlerce insanı sürüklüyordu. Salonda tek tek

(1) Ortam.

kişiler yoktu, bir insan topluluğu vardı; çünkü aynı dalgayla sürükleniyor, ard düşüncelerden, geçici de olsa arınıyorlar ve duygulanıyorlardı. Sadece, yanında oturan annesi bir yandan başka şeyler düşünüyordu. Böyle hissetti Eden, annesini o kitleden ayırdı, sanki ötekilerden eminmişçesine...

Brahms'ı dinliyordu ama, gözleri kendini kaptırmışçasına kapalıydı. Mrs. Standish Brahms'ı severdi, ama Elyot'u hatırladı. Eve gelecekti oğlu, ve çalışacaktı. Julia'ya da ne saçmalık etmişti: Julia, Elyot'un geleceğini biliyorsun, odasını hazırlamayı unutma. Sanki Julia hazırlayacaktı. Elyot, yazar olsa diye düşündü... Brahms'ı dinliyordu... Çocuklarımdan biri, yaratıcı bir şeyler yapabilse... Brahms'ı dinliyordu. o zaman geçmişte, içimde kalan istemler, sararttığım yeşil yapraklar yeşerir ve çocuklarımın başarılarında, Brahms'ın yaratıcılığını bularak rahatlarım.

Birden gözlerini açtı Mrs. Standish ve Eden'a baktı. Ne kadar garipti kızının yüzü! bakmak istemedi ve yeniden gözlerini kapattı. Eden'a ne olmuştu? Sevgilisi, her kimse, onunla arası açılmıştı. Bu olağandı: Mrs. Standish gibi bir kadının ve bir annenin böyle şeyleri anlamaması imkânsızdı. **Aşk**, dedi içinden; **Aşk** başlarken de tatsızdır, sona erince de! acıyla güldü.

Kemanların sesini, çelolar bastırıyordu. Klârinet de araya girmiş, kendini kabul ettirmeye çalışıyordu. Eden'ın boğazına bir yumru tıkandı, soluk alamıyordu. Ses telleri, kemanın telleri gibi gerilmiş, sanki bu yükselen vuruşlardan kopacaktı. Kulak zarları da, davulun yüzü gibiydi. Yavaşça, dışarda beklerim seni anne, dedi ve koşarak salondan fırladı.

Kaldırımda durdu. Gökyüzüne baktı. Yıldızlar ışıyordu. Hava temizdi. Tek tük insan, kimi birbirine

sokulmuş, kimi ayrı ayrı yürüyorlardı. Kendine gelmişti, bunun da olağan olduğunu düşündü. Her gebe kadın bu dönemi geçirirdi.

Günler geçiyor ama, Eden sadece duruyordu. Oysa, bu durumdan kurtulması gerekti. Birine açılması, konuşması, yardım istemesi ve o kişinin de ona yardım etmesi gerekliydi. Bunu ancak Valerie Stevenson yapabilirdi: Yardımsever ve geniş çevresi olan biriydi. Geveze de değildi, onunla konuşmak, ona danışmak, Eden'ın kendisiyle konuşmasının bir başka türüydü. Hem bu işleri, Valerie'in iyi bildiğini de öğrenmişti. Karar verince rahatladı ve uyudu.

Valerie ona bakarak, şunu dedi:

Sevgilim, o kadar da küçüksün ki...

Eden dudaklarını kemirmiş, sırtından aşağı ter boşanmıştı. Valerie tasarılar düşünüyor, Eden da ürkekçe ona bakıyordu.

Bir adam vardı, ama adı neydi? Unuttum, hay Allah dilimin ucunda. Tamam, tamam. Dinle Eden. Dawson sokağı 15 numara. Kolayca bulursun. Evin ön bölümü ıvır-zıvır satan bir dükkân. Adını hatırlayamadım, ama bu kadarı yeterli.

Şimdi Eden, Valerie'nin söylediği yolda ilerliyordu. Demir parmaklıkları geçti. Hava pusluydu, bir kadın menekşe satıyordu. Yürüdü, ayakları titreye titreye yürüdü. Sonunda kapıyı gördü.

Derin bir soluk alarak, hafifçe zile dokundu. Eden Standish, bu gücü bulmuştu. Bekledi.

Kapı açıldı ve kırmızı yüzlü bir adam baktı. Gözleri uykulu uykuluydu. Ağzı da garipçe büzüktü, ilk kez böyle bir ağız görüyor. Evet, ne istiyorsunuz? diye sordu adam.

Eden kekeleyerek konuşmaya çabaladı:

Şey için... yani... belki sizde... anlarsınız, bugünkü gazete var mı?

Kırmızı yüz, baştan aşağı Eden'ı süzerek başını salladı. Anlamıştı.

İçeri girdiler. Dar koridorlardan, garip garip yerlerden geçiyorlardı. Evde hiç ses yoktu. Sadece adamla, kendi ayak seslerini duyuyor, ve korkuyordu. Küçük bir odanın kapısını açtı adam ve içeri girmesini işaret etti. Tavandan tek bir ampül sallanıyordu. Tıp tıp damlayan suyun sesini duydu. Adam dik dik bakarak, konuştu :

Oturun.

Eden oturdu. Sandalye gıcırdadı. Eden, artık sanki canlı bir varlık değil de, içine bakılacak kabuklu bir hayvandı. Kabuk açılınca, içinden nefret, utanç ve usanç akacaktı. Adam boğuk sesiyle konuştu :

Evet, şimdi bir bakayım.

Böyle diyerek, Eden'a yaklaşmış ve gömleğinin kollarını sıvamıştı.

Hayır!

Eden'in çığlığı duvarlarda yankılanmıştı. Adamın gözleri açılmış, üzerine yürüyen, ona dokunacak parmaklar irileşmişti. Ayağa kalkarak, konuştu.

Hayır, şimdi olmaz. Başka bir gün gelirim. Hem daha karar vermedim. Belki bir başka gün...

Koşa koşa koridorları geçiyor, çıkış kapısını arıyordu. Belki bir başka gün, belki bir başka gün... sanki sesini duvarlarda hâlâ fısıldıyor, onunla alay ediyordu. Soluk soluğa ellerini tokmağa geçirdi ve kapıyı hırsla açtı. Sokaktaydı.

Sokakta yalnız kendini görüyordu. Başka yüzler, önemli değildi. Derdi vardı, derdi varken çevresine bakamazdı. Kimse de onun derdini bilemezdi: O da bu sokaklarda salınanların derdini bilemezdi. Ama

utanıyordu. Durdu ve kusmamak için parmaklığa yaslandı.

Eve vardı. Holdeki sandalyenin üzerine bir pardösü atılmıştı. Elyot gelmiş olmalıydı. O sırada, Elyot kapının eşiğinde durmuş ve kardeşine bakıyordu. Eden da baktı: bu yüz yabancı değildi, ama yıllar ve olaylarla sokaktaki yüzlerden daha yabancıydı.

Merhaba Eden.

Merhaba Elyot.

Bıyığını kesmişti. Acaba Eden'ın bunu farketmesini mi istiyordu? Bu olağandı, kişi en çok kendine önem verilsin ister. Elyot'dan küçüktü, ama artık bu küçüklük duygusunu geriye atmıştı; çünkü şimdi ondan daha büyüktü. Geçen bir yılda, ihtiyarlamış, ağabeyinin yaşını çoktan aşmıştı. Bıyığını kestiğini Elyot'a söyleyip, onu sevindirmeyi düşündü, ama midesi çok bulanıyordu. Ağzını açamadı. Elyot konuştu:

Eden yüzün yemyeşil, nen var?

Biraz midem bulanıyor, yemekten olacak. Sen sen ne yapacaksın?

Nasıl yani?

Yani, hep burada mı kalacaksın, tasarıların falan var mı?

Tanrı bilir. Bekle de görürsün.

Değişen bir şey yoktu. Aralarındaki uzaklık durucuydu. Elyot, aynı Elyot; Eden da aynı Eden'dı.

Eden, Elyot'u sinirlendirmişti. Çocukluğundan daha beterdi, daha yabancıydı. Merdivenleri çıkarken Eden'a bakmış ve onun belirli bir kişiliğe eriştiğini, aradaki yaş farkının ortadan kalktığını izlemişti. Elyot üstün değildi artık; Eden'a hakim olamaz, onu boyunduruğu altına alamazdı.

Önce Eden onun bakışlarından kuşkulanmış,

ama sonradan onun bir şey farketmeden, sadece bakmak için baktığını anlamıştı. Odasının önünde dururken, Elyot'un hâlâ baktığını görmüş ve huzursuzlaşmıştı. O yılan bakışları üzerimden çevirse, çekse gitse, diye düşündü. Elyot bakıyordu, hiç utanmadan, sıkılmadan gözlerini Eden'a dikmişti. Eden ona baktı ve şunu dedi :

Biraz uzanacağım Elyot. Anneme söyleme. Meraklanır, önemli bir şey var sanır.

Ve böyle dedikten sonra da oda kapısını açmış, içeri girmiş ve bitkince kendini yatağa atmıştı.

Şimdi, Ebury sokağındaki Standish'lerin evinde üç ayrı kişi, üç ayrı kutuda yaşıyordu. Pek ilişkileri de yoktu. Eden kendi kutusunda rahattı; gözlerini kapatıp, karanlıkta yaşamak güzeldi.

Ama her zaman karanlıkta yaşanmaz, gün ışığının beyazlığına da çıkılırdı. Beyazlıkta bilinç vardı, somut şeyler algılanırdı. Eden da günler geçtikçe karnındaki baskıyı hissediyordu. Böyle anlarda kurtuluş karanlıkta bulunamazdı.

Valerie Stevenson'a gitti. Herşeyi bilen, bütün gereksiz bilgileri öğrenmiş bir insandı. Aslında Valerie'den tiksiniyordu ama, başka kime baş vurabilirdi ki? Hem Valerie'nin gereksiz bilgilerine de ihtiyacı vardı. Valerie hiç bir olaya şaşmaz, herşeyi olağan karşılardı. Açık açık da karşısındakine duygularını, düşüncelerini söylerdi. Pek duygulu da değildi zaten, kabuktan yaratılmıştı.

Şöyle demişti :

Bakalım şekerim. Bir yer daha var. Oraya güvenirim, ama parasız olacak iş değil. Yani, az parayla demek istiyorum. Adresi al; sonra yakın da değil, birkaç gününü alır. Sana epeyce pahalıya mal olacak, şöyle bir kırk, yada elli sterlinlik kadar...

Eden, Valerie'nin uzattığı kâğıda baktı. Mrs. Moya Angelotti'yle can ticareti yapacaktı demek, kâğıdı katlayarak çantasına koydu.

Valerie konuşuyordu :

Bende olsa verirdim ama biliyorsun param yok.

Tabii Valerie, biliyorum. Sağol.

Parayı nereden bulacağını düşünüyordu Valerie'den ayrıldıktan sonra sabaha dek, yatağında dönmüş durmuş, hep bunu düşünmüştü. Şimdi oturma odasında, dışardaki gümüş ışıklara bakarken de aklı hep, kırk-elli sterlin'deydi. Acaba Aubrey?.. Belki de... Denemek gerekti.

Aubrey, her zamanki sakin haliyle oturuyordu. Eden'ı selâmladı. Ev pırıl pırıl, vazodaki çiçekler tazeydi. Eden konuşmak için biraz güç topladıktan sonra, şunları söyledi :

Aubrey, acaba senden bir şey istesem yapar mısın?

Eden, kendi sesinden ürkmüştü. Karşısında Aubrey vardı ve onunla konuşmak -özellikle böyle konularda- bu camdan adamı paramparça etmekti. Aubrey, hafifçe gülümseyerek sordu :

İstediğin ne Eden?

Acaba bana bir hafta kadar izin versen de -şey yani kendimi pek...

Tabii, hemen, Eden.

Aubrey, bir yandan da kahvesini içiyordu. Hiç soru sormamıştı. Anlaşılan verilecek cevaplardan korkuyor, gerçeklerin katılığından, yıkıcılığından kaçıyordu. Eden'ın asıl istediği başkaydı. Şimdi bunu söyleyecekti :

Şey Aubrey, bir şey daha rica edecektim. Bunu söylemek zor ama acaba bana elli sterlin borç vere-

bilir misin? Ödemek üzere tabii, ama hemen ödeyemeyeceğim.

Aubrey'e baktı. Gözlerini kahvesine dikmiş, Eden'a hiç bakmıyordu. Yavaşça konuştu :

Tabii. Elli sterlin değil mi?

Çok teşekkür ederim Aubrey. Anneme - anneme de Valerie Stevenson'da kaldığımı ve hergün buraya geldiğimi söyleyeceğim. Anlıyorsun değil mi Aubrey? Annem bazan - bazı şeyleri anlamaz. Bir hafta evden uzaklaşırsam belki iyi gelir bana. Sahi çok konuştum. Teşekkür ederim.

Aubrey'in ne düşündüğünü tam olarak bilemezdi, ama onun kibarca susuşundan etkilenmişti. Anlayışlı ve yardımsever kişilerin yeryüzünde var olduğunu hissetmekten daha güzel bir duygu olabilir mi?

Valerie'nin adresi yazdığı kâğıda baktı. Evi bulmuştu. Ealing'de bir villaydı. Dıştan her ev gibiydi ama, sadece dıştan. İçerde Mrs. Moya Angelotti'nin şakrak sesinden başka ses duymanın imkânı yoktu. Kalın topuklu ayakkabılarının döşemede çıkardığı sesler bile, ağzından çıkanları bastıramıyordu. Yanında bir de yardımcısı vardı: Miss Teece demişti. Miss Teece toz alır, yerleri süpürür, Mrs. Moya Angelotti'nin her işinde yardımcı olurdu. Teece, Teece diye bağırmıştı: Mrs. Stevenson'la bana güzel bir kahve yap. Biz de biraz konuşalım Mrs. Stevenson.

Kahvelerini içerlerken, bu hünerli ve şık hanım konuşuyordu:

Ne yazık ki, sizin durumunuzda olanların sayısı artıyor. Özel hayatınıza karışıyorum sanmayın. Böyle düşüncelerim yoktur. Bu sadece sizi ilgilendirir.

Eden - yani şimdiki Mrs. Stevenson - kadını dinlemiyordu bile. Kayıtsızca cevap verdi:

Ha, evet. Belki de...

Eden yorgundu. Beyaz örtü çenesine değiyordu. Yanında, Mrs. Angelotti beyaz gömleğiyle ayakta duruyordu. Gözlerini kapadı. Her şey, bu beyazlı kadına kalmıştı artık; daha sıkı yumdu gözlerini ve böylece beyazlıklardan kaçıp, karanlığa sığındı.

Bir iki dakikalık iş, korkmayın... bir iki... dakika... lık...

Eden Standish gözlerini açtı. Değişmişti, Mrs. Stevenson'du. Bir hap yutmuştu, ama o hapı Eden değil, Mrs. Stevenson yutmuştu. Mrs. Angelotti ve Miss Teece ayakta duruyordu. Uyumak istiyordu Eden. Rahatlamıştı, tekrar gözlerini kapadı.

Bir süre sonra salonda oturuyordu. Mrs. Angelotti konuşuyordu:

Yaptığım işi bir amaç uğruna yaparım. Gelen teşekkür mektuplarının sayısını bile hatırlamıyorum. Tiyatrocular, şarkıcılar hepsi iyi dostumdur.

Eden onu dinlemiyordu. Önce, gümüş vazodaki zerrinlere baktı. Ağrısı vardı, demek kurtulmuştu. Bacakları da kütük gibiydi. Bunlara sevindi Maynard giderken, yeni bir hayata başlayacağını söylemişti. Tabii, kendi yeni hayatından söz etmişti; Eden'ın çektikleriyle ne ilgisi vardı? Bunları hatırlamak istemiyordu. Ama, bir insan öldürmüştü ve katildi. İlk olan güç kabul edilir, diye düşündü. Oysa, Mrs. Angelotti hiç mi katil değildi? Evde çocuk aldırdığını belirten hiç bir şey yoktu; sadece güzel, dayalı-döşeli, zengin bir hanımefendinin eviydi. Dış görünüş dedi içinden... dış görünüşten nefret etti. Maynard'ı öldürmüştü; artık onu düşünmeyecek,

hatta nefret bile etmeyecekti. Gülümsedi. Ama onun pisliğini temizlerken, kendi kaybetmişti. Yüreği burkuldu. Yükten kurtulmuştu ama hiç bir zaman unutamıyacağı ve yeri doldurulamıyacak bir şeyi kaybetmişti. Pişmandı. Çocuğunu öldürmemeliydi.

Aradan bir hafta geçti ve Eden bu soylu hanımın, güzel ve kibar evinin pisliğinden, çirkinliğinden, adiliğinden kurtuldu. Ve evine yollandı. Yollardan geçti, otobüse bindi, indi, yürüdü. Alacakaranlıktı.

Mrs. Standish, başını kitaptan kaldırarak, Eden'a baktı ve şöyle dedi:

Hoşgeldin kızım.

Kızgınlığını belli etmemek için özellikle çekingen ve soğuk konuşmuştu; çünkü ağzını bir açacak olursa, bir daha kapatamayacaktı. Valerie Stevenson'dan iğrenirdi. Ona saksağan derdi. İğrençti Stevenson, Eden onun la görüşmemeliydi.

Eden odasına gitti. Annesinin tutumu garibine gitmişti. Ama zaten garipti annesi, hiç bir zaman anlayamamıştı onun düşüncelerini Elbiseleri iyice yıpranmış, kör ışıkta kitaplarla avunuyordu. Birazdan soğuk sesiyle Eden'a seslenip, yemeğe çağıracaktı. Elyot da, kendi kabuğuna çekilmişti. En yakın üç kişi, üç yabancı olarak kendi evlerinde yaşıyorlardı. Tabii buna yaşamak denirse? **Kutu** sözcüğünü benmsemişti Eden; iyi bir benzetmeydi: üç uzak kutudaki, üç yakın kişi!... Kendi kutusunda rahattı. Bu yeterliydi, başka hiç birşey düşünmeyecekti.

Elyot, odasından Eden'ın geldiğini duymuştu. Yeniden gerilim başlıyordu. İlk geldiği gün, Eden'in ona ne yapacağını sorması kadar saçma bir soru olamazdı. Pencereden baktı. Aşağıdan hızla giden

arabalar, nereye yetişiyorlardı? Karşı evin mutfağında iki kız kıkırdaşıyordu; belki açık-saçık fıkralar anlatıyorlardı. Hepsi saçma davranmışlardı. Kendi de değersizdi.

Mrs. Standish odasına çıkıp ışıkları açtı. Sinirliydi. Oysa, hiç bir şeyi dert etmeyeceğine söz vermemiş miydi? Aynaya baktı. Kimin yüzüydü bu? Kendi yüzünü andırıyordu, ama bu yorgun ve üzgün çehre onun olamazdı. Ellerini aynadaki yüzde gezdirdi. Sonra da kendi yüzünde... bir gün bu yüz parçalanıp yok olacaktı... geride bu yüzden... parçalanıp, toprağa karış... Korktu. Dehşetle odadan fırladı. Eteklerinin hışırtısından güç toplamak istiyordu. Mutfağa inecek ve Julia'ya neden yemeğin geciktiğini soracaktı.

Yemekten sonra tekrar odasına çekildi Eden. Tuvaletin sandalyesine oturup, yüzünü pudraladı. Oda yarı-aydınlıktı. Dolabı açtı, elbiselerine baktı. Bunları, kendini toparlamak, yeni yaşamına alışmak için yapmıştı. Oysa biraz sonra yatacaktı; pudra sürmesi ters işti. Ama biliyordu: Uyuşuk yaşam, yeniden benliğini huzursuzlaştıracaktı. Böyle düşünüyordu. İlk günler, biraz güç geçecekti, zaten ağrısı vardı. Bu ağrıyla geçirdiği bir haftayı anımsayacak, yüzünü bile göremeden ölen, öldürdüğü çocuğu düşünecek, üzülecekti. Ama er-geç bu da geçecek ve unutulacaktı. Her şey unutulmuyor muydu? Öyleyse bu da unutulurdu. Bu bir kuraldı. Işığı kapadı ve yatağa girdi. Karanlıktan bir umut ışığı bekliyordu. Umut olmasa bile birazcık, ufacık bir güven duygusu doğsun içine... sadece bunu istiyordu.

Elyot evi dinliyordu. Bazan Eden'in onu kınayan, hor gören bakışları gözünün önüne geliyor ve

onun sesini duyuyordu. Yine Eden'ı dinliyordu. Onun benliğine zorla girmeye çalışmış ve başarmıştı. Eden İnsanı yutan, acımadan harcayan karanlık bir sokaktı. Hemen odasına koştu ve kapıyı kapadı. Bir şeyler yapmalıyım, diye düşündü. Yemeklerde annesiyle, kardeşinin sözleri sıkıcıydı. Yılda 400 sterlin alacaksın... oğlum kitap yazacak, ne kitabı mı, kitap işte... Odasında kitaplar, notlar, büyük büyük kitaplar vardı; biraz kendini beğenmiş, bilgiç pozlardaki birinin odasıydı; ama hiç değilse, burada annesiyle, kardeşi yoktu. Rahattı, yalnızdı. Müzeleri dolaşarak, kütüphanelerden kitaplar almak, saatlerini, günlerini bunlarla geçirmek, Cambridge'de konferanslar dinlemek... bunlar ilerde, ya da şimdi yararlı olacak mıydı ona? Karar vermek zordu. Zaten yararlı-yararsız da soyut kavramlardı. Oğlum kitap yazacak... yazar olacak... Güldü ve sinirlendi. Ayakkabılarını çıkartıp, terliklerini giydi. Terlikle insanın ayakları rahat ediyor, diye düşündü.

• 8

Yemekte, Mrs. Standish herkese çorba isteyip istemediklerini sormuştu; sesinden istemeseler hoşuna gideceği anlaşılıyordu. Yılların tecrübesi sesini de ayarlamasını öğretmişti ona, işte Elyot'a soruyordu:

Elyot, çorba ister misin?

Elyot, annesini düşünmeye başladı. Onun türlü duyguları tatmış olması gerekirdi. Ama herhalde çekingenlik diye bir duygusu tanımamıştı. Mrs. Standish hiç bir zaman, hiç bir şeyden çekinmemişti. Annesini böyle tanıyordu Elyot. Yemek masasında, Eden ve Connie'nin arasında, güzelliğinden arta kalanlarla, tembelce oturuyor, elindeki kaşığı sallıyordu.

Elyot'un gözü Mrs. Standish'in önündeki çorba kâsesine ilişti; üzerinde yeşil ve sarı süsler olan bu güzel kâseyi, görmeyeli çok olmuştu. Şimdi onu görmek, bir özlem gidermekti. Bu güzellik karşısında, yemekte konuşulan sözler ne kadar yersizdi. Elyot dinlemiyordu; gözleri geçmiş on yılı anımsatan bu çorba kâsesindeydi. On yıldır, ilk kez sofraya konmuştu bu değerli kâse... Eden, bir hafta sonra eve dönmüş, Elyot Cambridge'den gelmiş ve Connie pazar ziyaretlerinden birini yapıyordu. Kâse acaba neden birdenbire ortaya çıkmıştı?

Elyot, kendine değer verilmesini istediği günleri düşündü. Herkes ona baksın, hayranlıklarını söylesin, başarılarını övsün, sorular sorsun; o da, abarta abarta anlatsın istemişti. Geçmiş on yıla, bu duyguları da eklemek gerekti.

Connie, İspanyadaki zavallılara acıdığını anlatıyordu. Zalimler'i bir anlatışı vardı ki, sanki insan kendini kızı dinlemiyor da, Times dergisini okuyor sanıyordu. İyiden iyiye coşmuştu.

Eden uyukluyordu. Bir ara Connie'ye sordu:

Söyle bakalım Connie, sen ne yapacaksın?

Connie boş bakışlarla sordu:

Ne mi yapacağım.. Anlamadım ki?

Evet ya! Ne yapacaksın?

Eden, sorusunu bir kez daha sorduktan sonra, cevabı beklemeye başladı.

Connie yutkundu ve şöyle dedi:

Şey... aslında insan sadece umut edebilir.

Umut mu?... İşte o umut denilen şey, günün en amansız hastalığıdır.

Elyot çorbasını içiyordu. Kişilerdeki kötülükler, özellikle Eden'ın kötülüğü, tersliği Elyot'u etkiliyor, rahatsız ediyordu. Elyot'un bunu kendi kişiliğinde bulması güçtü; çünkü o üzerine parlak bir elbise giyerek bunu saklayabilirdi; zaten kendini görmesi de güçtü. Bu kuramı kabul edip, sonradan da alışkanlık yönüne çevirip, rahat edebilirdi. Bilgileri toplayıp, süslendimi, artık kişinin dokunulmazlığı vardı. Cambridge'deki saatler, Beethoven'den ve uzay araştırmalarından konuşmakla, özü ne dereceye kadar kendinden uzaklaştırabilir kişi? Uzaklaştırmaması gerekir. Ama günün gereği, koşullar gereği bunlar olacaktı; Hem kendini kaybetmedikçe, yararlı şeylerdi bunlar... Eden'a baktı. O gece, çekingenliğinden ötürü, onunla konuşamamıştı. Şimdi o süslü zırhının gizlediği kendi ard düşüncesiyle, şuna karar vermişti ki; cinsel yaşam, tıpkı hastalık gibi, belleğin belli bir durumundan başka bir şey değildir. Bunun, Cambridge gecelerinden birinde

tour d'esprit (1) olduğunu anımsadı. Eden'ın hemen odasına çıkacağını sanmamıştı, ama kardeşi onu aşağıda yalnız bırakınca, Elyot da düşünmüş ve Eden'ın durumunu anlamıştı. Kişi akıllı olduğunu anlayınca, ya da sanınca ne sevinir.

Şimdi Elyot çorbasını içerken, on yıl gençleştiğine kendini inandırmaya uğraşıyordu. Connie Tiarks da, İspanya'nın siyasal hayatından durmadan konuşuyordu. Mrs. Standish sonunda dayanamamış olacak ki, Connie'ye dönerek şöyle dedi:

Acaba neden ben hiç politikayla ilgilenmiyorum dersin Connie? Seni dinlerken, bilgisizliğimden utandım doğrusu. Bu sabah yürüyüşe çıkmıştım, öyle güzeldi ki... ağaçlar, yollar, sonra ırmağın üzerindeki kayıklar... kayıkları görmeliydiniz. İşte, bu doğanın görünümü, bende öylesine derin izler bıraktı ki, sanatçı olmadığıma yerindim. Şimdi de senin politika konuşman garibime gitti. Biraz katı şeyler, değil mi? Belki de ben fazla havalardayım. Bu da olabilir.

İşte Mrs. Standish bir çırpıda bunları söylemiş ve sonra da sözlerine karşı çıkmalarını beklemişti. Ama kimse karşı çıkmamış, böylece de Mrs. Standish tekrar kendi düşüncelerine dönerek, düşler kurmaya başlamış ve yemeğini yemişti. Bu sırada, Connie gürültüyle burnunu mendiline sümkürdü ve utanmışcasına şöyle dedi:

Ben biraz aptalım galiba.

Ve sustu. Eden'ın kaşık seslerini dinliyordu. Eden, çorbasından başını kaldırmıştı ama, Connie'ye değil pencereye doğru bakmıştı. Uzaklarda bir yerden, bir umut bekliyor gibiydi.

---

(1) Espri yapmak.

Julia, mutfaktan gelip boşalan tabakları aldı. Yeşilli-sarılı çorba kâsesini de götürdü. Kâseyle birlikte, bazı duygular da gitmişti.

Elyot, gözlerini Connie'den ayırmıyordu. Bu geveze kızın, çok geçmeden ona da saldırıya geçeceğinden emindi. Ne yapıyordu, günleri nasıl geçiyordu gibi alışılmış sözlerle, okula yazdığı mektup gibi, yine sinirlerini bozacaktı. Önündeki ekmek kırıntılarıyla oynamaya başladı. Ustaca sorulan ve zararsız gibi görülen sorulardan korkulur; çünkü bunlar, geçmişteki suçları sürekli olarak kişiye hatırlatıp, onu içinden çıkılmaz bir çukura atar. İşte bu korkuyla da Elyot, Connie'den bakışlarını kaçırıp ekmek kırıntılarıyla oynuyordu.

Connie'yi etkilediğinin farkındaydı; kişiyi etkileyip de bundan ürkmek belli bir uyuma ermekti. Güven duygusunun yaratılmasıydı bu; üstelik, kişiyi yüceltip, başkalarının boyunduruğundan kurtarmaktı. Artık, kişileri boyunduruğu altına alacak olan Elyot'tu; çünkü o özgürdü. Connie karşısında sessiz, daha doğrusu sakin oturuyordu. İspanya'yla ilgili çoşkunluğu da kalmamıştı. Connie'ye göre özgürlük kavramının sadece politikayla ilişkisi vardı: Elyot'un kurbanı olmak, onu mutlu kılardı; bunu anlamıştı Elyot, böyle düşünüyordu. Connie sessizce sordu:

Elyot, ne iş yapıyorsun?

Kızı duymazlıktan geldi, ama sonunda cevap verdi:

Bak Connie, iş yapılmaz. Bir şey ya istenir, ya da istenmez.

Connie'nin yüzü kıpkırmızı olmuş, Elyot'un söylediklerinden bir şey anlamadığından, başını öne eğmişti. Sanki kör gibi, duygusuz, bilgisiz gibi his-

setti kendini; Elyot fena bozmuştu Connie'yi. Ve Elyot da bunu izledi.

Şimdi kendinden daha da emindi. İnsanı, zorla ukâlâ yapan karşısındaki bu aptal mı, akıllı mı olduğu anlaşılmayan kıza baktı. Belki Elyot gerçekten ukâlâ bir domuzdu. Belki gerçekten böyleydi de, suçu Connie'ye yüklemek istiyordu.Fakat her şeye rağmen toparlanmış ve sanat v.b. konulardan konuşmaya başlamıştı.

Elyot şimdi ne yaptığını düşünüyordu: Sabahları kahvaltıdan sonra hemen odasına çekiliyor, pencerenin önünde durup şöyle diyordu: Bir iş yapmalıyım ama ne yapabilirim? Bu soruyla ürperiyor, terliyor ve değersizliğini, beceriksizliğini anlıyordu. Ne var ki, çevresindekiler onun çok bilgili, çok yetenekli olduğunu söylediklerinden, bu maskeye bürünüp, gerçekten çok öte yargıların arkasında avunuyordu. Yalnız kalınca da, yine karamsarlık içini bürüyor ve gerçeklere dönüyordu. Cambridge'de öğretmenleri ve annesi ona olan sürekli hayranlıklarını söylüyorlardı. Ama Elyot kendinin ne olduğunu bildikten sonra, başkalarının sözleri önemini yitiriyordu. Gerçek, kişinin kendi algıladığı ve yargıladıklarıdır. Cambridge'den sonra Büchner'le (1) ilgili bir eleştiri yazmıştı. Bu ilk yapıtıydı; ardından Gérard de Nerval, (2) ve Kleist'le (3) ilgili incelemeleri

(1) Georg Büchner: (1813-37) Alman yazarlarından. Tıp öğreniminden sonra sosyalist bir gazetede yazar olarak çalışmıştır. En ünlü eseri WOYZECK adlı tragedyasıdır. 1925'de Alban Berg, eseri operalaştırmıştır. Varoluşçuluk akımı yönünden 20. yüzyıl sanatçılarını etkilemiştir. (çev. notu)

(2) Gérard de Nerval: (1808-1855) Fransız şair veyazar. (çev. notu)

de beğenilmişti. Eleştirmenler, yazılarındaki yalınlığı ve akıcılığı övmekle, gururunu okşamışlardı. Yalnız kalıp düşünmedikçe, çevresindekilerin verdiği değerlerle avunuyordu. Şimdi sofrada, kendisine hayran hayran bakan Connie, onu huzursuzlaştırmıştı; her zamankinden daha çok özeleştiri yapmak istiyordu. Ellerine baktı, bu eller mi değerliydi? Tuzluğu alarak, örtüye döktü ve ekmek kırıntılarını bırakıp tuzla oynamaya başladı.

Connie içini çekti.

Mrs. Standish kıza baktı, bir şey söylemek istedi ama sonradan caydı. Bir gün, Connie'nin yüzüne karşı şöyle demişti: Zavallı Connie, **elle est tellement vièrge** (4) demişti. Sesini öyle bir ayarlamıştı ki, bunu överek mi, yoksa kınayarak mı söylediği kesinlikle anlaşılmamıştı. Connie'ye, içten içten gülerdi. Garip kızdı, şu tombul İspanya ülkücüsü!

Connie Tiarks, Kensington'da Mrs. Lasstier adlı yaşlı bir kadının yanında kalıyordu. Kadın, kanarya beslemeye meraklıydı. Ayrıca, evin arkadaki limonluğunda sardunya ve begonya yetiştirirdi İşte Connie de kanaryalar, sardunyalar, begonyalar arasında oturup, Mrs. Lasstier'de arkadaşlık ederdi. Cheltenham'deki okul günlerinden beri, yaşlı kadınların evinde oturmaya alışmıştı. Şimdi de Mrs. Lassiter'le oturuyordu. Bazı geceler, iki elini yana açarak, kadının yünlerini sarmasına yardım ederdi. Neden buradayım? diye düşününce, aklına hemen arkadaşlık ve yardım sözcükleri gelir ve durumundan mutluluk duyardı. İşte insanlara bu denli yakın biriydi Connie Tiarks. Yattığında yaşadığı hayatı

(3) Heinrich von Kleist: (1777-1811) Alman tiyatro yazarı. (çev. notu)

(4) O kadar saf ki!

düşünürdü. Mrs. Lasstier ve Connie Tiarks! Yatağı da sertti, yer yer de çöküktü; ama yine de mutluydu Connie. Konuşabileceği biri vardı. Yatak rahat olmamış ne çıkardı?

Bazı pazarlar, Mrs. Standishlere giderdi. Her üç pazarda bir kez; bu düzen hiç değişmez, Standishler de hangi pazarın, Connie'nin geleceği pazar olduğunu bilirlerdi.

Pazar öğle yemeklerinde, hep aynı şeyleri konuşur, masadakiler sıkılsa bile alınmazdı. Yanından kalkıp gitseler de, o kitaplara bakarak kendini oyalardı. Zaten Mrs. Tiarks, kızı için kitap-kurdu derdi. Doğru demişti, çünkü Connie okuya okuya gözlerini iyice bozmuş ve kalın camlı gözlükler kullanmak zorunda kalmıştı. Bu gözlüklerle, yüzü daha bir tombullaşmış ve kendine özgü bir tip olup çıkmıştı. Yani Connie'yi bir gören, bir daha unutamazdı. Elyot, ayın üçüncü pazarı olduğunu, Connie'nin gelişiyle anlardı. Oldukça tutkundu Elyot'a.

Yine böyle Connie'nin pazarlarından birinde, nasılsa Elyot'da bir değişiklik olmuş ve ona Sanat Galerisine gitmeyi teklif etmişti. Connie, sevinçten ne yapacağını şaşırmış ve de hemen kabul etmişti; çünkü sanat galerisine gitmek, hem de Elyot'la gitmek, mutlulukların en erişilmeziydi. Aslında Elyot, böyle İngiltere'nin burnu-havada üst sınıfı gibi, sanat çevrelerinde dolaşmaktan hoşlanmazdı. Connie hayranlıkla yapıtlara bakıp, şu renge bak, şu duruşa bak gibi sözler ettikçe de içinden kusmak geliyordu. Elyot'u bu duvardaki renkler ilgilendirmiyordu. Cansızdı bunlar, ya da ona öyle geliyordu. Belki Connie bu kadar ahlayıp, ohlamasa yapıtlarla ilgilenecek, hatta onları sevebilecekti ;ama şimdi bu imkânsızdı. Neyse ki, birazdan bu sıkıcı yerden, değerli yapıtla-

ra kadınca verilen değersiz yargılardan, kurtulacaktı. Yavaş yavaş dışarı çıktılar. Trafalgar Meydanında gök delinmişçesine yağmur yağıyordu. Otobüs beklerken Connie gülümseyerek, ona şöyle dedi :

Sana ne kadar teşekkür etsem az Elyot. Öyle güzel bir gündü ki...

Elyot ona bakarak içinden, görüp göreceğin de bu zaten, demek istemişti; fakat onun yerine şunları söyledi :

Tekrar getiririm seni. Bu pazar olmazsa, en yakın zamanda gene geliriz.

Ben de çok iyi vakit geçirdim.

Bunu neden söylediğini kendi de anlayamamıştı. Duvara, iri harflerle CONNIE'YE İYİ DAVRANMALI diye, yazılsa bile, bir an geliyordu ki, Elyot yok yere kızın boğazına sarılıp içinden onu öldürmek geliyordu.

İşte şimdi bunlar da aklına gelmiş, tuzla oynayarak Connie'den bakışlarını uzaklaştırmak istemişti. O sırada Mrs Standish, tatlıyı Connie'ye uzattı. Connie kıkırdadı ve şöyle dedi :

Aman, aman ben tatlı falan yememeliyim. Tartıldım da, bu kadar kiloyu nasıl aldığıma şaştım. Ama dayanamayacağım, küçük bir parça alayım, teşekkür ederim.

Bu kadar kilo, işte bu küçük tatlı parçalarıyla, iradesizlikle alınır diye düşündü Elyot. Connie'ye bakmadı bile, bakarsa daha da sinirlenecekti. Eden'a baktı. Sanki kardeşi onlarla değil de, başka diyarlarda dolaşıyordu. Connie ne kadar somut bir kavramsa, Eden da o kadar soyuttu. İnsan olamazdı. bunlar. Ama Eden'ın, istediği zaman kişinin içine girip, ruhunu kemirebileceği de gerçekti Bu da insancıl değildi. Adelaide Blenkinsop'un dediği gibi, Eden'-

a dokunmak bir kor parçasına dokunmaktan yakıcıydı. Evet, Eden'a dokunmamalıydı. Dokunulmak istenirse Connie'ye dokunabilinirdi.

Adelaide eski aile dostlarıydı. Eden'ın ruhsal bunalım geçirdiği günlerde imdada koşup, onunla İsviçre'ye gitmişti. Bu gezinin tüm masraflarını, tabii iyi yürekli Aubrey Silk karşılamıştı. O bir haftalık yokluktan sonra, Eden eve dönmüştü ama garipleşmiş, başkalaşmıştı. Odasından çıkmaz olmuştu; sürekli düşüncelere dalıyor ve yalnız kalmak istiyordu. Mrs. Standish, ruh-bilimi kitaplarına düşkün olduğundan, kızının ciddi bir bunalım geçirdiğini sezmiş ve işe el koymuştu. Zaten yardıma kalkıştığında Eden çoktan yatağa düşmüştü. Üç hafta kendini bilmeden yatmıştı; işte bu üç hafta süresince, Eden Standish ölmüştü. Artık Aubrey Silk'in cilâlı evinde oturup derlemeler yapan, ya da çocuğunu öldürdüğü evde yatan, o kız göçmüştü. Onun kalıbıyla biri yaşıyordu ama bu yaşayan kimdi? İşte hep, bunu bulmaya çalışmıştı Eden Standish. Şimdi Adelaide'le İsviçre'nin lüks dağ evlerinin birinde dinleniyordu. Garsonlar, çay ve küçük pastalar getiriyor, bu kibar konuklarına yedirip içirmekten başka bir şey düşünmüyorlardı. Eden güldü; Aubrey çok eli-açık ve iyi kalpliydi ;ama İsviçre'de dinlenmek gereksizdi. Başka yerde de dinlenebilirdi insan... Lüks için yapılmıştı bütün bunlar. Sabahları geç saatlere kadar yatmak, tembelce oturmaktan hoşlanmıyordu. Pencereden, karlı görünüm de bu dağevi kadar pahalıydı. Çünkü buraya gelmeyenler, bu güzel görünümü göremezdi. Parasız yapılamayacak şeylerden biriydi; ama Eden tüm bilincine rağmen bir insandı; yorgundu, üzüntülüydü, bu nedenle de burada olmaktan hoşlanıyordu. Adelaide Blenkinsop şöyle demişti:

İsviçre tüm sıkıntılarımı attığım, dertlerimden kurtulduğum ve kafam bomboş gezebildiğim tek yer.

Adelaide'i anımsamak İsviçreyi, İsviçreyi anımsamak da Adelaide'i anımsamaktı. Bu İsviçre karları gibi bembeyaz tenli kadın, dokunulsa erıyecekti sanki. Saçaklardan sarkan buzlar gibi saydam ve inceydi. Eden, önceleri onu duygusuz sanıp, sokulmamıştı. Fakat sonradan, onun odasında çukulata yiyişini, arkadaşlığı kabul ettirme çabasını gördükten sonra, kadına acımış ve isteği-dışı da olsa, çaresiz katlanmıştı. Adelaide için arkadaşsız kalmak ölümden de beterdi.

Şöyle demişti Adelaide :

Geçen bahar Floransa'ya gittim. Yanımda da Berwick'ler vardı. Nasıl sıkıldım bilemezsin! İnsan arkadaşlarını ancak gezilerde anlayabiliyor. Bir daha mı... onlarla değil geziye, şuracıkta köşeye bile gitmem. Ama Eden sen çok başkasın...

Eden başkaydı; çünkü o Adelaide'in isteklerini yerine getiriyordu. Konuşurken elini tutuyor, kayakta gezerken onu dinliyor, ne isterse yapıyordu. Dostluğa aç mıydı bu kadın? Belki de... çünkü, sürekli kendi konuşsun, Eden da dinlesin istiyordu. Hiç mi kimse bu kadını dinlememişti; yoksa, dinleye dinleye bıkmışlar da, artık dinlemiyorlar mıydı? Adelaide'in anlattıkları, kocası, soylu İspanyol falanca ve bunlar gibi tanımadığı kişiler, hiç ilginç değildi. Başkasının ağzından tanınamazdı ki bunlar... insanları tanımak bu kadar kolay olsaydı, ben burada olmazdım, diye düşündü Eden.

Ama Adelaide konuşuyordu. Eden, onun bu saçma konuşmalarını dinlemeye alışmıştı; hoşlanıyordu. Çünkü tutarsız konuşmalar dinlemek de ilginçti. Ara sıra bunlar dinlenmeliydi ki, ötekilerin değeri

anlaşılsın. Böyle dağdağalı yerlerde, hemen dikkati üzerine çeken kadınlardandı; garsonlar etrafında pervane olurlar, ilgililer rahat ettirmek için defalarca yanlarına gelip: Rahat mısınız hanımefendi, bir emriniz var mı? diye yerlere kadar eğilip sorarlardı.

Bir gün garsonlardan biri: Artık yalnız değilsiniz hanımefendi, demiş ve böyle demekle de, Eden'ın onun dinleyici kurbanı olduğunu söylemek istemişti. Bunu Eden zaten biliyordu.

Bir gün de, dağ-evinin yöneticisi şöyle demişti: Hanımefendi, bizim bu küçük, gösterişsiz evimizin en güzel süsü! Ancak hanımefendinin güzelliği buraya çekicilik veriyor.

Tabii bu sözler, Adelaide'in çok hoşuna gidiyordu. Eden, daha bu kadını belirli bir kalıba sokamamıştı, tanıyamamıştı. Sadece çukulatayı ve çok konuşmayı sevdiğini öğrenmişti. Adelaide, nasılsa Eden'a dönerek şöyle demişti :

Umarım benden sıkılmıyorsun Eden-cığım. Seni sıkmak istemem. Londra'ya dönünce, bol bol görüşelim. Olmaz mı hayatım? Tabii benimle görüşmek istersen...

Tabii Adelaide, neden gelmeyeyim. Seve seve gelirim.

Ama yine de kadın emin olmak istiyordu. Sürekli bir korku içinde yaşıyordu. Arkadaşlarını sıkmak istemiyor, ama onların sıkıldığını anlıyordu; konuşacak kimsesi kalmazsa, bu kez de Adelaide sıkılacaktı. Zayıf kişiliği olan bir kadındı. Aslında zavallıydı. Sık sık gururundan fedakârlık edip, onu arayıp sormayanları bile evine yemeğe çağırırdı. Zaman zaman, aptal olduğunu kendine söylerdi. Aptallığı da kabullenmişti. Eden'a düşünceli düşünceli bakıp, şunu dedi:

Ama sen çok bilgilisin, ya sıkılırsan benimle?

Eden bu sözlere gülmekten kendini alamadı. Adelaide titriyordu. Bu incecik kadın, buz gibi eriyip, neredeyse yok olacaktı. Acıdı ona Eden.

Çok hoşsun Adelaide. İşler sadece bilgiyle çözümlenebilse, yeryüzünde güçlük denen bir kavram kalmaz. Bunları bırak da, gel seninle dışarda mehtabı seyredelim. Hava da güzel. Sonra gider, şöyle rahatça uyuruz.

Geceleri Dağ-evinden, İsviçre dağlarına bakmak büyüleyiciydi. İçinden geçenleri, Adelaide anlamamalıydı. Eden iyileşiyordu, üç gün sonra onun sıkıcı varlığından kurtulacaktı. Şimdi katlanmak gerekti. Boşu boşuna bu zavallıyı üzmeye ne hakkı vardı? İşte Eden böyle düşünerek, ona iyi davranmış, duygularının tersine de olsa, yakınlık göstermişti.

Adelaide konuşuyordu :

Sen öylesine anlaşılmaz bir kızsın ki ...İnan bana senden korkuyorum. Nasıl söylesem —senin gibi— yani bizler gibi akıllı kişilerin komünist eğilimleri vardır. Fakat nonoşum, bir sınır çekmek gerek bu düşüncelere... kendini kapıp koyverirsen, o zaman yandın işte!

Londra'ya dönünce, birlikte yemeğe çıkacaklarını, toplantılara gideceklerini, onun böyle solgun olmamasını, yaşanacak güzel günlerin olduğunu, gözlerinin böyle bakmamasını söylemişti. Nedense Eden'ın bakışlarından korkuyordu Adelaide. Bunu Elyot'a bile söylemişti.

Yemekten kalkarken telefon çaldı ve Mrs. Standish hemen ahizeye atıldı. Adelaide, Eden'la Elyot'u haftaya salıya yemeğe çağırıyordu.

Blenkinsop'larla ilişkilerinin olmasından kıvanç duyuyordu Mrs. Standish. Kayınvaldesiyle ilk karşı-

laştığı günkü, sinir-bozucu hava aklına geldikçe, için için: Yine ben kazandım Sayın Mrs. Standish, diyordu. Bu duygularını çocuklarından gizlerdi; çünkü bu sadece Catherine Standish'de yılların biriktirdiği bir kindi. Üst sınıfla görüşme olanağına sahip olmakla ne kadar da övünürdü kayınvaldesi: İşte o günler geçmesine rağmen, bu kin hâlâ yerli yerindeydi.

Şimdi oturma odasında oturuyorlardı. Tipik bir pazar günüydü. Mrs. Standish, XV. Lui koltuğuna gömülmüş, dişlerini karıştıran Elyot'a tiksintiyle bakıyordu. Sonra Blenkinsop'ları ve onların yaşantısını düşünerek gülümsedi.

Eden, Adelaide'in evine gitmeyecekti; bunu daha şimdiden söylemenin gereği yoktu ama kararı kesindi. Yemeğin verdiği gevşeklikle, ayaklarını toplayıp oturmak ve yalnız olmak güzeldi. Odadakilerin varlığıyla da rahatsız olmuyordu. Kendini dinliyor ve huzur buluyordu. Fakat Elyot gidebilirdi; çünkü o ukâla, konuşup Adelaide'in konuklarının gözünde, kendini üstün gösterebilirdi. Tabii Adelaide'in de hoşuna giderdi. Böylece, görüştüğü kişilerin önemli ve bilgili olduğu çevreye yayılacak; herkes de ona, ne değerli bir kadın ki, böyle dostları var, diyecekti. Kocası Gerald da, karısına benzediğinden, Elyot onların değerlerini arttıracaktı.

Eden düşüncelere dalmış gitmişti. Mrs. Standish kızının yüzünün sarılığını, donuk bakışlarını hep o kapalı, pis havalı dükkânda çalışmasına bağlıyordu.

Oysa Eden rahattı. Halının üzerinde ayaklarını toplamış, serbestçe oturup, pazar tatilinin tadını çıkarıyordu. Ellerini de dizlerine kavuşturmuştu. İki gün önce, Maynard'dan bir mektup ve bir de resim almıştı. Amerika'da arzuladığı yaşamı bulduğunu yazıyordu. Maynard'ı anımsamakla, Mrs. Moya Ange-

lotti'nin yüzü halıda belirdi; Eden, elleriyle bu kadının yüzünü, halının tozlarına karıştırarak yok etti. Altı hafta dikkatli olmalısınız, demişti kadın ona; Eden'ın cinsel arzuları, Maynard'ı anımsamaktan değil, sadece alışkanlıktan bedeninde kıpırdaşıyordu. Böyle inanmak istiyordu Eden. Zaten kitaplarda da okumamış miydi? Bu yaştaki genç kız ve kadınların cinsel tutkuları... neyse dedi, ve böyle diyerek de düşüncelerini uzaklaştırıp, arzularını dağıtmak istedi.

Eden'ın günlük yaşantısı hep karmaşık duyguların baskısı altında geçiyordu. Geceleri yorgunluktan, ya da daha duygusal düşüncelerden başka şeyler düşünmüyordu; ama sokaklarda çiseleyen yağmura bakınca, mum ışığında, ya da ay büyüyünce bedensel arzulardan kaçamıyordu.

Connie, galiba uzun süre sustuğunu düşünmüş olacaktı ki, konuşmaya başladı :

Mrs. Lasstier hiç kahve içmez. Kalbine dokunacak ve ölecek diye ödü patlıyor.

Mrs. Standish içten bir kahkaha attı.

Sahi mi?.. Neden ona bir fincan kahve yapmıyorsun Connie? Ölmesi gereken nice kişi, salma salına dolaşıyor da, ötekiler gidiyor.

Aman Mrs. Standish. Neler diyorsunuz?

Connie'nin şaşkın bakışlarından neşelenen Mrs. Standish, kahvesinden bir yudum aldı. Acaba neden Adelaide'le Gerard bir kez olsun, onu evlerine çağırmamışlardı? Bir kez çağırsalar, telefonu açıp da, bize gelsene deseler, rahatlayacaktı. Ama gitmeyecekti, gidemezdi. Bir kez sadece bir kez, o sözcükleri duymak istiyordu... Eski günlerdeki gibi...

Julia'nın kahve getirirken garip bir yürüyüşü vardı. Sanki büyük bir iş yapıyormuşcasına dikkatli ve soğuktu. Önlüğünü de hiç çıkarmazdı. İşi bitip,

evden gidene kadar önlüklüydü. Sonra önlüğü sandalyeye bırakır ve teyzesine giderdi. Eden onun sürdüğü yaşantıyı bütün ayrıntılarıyla bilirdi. Adelaide Blenkinsop'ların sürdüğü bomboş, fakat onlarca güzel ve mutlu yaşantısıysa, anlaşılmayacak kadar gizliydi. Julia, teyzesi Mrs. Barnett ve yeğeni Joe'yla, Clenkenwell'de basit fakat amaçla, düzenle yaşıyordu. Onun kutusunu avcunun içi kadar iyi biliyordu. Julia anlatmıştı; Eden da bu kutuyu açar, Barnett'ların mutfağına girer ve kahveyi çayı bile bulabilirdi. Bu evin az ötesinde de, Joe Barnett'ın çalıştığı marangoz dükkânı vardı. Yanında bir çam ağacı, karşısında da küçük bir kilise... Birden Julia'nın sesiyle irkildi :

Dikkat etsene Eden, dökeceksin? Aklın nerede senin?

Eden kahveyi görmemişti. Kahve ya, dedi içinden, kahveyi içmeliyim. Yemekten sonra kahve içmeyi hiç sevmezdi; ama sabah kahvelerinin tadına doyum olmazdı. Kahvaltı sofrasında, annesinin sabahlığının bol kolları, tereyağın üzerinde sürünürken, kahvesini içer ve otobüse yetişirdi

Adelaide'nin sesini duyar gibiydi. Derdi ki: Eden Standish, Bedford sokağındaki dükkânda; Ne var ki, hiç bir zaman o dükkânda **çalışıyor** demezdi. Çünkü bunu diyecek olursa, kendi küçük duruma düşerdi. Görüştüğü kişiler dükkânlarda çalışamazlardı; Dükkânlarda, ancak aşağı sınıf çalışırdı; tabii Adelaide'de o sınıftan biriyle görüşemezdi. Güldü Eden. Oysa, o dükkânının ne güzel ve uyumlu bir havası vardı. Bunu Adelaide'in anlaması imkânsızdı. İğneleyici sözlerden çok korkardı bu kadın, hele Eden'ın sivri uçlu iğnelerinden.. çünkü bir gün Eden onun bu yalanlarına dayanamayıp şöyle demişti:

Evet Adelaide. Ben dükkândayım. Ama dükkânda ne yaptığımı biliyor musun? Hani **o kitap okuyan aptallar** var ya, işte ben **o aptallara** hangi kitapları okuyacaklarını, hangilerinin en çok satan kitap olduğunu göstererek hizmet ediyorum. Dükkânda **o aptal halka** kitap satarak, **o aptalları** eğitiyorum.

Adelaide gözlerini şaşkınlıkla açıp, hemen cevap vermişti.

Zaten daha ilk günden senin komünist olduğunu anlamıştım.

Mrs. Standish, şekerleme dağıtıyordu. Connie Tiarks birkaç şekerleme aldıktan sonra Elyot'a sordu:

Sen de yesene Elyot, neden yemiyorsun?

Kutuyu Mrs. Standish'in elinden almış, Elyot'a uzatıyordu. Elleri de tir tir titriyordu. Beceriksizliğine kızdı. Eden odadayken, elleri tutmaz oluyordu. Eden gibi, bir kendinden emin olsa başka bir şey istemeyecekti.

Kişiler düşüncelerini karartan bulutları dağıtabilse ve açıklığa erişse, o zaman yaşam daha bir başkalaşır, diye düşünüyordu Eden. Zaman zaman, bağdaştıramadığı düşüncelerle, anlamlandıramadığı davranışlarla boğulacakmış, boş bir çukura düşecekmiş gibi oluyordu. Bedford sokağındaki kitapçı dükkânında bir amaçla çalışıyor, akşamları dükkânın üst katında yapılan tartışmalara, bir amaçla katılıyordu. Rusya, İspanya gibi konularla hiç de ilgili değildi bu amaç... siyasal ve ekonomik işlerle ilgisi yoktu. O insancıllığı arıyordu. Şimdilik bunu böylece adlandırabiliyordu. Daha da başka istemleri vardı; ama bunların, yüzlerinden peçeleri kaldırıp gün ışığına çıkaramıyordu. Demek göreceği, deneyeceği şeyler vardı. Zamanla belki, belki bu peçeyi atabilecekti. Bu

arada, dükkâna gelen yabancılara görevini yapacaktı. Onlar Eden'ı, Eden da onları unutacaktı. Sadece biri vardı. O ilk kez gelmişti. Uzun süre susmuş ve Eden'a bakmıştı; Eden da konuşmadan ona bakmıştı. Garipti. Birden bu yüzü tanıdı. O da Eden'ı tanımıştı. Fakat bu buluş onların değil, sürekli konuşan Julia'nın etkisiydi. Eden Standish ve Joe Barnett.

Mrs. Standish, şekerlemelerden bir mandalina seçmiş, yemeden önce hayranlıkla bu koyu-sarı küçük meyvaya bakıyordu. Üzerindeki şekerler parıl parıl parlıyordu. Güzel şeylere olan hayranlığı hiç bir zaman geçmeyecekti Mrs. Standish'in. Şöyle dedi:

Ne zarif, ne güzel —pırıl pırıl— ne güzel, tıpkı Noel gibi, demiş ve mandalinayı ağzına atmıştı. O kadar çok şekerleme yemişti ki, midesi bulandı. Noel'ler de, geride kalmış Noel'ler de midesine oturmuştu.

Elyot'un yüzü gerilmişti. Sinirli bir hali vardı. Bu odada oturmaktan sıkılmıştı. Connie'yi hiç bir zaman sevemiyeceğini anlamıştı. Ona iyi davranmaya da uğraşmıyacaktı bundan böyle; çünkü kendini zorlamakla sinirleri geriliyor, boğazı kuruyor, soluk alamaz oluyordu. Kibarlık da yapmayacaktı. Yerinden kalkıp, bu odadan fırlamak, rüzgârlı sokaklarda yalnız başına yürümek, parkta uçurtma uçuran çocukları seyretmek ve yaklaşan sonbaharı düşünmek istiyordu. Dayanamadı ve şöyle dedi :

Ben biraz dışarı çıkacağım. Sanırım dönünceye kadar gitmezsin Connie.

Hayır, yani evet. Gitmem sanırım. Mrs. Lassiter'e, beşte evde olacağımı söylemiştim —daha— çok zaman var.

Connie böyle demiş ve kıpkırmızı olmuştu. Eden

gibi, bir kendinden emin olabilse, başka bir şey istemeyecekti.

Elyot kendini kapıya dar atmıştı. Temiz hava, Connie'siz hava ne kadar temizdi!

Mrs. Standish, kollarını yukarı kaldırarak gerindi. Elbisesinin bol kolları dirseklerine düşmüş, beyaz kolları odaya sızan ışıkta parlıyordu. Duru beyazdı kolları; hiç ellenmemiş, hiç kullanılmamışcasına lekesiz ve pürüzsüzdü. Zaman zaman kollarına bakarak düşünürdü. Yaşam, ağır bir yük olmuştu artık. Doğayla yaptığı savaştan yenik çıkan oydu. Savoy'da yediği yemekler, attığı şuh kahkahalar, Café Royal'daki bilgili kişilerle konuşmalar, ya da gizli yerlerde geçirdiği saatler... hepsi bir bir gözünün önünden geçerdi. En çok böyle ırak yerlerde kendini bulur, tüm kişilere, tüm sıkıntılara meydan okurcasına gönlünce yaşardı. Hiç kimse onun kadar, gecenin geç saatlerinde yenen yemeklerin özlemini çekemezdi. Artık bunlar birer anıydı. Doğa'ya yenilmeden önce, savaştan yorgun düşmediği günlerde kalmıştı. Şimdi anlıyabiliyordu ki, ne kadar güçlü olursa olsun kişi, doğaya karşı gelemez, onun koyduğu kuralları bozamazdı.

Oysa, hâlâ konuşabilecek sözleri, yapabilecek şeyleri vardı: sağduyuyla bunu biliyor, kendine güveniyordu. Fakat, yine de bir yabancılaşma vardı. Kitty Goose ve Catherine Standish iki yabancı mıydı? Yoksa, aynı kişiydi de zaman mı onları ayırmıştı. Bunlar sıkıcı şeylerdi. Düşünmek sıkıcı ve yıpratıcıydı. Kızıl saçlarının diplerinde beyazlar vardı. Gözkapaklar da ağırlaşmıştı Güldü ve kendiyle alay etti, bana öyle geliyor dedi; dedi ama inanmadı. Saçlarını ve gözkapaklarını elledi. Dışardan gören de beni bit ayıklıyor sanacak, diye düşündü. Aslında, Mrs.

Standish gerçeklerle karşılaşmaktan sıkılıyordu, çok çok sıkılıyordu. Yine de bu halini biri soracak olursa, kırıtarak şöyle derdi: **J'ai des ennuis, mon cher** (1).

Mrs. Standish yaşlılık düşünceleriyle doluydu. Connie'ye dedi ki:

Sanırım, sen de meleklerden gelme bir yetenek var Connie. Sen bir meleksin. O ihtiyar kadın! ve gencecik bir kız. Karşısına geçmiş yün sarmasına yardım ediyorsun. Diyorum ya, meleksin sen. Oysa, onu öldürmekle iyilik yaparsın. Daha da melekleşirsin. Düşün bak; Yün tutan bir melek yerine, katil bir melek olacaksın.

Connie titremeye başladı ve kekeleyerek sordu:

Özür —di—lerim, ama an—an—lamadım!!!

Yeşillikler ötesinde, o ihtiyar kadının evinde, yatağında yatarken nasıl ağladığım, sabaha dek gözlerini bir noktaya dikip nasıl da baktığını ve geçtiği acıları düşündü. Elyot gitmemeliydi. Nasıl, seni seviyorum Elyot! diyebilirdi? Mrs Standish'e baktı. Neler diyordu? Birden onun sesiyle yeniden titremeye başladı. Şöyle dedi Mrs Standish:

Anlamadın değil mi? Anlamazsın, anlayamazsın. Boş ver, ilerde nasıl olsa öğrenirsin. Bugün anlamana gerek yok. Yersiz konuştum zaten.

• 9

Bahçeden geçip, bir iki basamak indikten sonra mutfağa girilir. Bu çukurca yerde, nemli çay yaprakları ve kurumakta olan çamaşırların kokusu duyulur. Bir de büyücek masa, sandalyeler ve gazeteden kesilmiş kuponlar... bu kuponlarla Mrs. Barnett

(1) Üzüntülerim var, dostum.

çay takımı almayı düşler. Hem de, üzerlerinde elle yapılmış çiçekler olanlardan!

İşte Julia, teyzesinin evine geldiğinde, burada oturur, birlikte çay içerlerdi. Mrs. Barnett, biriktirdiği kuponları sayar ve başlıca konuşma konusu, alacağı güzel çay takımı olurdu.

İçerden Joe'nin sesi duyuldu:

Çay fincanlarına kaç tane kaldı anne?

Çay fincanlarını bilmem ama kaç kuponumun olduğunu biliyorum. dedi annesi. Bir yandan da kuponlarını yeniden saymaya başladı.

İçerden su sesleri geliyordu. Joe işten dönmüş ve yıkanıyordu. Mrs. Barnett'ın bunu anlaması olağandı; çünkü her zaman Joe işten dönünce yıkanır ve sonra mutfağa gelirdi. Julia'nın mavi paltosu asılıydı. O da gelmişti. Değişmez bir düzendi. Oğluna seslendi :

Hey Joe, on sekiz fincan alacağım. İstediğim rengi de seçebilirmişim.

O ahmak kim?

Ahmak? Ahmak mı? Neden söz ediyorsun sen?

Yakında biri ahmak olacak da.

Joe bunları söylerken havluyla yüzünü kuruluyordu. Öylesine söylemişti herkes gülsün diye söylemişti. Ama Mrs. Barnett saçmalıklara gülmezdi. İçinden, o ahmak, olsa olsa sen olursun, dedi.

Joe mutfağa geldi. Sıkıntılı sıkıntılı annesine baktı. Elleri ve yüzü, soğuk sudan kırmızı kırmızı benekleşmişti; ama soğuk suyla da olsa, yıkanıp günlük pislikleri atmaktan mutluydu. Mrs. Barnett, onun yanlış adımlarını bilir ve içerlerdi. Ahmaklık yapıyordu Joe. Küçük köpek yavrularını çok ucuza satar, sonra da bunlar yeni sahiplerinin elinde pahalı birer cins köpek olurdu. Köpeklerden anlasa, böyle

ahmaklık yapmazdı. Joe inanmak isterdi. Doğuştan iyimserdi, hatta ahmakça iyimserdi. Herkesin de iyi olduğuna, yalan diye bir kavramın olmadığına inanmak istemesi de ahmaklığını açıklamaya yeterdi. Otobüste ona bakanlara gülümser, onlar Joe'ye yüzlerini çevirir; fakat Joe kötüye çekmez, gülümseyecek bir başka yüz arardı. İnsanlara inanmak isterdi, inanırdı da. Serinkanlıydı. Gerçekle-düş arası bir evreni vardı. Olaylar ters gitse, kötülüklerle karşılaşsa bile, yine de kişinin doğuştan iyi olduğuna inanırdı.

Julia, Joe için, biraz fazlaca iyi yürekli derdi. Derdi ama bundan da kıvanç duyardı. Teyzesi Mrs. Barnett'le de iyi anlaşırdı.

Akşamın geç saatlerinde, ya da pazar günleri anaoğul mutfakta otururken görür ve şöyle belli ederdi geldiğini:

Merhaba teyze, merhaba Joe.

Julia bahçeden bağırmaya başlar ve aynı merhabaları yanlarına gelinceye kadar söylerdi.

Üçü, bu loş mutfakta oturup, özellikle pazar öğle yemekleri yemeye ve konuşmaya bayılırlardı. Loş bir evrende, üç anlaşan kişinin konuşması radyodan gelen seslerle karışır ve saatlerin nasıl geçtiği anlaşılmazdı. Julia Fallon da, Joe gibi, inanmak isterdi; ama inanamazdı. Ne radyodaki haberlere, ne de gazetelerin yazdıklarına, hiç bir şeye inanmıyordu.

İnsanlara güvenemez, olaylara inanamaz, en kötüsü kendine bile inanamazdı: duygularından ve davranışlarından kuşkuluydu. Teyzesinin eviyle, Ebury sokağında Standishlerin evi arasında, mekik dokur durur, bunları neden yaptığını bile anlamlandıramazdı. O üç kişi için, kimseye söz söyletmez; ama kendi Standish'lere karşı kibirli davranırdı. Sanki Standish'leri o yaratmıştı!.. Sanki Standish'lerin

tüm sorumluluğu onundu! Kendini onlara adamıştı ya, işte bu böyle sürmeliydi. Julia böyle düşünür ve böyle davranırdı.

Joe Barnett konuşmaya başladı :

Neden hep insanlar için böyle konuşuyorsun Julia? İnsanlar... onları insan sınıfına mı sokuyorsun?

Herhalde yoksullar diye hayvan sınıfına da sokamayız. Karar verme yetenekleri olduğuna göre...

Bana baksana Joe Barnett, politikayla işim yok benim. Böyle konuşmaya devam edersen, doğduğuna pişman ederim seni.

Sen tam bir kapitalistsin.

Sen de, Joe adında, komik bir palyaço!

Galiba anlaşamayacağız Julia.

Öyleye benzer.

Odanın havası bozulmuştu. Joe, onun tatil gününü zehir etmişti. Julia'nın neşesi kaçmıştı; önündeki kıpkırmızı çayla bile avunamıyordu.

Zaman zaman, Joe Barnett pahalı düşler kurardı. Oysa, hiç de özdekçi değildi. Doğramacılık yapmaktan, evin biraz ötesinde Mr. Crick'in marangoz dükkânında çalışmaktan, hiç yüksünmez, hatta işini çok severdi. Sabahları erken kalkar. Yaz olsun, kış olsun hemen dükkâna koşar ve işe koyulurdu. Basit nesneleri değerlendirmesini bilirdi. Çelik keskinin biçimini, suntaların yontulmasını heyecanla izler ve mutluluk duyardı. Geceleri ya evde okur, ya da kasabanın bira-evine gider, biraz oturup, gelip geçene bakardı.

İşte böyle, küçük evreninde mutluluğu bulan bir adamdı Joe Barnett. Fakat içinde onu huzursuz eden düşüncelerine saplanmış garip şeyler vardı. Gökyüzüne bakıp da, bunları düşününce, küçük şeylerin mutluluğu birden yok olur ve içini yeri doldurulması

gereken yüce bir duygu sarardı. Yüceydi bu duygu; haktan yanaydı. Güçlülerin güçsüzleri ezmesi, Joe Barnett olarak onu ilgilendirmezdi; kaldı ki, onu ezen de yoktu. Ama bazıları eziliyordu. Öyle bir dünya istiyordu ki, herkes gülsün, herkes mutlu olsun; ama bu ütopyasını (1) nasıl kuracağını bilmiyordu. Tek isteği, her türlü baskının ortadan kaldırılmasıydı. Ve şundan emindi ki: tüm evrende doğruluk olmalı; doğruluk üstün çıkıp haksızlığı bastırmalı! Kendi mutlu evreni, artık bu düşüncelerle huzursuzlaşmıştı.

Ara sıra, halka açık toplantılara gidiyordu. Ama oradaki kibar ve iyi giyimli adamların arasında eziliyor, elinde şapkası başını eğip öylece duruyordu. Rusya'da olup bitenler yabancıydı, uzaktı. Onları değerlendiremezdi. Bir kez Eden'a da söylemişti, o da Joe'ya hak vermişti.

Eden'la ilk karşılaştıklarında bir uyumluluk bulmuştu. Onun çalıştığı dükkâna gitmek istemişti; günlerce bunu kurmuş, nasıl içeri gireceğini ne diyeceğini düşünmüştü. Sonra da, bir gün dükkânın önüne gitmiş, bir süre kararsızca durmuş ve sonunda içeri girebilmişti. Kadınlar, erkekler kitapların üzerine abanmış okuyor, Eden da onlara kitaplar seçiyordu. Bir süre duralamıştı. Eden da durmuş ve ona bakmıştı; ama o anda anlaşabileceklerini anlamıştı. O da, Eden da! Bir kez de, Eden Joe'un çalıştığı dükkâna gitmişti. Havadan-sudan konuşmuşlar ve birbirlerine Joe ve Eden demeye başlamışlardı. Hâ-

(1) İngiliz hümanist, Sir Thomas More'un yarattığı düşsel bir ülkenin adıdır. Burada tüm haksızlıklardan arınmış, sosyal bir düzen vardır. Yaşayanlar özgür ve mutludur. Ütopya sözcüğü, böyle mutlu bir toplum anlamında kullanılır. (çev. notu)

lâ, zaman zaman kendine, Eden Standish, Eden Standish diye fısıldar ve onunla ilişkisini garipserdi. Önemli olan Eden'ın ve onun mutluluğuydu. Mutluluktan gerisi boştu.

Julia'nın Eden Standish'le ilgili anlattıklarıyla tanıştığı Eden Standish'i bağdaştıramıyordu. Ayrı kişilerdi onlar; Julia'ya Eden'ın bambaşka bir kız olduğunu söylemişti. Julia sinirlenmişti. Gözleri ateş saçıyordu. Demişti ki: Eden'ın senin dükkânında ne işi var. Zaten her yere burnunu sokar o züppe. Bunları söylemiş ve yüzü kıpkırmızı olmuştu. Joe Barnett sinirlenmemişti. İnsanları severdi; Julia'yı da severdi. Güldü Joe; Julia'nın **Yüksek sınıf**'la ilgili böyle saygılı düşünceleri vardı. O da kendi yönünden haklıydı. Eden'la bu konuda çok sert konuşacağını söylemişti Julia. Sanki Eden çocuktu.

Joe Barnett'in düşüncelerine, şimdi de Eden Standish girmişti; dükkâna gelmediği günler bile, geceleri gülümseyerek düşüne girip, onunla tatlı tatlı konuşuyordu. Bir gün dükkânda Joe'ya buluşmalarını söylemişti. Joe, kuşkulu kuşkulu bakmıştı kıza: çünkü Julia'nın dediklerini anımsamıştı. İlk atılımı Eden'dan beklemişti; çünkü Eden, sadece beğendiği konuşmak istediği bir kız değil, Miss Eden Standish'di. Yüksek Sınıf'tan Miss Eden Standish! Çok yanlıştı bu... insancıllığa ters düşen bir yargıydı. Eden, doğruluk ve haktan yanaydı: Ve Joe da doğruluğun, hakkın savaşçısıydı. Bu böyle kabul edilmeliydi, Julia'nın ve onun yargılarının bu koşullarda yeri yoktu. Joe doğruluğuna inandığı yolda yürüyecekti.

Crick'in marangoz dükkânının basık tavanı altında, talaşlara bakarken bir karar vermesi gerektiğini hissetti. Bu da Julia'nın değil, kendi kararı o-

lacaktı. Eden'ın yıpranmış yüzünü, zayıf vücudunu düşündü. Birden Mo'nun sesiyle irkildi:

Dikkat et Joe!

Joe gülümsedi. Mo dükkânda çıraktı. Küçük bir Yahudiydi.

Joe, rendeyi aldı ve tahtaları var gücüyle yontmaya başladı. Sırtı ağrıyor ama bu ağrıya aldırmaksızın daha hızlı yontuyordu; bedeninin sızlaması yaşadığını gösteriyordu. Akşam yatınca bu ağrı, sızı geçerdi: Önemli olan başka sızıların geçmesiydi.

Julia akşamları yorgun dönüyordu. Gelir gelmez üzerindeki paltoyla ateşin yanına çöker, ayaklarını toplar ve başını dizlerine yaslardı. Teyzesi sormuştu:

Nen var Julia? Pek suratsızsın bugün.

Hiç bir şeyim yok. Yorgunum o kadar.

Barnett'ların mutfağında çok konuşulmazdı. Gelen gidenleri de yoktu. Mrs. Barnett'ın konuşmaları, kendi duygularından çok başkalarının duygularını yansıtırdı. Evin ilersindeki çukulata-renkli kilisede dinlediği vaazlar, komşularıyla falancanın başına gelenler, mutfakta anlattıkları günlük sevlerdi. Julia'da, Joe da onun bu konuşmalarına alışmışlardı. Mrs. Barnett, benzerlerinin sözcüsüydü. Solgun yüzlü, karamsarlıktan hoşlanan bir kadındı. Ölü-kaldırıcısı Mr. Coghill'le, konuşmaya bayılırdı. Mr. Coghill iki kapı ötede oturuyordu. Sık sık ona gider ve tabutlaıa, çiçeklere hayranlıkla bakardı. Burada oturup, ölümün kutsallığını düşünürdü. Sonradan da huşuyla ağlardı. Julia'nın işlerini dinlemez, bunları duymazlıktan gelmeyi yeğlerdi.

Julia sık sık, Ebury sokağında, Standish'lerin evinin penceresinden dışarı bakardı. Kendini karmaşık işlere bulaşmış ve değerini, kişiliğini yitirmiş gibi gelirdi. Julia Fallon olarak, bu evde olanlara kar-

şıydı; üstelik kendi değil, başkaları bulaştırmış, yitirmişti onu... Doğa'da karşıtlık olmuştu; benzinle su karışmıştı.

Mrs. Standish kendi kendine söyleniyordu :

Şu Julia yok mu, çok düzensiz kız. Yarın ilk işim onu kovmak olacak. İşte Mrs. Standish, bu sözleri Julia geldiğinden beri, en az haftada iki kez tekrarlardı.

Julia'nın izin günüydü ve Mrs. Standish dolabının çekmecelerini açmaya çalışıyordu. Uzun tırnakları kırılıyor, çekiyor çekiyor ama çekmece bir türlü çıkmıyordu. Sıkışmıştı herhalde, çok sinirlendi Mrs. Standish ve avazı çıktığı kadar Julia, Julia gelsene diye bağırdı.

Yine, o baş ağrısı tutmuştu. Artık öyle sık ağrıyordu ki başı, dayanamayıp ağlamaya başlıyordu. Ancak Fransız hapları iyi geliyordu bu ağrıya. Dağınık odasının her köşesini aradı ama hapları bulamadı. İngiliz asprinleri işe yaramazdı, ağrıyı kesemiyordu; sadece o Fransız hapları... neredeydi bunlar... Julia bir yere sokmuştu herhalde... ah Julia, dağınık Julia! Oturma odasında Elyot kitap okuyordu. Ona seslendi :

Elyot, Elyot biraz gelsene yukarı.

Elyot kitabı koltuğa bırakarak, yukarı çıktı ve annesinin odasına girdi. Keskin limon kolonyası boğazını yaktı. Mrs. Standish şöyle dedi:

Elyot, acaba —rica etsem, tabi çok yorgun değilsen. Şeye kadar— Julia'ya kadar gidip de, o Fransız haplarını nereye koyduğunu sorsan otobüsle uzak sayılmaz —çünkü başım— biliyorsun, ancak o hap—.

Tabii anne. Hemen gideyim.

Sağol yavrum. Hava da iyi gelir sana.

Elyot aşağı indi ve dışarı çıktı Alt katta, bir zamanlar Madam Adorée otururdu. Dükkânı mağaraya benzetirdi Elyot. Şimdi o da gitmiş, dükkân bir antikacıya kiralanmıştı.

Clerkenwell'e gidiyordu. Annesinin dediği gibi, belki de temiz hava alır, açılırdı. Rüzgârdan gözleri sulanmış, tozlar burun deliklerini tıkamıştı. Yollarda salına salına yürüdüğü zamanları düşündü. Çoktandır böyle yerlere gitmemişti. Günleri kitaplar arasında, numaralı sayfaları karıştırarak geçiyordu. Hiç bir sayfa atlamamıştı. Oysa, böyle yürümek, evleri, yolları seyretmek, gökyüzüne bakmak da eğiticiydi. Neredeyse, Macarthy'lerde kaldığı günlerde, küçük koyda geçirdiği güzel, tadına doyulmaz saatleri bile unutacaktı.

Mrs. Barnett'ın oturduğu sokağa gelmişti. Rüzgârda uçuşan gazete kâğıtları, ayaklarına dolanıyordu. İlerdeki çukulata-renkli küçük kiliseyi gördü. O kadar uzakta ki ondan... kilise'yi unutmuştu. Bu da geçmişle-şimdiki zamanın garipçe birbirine karışmasıydı. Geçmiş ve şu an... ya da bildikleri ve bilmedikleri: Julia'nın küçük yüzünü öpüşü, karanlıktan korkup onun kucağına sığınması, mutfakta konuşmaları, Julia'ya sorduğu çocukca sorular... insan unutuyor. Şimdi Julia da evde yatmıyordu. Geceleri yeşil gökyüzünün altında, ölü-kilisenin yakınında oturan teyzesine geliyordu. Büyüyünce hizmetçilerle de konuşmak güçleşiyor, diye düşündü Elyot.

Kapıyı çaldı. Açan olmadı. Yan evden, küçük bir kız pencereden başını uzatarak, Mrs. Barnett'la Julia'nın sinemaya gittiklerini söyledi. Elyot başını yukarı kaldırarak sordu :

Acaba ne zaman dönerler?

Bilmem.

Böyle demiş ve ne istediğini, kendinin yapabileceği bir şey olup olmadığını sormuştu. İsterse Cricks'in dükkânına gidip Joe Barnett'la konuşabileceğini söylemişti.

Elyot kıza teşekkür ettikten sonra, ağır ağır Mr. Barnett'ın dükkânına doğru yürümeye başlamıştı. Hava kararıyor, bahçelerden çocuk sesleri geliyordu.

Crick'in marangoz dükkânında, küçük Yahudi Mo, ıslık çalıyor ve bir an önce paydos deyip, işten fırlamaya can atıyordu. Kapının önünde kızlar yavaş yavaş karşıdaki balıkçıya doğru yürüyorlardı. Mo, saçlarından talaşları temizlemeye uğraşıyor, kızlara bakıyor ve az sonra, balıkçıdaki yılan balığını göreceğini düşünerek seviniyordu. Dükkânın sahibi ihtiyar Crick, telefonla konuşuyordu; kısık lambanın ışığında, onun iri burnu ve sarkık göbeği bir inip, bir kalkıyordu. Mo ıslık çaldı. Biraz sonra çıkıp kızlara ve yılan balıklarına gideceğim dedi. Tabii ustası onun söylediklerini duymamıştı.

Joe Barnett, elindeki işiyle uğraşıyordu. Ne Mo'ya, ne de Crick'e bakıyordu. Bir yandan da düşünüyordu; akşamüstü altıyı-çeyrek geçe dükkâna gelirim demişti Eden. Telefonda Eden'ın sesini güçlükle duyabilmişti. Eden konuşmasını bitirdikten sonra bile, Joe hemen ahizeyi yerine koymamıştı. Ellerine bakmıştı; nasırlı ve kırmızı elleri bir süre bekledikten sonra telefonu kapamış ve işinin başına dönmüştü. Telefonla konuşmak garipti; iki kişinin ağızları sanki birbirine değiyordu.

İhtiyar Crick, homurdanarak sandalyeye çökmüş, çayını yudumluyordu. Çayı bittikten sonra kalktı ve bir aşağı, bir yukarı dolaşmaya başladı.

Sağ elini pantolonunun cebine sokup, fıtığını yerleştirdi.

Mo mırıldandı: On beş dakika sonra kim salamuraya yatar benle?

Joe mırıldandı: On beş dakika sonra Eden gelecek.

Şimdi Joe, elindeki keskiyi bile tanıyamıyordu. Bunca zamandır elinden düşürmediği keski, birden yabancılaşmıştı. Ellerine bir kez daha baktı. Kaba nasırlı ellerden nefret etti, ama benim ellerim diye düşündü. Mo'ya baktı ve şöyle dedi :

Şu işi hemen bitireyim. Yarına kalsın istemiyorum.

Mo yılışık yılışık güldü ve cevap verdi :

Bana göre hava hoş. Kendi tabutunu kendin hazırla. Ama Mo, yılan balıklarına ve piliçlere gidecek.

Bunları dedikten sonra da, kulaklarına dolan talaşları temizlemeye başlamıştı .Bir yandan da ağzının içinde şarkı mırıldanıyordu: Hayat boştur, boştur... ama yılan balıkları vardır, vardır... piliçler de vardır, vardır.

O sırada içeri, giydiği paltodan kibar birine benzeyen bir adam girdi. Paltosu çok güzeldi. Keşke benim de böyle bir paltom olsa, amma da fiyaka yaparım ha? diye düşünerek, içini çekti Mo. Adam Mo'ya birşeyler sormuştu. Mo cevap verdi :

Mr. Barnett mı? İşte Mr. Barnett orada. Hey Mr. Barnett ben artık gidiyorum.

Elyot'un yüzü tam olarak seçilemiyordu. Bu yabancı adamı tanıyamadı Joe. Bir süre Joe ona, o Joe'ya baktı. Sonunda, Joe dikkatle bakarak sordu:

Evet, ne istiyorsunuz?

Adım Elyot Standish. İşinize devam edin lüt-

fen, rahatsız olmayın. Bir şey sormak için geldim.

Elyot böyle demiş ve sonra da sırasıyla anlatmıştı Joe ona yakındaki bir sandalyeyi göstermiş ve oturmasını söylemişti. Julia'nın sesi kulaklarında çınlıyordu. Bu Yüksek Sınıf kişileri, Elyot'un gelişiyle somutlaşmıştı. Joe ayıp kaçacağını düşünerek konuşmaya başladı:

Demek, Elyot Standish sizdiniz!

Elyot yorulmuştu. Başı, ensesi ter içindeydi. Bir yandan da keskinin ve rendenin sesiyle kulakları uğulduyordu. Buraya gelmesi yersizdi, ama talaşlar arasında, nasırlaşmış ellerle çalışan Joe'yu izlemek de ayrı bir heyecan ve huzurdu. Joe'ya şöyle dedi:

Acaba Julia ne zaman döner sinemadan?

Neredeyse gelir sanırım.

Joe'nun sesinde bir güçlülük vardı. Alacakaranlıkta yılmadan çalışan bu güçlü adamın, tutarlı bir kişiliği olduğu kuşkusuzdu. Joe, işini bırakıp lambayı yaktı. Işıkta yüzler daha iyi seçiliyordu. Joe Barnett ve Elyot Standish birbirine bakmış ve bu bakıştan karşılıklı bir güven duymuşlardı. Bazı duygular konuşmadan da anlamlandırılır, hem böylesi daha olumlu sonuçlar doğurur. Joe hafifçe gülümseyerek konuştu:

Allah, allah. Garip doğrusu.

Öyle ya.

Garipti, güzeldi. Tıpkı uzun süre uzakta kalıp da, birden eve dönmek gibi bir duyguydu. Burada herşey uyumluydu. Az sonra konuşacaklar ve anlaşacaklardı. Yeryüzüne iki ayrı evrenden gelmiş sayılan bu iki kişi, konuşup anlaşacaktı. Aceleye gerek yoktu. Bu anı beklemek de bir başka güzeldi.

Bir ses duvarlarda yankılandı. Şöyle demişti:

Biraz geciktim galiba Joe, bağışla.

Eden dükkânın kapısında durmuş, böyle demişti. O an yalnız Joe vardı. Orada Joe'dan başka hiç bir kimse olamaz, diye düşünmüş, ne Elyot'u, ne tezgâhları, ne de araç-gereçleri görmüştü. Fakat, bu an geçtikten sonra, gözlerindeki perde inmiş ve onu görmüştü. Titrek sesiyle sadece şunu söyliyebilmişti:

Oooo, Elyot!

Elyot'u görmekle sinirleri gerilmiş, dizleri tutmaz olmuştu. Karanlık yolda ilerlerken, birden bir ışık görmüş gibi gözleri kamaşmış ve bu ışıkla da, sadece kendinin olan sırrı gün ışığına çıkmıştı. Elyot'u hiç bir zaman bağışlamayacaktı. Burada bulunuş nedeni de önemsizdi; hiç bir şey onu bağışlatmaya yeterli değildi; hangi hakla özel hayatına girmişti Elyot? Elyot, Eden'ın duygularını anlamış, hiç bir şey demeden başını öne eğmişti. Kardeşinin nefretini azaltmaya hakkı yoktu.

• 10

Adelaide, ona bakarak şöyle dedi:

Evet Juan, insan bir yerde şunu kabul etmelidir ki, canavarlık...

Adelaide Blenkinsop, yemek salonunda salına salına gezindi. Yemeklerle, sofra düzeniyle ilgilenmemişti; çünkü Varcoe işinin ehliydi. Gelecekler çok özel konuklar olmadığı zamanlar, bu gibi işleri gönlü rahat Varcoe'ya bırakırdı. Siyah giysileriyle, ellerinde tepsilerle, servis tabaklarıyla dolaşan uşaklar, Adelaide için bir güven duygusuydu. Uşaklar becerikli, akıllı kişilerdi. Hele siyahlar içinde dolaşırken onlara bakmak doyumsuzdu. Şimdi de Var-

coe'nun özenle üniformasına bakıyordu; aklına geçmişte kalan günler geldi: Büyükannesiyle bir çift, siyah parlak tüylü atın çektiği arabayla geziyorlardı. Varcoe'nun sırtı dönükken, hep o siyah atların gerisini anımsardı. Bu gece için her şey hazırdı.

Çok değer verdiği konukların gelecekleri geceler, Adelaide'i karamsarlık kaplar; parlayan gümüşler, cilâlı eşyalar, fildişi vazolar hepsi kara kara olurdu. İşte o zaman da, ne geçmişteki güzel günlerle, ne de uşakların güven dolu sözleriyle avunurdu. Kendi saydam kişiliğiyle titrerdi. Bu titreyişden sonra da, odadaki eşyalar şimşek çarpmışçasına aydınlanır, Adelaide'in gözleri, bu parıltıyla kamaşır ve korkmaya başlardı.

Salonda yürürken, Varcoe yanına gelmiş, hanımefendinin bir emirleri olup olmadığını sormuştu. Adelaide şöyle demişti :

Bu gece Mrs. Mounsey çok özel yemekler bekliyordur. Yani, garip hiç tadılmamış yemeklerden... Varcoe, böyle garip yemekler var mı?

Varcoe, kendinden emin sesiyle hemen atılarak, cevap verdi :

Hanımefendi, Sayın Mrs. Mousey kendileri garipdir Yemeklerimizi beğenmezlerse, bu kendilerinin garipliği olur. Sizin gibi eşsiz bir hanımefendinin yemeklerinde kusur bulacaklar, kusurları kendilerinde aramalıdır.

Adelaide öyle gururlanmış, öyle sevinmişti ki, içinden Varcoe'yu okşamak geldi; ama bir hanımefendinin bunu yapmasının doğru olmayacağını bildiğinden, eliyle koltuğu okşadı. Oysa, büyükannesinin siyah atlarını canı istediği zaman okşar ve öperdi. Duvarda asılı annesinin resmine baktı: Onun bakışlarıyla, Eden'inkiler arasında bir benzerlik var-

dı; iki kadın da onu ürkütmüştü. Eden, Adelaide'lere yemeğe gelmeyeceğini söylemişti. İçi burkulmuş, sanki bir anda odadaki çiçeklerin boynu bükülüp, canlılıklarını yitirmişlerdi. Eden, Adelaide'in aptallığını açıkça yüzüne vurmuştu. Aptal olmak, çok aptalca bir düşünceydi; ama Adelaide yine de, acaba sahiden aptal mıyım, diye düşünerek titredi. Bunları şimdi eleştirmesi yersizdi, masaya son bir kez daha bakarak, duygularını içine gömdü.

Varcoe, bir sanatçı gibi, salonun her köşesine çiçekler yerleştiriyordu. Varcoe olmak da bir sanattı. Ona dönerek şunları söyledi :

Evet Varcoe, güller nefis! Çiçek düzenini de iyi biliyorsun...

Ve böyle dedikten sonra da, süzgün bakışlarla, satranç tablasını andıran siyahlı-beyazlı mermer döşemede, yürümeye başlamıştı. Bir an duraladı ve Eden gözlerinin önüne geldi: Benim yerimde Eden Standish olsa hayır! o kızı düşünerek sinirlerini bozmayacaktı. Merdivene doğru gitti. Yukarı çıkana kadar güçlenmeliyim, demişti. Her basamakta, beyaz tenini, güzel giysilerini ve bu gece takacağı sarı-safir gerdanlığı düşündü. Değerli taşlarla değerlendireceğim, sarı-safire dokununca güven dolacak içime diye, gülümsedi. Mrs. Mousey, Muriel Raphael ve Elyot Standish onun değerini ölçebilecekler miydi? Düşler içinde, ağır ağır basamakları geride bırakıyordu. Giyeceği beyaz ipekli elbisesini, değerli mücevherini, birden aklına lokantada ardından işittiği sözler geldi: **Cette tête d'Anglaise reconnaît la tendresse que son corps n'a pas connue.** (1)

(1) Bu İngiliz kafalı kadın, bedeninin bilmediği bir sevgiyi tanıyor.

Basamaklar bitmiş ve Adelaide odasına çıkmıştı. Kocası Gerald'a bakarak şöyle dedi:

Gerald... Muriel Raphael'i unutma.

Kocası kaşlarını kaldırarak sordu :

Muriel Raphael mi? Ne olmuş ona, ne demek istiyorsun?

Gerald bir yandan konuşuyor, bir yandan da gömleğinin en üst düğmesini kapamaya çalışıyordu. Üst düğmeler hep böyle zor kapanıyordu. Allah kahretsin! Adelaide sesini alçaltarak konuştu :

Yahudi de. Pot kırmayasın.

Başka tehlike bölgeleri varsa, söyle de bileyim.

Kesinlikle bilmiyorum ama galiba Mrs. Mousey katolik.

Gerald düğmesini iliklemişti. Adaleide'e karşılık verdi :

Juan ve General Franco'yu da say. Onlar da az tehlikeli değil hani.

Ah Gerald, güller öyle güzel duruyor ki!..

Adelaide böyle söyledikten sonra, odadan çıkmıştı. Nasıl olsa Gerald'a gerekli emirleri vermişti. Evlilikleri, işte böyle hep, birbirlerini uyararak, emirler vererek geçiyordu. Geceleri de, bitişik yatak odalarından birbirlerine bağırarak, o günkü olayları tartışıyorlardı.

Gerald Blenkinsop, aynada saçlarına biryantin sürerken, gülleri düşündü. Ne demişti Adelaide: Güzel, öyle güzel...; güzelmiş, yok güzel olmayacaktı! o kadar para saydıktan sonra bir de güzel olmayacaktı! Aynaya baktı. Düzgün bir teni vardı; yan durunca da son derece ağır başlı haliyle on dokuzuncu yüzyıldan kalma bir adama benziyordu. Zaten ona hep, bir yüzyıl geçmişin adamı derlerdi. Öyleydi de,

ama tabii bunun anlamı kapalıcaydı; çünkü büyükbabası o yüzyılın tuğla yapımcısıydı. Bunu çok kişi bilmezdi bile. Adelaide'le evlendikten sonra tuğlacılığı bırakmıştı. Ama zengindi; tuğlacılığı bırakmasına rağmen, yığın yığın kırmızı tuğlalar kadar parası vardı. Ve de kendiyle övünürdü. Kat kat olmuş boynunu, gömleğinin yakası iyice sıkıyordu.

Adelaide, İngiliz Lordlar Kamarasından bir asılzade'nin kızıydı. Fakat böyle olmasına rağmen, hizmetinde çalışanlara alçakgönüllü davranarak, elerkil olduğunu düşünmek isterdi. Oysa, bu insanlar kılıksız, saçma, değersizdi. Ama böyle düşünmek, iyi etki yapıyordu; kişiye sahte bir görünüm veriyordu. Çok önemli tartışmalara girmek, düşünceleri savunmak, başka bir dertti. O zaman küstahlık edercesine ağzını kilitler, ve beceremeyeceği şeyleri konuşmaktansa, susup bu aristokrat havaya bürünmeyi yeğ tutardı. Zaten ciddi konuların tadı yoktu; bunlar kişiyi ancak uçurumlara sürüklerdi. Ama Gerald başkaydı. Onun davranışları konuşmaları bambaşkaydı. Neyi, nerede ne zaman söyleyeceğini çok iyi bilirdi. Tam günün adamıydı. Bu yönlerinden ötürü de Adelaide, kocasıyla övünürdü. Gerald, sabah kahvaltılarında **Times**'a, klüpte çayını içerken de **New Statesmen**'e bakardı. Sözcükleri çok iyi bellediğinden, bunlara sadece bakmakla yetinir, okumakla zamanını boşa harcamazdı. Bu sözcükleri yerinde kullandıktan ve yüksek sınıf da elinde önemli dergi ve gazeteleri gördükten sonra, Gerald Blenkinsop'un değeri anlaşılırdı. İnsanlarla anlaşmakta hiç güçlük çekmez, toplum ilişkilerini ustaca ayarlardı. Bazıları züppeliğin çok emek isteyen bir iş olduğu kanısındadır; ama bu yargı, Gerald'ın durumuna uygun düşmez. Çünkü o, züppelik oyununun tüm kuralları bilir ve ona göre dav-

ranırdı. Yalnız, Gerald'ın zekâsına kimse kusur bulamazdı.

İşte Gerald'ın zekasını kullandığı en olumlu iş de, kayınpederiyle olan ilişkisiydi. Hafta sonlarında, karısının ailesine gitmek büyük bir oyundu. İşte şimdi de, aynada yüzüne pahalı kokular sürerken, Adelaide'le o evde geçirdiği ilk hafta sonunu anımsadı: Biraz heyecanlıydı ama mutluydu. Adelaide'i tanıdıktan bir-buçuk ay sonra, ona evlenme teklif etmişti. O evin içindeki yaşantıyı biliyordu. Adelaide'in babası, evde de Lordlar Kamarasındaki gibi davranırdı; ağır duruşu ve hafifçe çatık kaşlarıyla hürmet beklerdi. Bu önemli adama saygı gösterilmeliydi. Şömineye dayanılır, yüzeyde kalan kibarlık numaralarıyla konuşulur, ya da büyük bahçede çok önemli bir denetime çıkmışçasına ağır ve dikkatli adımlarla yürünürdü; sadece, bu denetim sırasında yere pek bakılmazdı; gözler ve burunlar havada, omuzlar dik, tek tük söz ederek, adımlar ayarlı atılırdı. Tabii, konuşulanların çok önemli konular olması gerekti. Gerald evlenmeden önce, bu evdeki yapmacık fakat çekici havayı biliyordu; bu hiçlikler evreninde soluk almak bile ona heyecan veriyordu. Geniş ve güzel bahçede dolaşırken, o, bu evrenin içindeydi; demir parmaklıklar ve demir kapıyla, dışardakilerden ayrılmıştı. Hayran hayran bisikletle bu bahçenin önünden geçenler, ellerinde sandöviçleriyle pazar yürüyüşüne çıkanlar, bir başka evrendeydi. Onlar Gerald gibi olmadıklarından, bu evrenin dışında kalmaya mahkûmdular. Evet, tuğlacı Gerald, bu yapmacıklar sarayının bir kişisi olmuştu.

Şimdi Gerald, gömleğinin yakasını iliklemiş, saçlarını taramış, pahalı kokular sürmüş ve aşağı inmeye hazırlanmıştı. Son bir kez, aynaya baktı. Ya-

kışıklı olmuştu. Ceketinin omuzlarını düzeltti ve dayanamayıp bir kez daha baktı aynaya... kendini çok seviyordu. Salonda Adelaide konuklarıyla oturmuş, konuşmaya başlamıştır bile, diye düşünerek aşağı inen merdivenlere doğru yürüdü.

Desmond Harcourt, ellerini şöminede ısıtırken şöyle diyordu :

Okadar eğlenceliydi ki ...

Gerald salona gelmişti. Birden atıldı :

Nedir bu eğlenceli şey?

Mr. Harcourt sıçradı ve şöyle dedi :

Oooo, GERALD! Az kaldı küçük dilimi yutacaktım, bu ne sessiz geliş böyle?

Adelaide'e Lizzi Maurer'in sergisindeki resimleri anlatıyordum.

Adelaide'in şuh kahkahası duyuldu. Biraz fazlaca yumuşak gülüş ama neyse, diye düşündü Gerald. Ve sözlerine devam etti :

Yani Lizzie'nin resimleri de mi var?

Tabii ya... Resimleri de var. Sonra dinle bak, katılacaksın gülmekten, palyaçolar da var. Hah-haha. Sergiye bir de yılan balığı koymak istedi ama ben dedim ki: Hayır Lizzie'ciğim, olmaz. Senin ne inatçı keçi olduğunu biliyorum, ama yılan balığı olmaz. Çünkü balıklar suludur ve ıslatırlar. Ne komik değil mi?

Mr. Harcourt gülmekten kırılıyor ve bir yandan da palyaçolar, palyaçolar insan bozuntuları palyaçolar, diye gürlüyordu.

PALYAÇO-PALYAÇOLAR! evet, işte Desmond Harcourt buna gülüyordu.

Desmond Harcourt, müzik eleştirmeniydi. Ayrıca, resim sanatından ve edebiyattan da konuşabilir; müzik dalında yaptığı incelemelere ek olarak emekçi-

sınıf konularıyla ilgili yazıları da eleştirebilirdi. Fakat bu emekçi sınıf savunuculuğunu, İngiltere'nin belirli bölgelerinde, görevi gerektiğince yapardı. Yoksa, böyle önemli kişlerin bulunduğu bir toplulukta, emekçilik gibi yersiz sözlerle onların ve kendinin canını sıkmazdı. Sık sık Adelaide'lere yemeğe gelir ve bol bol gülerdi. Arkadaşlarına telefonda şu sözleri söylerdi: Gelemem, çünkü salı günü Adelaide'lerde yemekteyim. Desmond Harcourt'un tüm yaşantısı insanları kandırarak, inanmadığı sözleri inanıyormuşçasına söyleyerek, herkesin nabzına göre şerbet vererek geçiyordu.

Onlar gülerken Adelaide ayağa kalktı; gelenler vardı. Beyaz ipekli elbisesinin eteklerini savura savura, kapıya doğru yürüdü. Uşak, yeni konuğu getiriyordu. Adelaide gülümseyerek, şöyle dedi :

Elyot, geldiğine ne sevindim, bilemezsin. Gel seni tanıştırayım. Desmond'u zaten tanıyorsun. Mrs Mounsey ve Miss Raphael, bu yakışıklı bey de Elyot Standish.

Salonun içinde olup da, dışındaymışçasına yabancı kalmak, bu yapmacık kişilerin inceleyici bakışlarına hedef olmak biraz garipti İçerdekiler ancak bir yere kadar dışarda kalabilirdi. Adelaide beyaz ipekli elbisesiyle sanki yürümüyor, yüzüyordu. Bu yabancı yüzler de, kişiyi rahat bırakmıyor; konuşmasını, bu topluluğa katılmasını istiyorlardı. Adelaide'in elbisesi, ellerini yelpaze gibi sallaması, güllerin güzelliği, kişiyi etkiliyordu. Herşey su gibiydi: Konuşmalar, süsler, kadınlar, erkekler. ama, buraya gelmeği isteyen kendiydi. Artık Elyot da akvaryumdaki balıklardan biri olacaktı.

Mrs. Mounsey gülerek şöyle dedi :

Edebiyat bir ağrıdır. Edebiyat bir hastalıktır,

çok sigara içenin öksürüğü, kocanın belâlısıdır. Ne kadar saçmalık varsa, bunların hepsinin adı edebiyattır.

İşte Mrs. Mounsey, böyle bağıra çağıra konuşuyordu. İrlandalı damarı kabarmış, saldırıya geçmişti. Hiç değilse, bedava yemek yiyecekti; bu da epeyce şey demekti.

Yemek zamanı gelmişti. Yemek salonu aşağı katta olduğundan merdivenleri inmeye başlamışlardı. Elyot durgun olduğunu, bu insanların canını sıktığını hissediyordu. Yemekte birinin yanına düşecek ve konuşmak zorunluğunda kalacaktı. Herhalde, şu Yahudi kızın yanına oturtacaklardı onu; göz kapakları morlarla boyanmış bu kız, mor bir sümüklü böcek gibi, sümüğünü Elyot'a bulaştıracaktı. Hâlâ, bu bitmek tükenmek bilmeyen merdivenlerden aşağı iniyorlardı. Holden geçtiler. Tüm süslere rağmen, garip bir çıplaklık vardı. Bu ev, zengin bir yoksulluk simgesiydi.

Yemek salonu hafifçe, altın şamdanlar üzerinde yanan mumlarla aydınlatılmış, buraya bu düş ülkesi görünümü vermişti. Sadece sandalyeler somuttu; arkalarındaki kartal süsleri insanın böbreklerini deşiyor gibiydi.

Herkes yerini almıştı. Mrs. Mounsey'in boncukları gümüşlerin parıltısında yanıyordu. Yemekler önlerine konmuş, ama kimse daha başlamamıştı; çünkü hemen yemeğe başlamak ayıptır.

Muriel Raphael, Elyot'a dönerek konuşmaya başladı :

Annenizle tanıştığımı sanıyorum.

Böyle demiş ve kibarca kaşığıyla çorbasından bir yudum almıştı. Muriel Raphael, hayatında sanki ilk kez çorba içiyormuşçasına ağzını büzüyor, ne ka-

dar az içerse, o kadar kibar olacağını sanıyordu. Mrs. Standish'i sanat galerisinde gördüğünü söylemesi de, sıradan bir şeydi. Yüzünün çıkık elmacık kemiklerine sürdüğü allık, sanki onun yüzünün değil de, başka bir kişinindi. Yüzü, konuşması, davranışları, hepsi sahte ve birbirleriyle bağlantısız şeylerdi. Babasının sanat galerisini yönettiğinden, Picasso'dan, Matisse'den bilgili bilgili konuşabilirdi. Nerede, nasıl davranılması gerektiğini bilir ve buna göre kendini ayarlardı. Galeriye giren biri, sadece yapıtlara bakmak istese de, dışarı çıktığında elinde pahalı bir yapıt bulurdu. İstediğini, istediğine yaptıran bir kızdı. Elyot onu iğrenç buldu. Elbisesi de çirkindi. Elyot'un önünde durmuş, göğüslerini öne doğru çıkartmış, dikkat çekmek istiyordu.

Mrs. Mounsey, konuşuyordu :

Mr. Blenkinsop, hiç değilse yalan söylemiyorum. Açık konuşurum ben. Duyguluyumdur. Küçükken ayakkabılarımı çıkarıp, çamurda oynardım. Çamurun ayaklarıma değmesi, bana garip duygular verirdi.

Gerald Blenkinsop hafifçe gülerek şöyle dedi :

Bu çamur sözcüğü, bana atılan bir taş mı acaba?

Aman Tanrım, ne korkunçsunuz! Çamur demekle, sokaklardaki o bildiğimiz çamurdan söz ediyorum.

Mrs. Mounsey konuşurken, kulak memelerinden aşağı sarkan uzun küpeleri yanaklarına çarpıyordu. Gerald bu küpelere ve kadının yüzüne bakarak şöyle dedi :

Peki, biraz domuz etine ne dersiniz?

Gerald'ı çok yakından tanıyanlar bile, onun davranışlarına, sözlerine pek anlam veremezlerdi. Şöy-

le bir sonuç çıkarmışlardı: Gerald'ın davranışları kibarca-kibar ve kibarca-kabaydı.

Mrs. Mounsey, Gerald'a şöyle cevap verdi :

Domuz eti yağlı gelir. Yağlı şeyleri de hazmedemem.

Ve böyle diyerek de, sofradaki dil-balığını almıştı. Dil-balığı yerken daha da çok konuşuyordu Mrs. Mounsey.

Yavaş yavaş, Elyot'u saran sıkıntı dağılmaya başlamıştı. Önce kasları gevşemiş, sonra da başı hafiflemişti. Artık, sözcüklerle-içkilerin karıştığı bir neşe içindeydiler. Sofradakileri eleştirmeyi bırakmıştı: Muriel Raphael'e de sinirlenmiyordu. Bordo şarabının ılıklığı, tüm varlığını sarmış ve Elyot da kendini bu anlamsızlık denizindeki dalgalara bırakmıştı.

Muriel şöyle diyordu :

Bir kilisede -adını pek çıkaramıyorum- galiba, her neyse... İşte orada, Velasquez'in bir yapıtı var. Hele, bir de Meryem Ananın tablosu.

Muriel Raphael çok iyi konuşmasını biliyordu. Oyalayıcıydı. Nerede durup, nerede güleceğini, elleriyle nasıl zarif işaretler yapacağını, hepsini çok iyi beceriyordu. Elyot, ara sıra gülüyordu. Çünkü Muriel, sesini ayarlayarak, onu şartlandırıyor ve o da talimli maymun gibi gülüyordu. Sıra Muriel'e gelince, bu kez Elyot'a dur işareti veriliyor ve Muriel gülüyordu. Nedense, hiç ikisi birlikte gülmüyordu. Gülerken onun dudaklarına baktı Elyot. Beğenmedi; çünkü çok inceydi, hem ağzı da büyüktü.

Adelaide konuklarına baktı Muriel Raphael -bir Yahudi ve Meryem Ana! Juan'a baktı. Şimdi onu dinliyordu.

Birden durdu: Konuyu değiştirip, örneğin Bach'-

dan konuşsalar, diye düşündü. İspanyolların bakışlarından korkardı. Tıpkı Eden'ın insanı delen bakışlarından korktuğu gibi, bu İspanyolların gözlerinden de çekinirdi. Gerçi, İspanyollar ve Eden ayrı düşüncelerle bakarlar ama, yine de bakarlardı. Anlayamadığı kişilerle, anlayamadığı konuları konuşmaktan ürkerdi... oysa, Bach'ı konuşsalardı, Adelaide de konuşacaktı.

Juan coşkunlukla, elleriyle kollarıyla konuşuyor, şöyle diyordu:

Gerçek İspanya... yıkıcı ayak-takımı, kızıllar, kızıllar.

Adelaide ürktü: Juan ateş saçıyordu. Soğuk kadehi elleyerek, onu dinlememeye karar verdi. Anlamıyordu, böyle şeylerin konuşulmasını da sevmiyordu. Elyot'a baktı. Gerald da, Elyot'tan hep övücü konuşmuştu, ama Mrs. Standish'e kızıyordu.

Elyot ve Muriel konuşmadan oturuyorlardı. Muriel ondan sıkılmıştı; ama duygularına tam bir yön veremiyordu, Elyot'u sonra düşünürüm diyerek beyaz örtünün üzerinde duran çıplak koluna baktı.

Elyot, Muriel'in koluna bakıyordu. Beyaz örtünün üzerinde, siyah tüylü, kahverengi bir kol... bu kola dişlerini geçirip, geçirdiği saatleri saçma konuşmaları, bardaklarda ve cilâlı eşyalarda yansıyan o insanları yok edebilir miydi?

Adelaide ve Gerard Blenkinsop'ların evinde, daha böyle nice nice toplantılar, yemekler geçecek ve Elyot'la, Muriel karşılaşacaktı.

Yemek salonunda, Adelaide'in amcasından kalma bir Poussin yapıtı vardı; yerde küçük çakıl taşları, masmavi bir gökyüzü... bulut yok, esinti yok... garip ve yabancı geldi bu tablo ona. Doğa'da böyle

bir görünüme hiç rastlamamıştı. Clorkenwell'deki marangoz dükkânında keskiyi gördüğü an da, ona yabancı gelmişti. Bu yapıt da, o dükkân da hem vardı, hem yoktu. Adelaide kocasını anlatıyordu. Bu karı-koca, Elyot'a yapıttan da, Clerkenwell'den de yabancıydı. Kocam diyordu Adelaide... dinlemeye çalıştı, dinleyemiyordu; aklı Clerkenwell'deydi. Joe Barnett şöyle demişti: Demek Elyot Standish sizsiniz? Bu sesi duydu. Poussin'in yapıtına baktı: Çikolata renkli bir küçük kilise, ama çikolata erimiyordu; oysa erimeliydi. Çanların sesini duymak istedi, duyamadı. Poussin'in iki yaşlı adamı, adımlarını atmıştı; herhalde yürüyorlardı. Ama Elyot onların yürüdüğüne inanmıyordu: Zaman kavramı diye bir şey tanımıyordu bu durucu adamlar... bundan ötürü yürümeseler de olurdu. Marangoz dükkânında üç kişi birbirine bakmıştı; daha doğrusu, iki kişi bakışmıştı. Eden'ın yüzünü ve hiddetini görmüştü; bu yüzü şimdi de görebiliyordu. Joe Barnett'ın sesini de duymuştu, bunlar kişinin kendi algıladığı ve izlediği gerçeklerdi. Poussin'i de görüyordu ama bu görüş başkaydı; kişisel bir deneyden geçmemişti Poussin'in yapıtlarındaki adamlar... Ancak kendi gördüklerine ve duyduklarına inanmalı kişi, diye düşündü.

Muriel Raphale'in sesi çınlamıştı. Şöyle diyordu:

Poussin'i beğeniyor musun? Nasıl yorumluyorsun yapıtlarını?

Güçlü tabii. Bir garipliği, ayrılışı var. Özellikle özden ayrılışını beğeniyorum.

Ya!

Muriel, Elyot'u beğendiğini, çok beğendiğini anlayarak kederlenmişti: Bu öylesine üzücü bir duy-

guydu ki, Muriel elini uzatıp, gökyüzündeki bir yıldıza dokunmamanın verdiği ezikliği ve uzaklığı, şimdiden görmüştü.

Odaya, sigara dumanından kalın bir sis tabakası çökmüştü. Mrs. Mounsey'in varlığı rahatsız edici, sesi bedenleri deliciydi. Köşede, Adelaide'in yeğeni, Gerald'la konuşuyordu. Burada herşey çok fazlaydı; Desmond Harcourt kendi konuşup, kendi dinliyordu. Elyot da, bu gariplikler ülkesinde bir Yahudi kızına kur yapıyor, onu kelimelerle kandırıp, topluluğa uymaya çalışıyordu. Tabii, ona Muriel inanmıyor, çünkü Elyot içtenlikle konuşamıyor ve tüm çabasına rağmen, bu toplumun bir kişisi olamıyordu. İşte toplum yaşamı buydu: Kulakların iğfal edilmesi... başka bir şey değil.

Mrs. Mounsey gitmeye hazırlanıyordu. Geç bile kaldın, diye düşündü Elyot. Artık herkes dağılacak ve kendi yoluna gidecekti. Aslında herkes burada da kendi yolundaydı; ama özel istekleri toplulukta tam olarak yapmıyorlardı. Yapsalardı bari... daha içten olurdu. Şimdi, kimi girip uyuyacak, kimi sevişecek, kimi de uyuyamadan yatağında dönüp duracaktı.

Muriel Raphael, Elyot'a bakarak şöyle demişti:

İyi geceler, Elyot Standish. Bizim galerimizde de Poussin yapıtları var.

Kızın gülüşünü, eski Mısır yazısına benzetti: anlaşılması ve okunması güç bir yazı... Adelaide'in konuklarını geçirişi, Muriel'in elleri, daracık elbisesi, sesi... tüm varlığıyla Muriel Raphael'e eski Mısır yazısından başka bir ad verilemezdi.

Gerald, Elyot'un yanına gelmiş, şöyle diyordu:

Elyot, daha sık buluşmalıyız. Bizim klübe gelsene. Yemek yeriz!

Gerald için, yemek yemek demek, karşısındakinin özel yaşamına girip, ayrıntılı bilgileri edinmekti. Gerald'la tête-à-tête oturmak, konuşmak mide bulandırıcıydı. Eden için, Gerald ve Elyot yoktu; onca, Gerald ve Elyot gibiler vardı: Yani yüzeyde kalmış, değersiz kişiler! Elyot, Eden'ı düşünmek istemiyordu. Muriel Raphael... onu da düşünmeyecekti.

Sokak lambaları, sarı sis tabakasını aydınlatarak süslemeye çalışan çiçekleri andırıyordu. Yanında o İspanyol Juan da vardı. Kendisine özgü sıcakkanlılığıyla, soğuk kaldırım taşlarını ısıtmak istiyordu.

İspanyol konuşmaya başladı ve şunları söyledi:

İngiltere'yi garipsiyorum. Varlıklı kişilerin evine gidiyorum, örneğin Blenkinsop'lar.. oturup yemek yiyorum, onların dillerini konuşuyorum. Bunlar bana saçma ve korkunç bir düş gibi geliyor. Konuşulanlar da iğneleyici, içten değil.. birşeyler kurcalıyorlar. Hadi diyorum, bana öyle geliyordur, diyorum. Bu eğlenceli bir bilmece, diye avutuyorum kendimi.

Elyot'un içinden avazı çıktığı kadar EVET, HAKLISIN demek geldi ama diyemedi. Cevap olarak, şöyle konuştu:

Hiç değilse yemekler güzel. İngiltere'de bile bazı yemekler güzeldir.

Elyot, kendinden nefret etti. Sesi, siste Gerald Blenkinsop'un sesi gibi yankılandı. İspanyol'la birbirlerine iyi geceler dileyip ayrılıyorlardı; belki de, bir kez daha görüşmeyeceklerdi. Ayrılanlar çoktu.

---

(1) Başbaşa.

Bir an görüşüp, sonra da hiç görüşmemecesine ayrılanlar bile vardı. Yaşarken ayrılık güçtü.

Şemsiyesinin sivri ucunu yerde sürüye sürüye eve yollanmıştı Elyot. Taşlardan yükselen seslerde bile nefret vardı. Değersizliğine gülüyordu bu taşlar, onunla alay ediyordu. Elyot bir şey uğruna çalışmak, savaşmak ve sonunda başarısından mutluluk duymak istiyordu. Kendine çok kızıyordu. Olumlu sonuçlar bulmalıydı: Eden'la Joe Barnett'ın bulduğu bir değer, uğrunda savaştıkları bir amaç vardı; onlar mutluluğu bulmuşlardı. Ama Elyot, bu yönde tek bir adım bile atmamıştı. Nefret etti kendinden, ve içinde derin bir sızı duydu.

• 11

Otobüs, Bond sokağında ilerliyordu. Mrs. Standish, çekici görünmek için elinden geldiğince poz alıyordu; çökmüş yüzüne, çatlak dudaklarına kırmızı boyalar sürmüş, kızıl saçlarını bir sağa, bir sola savuruyor, ama tüm çabalarıyla sadece kendini avutuyordu. Cam kenarında oturuyordu. Elini çenesine dayamış, sokağa bakıyordu. Hiç değilse, vücudum bozulmadı, diye düşünerek gülümsedi. Öyle yemeğinden hemen sonra evden çıkmıştı; midesi hâlâ doluydu. Otobüsün sallantısı ve yemeğin verdiği ağırlıkla, neredeyse başı düşecek, deliksiz bir uykuya dalacaktı. Dışarı baktı; gördüklerinden hiç bir şey kaçırmak istemiyordu: İzledikleri öylesine canlıydı ki, bu canlılık, şimdi uyuşuk bedenini sarmış ve Mrs. Standish'i uyandırmıştı.

Mrs. Standish sanat galerisine gidiyordu. Resimlere bakmak onun için bir görevdi. Nasıl konser salonlarında oturup da, sıkıcı bulduğu müziği din-

lerken, hayran görünmek bir görevse, sanat galerisini de gezmek bir görevdi. Klâsik müziği severdi ama hepsini değil; dinler görünüp giysilerini düşünürdü. Zaman zaman, sahte kişiliğini görür; ama bunca çektiklerimden sonra bu kadarcık da olsun, derdi. Dertler bitmiyor, bitmiyor, bitmiyordu... Oldum olası, hep bilgili sınıftan bir kişi olmanın özlemindeydi. Düşünürdü: Acaba bu bir yetenek mi, yoksa zaman sorunu mu? Aklına Connie Tiarks geldi: Kızcağız okuya okuya gözlerini bozmuş, o pis gözlükleri kullanıyordu. Otobüs sallanırken bile, elinden kitap düşmeyenlerin buydu sonu işte. Zaman mı, yetenek mi... zaman mı, yetenek mi... diye düşüne düşüne Bond sokağındaki dükkânlara baktı. Bir zamanlar ne kadar da çok armağan getireni vardı; o küçücük kutular, cicili-bicili süs eşyaları! her şey mi geçmişte kalacaktı? Bunlar değerli değildi, ama Mrs. Standish'in dişiliğine heyecan katan şeylerdi. Böyle özdeksel tutkuların kaybı, gerçek kayıp sayılmazdı. Böyle düşündü Mrs. Standish ve kendini avuttu. Yaşamı, iyi ve güzel yönlerden kabul etmeliydi kişi; yoksa yaşanamazdı.

Otobüsten inerek Raphael Sanat Galerisine yollandı. Biliyordu, çok iyi biliyordu ki, o kırmızı duvarların üzerlerinde asılı yapıtlardan hiç birini anlamıyacak, sigara dumanlarının arasında, anlamamanın verdiği eziklikle kıvranacaktı. Ama Mrs. Standish güçlüydü; ben geldim ve anlamaya çalıştım, herkes herşeyi anlayamaz, diyerek avunacaktı. Denemek kişiyi yücelten bir duygudur.

Galerinin içi insanlarla, o çok bilgili kişilerle doluydu. Bir Yahudi kızı, duvardan duvara kendini atıyor ve yardımcısıyla gizli gizli birşeyler konuşuyordu. Yüzler, yüzler, hep o aynı yüzlerdi. Şimdi bir

yapıtın önündeydi Mrs. Standish. Tabloya uzun uzun bakarak, geçmişi anımsadı: Willy stüdyosunda resim yapıyor, Kitty de kahverengi çaydanlıkla çay demliyordu: Çamur suratlı çıplak kızlarla, sanatını geliştirmeye çabalıyor, bunun bir **art nouveau** (1) olacağını söylüyordu. Kitty de ona bakarak bu evrenden uçuyor; bilinmedik, anlaşılması güç, Picasso'nun evrenine benzer düşler ülkesine yollanıyordu. Güzel günler, doyumsuz anlardı onlar... ne yazık ki geride kalmıştı. Yeni Akım'dan pek anlayamıyordu, evlenmeden önce de kendinin yeni bir kuşağın temsilcisi olduğunu hiç düşünmemişti. İşte, şimdi de, bir Yeni Akım vardı: Bunu, gençlerin anne ve babalarını aşağılayarak, kendi üstünlüklerini göstermede özeni olarak tanımlıyordu. Baktığı tabloda bir gitar resmi vardı; daha doğrusu gitar olmalı, diye düşündü. Orta yaşta kişilerin yersiz bulduğu bazı gençlik tutkuları vardı. Örneğin Oxford öğrencilerinin ağızlarından düşürmediği Komünizm, Gerçeküstücülük gibi konular çok yabancıydı. Ama ne var ki, bunları yadsımak da Mrs. Standish'i üzüyordu: Çünkü, o da, kendini yaşlı ve bu kırmızı duvarda duran gitar kadar durucu hissediyordu. Birden garipleşti ve içinden şöyle dedi:

Neden buradayım ben?

Mrs. Standish, bunları düşünedursun, galerideki Yahudi kız Muriel Raphael, onu tanımış ve ondan iğrenmişti. O da şunları aklından geçiriyordu:

Elyot Standish'in annesi... Ne arıyor burada? Şu kızıl saçlar, üzerindeki kılık-kıyafet... Bana Elyot'u hatırlatmaktan başka, neye yarayacak bu kadın!

---

(1) Yeni Sanat.

Muriel, yanında duran genç adama sert bir çıkışta bulundu:

Burası sanat galerisidir. Resim almak zorunda değilsin!

Sesi sertti. Herşeye cevap vermek istemez, çünkü alçakgönüllü ve anlayışlı davranırsa, kişiliğinden kaybedeceğini sanırdı. Bu yüzden de geri çekilip, kendini ağıra satardı. Böyle yapmak gerektiğine inanmıştı. Fakat Mrs. Standish'in yanına sokulup konuşmak kendi yönünden yararlıydı; o da böyle yaptı. Gözlerini kısarak yavaşca, belli etmemeye çalışarak kadının yanına sokulacaktı. Kendi çıkarı için savaşacaktı.

Elyot'u düşündüğü anlar şöyle demekle duygularına baskı yapardı: Sadece yemek yedik, gerisi önemli değil ki... Belki de cinsel bir arzudur; bu da geçici olduğuna göre...

Mrs. Standish de gözlerini kısmış, yanına yaklaşmakta olan bu Yahudiye bakıyordu. Onun gözlerini kısışında bir başka neden vardı: Muiel gençti, kendinden emindi, etleri pörsümemiş, yüzü kırışmamıştı.

Galeriye girenler, çıkanlar... Deve-tüylü paltolu erkekler, mis gibi kokan kadınlar... galeriye girenler, çıkanlar, pahalı lokantalardan gelenler. Evet, garipti: Herkesin yediği, gezdiği, ya da gördüğü değişikti.

Yahudi kızın yanındakilerle konuştuklarını dinlemiyordu; sözler onun için önemini yitirmişti. Ama yaklaşan kızın gençliği vardı: Bu önemliydi. Gençti. Mrs. Standish, onun geniş omuzlarına, daracık kemikli kalçalarına bakarak, iğrendi; vücut güzelliğinin demek yaşla ilgisi yoktu: Biçimsizlik her yaşta biçimsizlikti.

Düşünmeyi sevmiyordu ama kişi yaşadığı, gördüğü sürece düşünmeden edemiyordu. Şimdi Matisse'in yapıtına bakıyordu: Matisse tutarlıydı, sever ve anlardı Matisse'i; onun doğalcılığına tutkundu. Yeşil koru ve küçücük bir ev; çocukluğunda da böyle yerlerde dolaşır ve doğayı içine çekmek isterdi.

Muriel Raphael omuz silkti ve başını daha da dikleştirdi. Sigarasından bir duman savurarak çevresine baktı. Elbisesi ve davranışları tam Bond sokağı **milieu**'suna uygundu. Kız, bu kızıl saçlı kadına, Elyot'un annesi olan bu kızıl belâya yaklaştı ve şunu dedi:

Mrs. Standish değil misiniz?

Mrs. Standish'in yumuşak halıya gömülü ayakları bir an duraladı, sesini ayarlaması, süklüm-püklüm dış görünüşüne rağmen, kişiliğini ortaya çıkarması gerekiyordu. Bunu ustaca yapabilirdi Mrs. Standish.

Yahudi kız, Elyotla tanışıtğından, birlikte yemek yediklerinden söz ediyordu. Elyot ve Yahudi kız... Mrs. Standish kibarca gülümsedi. Başından aşağı bir kova su da dökseydi, yine de gülümseyecekti ona: Olağan karşılamışcasına kıza döndü ve şöyle dedi:

Herhalde Adelaidelerde olacak. **Bizim** Adelaide çok insan düşkünüdür. Bayılır toplantılara.

İşte böyle diyerek, gözlerini anlamlı anlamlı süzmüştü Mrs. Standish.

Galeriye girenler, çıkanlar... o mis kokan kadınların buharında eriyen kişiler... Bir öksürük sesi duyuldu, sigara ve parfüm kokularından tıkanmışcasına... dik dik baktılar öksürene... sanki bu kutsal sessizliği bozmuştu öksüren kişi; sanki öksürmek ayıptı bu galeride. Mrs. Standish alışıktı, kişiler biraz kibarlaşmaya görsün, ya da kibarlaştıklarını sansın;

işte o zaman onların özü ortaya çıkıyordu.

Muriel'e şöyle dedi:

Ne şahane bir Matisse! **Savoir- faire** (1) bir görünüm. Evet, gerçekten Matisse eşsiz.

Galeride çok daha güzel yapıtlarımız var, Mrs. Standish. Bir de onlara bakın.

Mrs. Standish'in damarındaki kan, yere akacakmışcasına coşmuştu: Sesi savaş öncesinden kalma bir şarkıyı söyler gibiydi. Yaşlılığından mı utanıyordu, yoksa bilgisizliğinden mi? Sesi, sert fakat tizdi, bunu önleyemezdi. Hem ne için önleyecekti. Şöyle cevap verdi:

Bu, bir zaman anlayışı...

İşte böyle demiş ve dediğinin anlamını düşünmeye başlamıştı. Şimdi soyut bir saate bakıyordu: Bu yaşta ve bu dönemde, zaman kavramını anlamlandırmak güçtü. Bundan kaçınarak, kıza gülümsedi ve şöyle dedi:

Çok mutlu kılarsınız beni, tabii Elyot'u da. Perşembeleri hep evdeyimdir. Beş çayına bekleyeceğim sizi. Elyot da evde olur. Bakın bu, perşembe gelmezseniz, çok kırılırım size.

İşte Mrs. Standish böyle dedikten sonra, savaştan önce kalma sesi dudaklarında donmuştu. Saçmalık ettim, diye düşündü. Ama Yahudi kızının yüzündeki anlam, onu evine çağırmaya zorlamıştı. Çağırmıştı işte ve kuşkusuz Muriel Raphael gelecekti.

Ebury sokağındaki evinde, sıkıntıyla geçirdiği perşembelerin öteki günlerden hiç farkı yoktu. Fransız yazarlarının eserlerine, küçük tereli sandöviçlere, Willy'nin gününden kalma vazolara rağmen, bir boşluk vardı. Çelişkiler ülkesinde soluk alan, almaya ça-

(1) Bilgili yapılmış.

balayan bir kadın.. ihtiyarlamakta olan bir kadın... mektup yazmayan bir Sévigné (²) di. Gün ışığı, eski perdelerin arasından süzülerek, eşyaları yenilemek, onları renklendirmek istiyordu. Halının yenik yerlerine tabureler yerleştirmişti; görünmesin, kendi yenilgisi, halının yeniğinde izlenmesin diye; ama ayaklar gaddardı, tabureleri yere düşürüyorlardı. Fakat zambaklar tazeydi. Onlar tüm kusurları örtecekti. Hem sonra, Mrs. Standish'in konukseverliği de yabana atılamazdı: Zambaklar ve Mrs. Standish, bu çelişkiler evlerinin en belirgin öğeleriydi.

Bu arada odaya gelen Elyot'a bakarak şöyle dedi:

Elyot, kim geliyor biliyor musun? Muriel Raphael!

Ve Elyot'a baktı. Oğluydu o; tanımalıydı onu, ama tanımıyordu: Bundan ötürü de Muriel'in geliş haberinin etkisini izleyemedi. Anlamsızdı Elyot'un yüzü. Annesine kayıtsızca şunları dedi:

Sevinen olur sanırım.

Elyot cevap vermiş ve Muriel' i anımsamıştı. Güçlüydü Muriel, ya kabul edilir, ya da edilmezdi. Onun Poussin deyişi hâlâ kulaklarındaydı. Demek geliyordu: İyi, gelsin, diye içinden geçirdi.

Mrs. Standish, gözlerini Elyot'dan ayırmaksızın sözlerine devam etti:

Sen de tabii evde olursun. Ne de olsa arkadaşın, değil mi Elyot?

Biliyorsun anne... işlerim.

Elyot sustu. Muriel katıydı, soğuktu. Sadece bedensel bir varlıktı ve öyle kalmaya da mahkûm-

(²) Marie de Sevigne (1626-1696) Fransız mektup yazarıdır. Genç yaşta dul kalışına rağmen, evlenmemekte direnmiştir. (çev. notu)

du. Annesinin yanından ayrılarak odasına çıktı, orada bir başkalık vardı.

Çalışma masasındaki kâğıtlarda garip bir parlaklık, bir yabanıllık izledi. Bu masaya oturulur, kalemle başkalarının beyinleri değişirdi: Yanlışları, tutkuları, delilikleri ortaya çıkarılırdı; sanki beyinleri değilecek sadece onlarmış gibi... Bu töre gereğiydi, çürümekte olan insancıllığın kişilere boyun eğdirttiği bir kuraldı. Yaşamın bu dönemi, buna zorluyordu kişiyi. Belki de yararlıdır, diye düşündü Elyot, kendini avutmak istedi. Beyin değme sırasının birgün de kendisine geleceğinden korkuyordu. Masaya oturdu. Hırslıydı. Ünlü bir yazarla ilgili eleştiri yapıyordu; oysa onu tanımıyordu bile, sadece eserleri vardı: Evet, eserleri onun düşüncelerini, yaratıcı kişiliğini bir yere kadar ortaya çıkarabilirdi, ama nereye kadar? Bir yaşamı vardı bu yazarın: Acılar çekmiş; ağlamış, kıvanç duyup; gülmüştü. Yaşamın bir dış görünümü vardı, bu eleştiriye açıktı; ama iç görünümünü, değil Elyot Standish, Rousseau bile bilemezdi. Rousseau bile onun beynini değemezdi. Bu kaçınılmaz bir gerçekti.

Aşağıdan kapının zili duyuldu ve Elyot düşüncelerinden uzaklaşıp, bu sesi dinledi. Muriel Raphael'in de beyni vardı, yaşadığına göre kızın bir beyni olmalıydı. Bedeni daha geçerliydi ama, çünkü Elyot bunu anlamıştı ve Elyot bir yorumcuydu. Kişilerin yaşantılarını, düşüncelerini incelemek belki de onun varoluşunun nedeniydi. Belki de sadece yaşamak ve sevmek onu bu öğretiye saplatmıştı. Sevmek demişti, sevi..... bedensel sevgi... Muriel Raphael'in bedenini sevmek de Elyot'un beyninden gelme bir dürtüydü. Duyarlılık, ya da duyarsızlık denilen şey düşünülmemeliydi: Emir yüksek yerden gelmişti, Mu-

riel ve Elyot yok, birçok Muriel'ler ve Elyot'lar vardı.

Aşağıdan kadın sesleri yükseliyordu. Mrs. Standish'in sesi hepsininkini bastırıyor, üstünlüğünü belirtiyordu. Kadınlara da çekici görünmeliydi. Adelaide, Connie, Muriel ve Mrs. Standish gibi ayrı ortamdan gelme kişilerin aynı odada oluşu, ilginçti. İşte bütün coşkunluğuyla Mrs. Standish konuşuyor ve şöyle diyordu:

Ne kadar güzel Muriel - sanırım Muriel diyebilirim sana - böyle şık giysilerinin olması. Yakışıyor da...

Muriel Raphael, koltukta yapışmışcasına hiç kıpırdamadan dimdik oturmuş, dudakları verniklenmiş, vernikli bir ceviz sandalye gibi parlıyordu. Hem kaskatı, hem de tülden şapkası kadar yumuşak bir gülüşü vardı; Mrs. Standish, kızın yüzünde bir şeyler arıyordu. Bu çelişkiyi aydınlatacak küçücük de olsa bir nokta bulacaktı. Sürekli bakıyordu ama Muriel yapışmıştı, vernikliydi; dokunulmazlığı vardı.

Öte yandan, Muriel bekliyordu. Daha da bekleyeceğe benziyordu: Türk yakası çenesine değiyordu; hiç konuşmadan bu süreyi geçirmeyi yeğ tutmuştu, böyle olmalıydı. Kapıya yaklaşan ayak seslerini dinledi, ayağa mı kalkacaktı yerinde mi oturacaktı? Ne söyleyecekti? Kararsızdı ama ürkmedi; çünkü Muriel Raphael'in ürkmemesi gerekti. Kendini böyle şartlandırmıştı.

Mrs. Standish şöyle diyordu:

Eden kendini parçalıyor; küçücük parçalara ayırıyor, başkalarının bu parçaları toplaması için.

Bunları söyledikten sonra, odadakilerin yüzü-

ne baktı. Şöyle oturaklı bir söz söylediğini ve bilgili olduğunu anlamalarını istiyordu.

Adelaide cevap verdi:

Eden artık bana gelmiyor. Herhalde sevmiyor beni.

Adelaide varlıklı oluşuna üzülüyordu. Paranın verdiği soğuklukla mı Eden uzaklaşmıştı ondan? Hep bunu düşünmüş, günlerce dost kaybetmenin acısını çekmişti. Oysa, hep Ebury sokağına gelirken, özellikle eskice giysiler seçerdi. Bu denli yakınlaşmak istiyordu da neden işler ters oluyordu? Gerald'la, birkaç haftaya kadar Kan'a gidip denize gireceklerini söyler söylemez de, hemen ardından tabii bunu kocam için yapıyorum, diye eklemişti

Mrs. Standish'in gözünden pek bir şey kaçmaz ama yerine göre bunu ya belli eder, ya da etmezdi. Biraz kıskanmıştı Kan kıyılarını, ama ses etmedi ve şöyle dedi:

Connie çay ister misin?

Connie yiyecek, içecek gibi bedene yararlı olan şeyleri reddetmezdi; ama bir kez sormak gerektiğinden, sormuştu Mrs. Standish. Fincana çay doldururken, yapmacık sözler söylerken, şöyle bir gerilip, bir dayılanıp Adelaide'e şunları demek istiyordu: Bak Adelaide, beni evindeki toplantılara çağırmaman hiç dert değil. Ama şunu da bil ki, o toplantılardaki yokluğum **senin için** büyük bir kayıp. Böyle diyememişti ama demiş kadar güçlenmiş ve üstünlük duymuştu. Fincanları verirken, tereli sandöviçleri yerken bir kraliçe havasına bürünmüştü: Ezilmeyenlerdendi o, ya da ezilmemek için çabalıyanlardandı.

Adelaide'i düşünürken, Connie'den bir ses çıkmadığına dikkat bile etmemiş ve kıza çayı uzatmış-

tı. Beklenmedik bir olaydı bu; çünkü Connie Tiarks, yemek için yaşayan Connie Tiarks, çay içmeyeceğini söyliyerek fincanı almamıştı.

Bunun özel bir nedeni vardı. Connie, Muriel Raphael'in varlığından, onun Elyot'un arkadaşı olarak adlandırılmasından sıkılmış ve boğazına bir yumru tıkanmıştı. Muriel'i Connie'ye anlatırken şöyle demişti Mrs. Standish: Elyot'un arkadaşının elleri, pahalı işlerle uğraşan eller... Connie, şimdi bu pahalı işlerle uğraşan ellere bakıyordu; bilezikler de ezici gücünü şangırtılarıyla duyuruyordu. Connie tıkanıyordu. Şunu düşündü: Şimdi bu kıza bir şeyler diyeceğim. Diyeceğim ki.....: Hiç bir şey diyemeyecekti. Öylece aptal, sakin ama aptalca sakin, oturacaktı. Herkes konuşurken, kendinin susuşuna içerliyordu. Küçüklük duygusuyla çökmüş, ezilip ezilip, yok olmuştu. Böyle hissetti ve şöyle düşündü: Geceleri çoraplarımı yıkayıp, gaz ocağının yanına asıyorum, sabaha kurusunlar diye. Ellerimi çamaşır suyuna sokup yıkıyorum. O pis kokulu da olsa, sarı sabunları bulduğumda seviniyorum. İşte benim ellerim ve de onun pahalı elleri!

Birden toparlandı Connie, artık konuşacaktı, hiç değilse sesi duyulurdu. Bari gittiğim filimlerden konuşayım dedi, ürkecek birşey yoktu sinemadan konuşmakta. Şöyle dedi:

Şey filmini gördünüz mü?

Elyot'un arkadaşı bakışları ona çevirdi ve sordu:

Anlayamadım, ne dediniz?

Birazdan Elyot aşağı gelir. Öğleden sonraları çalıştığından... Hiç anlayamam öğleden sonra çalışmayı. Yani, tam olarak buna çalışmak da denemez, ama yine de bir uğraşı. Tabii insan her zaman esin-

lenemez, bu musluğu açıp da suyun gelmesine benzemez ki!

Muriel bir kahkaha attı ve şunu dedi:

Neden benzemesin?

Gülmüş, hem de kahkahalarla gülmüştü. Mağarayı andıran kürk yakasından fışkıran leylâk kokularıyla, koyu kırmızı boyalı dudaklarıyla sanki küfretmişti. Connie'nin canlılığı, üstünlüğü ve neşesi birden kapanan kırmızı dudaklarla, kızın kürk mağarasına gömülmüştü. Muriel sözlerine şöyle devam etti:

Zaten ben **Philistine'ım**. (1) Galiba sizi şaşırttım.

Yok hayır, Elyot der ki...

Evet... Elyot ne der?

Sizi etkileyici bulduğunu söyler.

Muriel sivri tırnaklarıyla şapkasını düzeltti ve gülümseyerek şöyle cevap verdi:

Aslında, Elyot'u tanıyorum bile diyemem.

Connie artık konuşuyordu ama, sözcükler ağzından kendiliğinden dökülüyor, ona gizli bir güç yardım etmeye çabalıyordu. Şöyle dedi:

Benim çok eski arkadaşımdır. Birlikte büyüdük.

Connie böyle demiş ve bundan da huzur duymuştu; çünkü tek dayanağı geçmişteki anılarıydı. Geleceği bilemezdi. Geçmişteki günlerden bir güç kazanmıştı. Dut ağacından düşüşü, korkarak oynadıkları oyunlar, Muriel'e karşı bir üstünlük veriyordu. Çünkü Elyot'u ondan çok tanıyordu. Ama

---

(1) Sözlük anlamı Filistinli'dir. Burada kapalı anlamda kullanılmıştır. «Seni kolayca alt edebilecek bir düşmanım» denmek istenmiştir. (Çev. notu)

ne varki, geçmişte kalan olaylar, gelecek için güven verici olmuyordu. Hiç değilse, yatağında ağladığı, anıları anımsadığı ve Elyot'u onlarda bulduğu zamanlar, Elyot sadece ve sadece Connie'nindi. İşte o da bunlarla huzuru ve mutluluğu bulacaktı. Zaten insan hiç bir zaman tam olarak elde edemediği şeyleri kaybetmekten korkmamalı, dedi ve sustu.

Mrs. Standish, konuşulanlara kulak kabartmış ve iyice şaşırmıştı. Konuklarıyla ilgilenir görünmesine rağmen, dehşetle şunları düşünüyordu: Aman Tanrım, meğer ne aptalmışım ben! Nasıl da anlayamadım... Connie, Elyot'a âşık. Hey gidi günler hey. Albay Tiarks, dökülen salça... Gitgide işler garipleşiyor. Elyot benim oğlum, ne kadar da yakınlaşmamış olsak, ben doğurdum onu. Şimdi, bu iki kız oğlumu elde etmeye çalışıyorlar. Saçma.

Mrs. Standish bunları düşünürken, Elyot her zamanki çekingen yürüyüşle odaya geldi. Oğluna döndü ve anlamlıca şöyle dedi:

Nerdesin Elyot? Seni dört gözle bekliyoruz. Gel bakalım **oğlum.**

Mrs. Standish'in içinden ayağa kalkıp, oğlunu öpmek geldi; Willy'nin kapıyı vurup gittiği gece nasıl da sarılmış, nasıl da öpmüştü onu. Şimdi de öpmek istiyordu ama bu iki kızın gözlerinin önünde, Elyot ona soğuk davranırsa gururu kırılırdı. Bu iki kız yüzünden oğlunu öpemiyordu! Yalnız kalacağı günleri düşünmek istemiyordu, sokaktan gelecek sesleri yalnız başına dinlemek istemiyordu, Elyot'u elinden almalarını istemiyordu. Acaba Elyot gerçekten kimindi?

Elyot bu arada odadakileri, öylesine selamlayıp, sanki açıklamak zorunluğundaymışçasına; oda-

sında çalıştığını, bundan ötürü hemen gelemediğini anlatıyordu.

Connie ona bakmış, ve yüzünün sarardığını izlemişti.

Mrs. Standish ona bakmış, ve yüzünün kızardığını izlemişti. Ama Mrs. Standish, Muriel odada yokmuş gibi davranıyor, onunla ilgilenmiyor ve hiç kıza bakmıyordu: Ne yapmak istiyordu bu kız? Kendinden emin, herkesten üstün sanıyordu kendini ve Elyot'un **annesinin** karşısında olduğunu unutuyordu galiba. Oysa, önce geldiğine ne kadar sevinmişti. Şimdiyse sevinci kedere ve kızgınlığa dönüşmüştü. Gösteririm sana Muriel Raphael, dedi içinden.

Muriel, Elyot'un gözlerinin içine bakarak, merhaba demişti.

Elyot, çayını içerken Muriel'in dili çözülmüş ve konuşmaya başlamıştı:

Biz de, bir sanatçının yaratıcılığından konuşuyorduk. Yani bir eser diyelim, esinlenerek mi, yoksa tıpkı musluğu açıp da suyun olağan bir şekilde akması gibi mi ortaya çıkarılır?

Elyot sandöviçini bırakarak, güldü ve şöyle dedi:

Eminim sence, sanatçı oturur ve yazar, ya da çizer. Öyle değil mi?

Yalana gerek yok. Ben esinlenmeye inanmam.

Elyot, Muriel'in yüzüne baktı. Kırmızı dudakların arasında çıkık dişler, kürk yaka, bilezikler, hepsi bir bir Adelaide'lerde geçen geceleri geri getirdi. Çay içerken konuşulması, konukseverlik gösterilmesi, gerekti. Sözcüklerle oynayarak zamanı boşa harcamaktı. İşte böyle düşünüyordu Elyot ama yan gözle de Muriel'e bakıyordu.

Connie, üzüntüsünü belli etmemeye çabalıyor

ve gitmesinin gerektiğini düşünüyordu. Tombul yüz, değil Elyot'u etkilemek, dikkatini bile çekmemişti. Yine de bir yücelik gösterip, kibarca kalkıp yoluma gideyim, diyor ama ufacık bir umut ışığı parlasın, sadece bir kez olsun parlasın ve Elyot ona gülümsesin istiyordu. İşte böyle düşünüyordu Connie ve de bekliyordu.

Elyot'un gözleri hâlâ Muriel'deydi. Leylâk kokularıyla sarhoş olmuşcasına, kızın göğüslerine bakıyor ve bedensel istemlerine karşı koyamıyordu. Muriel'in konuşmaları, yersizdi. Saçmaydı. Fakat göğüsleri vardı; leylâk leylâk kokuyordu. Gözleri ve gülüşü, şapkasının gölgelediği yüzünde anlamsız, fakat o denli de dişiydi.

Mrs. Standish saatin altıyı çaldığını duydu. Duyduklarının sadece bunlar olmasını dilerdi, ama başka şeyler de duymuş ve kaskatı kesilmişti; çünkü Elyot, Muriel'i haftaya bir akşam, yemeğe çağırmıştı.

• 12

Connie Tiarks, yaşamının mektup yazmakla geçtiğini düşünürdü. Dizi dizi zarfların içine yerleştirilmiş, saçma sözlerle donatılmış, o beyaz kâğıtlardan nefret eder olmuştu. Neydi yazdıkları: Yağmur yağdı, rüzgâr var ısı düşmeye başladı, zerrinler şu zaman güzelleşecek... bunların ne kendine, ne de gönderdiği kişilere yararı vardı. Mrs. Lassiter topuzlu saçlarıyla oturmuş, kanaryalar cıvıldaşıyor, yemlerini gagalıyorlardı. Limonlukta çiçekler renk renk açıyor, soluyor, yeniden açılıp, yeniden soluyor ve Connie Tiarks da durmadan mektup yazıyordu. Pencereden dışarı baktı; ölü gibi renksiz sıralanmış evler, ara ara ağaçların yeşilliğiyle, az

da olsa, renkleniyordu. Duvarların üzerine irili - ufaklı harflerle FAŞİSTLER yazılmıştı. Herşeyden iğrenmeye başladı, anlamsızlaştı gözünde tüm değerler ve çabalar... zarfları aldı yırttı, yırttı,yırttı..

Yetiştirilişini düşünüyordu. Herşeyi iyiye yorarak, hoşgörüyle yaşamak öğretilmişti ona; bu dinden de tutarlıydı. Körü körüne olayları kabul etmeyecek, ama kötülükleri iyilikle yola getirmeye çabalayıp, mutluluğu bulacaktı. Artık buna inanamıyordu. Mrs. Standish'in evinde geçen günden bu yana, değişmiş, kötüyü iyice yoramaz olmuştu.

Harry Allgood, Connie'ye somurtkan derdi.

Harry'e naz yapmaya başlamıştı. Ona telefon bile etmesinin rahatsız edici olduğunu, hele hele hiç görüşmek istemediğini söylüyordu. Hıncını ondan, ona iyi davranan birinden alıyordu. Oysa, utanıyordu da; hiç bir suçu yoktu ki Harry'nin! Ama bir yandan da, ezmenin vermediği bir gurur vardı. Ezdikçe yükseliyor ve ruhsal bir çöküntüyü önlüyordu. Birinin fedâ olması gerektiğinde, artık kurban olacak değildi. Önemliydi varlığı, bu önemi yitirmemesi gerekti. İşte Connie Tiarks, yeni bir kişiliğe bürünmekle, üstünleştiğini sanıyordu. Böyle hissetmiş, böyle yapmıştı.

Kusura bakma Harry. İşim var.

Hayır Harry, olmaz.

Lütfen Harry, beni rahat bırak.

Bunları Connie Tiarks söyler, Harry dinler ve beklerdi. Usanmaz, kızmazdı Harry Allgood. Beklemesini bilenlerdendi. Mrs. Lassiterin evinde yalnız başına sigara içer, kuşlara bakar ve beklerdi. Yukarda oyalanan, aşağı ne kadar geç inerse, Harry'ye o kadar eziyet edecek olan Connie'yi beklerdi. Harry'yle arkadaşlık kolaydı; onun fazla birşey beklediği

yoktu. Lokantada yenilen yemek, bir fincan çay, yürüyüşe çıkmak... sadece dostluk ve yakınlık istiyordu Harry. Connie, bunu ona vermeyecekti, ama yanında sağa sola gitmekte de bir sakınca göremiyordu. Çoğu kez, Connie odasında hazır olduğu halde, aşağıda Harry'yi bekletirdi; bekletmek için bekletirdi. Bir süre sonra aşağı iner ve genellikle bir lokantaya yemeğe giderlerdi. Harry, ona hastaneyi anlatır, arkadaşlarının anlattıkları fıkraları aktarırdı. Connie'ni nyüzüne bakar; o somurtunca, bakışlarını çevirir garsonlara bakar ve sonra da kendi ellerine gözlerini dikerdi. Connie içinden şöyle derdi: Ben Elyot'a tek kelime bile söyleyemiyorum. Neden söylemedim? O sırada, Harry yeniden fıkralar anlatmaya koyulur ve Connie'yi eterle kendinden geçirerek, geçmişe, Elyot'a iterdi. Eterin fazla geldiğini anlayınca, bir kahve içmesini söyler ama Connie istemezdi.

Böylece günler geçer, fakat Harry, Connie'den geçmezdi. Kensington'da yanyana yürürlerken, Connie sokak lambalarının sarı ışığında erir ve düşlere dalardı. Sanki yapayalnız yürürcesine, yeşermiş çiçeklere bakar, ılık yaz gecesini iliklerine doldurmak isterdi. İşte böyle bir yaz gecesiydi ve Harry'yle Connie yürüyorlardı. Harry'nin piposundan çıkan üp-üp, püf-püf'leri duymazlıktan gelmek istiyor, o üfledikçe, Connie de of-of'luyordu. Harry durdu ve Connie'ye, onunla evlenmek istediğini söyledi. Bu kadar kısa kesmeyip, hastanedeki durumunu, parasını pulunu da ardı ardına ekliyordu. Connie, o anki duygularına şaştı; sinirlenmişti Harry'ye, şöyle demek geldi içinden: Fakat Harry, yeter artık! Saçmalama! Mrs. Standish'in evinde geçirdiği pazar yemeklerinden, Muriel'le konuştukları saatlerden, Elyot'un

davranışlarından biriken kin, Kensingston'da Harry'-ye yığılmalıydı. Birikimler başkasında oluşunca, yük hafifler ve aktarılana geçerdi. Harry de alıcı olmuştu.

Aradan günler geçmesine rağmen, Harry hâlâ bekliyordu. Yine, ara sıra yemeğe çıkıyorlardı ve her çıktıklarında, da Connie, onu biraz daha zayıflamış buluyordu. Yüzü kemikli, kolları kemikli, her tarafı kemikliydi: Harry Allgood yaşayan bir iskeletti.

Ve böylece de, Connie mektup yazmaya devam etti. Zaman zaman sinemaya gidiyor, fakat orada da hüzünlenip, ağlıyordu. Sakatları ve Irene Dunne'-ın acıklı filimlerini görünce hep ağlıyordu.

Mrs. Lassiter'in işlerine koşuşturuyordu ama eskisi kadar değil; örneğin, bir öğle sonrası, Wellington meydanında oturan bir arkadaşına kitap götürmesini rica etmişti kadın. Connie de, onu kıramamış ve bu zavallı bronşitli kadına Mrs. Lassiter'in gönderdiği kitapları götürmeyi kabul etmişti. Demişti ki Mrs. Lassiter: Zavallıcık, yatağa düştü Connie... Connie acımış ve kadının neden yatağa düştüğünü sormuştu: Bronşitmiş, bronşit! ne feciymiş değil mi?..

Connie'nin içinde garip bir sezi vardı, bu başka bir gündü. Anlamsız ve yersiz bir duyguydu belki de, ama öyle hissediyordu Connie. Kitapları alarak dışarı çıktı. Gökyüzü pırıl pırıldı. Martılar, Chelsea Hastanesinin üzerinde uçuşuyor, gökyüzünün maviliğine beyazlık katıyorlardı. Connie bu görünümle uyuşmuş, yeryüzünden ayrılmış ve uçan martılarla gökyüzüne yükselmişti; artık bedeni yoktu, sadece uçuyor, uçuyor ve mutlulukla martılara arkadaşlık ediyordu. King's Road bir başkaydı; dükkânlar başka, meyvalar başka, hele Elyot Standish bambaşkaydı. Onu görüyordu şimdi; istese eliyle dokunabilecekti

ona ,yüreği de martılar gibi hızla çarpıyordu. Bir umut belirdi ve tüm benliğini yaktı. Bir karar vermesi gerekti. Bunu ya şimdi gerçekleştirebilir, ya da tüm umutlarını yitirerek bir kez daha kendinde bu gücü bulamazdı.

Connie bir denemeye giriyordu: Bunu kendi ve Elyot Standish için yapacaktı. Elyot'un doğum günü değildi, Noel de değildi, böylesi daha iyiydi; çünkü sözlerle belirtemediğini, bir armağan göndererek anlatacaktı.

Miss Netta Chillberry yazılıydı kapının üzerinde; içerde camın ardındaki kadın o olacaktı. Dükkândan içeri girdi, kapının zili hafifçe çınladı ve solgun yüzlü bu kadın, karşısına geçti. Hayır, daha karar vermedim, şöyle bir bakacağım, demişti Connie. Miss Chillberry geri çekildi. Parmaklarında eskipüsküyüzükler vardı, hem kirliydi de bunlar; fakat Miss Chillberry onları okşuyordu. Bazıları pislik sever, diye aklından geçirdi Connie.

Armağan almak, kime olursa olsun, önemlidir. Bunda nesne özelliğinden çok, bir sevinin sunuşu aranmalıdır. Armağan budur işte: Duyguyu anlamlandırmak, ve bu duyguyu sevdiğinin ellerine vermektir.

Connie böyle düşünmüş ve dükkânı gözleriyle taramıştı. Miss Chillberry ona bakıyordu; Connie kararını vermiş, armağanını seçmişti. Gülümseyerek konuştu:

Bunu alacağım. Bir arkadaşa armağan.

Çok zarif... İnce düşüncelisiniz.

Acaba adresi versem gönderir misiniz?

Armağanı başkasıyla göndermek belki de daha iyiydi, böylece utanmadan sıkılmadan amacına ulaşırdı. Kendi verse yüzü kızarır, yanlış şeyler söyler,

ters tepki yapabilirdi. Miss Chillberry'nin sesi şakıdı :

Genellikle biz göndermeyiz. Eskiden yaşlı bir kadınımız vardı, onunla gönderirdik ama şimdi yalnızım. Kadın öldü de... Ama durun ,küçük bir çocuk var, onunla yollarım. Adres lütfen?

Bunları söylerken, kadın bir yandan, yüzüklü parmaklarıyle kalemiyle oynuyor, bir yandan da tırnaklarını yiyordu. Connie adresi, adı söylüyor, bu kirli parmaklar da, kutunun üzerine yazıyordu. Garipleşti Connie: Sanki asansörden hızla aşağı düşüyormuş gibi, boşluğa yuvarlandığını hissetti. Birden kalemi kadının elinden aldı ve şöyle dedi :

Teşekkürler. Hepsini de yazmışsınız. Ama ben kendim götürürüm. Şimdi o çocuğu bulmak falan güç iştir sizin için... Geciksin istemiyorum da. Çok teşekkür ederim. İyi günler.

Nasıl isterseniz... Aldığınız kutu çok nefis. Güle güle.

Dükkândan dışarı çıkmıştı. Sevinçliydi, herkesi seviyor, herkes mutlu olsun istiyordu. Elinde armağanla, yeniden eski Connie olacak ve Elyot'u mutlu edecekti. Armağanların paraca ne önemi vardı; ucuz almıştı bu zarif kutuyu; gülümsedi ucuz elde edilen bir mutluluk olacaktı ama, ucuz, ya da pahalı neyi değiştirirdi? Otobüse binecek, kutuyu götürecekti. Kutuyu bırakacak ve hiç bir şey demeyecekti. Ama kutuyu bırakacaktı. Kutu mutluluktu.

King's Road'da meyvalar da bambaşka güzelleşmişti, herşey güzeldi artık; Miss Lassiter'e portakal alacağını hatırladı. Portakallara çok meraklıydı kadın, özellikle suyunu içmeye. Hep Connie'ye portakalların suyunu sıktırır ve ardından da bin bir özür dilerdi. Alışıktı Connie başkalarına uşaklığa; kendi-

ni öyle yetiştirmişlerdi. Otobüs de onun sevincini paylaşırcasına uçuyordu ;onu mutluluğa götüren bir araçtı. Kutu herşeyi değiştirecekti. KUTU!! Kutu yanında yoktu! King's Road'da bir yerde, belki de manavda bırakmıştı. Umutları da yoktu, King's Road artık canavarlaşmıştı; güzel değildi, King's Road'da herşey çirkindi.

İlk durakta inerek, King's Road'a döndü. Az önce, bu kalabalık onu sıkmamış, boğmamıştı. Kaldırımlarda yürünecek yer bile yoktu. Bu yollar hep böyleydi. Değişmezdi. Değişenler sadece kişilerin o an verdikleri yargılardı. İnsan seliyle sürüklendi Connie Tiarks. Çabaları küçücük bir noktaydı tüm noktalar içinde; o, mutluluğunu kaybetmişti, kaybedilen şeyler de zor bulunurdu. Connie'nin kaybetmesi, bir başkasının kazanması da olabilirdi. Kutuyu bulamayacaktı Connie ve de bunu anlamıştı.

King's Road'da yürüyen biri daha vardı; ama onun sıkıntıları, Connie'ninki gibi değildi. Wally Collins'ın sıkıntısı kadınlar, ödenecek kiralar, iş anlaşmalarının bozulması gibi şeylerdi. Wally dertliydi; ama bu güzel yolda yürümekle, düşünceler dağılıyor, sanki King's Road beynini yıkıyordu. Düzelmemiş yatağa girmeden, yıkanmamış bulaşıkları görmeden önce, bu lüksü görmek, yenilenmekti. Willy Collins, kendini işte böyle yeniliyordu.

Manavın önünde durdu. Dişlerini karıştırdığı kürdanı, büyük, parlak, sarı topları andıran, portakallara batırdı. Hafifce sırıttı. Biriyle konuşmak geliyordu içinden, bunun için durmuştu burada, sonra da portakalları görmüştü. Portakal almaya karar verdi; öyle istedi canı, portakal alacak, ve birini bulup konuşacaktı.

Heyyy Steve!!!! şuradan bana altı tane porta-

kal versene. Heyt oğlum, irilerinden bakalım. Kazıklamaca yok.

Steve güldü, portakalları ayırmaya başladı. İşte tam o sırada, Wally'nin gözü, meyvaların arasında sıkışmış süslü bir pakete ilişti. Eliyle paketin üstünü kapadı; Willy hırsız değildi, hele kapkaççı hiç... ama birşey bulmuştu. Her zaman, birşey bulamıyordu kişi; buluşuyla övünmek istedi. Portakalları da ne yapacaktı, canı cehenneme portakalların, diye düşündü.

Heyyy Steve!!!! Al o portakalları, eve karına götür. Arkadaşın teki yolladı dersin, ha aslanım? Bizim gibilerin de, ara sıra iyiliği tutar. İstersen de manyak de bana ha... Irgalamaz beni. Haydi hoşçakal.

Elinde sarılı paketle kaldırımda yürüyordu. Ne olabilir içinde, diye düşündü. Birden buluşun zevki kaçtı, duyunca dokundu. Paketi almıştı, neden aldım diye düşündü. Almak için almıştı, bulduğu için almıştı. Kürdanı dişleriyle ezdi. Karakolda adamı neşeli dövüyorlar, dedi. Acaba duvarlara da resimlerini asarlar mıydı? Bu karakol ve resim asma işini biraz daha düşününce, toparlandı ve kendinin dürüst bir adam olduğunu söyledi. Kulakları duymuştu ama öze inmek gerekti, onun için bir kez daha tekrarladı ve ağzındaki kürdan parçalarını tükürdü.

Of be! Sen işine bak Willy! diyerek sümüğünü çekti.

Şimdi Wally, elindeki paketin üzerinde yazılı adresi okurken göğsü kabarıyor, bir sevinç dalgasıdır benliğini sarsıyordu.

Mr. Elyot Standish Ebury sokağı no: 89.

Böyle bir karar vermek, Wally için büyük başarıydı; artık kendini İngiltere Kraliçesi kadar soylu

hissediyordu. Adımları bile değişmişti. Arkadaşları şunları derdi: Wally iyidir. Wally kötülük yapmaz. Meyhanelerde paramızı da öder. Eh, bundan iyi adam var mıdır yeryüzünde?.. İşte, arkadaşları da onu seviyordu. Demek Wally iyiydi: Şimdi algıladığı, ya da doğuştan var olan bu iyilikle, heyecanlanmıştı. Önceden, ben neyim, diye pek düşünmemişti. Artık iyi olduğunu biliyordu. Yürüyordu, bir an durdu ve güldü :

İyiyim ama biraz da enayiyim galiba. Adam sende. Biz dalgamıza bakalım, dedi ve bir kahkaha attı. Kahkaha boş sokaklarda yankılandı.

Wally Collins ağır ağır yürüyordu. Bir eli pakette, bir eli de cebindeydi. Islık çalmaya başladı; ıslıktan çok saksofon'un sesini taklit ediyordu. Saksofon'u anımsamak, o kalın, delici, tırmalayıcı haykırışları duymak, yaşamaktı. Nasıl da barsakları deşercesine güçlüydü saksofonun sesi: Wally Collins'in **raison d'être** (1)'i her gece, barsakları delercesine saksofon çalmaktı. Her gece, saksofonun ucu ağzına değer, barsakları içeri çekilir, elleri salonun beyaz ışığında parıldar, ağzı yusyuvarlak olur, gözlerinin suyu çekilirdi. Sabahın ikisinde, artık bedeni kurumuş, buruşmuş olur, ertesi geceye yeniden büzülmek için, eski biçimini almaya çabalardı.

Ancak kalabalıkta yaşayabilirdi Wally Collins. Onun evi, gürültüler arasında, soluğu içki kadehlerindeydi. Gönlünce yaşardı, Piccadilly, Leicester, Broadway, neresi olursa olsun; yeter ki, canlı, hayat dolu yerler olsun. Wally, büyük geniş yeşil havuzda yüzen bir yosun, köksüz bir yosundu. Kürklü kadınlar, kelli-felli adamlar masaya oturur, orkideler ge-

(1) Varoluş nedeni.

lir, Wally de çalar dururdu. Bu olağandı. Sonra herkes gider, uykulu gözlerle, sandalyeleri masaların üstüna koyan garsonlar kalır, önce içki ve yemek lekeli örtüler kaldırılır, ortalık toparlanır ve teker teker gazinodan çıkılırdı. Wally'nin geceleri böyleydi işte; onca, olağan ve sakindi. En güzeli de, kurumuş dudaklarını -kendi deyimiyle- bir fırt alarak ıslatmaktı. Sarhoşluk eşsizdi; o uyuşturucu su, insanın damalrarına bir girmeye görsün! Wally böyle derdi. Fakat sarhoşluk geçince, o etki de kalmazdı. O da kaçar giderdi, o da Wally gibi kaçıcıydı. Birlikte yeşil havuzda yüzüyorlardı; içki Wally'den, Wally de içkiden memnundu.

Oldukça uzun yürümüştü, hâlâ o adrese varamamıştı. Buraları yabanıldı. Yeşil havuza benzemiyordu. Ürkütücü, esrarlı ve garipti. Yürüdü Wally, paket kollarının arasında yürüdü.

Burası ona Bethal Green'i anımsatmıştı. Oradaki evler de böyleydi, sokaklarda da böyle dolaşırdı. Lokantaların camlarına burnunu dayar, yemeklere bakardı. Cumartesi geceleri, içini kıskançlık bürür, evsiz ve kimsesiz olmanın acısıyla sızlardı yüreği... bir zamanlar sızlardı. Artık Wally Collins'in derdi yoktu, öyle sinirli de değildi: Sadece, bazı bazı, sevgililerine kızar ama öfkesini bir başkasıyla geçiştirirdi.

New York'un kenar mahallerinde arkasından alayla bağırdıklarını, duyuyor gibiydi. Güldü. Geçene gülünür dedi. Ucuz gece klüplerinde, batakhanelerde az sürtmemişti; bir lokma ekmek için... ne olacaktı yani, herkes bir türlü sürünmüştür, geçene gülünür, dedi. Hele o dokuzuncu cadde yok muydu... orada ne küfürler işitmiş, ne dayaklar yemişti... Güldü, geçene gülünür, dedi. Artık Wally Collins'di.

Yeşil havuzunda yüzen mutlu bir Wally Collins! Üstelik ,elindeki paketle kendine güveniyordu da; bu önemliydi işte.

Ebury sokağını buldu. Evin önüne geldi, fakat zile dokunmadan önce bir kez kibarca, pakette yazılı adı nasıl soracağını, prova etti. Girmediği delik kalmadığından, kibar insanlarla da konuşmayı becerirdi; sadece biraz sahtekârlık oluyordu. Mr. Elyot Standish, tamamdı; artık zili çalabilirdi.

Evet, buyrun.

Kapıyı bir kadın açmıştı. Süslü, kokulu ama güzel kokulu bir kadın. Terliğe benzetti onu Wally.

Evet, ne istiyorsunuz?

Kapıda durmak insanı üşütüyordu. Aksi gibi Julia'nın da izin günüydü. Bu adam ne istiyor benden? diye düşündü Mrs Standish.

King's Road'da buldum. Manavda. Biri bırakmış, şey unutmuş olacak. Pakette bu adres var. Adı da Mr. Elyot Standish.

Mrs. Standish hayretle adama bakıyordu. Demek Amerikalıydı, demek korkulacak birşey yoktu. Yapayalnız evde zaten korkmuştu, bir de bu adam gelince, korkusu büsbütün artmıştı. Ama artık korkmuyordu; tersine, sevinmişti bile; çünkü Amerika'yı görmemişti. Oysa, serüvenlerin kadınıydı Mrs. Standish ve bu yeni bir sesti. Gülümseyerek konuşmaya başladı :

Elyot Standish, ne garip' Benim oğlum o. Kısmetliymiş.

Kader bu. Paket karşıma çıkıverdi, ben de getirdim tabii.

Mrs. Standish gülüyordu, son derece keyiflenmişti. Bütün gün yalnızlıktan öylesine bunalmıştı ki, hep Julia'ya söylenip durmuş, bari izne çıkmasaydı,

demişti. Şimdi birinin, yabancı da olsa, sesini duymak yalnızlığını unutturmuştu.

Wally Collins, Mrs. Standish'den hoşlanmıştı. **Belli bir sınıfın kadını,** biraz yaşı geçkin ama yine de, **belli bir sınıfın kadını,** diye düşündü. Gülerek konuşmaya başladı :

Rüzgârın ne getireceği hiç belli olmaz.

Haklısınız. İsterseniz, bırakın da rüzgâr sizi içeri alsın ve bir kadeh içki sunsun. Hergün olmuyor böyle rastlantılar, yani, demek istiyorum ki, hergün böyle unutulmuş paket getiren olmuyor da.

Getirmezler ya!

Öyle. Getirmiyorlar. İçeri gelmez misiniz?

Gelirim. Gelirim ya! Neden gelmiyeyim...

Mrs. Standish, yabancıyla merdivenleri çıkarken düşünüyordu: Eden bu davranışımı beğenir. Bana da elerkil der, zaten beni yanlış tanıyor, şimdi beni beğenir artık. Acaba annelerinin yaptıkları iyilikler, ya da tuttukları yol, çocuklarını etkiler mi? Birden kızardı. Tanımadığı bir adamı evine almıştı. Evet, hiç tanımıyordu. Oysa tanısa... Düşünceleri Wally'nin sözleriyle yarıda kaldı. Dedi ki Wally :

Merdivenler de adamın soluğunu kesiyor.

Ne!!!! Bu yaşta mı?

Oysa, Mrs. Standish ikişer ikişer atlayarak merdivenleri çıkabilirdi. Kendi kendine, ben genç kızlardan bile çeviğim, dedi. Wally konuşuyordu :

Herhalde çok yol yürüdüm de ondan. Yoksa bana vız gelir bu merdivenler.

Siz Amerikalıların, değişik yaşantıları var sanırım.

Bunları konuşurken odaya gelmişler ve koltuklara oturmuşlardı. Mrs. Standish, iki kadehe içki koymuş, birini kendi almış, ötekini de Wally'ye ver-

mişti. Wally, ona bakarak düşünüyor, duygularını inceliyordu: İçkinin tadı pek yerinde değildi ama kadın tatlıydı. Böyle kitaplar dolu duvarlarda resimler asılı bir odada, neşeli bir kadınla içki içmek rahatlatıcıydı. Perdelerin, koltukların eskiliğine rağmen, burası çekiciydi. Cicili-bicili antikaları da severdi Wally. Filimlerdeki evler gibiydi. Bu kadın da, film artisti gibiydi. Sonra herhalde, oradaki yığınla kitabı da okumuştu, öyleyse bilgiliydi de. **Belli bir sınıfın kadını** olduğu belliydi. Hayranlıkla Mrs. Standish'e dönerek, şöyle dedi :

Eviniz çok güzel.

Kişinin yaşantısında inişler, çıkışlar oluyor. Bu evde, inişler var Mr.——

Collins. Wally Collins.

Bu inişlerin simgesi evde, çıkışların şerefine içelim Mr. Collins.

Şimdi Wally Collins'e bakıyordu. Kadehini bir dikişte içmiş, boğazı yanmıştı, ama alışıktı Mrs. Standish. İçi ısındı; içkiyle... dostlukla... bu adamı beğenmişti. Dosdoğru, tertemiz bir Amerikalı, dedi içinden. Kısa bir süre sessizlik olmuştu, olmalıydı, konuştu Mrs. Standish :

Oğlum paket için çok sevinecek.

Böyle demişti ama, kuşkuluydu. Elyot anlaşılmayanlardandı. Çoktandır insan yüzlerini okumayı, bu yüzlerdeki anlamı bulmayı bırakmıştı. Elyot'u da bir kenara bırakmıştı. Sadece özlemini çektiği bir dünya vardı; bu dünyada insanların yüzlerinden, düşüncelerini görebilecekti. Hem de çabalamadan; çünkü, bu yeni dünyada insanların yüzleri, içlerini yansıtacak ve böylece de Mrs. Standish hiç yanılmayacaktı. Acaba giderilebilir miydi bu özlemi? Kızmaya başladı kendine; hâlâ düşündüğünü, yüzleri, duygu-

ları anlamlandırmaya çalıştığını farketti. Wally dinliyordu, şöyle diyordu Wally :

Rahatlık önemli. Evi ev yapan, süsleyen ufaktefek şeyler. Kitaplar var. Bu kitaplar var ya... işte ben kitapları çok severim. Zamanım olsa hep kitap okurum. Yok, hiç zaman yok... Sabahtan akşama kadar prova yapıyoruz .Yoksa, kitap okumayacak adam mıyım ben?

Mr. Collins!!! Ne provası? Biraz kendinizi, yani işinizi falan anlatsanıza, ben konuşmayı severim de.

Mrs. Standish'in oturma odasında karşılıklı oturuyorlardı. Wally Collins'ın saçlarına sürdüğü ağır kokulu biryantin, Mrs. Standish'in midesini bulandırmıştı. Onun, ucuz bir kira odasında, komodinin üzerinde duran adi biryantin tüpü gözünün önünde canlandı. Bu adam kokuyordu ama kokusuna aldırmıyor da, galiba sadece saçlarının parlaklığına önem veriyordu. Mrs. Standish, belli etmeksizin onu inceliyordu. Bu beklenmedik konuk, evine gelerek, onu oynadığı eski oyunlara döndürmüştü. Lokanta masalarında karşısındaki adama ilgiyle bakıp, onun ilgisini ve parasını kazanmak... kaç yıldır bu oyunu oynamamıştı. Wally Collins'den para almak değildi amacı; ona acımış, kendine acımış, bu beklenmedik oyuna kapılmıştı

Öte yandan, Wally Collins etkilenmiş ve böyle bilgili bir kadının kendine önem vermesinden gururlanmıştı. Şimdi, çok önemli bir açıklamada bulunmak üzere olanlara özgü bir şekilde ciddîleşmişti. Boğazını temizleyerek şöyle dedi :

Yaptığım önemli sayılmaz. Klüpler falan işte. Bu sezon Café Vendome'deyim. Saksofon çalıyorum.

Ah Mr. Collins, demeyin!.. Ne şahane, ne bü-

yüleyici. Saksofon demek. Daha anlatın, dayanamam saksofona.

Wally'yi bir heyecan dalgası sarmıştı. Konuşmaya, hele kadınlarla olursa, doyum olmazdı. Göğsünde bir gül vardı Mrs. Standish'in. Gülü beğendi Wally. Hem, bu kadın, her kadın gibi de değildi. **Belli bir sınıfın kadınıydı.** Tabii, yaşı geçkindi ama göğüsleri diriydi. Gül de vardı. Saksofon seviyor, onu ilgiyle dinliyordu. Madem ki öyleydi, Wally de konuşacaktı :

Evet Mrs. Standish. Hemen hemen, hep aynı şeyler. Klüpler aynıdır. Biraz da gösteri var. O kadar şahane bir gösteri olmamakla birlikte oyalayıcı. Orta karar sayılır. Haftada bir iki gece çıkıp, hünerlerini döktürüyorlar. Fakat, ben böyle şeyleri seviyorum. Ayıp değil herhalde? Belki de ışıkları seviyorum. Hani bir yanıyor, bir sönüyor ya. Güzel, fena sayılmaz. Işıklar ve müzik, şöyle kendimden geçiyorum. Nasıl diyeyim, aslında duymak gerek. Sözlerle olmuyor. Yani anlatamıyorum.

Mrs. Standish onu dinliyordu. Kıllı kolları ve garip konuşmasıyla bu adamı eskiden olsa hemen dışarı atardım, diye düşündü. Ama günler değiştirmişti onu, değiştirmemiş olsa hoşlanmazdı Wally'den; aslında hoşlanıp hoşlanmamak önemli değildi. Mrs. Standish emekli olmuştu. Emekliliğinde, rastlantıyla karşısına çıkan bir oyunu reddedemezdi. Belki de bu en son oyundu. Wally'nin sözlerini tek bir cümleyle söyleyecekti, ona döndü ve şöyle dedi :

Yani, müzik ve ışıklar sizi etkiliyor, demek istiyorsunuz.

Evet.

Wally Collins'ın yüzünde çocuksu bir anlam belirdi. Kendi beceremediklerini, bu kadın, rahatca

söyleyebiliyordu. **Belli bir sınıfın kadınıydı.** Yutkundu. Eğitilmekten hoşlanmıştı ama bunu belli etmeyecekti. Belki de ederdi. Kadınları çok iyi tanırdı Wally; elleri oldu mu, tamamdı. Bir kadın konuşamazdı, okşanmak isterdi, okşandı mı rahatlardı. Wally de ellerini kullanır, ağzını açmazdı. Ama bu kadın konuşmasını biliyordu, konuşmak istiyordu. Demek ki, **belli bir sınıfın kadını** böyle oluyordu. Ama, ne kadar bilgili de olsa, yine de kadındı; okşanmak isteyecekti. Wally ellerine çok güvenirdi. Konuşmaktan, yani bir kadınla böyle ciddî ciddî konuşmaktan zevk almıştı. Şöyle dedi :

Evet, Mrs. Standish. Çok iyi söylediniz. Müzikle ışık öyle yapıyor. Doğrusunu isterseniz, benim gibi adamların konuşacak da zamanı olmaz. Demin dedim ya, kitap da okumaya zaman yok. Ha, evet konuşmak. Bizim çocuklar ,iyidir. Bizim orkestrada hiç kötü adam yoktur. Ama konuşmayız, anladınız mı? İnsan konuşmaya konuşmaya, konuşmayı unutuyor. Şey, siz galiba çok kitap okuyorsunuz?

Evet, Mr. Collins. Kitap okumak benim vazgeçemediğim uğraşılarımdan biridir.

Mrs. Standish böyle diyerek, yüzünü ekşitmişti. Koltuktan kalkıp, sıkıntısını gidermek için sağa sola yürüdü; ama Wally Collins, odada olduğu sürece rahat edemeyecekti; konuşma özlemi içindeki bir adam, konuşmak isterdi. Tüm özlemler böyle değil miydi? Başkasıyla, kitaplardan konuşmak, yazarları eleştirmek, sözcükleri incelemek ve bunlardan bir sonuç çıkarmak doyumluydu. Ama bu adamla, imkânsız! Çok sıkılıyordu Mrs. Standish, onun da özlemi vardı: Rahat, uyumlu bir ölüm uykusunu dalarak Kitty Goose'un ve Catherine Standish'in acı

çekmiş bedenini dinlendirmek ve geçmişi şimdiyi ve de geleceği unutmak, unutmak, unutmak.....

Wally Collins, tüm çoşkunluğuyla konuşmaya devam ediyordu :

Ne yaparsın, dişi kaza olan, erkek kaza da olur ha?

Mrs. Standish bu adi sözleri bile kabul etti. Bari konuşmadan otursa ,diye düşündü. Böyle düşünürken odaya Elyot geldi. Mrs. Standish kayıtsızca oğluna döndü ve Wally'yi göstererek şöyle dedi :

Elyot, Mr. Collins senin adına yazılı bir paket bulmuş. Onu getirdi. King's Road'da galiba. Mr. Collins Amerikalı. Saksofon çalıyor. Hoş değil mi? Küçük bir toplulukta.

Wally Collins hemen atıldı.

Herkes orkestra diyor. Topluluk değil.

Wally böyle demiş ama, burada istenmediğinin de farkına varmıştı; çünkü Mrs. Standish'in yüzünde ve konuşmasında bir gariplik vardı, bu gözünden kaçmamıştı. O çekingenlik; eziklik yeniden Wally'ye girmiş ve onu boyunduruğu altına almıştı. Yüksek sınıf'ın tutumları, demek her yerde ayniydi. Amerika'da, eski günlerde de otobüste böyle utanır, sıkılırdı. Şimdi gidecek ve otobüse binecekti. Sanki otobüslerle arasında kader birliği vardı; aşağılığını gösteriyordu dünyanın tüm otobüsleri ona, bir yerlere gidiyorlar, birileri biniyor ve bakıyorlardı: Acaba inilecek yer burası mıydı?

Elyot Standish paketi aldı. Ellerinden bir ısı yükseldi, belleğini uyuşturdu. Wally'ye dönüp, âdeta haykırdı :

Gitmeyin!

Gitmem gerek. Mrs. Standish, teşekkür ederim. İyi bir geceydi. Yolunuz düşer de, bizim Cafe'ye ge-

lirseniz... saksofonu çalan benim. Unutmayın. Wally Collins dersiniz, gelirim.

Elyot Standish, annesinin ve bu yabancının sesini aşağı katta duydu. İlgilenmedi. Annesi annesiydi, bu adam da sadece paketi getiren bir yabancıydı. Kişiliği önemli değildi; adını bile hatırlamıyordu. Adamın bir tek önemi, ya da değeri olabilirdi; o da paketi getirmiş olmasıydı. İçinde ne vardı bu paketin, kim yollamıştı?

Mrs. Standish, Elyot'un yanına geldi.

Elyot paketin iplerini çözüyordu. Başını kaldırıp annesine baktı. Mrs. Standish ona gülümsedi ve şunları dedi :

Ama iyi bir adamdı. Basit, kendi halinde, zavallıcık.

Koltuğuna oturdu. Umulmadık şeylere artık dayanamıyordu; eskisi gibi olamıyordu. Acıma duygusuyla gözlerini kapayarak, başını koltuğa yasladı ve gözlerini kapadı. Elyot'un varlığı önemli değildi; çünkü Elyot yok sayılırdı. Yaşayıp yaşamadığını bile bilmiyordu; insanın böyle duygularla yıpranması yazık, diye düşündü. Gözleri kapalıydı. Wally Collins'in gelişi alıştığı düzeni bozmuştu. Wally'nin kişiliği önemli değildi; ama uyandırdığı, yenilediği duygular, anılar acıydı. Gizli arzular, bedeninde gezinen ellerin verdiği sıcaklık ve sonra da huzurlu bir uyku... bunlar acıydı. Anımsamakla kalsa, acıyı dindirebilirdi; ama Mrs. Standish, yeniden canlanmış, kabuğunu delip çıkmak istiyordu.

Elyot, elinde cam bir kutu tutuyordu. Zarif, süslü, üstü altın rengi yıldızlarla bezenmiş bir kutuydu. Annesi birşeyler mırıldanıyor ama Elyot dinlemiyordu; annesi her zaman saçmalardı. Kutuyla ilgili konuşsa, o zaman başkaydı. Ama annesi kendi havasın-

daydı. Kutuya baktı, üzerinde gönderenin kim olduğu yazılı değildi. Bu kutu ellerini ısıtıyordu, kendinden emin bir görünüşü vardı: Muriel Raphael'in yüzüydü bu, ondan başkasının olamazdı. Muriel, Elyot'a bu kutuyu almış, sonra da unutmuştu. Önemliydi bu; demek Elyot'u önce beğenmiş, sonra beğenmemişti. Fakat kutu yolunu bulmuştu. Muriel Raphael ve Elyot Standish kaçınılmazın ağındaydılar. Kutuyu şöminenin üzerine koydu: Bu bir simgeydi, görkemli, uyumlu... ve de burada duracaktı.

• 13

Bütün insanlar aptaldır, derdi Julia; ama bu yargıya ters düşen bir tutumla, sürekli olarak onlarla ilgilenir, dünyanın düzenini korumaya çabalardı. Fakat davranışları o denli tekdüzeydi ki, kimse onun bu düşüncelerini anlayamazdı. Julia Julia'ydı işte; evin hizmetçisi ve darda kalındığında koşulacak bir kişiydi, sadece buydu Julia. Oysa, Julia'da bir sorumluluk duygusu vardı. Bu duygu ,sadece evdeki kişilerin kapalı yaşamında kalmıyan, tüm yanlış saydığı davranışları düzeltmek istemiyle dopdolu, bir tutkuydu. Kısacası, Julia Fallon dünyadaki düzensizliği düzeltmeyi kendine amaç edinmiş biriydi. Postacı öksürdüğünde hemen bir fincan sıcak çay uzatır ve içmesini söylerdi. Çay terletir, rahatlatır, der ve postacının yüzündeki ter taneciklerini görmek için sabırla beklerdi. Sürekli olarak kuşkular içindeydi. Zamanla kuşkuları daha da artar olmuş, herşeyden, herkesden kuşkulanmaya başlamıştı. Örneğin, için için yanan bir kömürü ellemez, iyice soğumasını beklerdi; çünkü soğumamış kömürü yerinden almak ölümü çağırmaktı. İşte Julia böyle batıl şeylere bile

inanmak isterdi. İnanmayı, neye olursa olsun inanmayı, çoktandır unuttuğundan, yeniden inanç için kıvranır, o kemirici kuşkusundan nefret ederdi. Ama tüm çabaya rağmen, kuşkuculuk bir değirmen taşı gibi içine oturmuş, bir türlü gitmek bilmez olmuştu.

Doğuştan, olayları serinkanlılıkla karşılayıp, çözüm yoluna gitmeyi öğrenmişti. Standish'lerin evine gelen o gencecik kız, ağlayan çocuklara, ocakta pişen yemeklere özenle bakan o küçük Belçikalı köylü kız, hiç değişmemişti. Şimdi yaşlanıyordu ama, hâlâ görevini kutsal sayıp, inandığı kalıplarla düzeni değiştirmeye çalışıyordu. İçinde bulunduğu koşullarla heyecanlanıyor, görevini içine sindire sindire yapıyordu; çünkü düzenli olmak gerekti onca ve düzensiz yaşayanları düzene sokma olanağını kullanmak gerekti. Mutfaktaki herşey onundu. Düzenli, temiz nasıl olması gerekirse öyleydi. Sadece, bir türlü kuşkuyu atamıyordu içinden, sıyıramıyordu bu şiddetli duyguyu, silkinip de **bana ne** diyemiyordu; zaten demek de istemiyordu. Düzen gerekti, düzenlilik uyumluydu. Dünya bir düzenle kurulmuştu, kişilerin bu düzeni bozmaya ne hakkı vardı? Anlayamadığı şeyler onu huzursuz ediyordu; işte, bu kişilerin, düzensizlikleri de alnayamadıklarındandı.

Kişiler ne yapmaya çalışıyordu? Bunun sonu nereye varacaktı? Geceleri yatağında birden ter boşanıyor, anlayamadığı, düzeltemediği kişilerin derdiyle sabaha dek gözüne bir damla uyku girmiyordu. Çoğu kez, hırsla yataktan fırlar, pencereye gider ve dışarı bakardı. Dışardan yardım beklercesine... sanki sokak, doğa, ona yardımcı olacakmışçasına... Hem sakin, hem sinirliydi Julia Fallon. Karanlık odada bir aşağı, bir yukarı dolaşıyor ve şunları söylüyordu: Joe'ya söyleyeceğim. Açık açık söyleyeceğim ona.

bu durumun düzene aykırı olduğunu ve nedenleri bir bir sıralayacağım. İşte Julia böylesine kararlıydı ama, düşüncelerini söyleyemiyordu; söyledikleri tutmuyor, etkilemiyordu kişileri. Neden böyleydi? Kızıyordu, sinirleniyordu. Başkalarının dertlerini, kendine dert etmekle huzuru, iç düzeni kaçmıştı. Bir düşüncelerini söyleme yeteneği olsaydı! Buna çok yeriniyordu işte. O zaman çekinmez, söylerdi ama bir güç vardı ki; dilini tutuyor, bir güç vardı ki; belleğini uyuşturup onu saplantıya uğratıyordu. Julia eski günlere saplanmıştı, gözünün önündeydi tüm geçmiş bir bir: Eden arabasında parkta, Joe beceriksizce gömleğini ilikliyor... Eden küçük, Joe küçük. Julia da onlara düzen veriyor ve onlar da Julia'yı dinliyorlardı. Peki, ya şimdi ne olmuştu? Büyümüşlerdi. İşte Julia'nın benimseyemediği, önleyemediği, anlamadığı da buydu; geçmişle-şimdiki zaman birleşmişti, birleşemezdi. Düzende bu yoktu Ebury sokağıyla, Clerkenwell uzaktı; bu uzaklık, töreler gereğince yakınlaşamazdı. Eden'ın arabada sakince oturuşuyla, Joe'nun beceriksizce gömleğini iliklevişi birleşemezdi.

İçini çekti Julia, bilmiyorum dedi. Bilmiyordu.

Gecenin karanlığında yutulmuştu. Yatağı homurdanıyor, onu istemiyordu. Ter içinde ,saçlarını geri attı. Ensesi sırılsıklamdı, yüreği kupkuru...

Sabahlar da atamayacaktı bu sıkıntıyı; çünkü gün ışıdığında sadece somut şeyler açıklığa kavuşuyordu. Soyutlar yine soyuttu. Öğleleri de yemek hazırlanacak, zamanında herşey düzenlenecekti. Somutlar düzenliydi de, soyutlar neden direniyordu?

Sabah oldu, günlük işler başladı, Julia mutfağına çekildi. Zil sesi bekliyordu. Birileri hep zili çalardı; ya sütçü, ya satıcı, ama zil sesi somuttu. Gerçek-

lere döndürüyordu kişiyi, Julia da zil sesini bekler durur, gerçeklere dönüp, düzen için savaşmayı düşlerdi.

Zil çaldı. Kalın bir ses duyuldu :

Merhaba Julia.

Julia kapıdakine baktı: Neden geldin, yani akrabanın halini-hatırını sormaya mı?.. demek istercesine, somurttu. Yüzü kıpkırmızı, gözleri hırslı hırslı bakıyordu. Geçmişle-şimdiki zaman birleşmeye gelmişti, düzene baş kaldırıyordu.

Joe Barnett gülümsüyordu. Julia'nın asık yüzüne kırılmamış, her zamanki anlayışlı bakışlarıyla onu süzüyordu. Joe Barnett'ın Ebury'ye gelme günüydü; sözüm ona, iş için geliyordu. Ama, Julia biliyordu onun düşüncelerini; ölçebiliyordu duygularının şiddetini; sadece bunları kabul etmiyordu o kadar. Joe, haftanın belirli günleri, Crick'ın yük arabasıyla kentin bu bölümüne gelirdi; o gürültülü gümbürtülü arabayla, Julia'nın neşesini kaçırırdı. Joe mutfağa girmiş, oturmuştu. Julia somurtarak şöyle dedi :

Geldin demek gene. Otur dememe gerek yok, zaten oturmuşsun.

Bak Julia, sinirlenmene ne gerek var, üzülüyorum ama...

Sen bir palyaçosun Joe Barnett. Bunu bilir, bunu söylerim ben.

Julia gerçekten sinirliydi. Kişi değerlendiremediği şeylere sinirlenir, ama gerçeklerden de kaçamaz. Joe'un mutfaktaki masada oturuşu da bir gerçekti. Hiç değilse, hazır demlenmiş çay vardı. Ona, çay verir ağzını kapatırdı. Julia, fincana çay doldurmaya başladı. Keşke düşünceleri de, şu çaydanlıktan akan

çay gibi, kişilerin benliğine aksa, aksa da ben de bu azaptan kurtulsam, diye düşünüyordu.

Joe Barnett, masada çayını yudumlarken, bir yandan da Julia'ya bakıyordu. Çay fincanını elinde garipçe tutuyordu. Kulpu, bir türlü parmaklarının arasında durmuyor, sanki kayıp elinden düşecekmiş gibi, Joe'ya direniyordu. Çay fincanı bile... Julia, ona arkasını dönmüş, hiç ilgilenmiyor, kereviz ayıklıyordu. Kerevizin kokusu mutfağa sindi, hattâ sinmedi de, mutfağı yok etti; aldı götürdü uzaklara, yerdeki kabuklar da Joe'yu tabutlayıp, öldürdü Joe'yu. Kereviz kokusu ve kabukları ne kadar anlayışsızdı. Kurtulmayı konuşmakta buldu Joe ve ağzından şu sözler döküldü :

Garip Julia, çok garip.

Garip olan ne? Neler geçiriyorsun kafandan sen?

Herşey garip.

Devam et, devam et bakalım. Şunu bilmelisin ki, yaptıklarından utanıyorum. Sen de utanmalısın.

Neden utanayım Julia?

Julia'nın içtiği çay, Joe'un sözleriyle buz kesti, boğazında katılaştı. Soğuk ve nankördü Joe Barnett. Julia, fincanı masaya hırsla indirdi ve birden, içinde gizli kalmış sözleri bir çırpıda söyleyiverdi :

Bana baksana sen. Aptalmıyım ben? Hayır, Joe Barnett hayır. Üstü örtülü, yarım-yamalak sözlerle kandıramazsın beni. Hah! Ne sanıyorsun kendini, hadi konuşsana. Döksene zehrini içinden? Konuş diyorum sana, konuş, yoksa çıldıracağım... Doğru olmak, şerefli olmak gerek.

Sanırım, az da olsa, bu dünyada hâlâ doğruluğa inananlar var. Joe Barnett böyle demiş ve başını eğ-

mişti. Julia onun hafifçe gülümsediğini izledi. Şimdi de ıslık çalıyordu. Julia'ya döndü :

Evde kimse yok mu Julia?

Sana ne?

Hiç, sadece lâf olsun diye sordum.

Biliyoruz küçükbey.

Julia, neden böyle yapıyorsun?

Joe böyle diyerek, eliyle onun kolunu tutmuştu. Ürperdi Julia, bu dokunuş onu geçmişe götürdü: Bir gün Joe elini kesmişti, günü anımsadı. Ona şöyle demişti, yarayı temizleyip sararken: Şimdi geçecek, dayan bakalım aslanım. O günün yarası, bugün Julia'nın yüreğinde açılmış bir yaraydı. Nasıl sızıyı dindireceğini bilmiyordu. İnsanlar kendi yaralarını neden güç geçirirler... yoksa hiç mi geçiremezler? Oysa, başkalarının yaraları başkadır. Başkadır, başkaları... Julia, Joe'nin elini itti ve şöyle dedi :

Çek elini Joe. Yaptıkların ayıp, sen de farkındasın ya. Ama, amacın ne? Bir yere varamayacaksın. Söylemedi deme sonra.

Ne? O'nu mu düşünüyorsun?

O'nu ya. Onu düşünüyorum.

Ama o iyi ve doğru. Herşeyiyle iyi.

Joe, yeniden ıslık çalmaya başlamıştı. O iyiydi, doğruydu. Biliyordu Joe, O uyumluydu, haktan yanaydı. Doğruların, doğrular uğruna savaşanların yanındaydı. Bir an gözlerini kapayarak, Eden'la doğruluğa yönelen yolda yürüdüklerini düşledi. Birlikte yürüyorlar, attıkları her adımla bir yanlışı, bir haksızı yere seriyorlar, fakat onlar dimdik kalıyorlardı. Yavaş yavaş, tüm evren haktan yana olacak; Eden'la Joe'la birleşecekti. Ama yürürken bir çekingenlik vardı aralarında, olmaması gereken bir çekingenlik insanların yarattığı çekingenlik, ayaklara çelme ta-

kan çekingenlik; bunu doğa yapmazdı, çünkü doğa haktan yanaydı.

Julia'nın sesiyle düşünceleri dağıldı :

Yukarı gitmeliyim. **Mr.** Elyot'un kahvaltısını götüreceğim odasına. Böyle derken, **Mr.** sözünü, sınıf farkını belirtmek için söylemişti. Joe anladı, ama sesini çıkarıp da, bir şey demedi. Sadece başını kaldırıp ona baktı. Cricks'ın dükkânına geldiği günü anımsadı Elyot'un. Birbirlerine bakmışlar ve hiç söz etmeden anlaşmışlardı. O gün, birdenbire anlaşmışlardı. Şimdi Elyot Standish yukarda odasındaydı. Julia ona çayını, kahvaltısını götürüyordu. Elyot kapalı bir kapının ardındaydı. Kişilerin yarattığı ayrılıkları, karşıtları düşündü.

Elyot, önündeki biçimsiz yazılara, uygun bir biçim vermeye çalışıyordu. Dışarda sesler, bellekteki saplantılar ve sanrılamalarla, düşüncelerini önündeki yazıya vermesi çok güçtü. Sakin değildi, çalışmak zordu. Bu seslere kulaklarını tıkasa, gözleri vardı; gözlerini kapayıp çalışamazdı. Gözleri olduğu sürece de, gökyüzünü ve şöminenin üzerinde cam kutuyu görecek Muriel'in varlığını düşünecekti. Elleriyle kulaklarını tıkadı, duymak istemiyordu, görse bile.

Julia, elinde tepsiyle odaya girdi. Bakışları neden bir garipti Julia'nın? sordu :

Biri mi geldi?

Hem evet, hem hayır. Gelene insan diyebilirsen, aşağıda **biri** var.

Kim?

Önemli bir **şey** değil. Bizim Joe geldi de.

Julia bu odadan kaçmak istedi. Koruyucu duygularla doluydu, Julia her zaman birini korumaya alışmıştı. Elyot'a bakarak şöyle dedi :

Senin için, Joe'nun gelişinin bir önemi yok .

Neden olmasın? Belki de vardır.

Çünkü —çünkü, olamaz da ondan.

Joe'yu buraya çağır Julia.

Onu görmeliydi Elyot. Joe'nun varlığında Muriel Raphael'i arayacaktı. Adelaide'lerden çıktığı gece, yolda Clerkenwell'le, bu ortamı karşılaştırmamış mıydı? İşte şimdi de, Joe'ya bakacak ve Muriel'in ters düşen tutumlarını kendince onaylayarak, kızı düşüncelerinden uzaklaştırmaya çalışacaktı. Çünkü, cam kutuyla Muriel'in varlığı bu uzaklıkta bile, kendini belli ediyor, belleğine yerleşerek Elyot'u huzursuzlaştırıyordu.

Julia, Elyot'un kapısını hızla çarparak aşağı indi.

Çok geçmeden Joe Barnett, Elyot'un yanına gelmişti. Gülümsedi ve konuşmaya çabaladı :

Hoş geldin Joe Barnett.

Joe Barnett, iş tulumuyla karşısında duruyor, zamk ve talaş kokuyordu; Joe Barnett, talaş talaş kokacaktı, zamk ve talaş kokusu odayı doldurdu. Joe de ona bakmış ve şöyle demişti :

Demek burada yaşıyorsun... Senin odan buymuş demek.

Ve böyle diyerek de, ağır adımlarla odada dolaşmaya başlamıştı; konuşuyorlardı ama sözcükleri bulup da dudakların arasından çıkarmak güçtü. Konuşamamanın verdiği bir gerilim vardı; iki ayrı evrende, iki ayrı kişi... iki ayrı ayın, geceleri aydınlattığı iki ayrı evrendeki iki kişi; ayrı dilleri konuşanlar, Joe Barnett ve Elyot Standish. Elyot kutuyu elledi. Muriel'i yenememişti Joe. Demek ki, Elyot'un o marangoz dükkânında geçirdiği süre, sadece bir evrenden ,bir evrene yapılmış kısa bir yolculuktu. Ve de yolcu, kendi evrenine dönmüştü. Joe'ya bakmak, ar-

tık Muriel'e yakınlaşmaktı. İşte böyle hissetmişti Elyot.

Joe Barnett pencereden dışarı bakıyordu. Aşağıda insanlar biçimlerini kaybetmişti. Yuksekten bakıyordu Joe, demek yüksekten bakılınca kişiler doğru ve gerçek biçimlerini kaybediyordu. Camın yanından uzaklaştı ve Elyot'a dönerek şunları söyledi:

Sen çok yüksektesin Elyot. Garipsedim İnsanın yüksekte oturması biraz garibime gitti. Ben hiç bu kadar yükseğe çıkmamıştım da. Hem artık gideyim. Sen de rahatça çalışırsın.

Elyot şöyle haykırmak istiyordu: Hayır, Joe gitme! İki insanız biz, sadece iki insan gibi anlaşabilir, bu boş yargıları, kişiyi kendinden yabansıyan bu yanlış kuramları yok edebiliriz. Buna hâlâ inanıyorum, öğret bana! Eğitilmek istiyorum! Daha erken çok erken... Ama böyle diyemedi Elyot, Joe'ya döndü ve şunları söyledi :

Geç oldu. Ancak varırsın Clerkenwell'e.

İşte böyle demiş ve sesi kulaklarında uğuldamıştı: Böyle biterdi konuşmalar, böyle kapanırdı kapılar ve herşey bu kapanan kapıların ardında gizli kalırdı. Joe Barnett kapanan kapının ardındaydı.

Julia mutfaktaydı. Ellerini yıkamış, durmadan havluya siliyordu. Joe'ya ters ters baktı ve homurdandı :

Ne işe yaradı konuşmanız?

İki kişinin biraz konuşmasında ne sakınca var? Elyot iyi biri.

Bana söylüyorsun. Joe Barnett, Julia'ya kırk yıllık Elyot'u anlatıyor. Saçmalamaktan başka bildiğin yok zaten.

Julia bunları söylemişti ama, Elyot'u ne kadar az tanıdığını biliyordu. Anlaşılmazlığın bir simgesiy-

di Elyot; kimse anlayamaz, tanıyamazdı Elyot Standish'i, Julia Fallon bile. O sırada yaklaşan ayak seslerini duydu. Joe, hâlâ Elyot'un iyiliğinden söz ediyordu :

Elyot gerçekten iyi, sadece insanlar ara sıra garipleşiyor. Belki de odanın etkisidir. Aptal gibiymişim gibi geldi bana. Belki de Elyot iyiydir de, garip tir. Olabilir tabii, insan bu. Julia, ayak sesleri var. Biri geliyor galiba

Yaklaşan ayak sesleriyle mutluluk sardı Joe'yu; düşünceleri ta uzaklara gitti, dolandı durdu o uzak yerlerde; ama Julia onu düşlerinden ayırdı. Havluyu masaya vurarak, kızgınca şunları söyledi :

Eve gidiyorsun Joe. Gidip evde yemeğini yiyeceksin. Sandalyeden ne zaman kalkacağını sorarsan da, şunu diyeyim sana: o ayak sesleri kesilip de yok olunca... Ayak seslerinin yanına yaklaşamazsın. Duydun mu?

Julia'nın emirlerini dinlemek gerekti. Bu, ta o eski günlerden kalma bir alışma, şartlanmaydı. Eden Standish de onun sözlerini duymuş ve gülümsemişti. Yukarı odasına çıkacak, yatağa uzanıp, dinlenecekti. İşten eve, yorgun dönüyordu, otobüsteki kalabalık, insan üstüne insan, hepsi yorucuydu; fakat bunlar Eden'ı rahatsız etmiyordu. Yorgunluk ve Julia'nın sesi geçmişi anımsatıyordu, ama üzüntülü anlamda değil. Eden yoruluyor ve yorulmakla dinleniyordu. Gülümsedi ve yatağına uzandı. Joe Barnett aşağıdaydı, ama Joe'la geçirdiği anlar vardı: Sokak lambalarının kısık ışığında yürüyüşler, ağaçlıklarla doğaya yaklaşmalar, daha nice nice günler... cumartesileri özeldi. Cumartesi, Joe ve Eden'ın günüydü

İşte bu cumartesilerin birinde, Joe siyasetten konuşuyordu. Kurumaya yüz tutmuş yaprakların al-

tında yürürlerken, Eden yaklaşmakta olan kış günlerini düşünüyor, Joe da dünyaya barışsal bir düzen gelmesinin gerektiğinden konuşuyordu. Eden a baktı ve şöyle dedi :

Bari hiç soluk tüketmeyeyim, dinleyen yok ki.

Joe, dinlemez olur muyum hiç?

Eden, onun elini tuttu, şimdi konuşmadan yürüyorlardı ama yürekleriyle, gözleriyle, elleriyle konuşuyorlardı. Daha güzeldi böylesi, içtenlik doluydu.

Nedense Joe huzursuzdu, sürekli konuşuyordu:

Eden, hiç bir zaman anlayamayacağın bir şey var.

Nedir o?

Atılım ölçüleri. Tutarlı ve güçlü yanlarını battaniyeye sarıp, saklıyorsun. Bunda da senin suçun yok, çünkü sen battaniyelerle büyütüldün.

Ve sen de Joe Barnett, atılımlarla büyütüldün. Joe, lütfen beni rahat bırak. Huzurumu kaçırma. Ne kadar zor buldum bunu bir bilseydin... Neden sürekli bu sınıf farkını aramıza sokuyorsun?

Gerçekçi olmak, siyasal sorunlarla uğraşmaktan daha yararlıdır, bunu biliyor musun Eden Standish?

Siyaset! Siyasetten bıktım, usandım. Nefret ediyorum.

Biliyordum zaten. İlk günden anlamıştım bunu.

İkiside susmuştu. Ufuk yükselmiş, evlerin oymalı saçakları havada dönüyor, bir yere oturmaya çabalıyorlardı. Ama ufuk yükseldikçe, evler de yükseliyor, yükseliyordu. Eden midesinin kasıldığını hissetti, sanki bir el içine girmiş, mide torbasını sıkıyor, içindekileri ezerek, sıkarak dışarı atmak istiyordu Belleğine de bir el atılmıştı, onu düşünmeye zorluyordu; madem ki doğruydu, madem ki doğru-

luktan yanaydı, duygularını açıklayacak, kimsenin tutsağı olmayacaktı. Joe'ya döndü ve şöyle dedi :

Evet, öyle. Ben iğreniyorum, iğreniyorum siyasetten İĞRENİYORUM. Şimdi beni iyi dinle Joe. Ben siyasi partilere inanmıyorum, güvenmiyorum. Bir partinin yerine ötekinin geçmesi, hiç bir şeyi düzeltmiyor. Ama düzelteceklerine inansam, şöyle soluk aldığım gibi, emin olsam... işte buna inanamadığımdan, battaniyeler arasındayım. Yoksa, düzenin hergün bozulduğunu görüyorum, mutlu bir düzen istemek insancıl bir duygudur; siyasetle bile ilgisi yoktur bunun. Ama yanlış yargılanır, yanlış yorumlanır. Ben sınıf farklarının, şunun ya da bunun savunucusu değilim. Tek isteğim kötülüğün yerini iyiliğin alması ve doğrulukla işlerin yürütülmesi... Sadece bu işte. Bu olduktan sonra, herşey kendiliğinden çözümlenir, siyaset yabanıl bir tutku olmaktan çıkar. Kişi duygulu doğar, duyarsızlık yaşamın değerini yitirir, inanmak istediğim bu. Her ne ortam ve koşulda olursa olsun, duygulu kişilerin birleşmesi gerekir! Yakıcılara, sömürücülere, sahte sözcüklerle göz boyacılara ve bunlar gibi, tüm duygudan yoksun insan katillerine, karşı koymalıdırlar. O zaman, ancak o zaman, yaşamda duyarlı kişilerin bir yeri olabilir. Bu kavramı, ülkücülüğüne inanmadığım siyasal adlarla, akımlarla, ayaklanmalarla adlandırmam. **Ben insanın insanca yaşamasını istiyorum o kadar.**

Sürekli ve heyecanlı konuşmaktan yorulmuştu Eden, şimdi de bu yorgunluğun verdiği güçsüzlükle, güçlükle yürüyordu.

Joe susmuş, Eden'ın yanında yürüyordu. Elele ağaçların arasından geçiyorlar ve Joe da onun sözlerindeki açıklığa, sessizce katılıyordu. Sıcaktı elleri, birleşmek istiyordu. Uzakta bir köpek havlıyordu.

Alacakaranlığın bastırdığı, gölgelediği bu iki kişinin bedeninde bir uyum vardı. Özlemini duydukları ruhsal ve bedensel bir birleşmeydi bu; anlamlı ve duyarlı bir birleşme, hayvanlığın, yabanıllığın yeri olmadığı iki bedenin birleşmesiydi.

Joe Barnett, bunları anımsayarak içine yeniden bir güven doğdu. Eden'ın odasına çekilmiş olduğunu düşündü; az sonra o da kalkıp evine, kendi odasına çekilecekti. Julia'ya baktı; içinden öpmek geldi onu, duyguları o denli coşmuştu ki, herkese sarılıp, içtenlikle öpebilirdi. Ayak sesleri yoktu merdivende, artık evine dönebilirdi.

• 14

İçeri aynalı bir koridordan geçerek girilir. Kişiler, tanıdık yüzler, yabancı yüzler, hepsi neşe içindedir. Gülüşerek, konuşarak bu aynalı tünelin bitimindeki salona girerler. Café Vendome gariptir ama güzeldir. Vestiyerdeki adamın esnemesi, dışarı atılan sebze kabukları, kravatlarını düzeltenler, son bir kez aynada güzelliklerine bakanlar, inci kolyeli boyunlardan yükselen şakrak kadın sesleri, evet bunların hepsi Café Vendome'un birleşik parçalarıdır. Bir eksiklik olsa, sanki bu gece klübü varlığını yitirir.

Müzik sesi ve ışıklar, salonu renklendiren ışıklar, büyülüdür; müziğin notalarına karışarak yanar, söner: Renk renk notalar... alçalan yükselen ışıklar... sigara sisinde bacak sallayan kızlar, masalarda oturan kadınlar ve erkekler, gece yarısına doğru daha bir başkalaşır Vendome. Dans pisti çiftler için yataktır; erkeğin bıyıkları kadının boynunda, elleri kalçalarında gezinir durur. Müzik daha da güçlenir, saksofonun sesi gittikçe yayılır. Bu sesle bedenler

sallanır, saksofoncu sallanır, garsonlar uyuklar. Her şey olağandır burada; ne kimse birbirine bakar, ne de garsonlar ilgilenir; sadece garsonlar bir an önce sabah olsa, masalar toplansa diye düşünür. Dans edenler, ya da oturanlar içkilidir; müzikle, ışıkla, alkolle, dudaklarla, sarhoştur. Evet işte, Café Vendome böyle bir yerdir.

Mrs. Standish yeniden doğduğunu düşünüyordu; yeniden yuvaya dönmüş gibi mutluydu. Aubrey Silk'e dönerek, tıpkı eski günler gibi, dedi. Arada kaybolan zamanı unutmak, o ölü anları yaşamadığını düşünmek istiyordu. Şampanyanın köpükleri, Aubrey'in pürosundan çıkan kalın duman halkası, sanki vücudunu yumuşatmış, gençleştirmişti. Canlıydı, vücudu gencecikti; Aubrey'ın iğri yüzü bile onun neşesini bozamazdı. Koca salonda en çok gülen oydu; çınlatıyordu kahkahaları duvarları ve Aubrey de bu hafif davranışlarından sıkılıyor, ezilip, büzülüyor, onu ayıplıyordu. Sadece, onun mutluluğunu bozmak istemediğinden, şunları söylemişti :

Seni neşeli görmek sevindiriyor beni.

Catherine'i, yıllar öncesinin Catherine'ini düşündü Aubrey: Değişen ve değişmeyen şeyler vardı. Catherine'in tutkuları, elleriyle konuşuşu, kürkler içinde kırıtışı hep aynıydı; yalnız şu an ondaki coşkuyu hoşgörmek gerekti. Bu duyguya da hiç yabancı değildi Aubrey. Herşeyi ve herkesi bağışlamak, değişmeyen özelliklerinden biriydi. Kendi hep aynı Aubrey'di: İnce dans ayakkabıları içinde yine ayakları üşüyordu, yine elleri masaya davalı duruyordu. Ellerine baktı Aubrey, mor mor damarlar, kırışıklar vardı, haritaya benzetti ellerini, ama bu haritanın, bakana yararı olmayacak çünkü bu harita eller, kişiyi doğru yöne yöneltmeyecekti.

Mrs. Standish telefonda şöyle demişti: Aubrey'ciğim, beni önümüzdeki gecelerden birinde yemeğe çıkar. Café Vendome'a götür beni. Tıpkı eski günler gibi eğlenelim. Ne zaman gideceğiz, hemen söyle.

İşte böyle demişti Catherine ve Aubrey de dayanamayıp onu Vendome'a getirmişti. Telefonda sesini yumuşatmış, yumuşata yumuşata ısıtmış ve bu ses Aubrey'in kulaklarından süzülerek yüreğine oturmuştu. Ama Aubrey onun herkese böyle yaptığını biliyordu. Daha doğrusu bir zamanlar... oldukça eskilerde. Catherine karşısında oturuyordu, konuşulacak ne vardı? Sözcükler gelmiyordu aklına bu çekici kadına bakmak güzeldi. Bildiği buydu, böyle yapıyordu.

Görevi, bu kadının bir gecelik arkadaşı olmaktı. Şampanya şişesini aldı ve ona gülümsedi :

Şampanya içersin değil mi Catherine?

Catherine ellerini, Aubrey'in mor ellerine bıraktı, buz gibi ellerin soğukluğuyla dondu. Tuvaletin aynasına bakıp, yüzündeki çizgileri gördüğünde donduğu gibi, buz kesti; Catherine bu soğukluğu istemiyordu, soğukluk şimdiki zamandı; oysa, bu gece geçmişi geri getirecekti. Sanki o günler geri gelecekmişcesine içti, içti, içti. Şampanyanın küçük köpüklerinde boğuldu, hafifledi; artık ölüm gibi hafifti. Saksofonun sesi yükseliyordu. Aubrey'e dönerek şunları söyledi :

Çılgın müzik diyorlar buna. Gerçekten de heyecanlandırıcı bir etkisi var. Ama anlaşılmaz, garip bir tür.

Saksofoncunun yanakları şişmiş, patlayacakmış gibiydi. Yerinde sallanıyordu. Masada oturanları, dans edenleri, canlandırmaktı. Wally Collins'in varoluşunun nedeni; işte bu nedenle böyle ölesiye çalı-

yor, soluğunu, benliğini bu boruda tüketiyordu. İçki içmeden sarhoş, sevişmeden tatmin olmuşçasına gülümsüyordu. Dudakları, yusyuvarlak borunun ağzını emiyordu. Müzikle coşuyor, müzikle sakinleşiyordu. Wally Collins gecelerini böyle geçiriyordu. Geçmişteki geceler nasıldı? Nasıl mı... onlar da bir sürü ıvır-zıvır: Amerika'da, kenar mahalle barlarında borusunu çalmak, bir-iki kadehle başını dumanlamak, boş olduğu gecelerde, bardan kaldırdığı bir kadını, eve götürmeyi beklemeden, takside elleri etekliğinin altına sokmak gibi, şeylerdi.

Mrs. Standish, Wally'ye bakıyordu. Başı sallanıyordu. Wally'nin. Mrs. Standish'in bilinç altındaki gizli duyguları ona yönelmişti, bunları önlemek çok güçtü. Şampanya, bir kadeh daha şampanya, istedi Aubrey'den ve sonra da utandı kendinden; Aubrey bu duyguları bilmemeli, hissetmemeliydi. Ayıptı, geçmiştekilerden de ayıptı. Böyle düşünerek, şöyle dedi Aubrey'e :

Ne iğrenç değil mi?

Anlamadım Catherine, iğrenç olan ne?

Bütün bu saçmalıklar işte. Kişinin kendi karikatürünü çizmesi.

Bir bilebilsem, bunca yıldır bir bilebilseydim... ah Catherine, ne zaman ciddî olduğunu, ne zaman alay ettiğini hiç bir zaman anlayamayacağım...

Çabalama Aubrey'ciğim. Ben nasıl görünürsem oyum. Kendimi ayı-balığına benzetiyorum.

Mrs. Standish rahatlamıştı. Aubrey kuşkulanmayacak, onu ayıplamayacaktı. İnsan ne kadar vurdum-duymazlığa getirmeye çalışırsa da, bazı kişiler vardır ki, onların gözünde hep en üstte kalmak ister. Herkesin aşağılamasına dayanabilir de, onun, ya da

onların aşağılamasıyla paramparça olur; işte artık Aubrey'e güldü.

Başını, içgüdüyle merdivenlere çevirmiş ve gördüğüyle dona kalmıştı. Elyot, siyahlar içinde, her zamanki durgun haliyle, en üst basamakta duruyordu. Siyah zaten çok yakışır Elyot'a diye düşünmüş, ama yanında Muriel Raphael'i görünce işte böylece dona kalmıştı. Ama olağan karşılamalı, diye düşündü; hem Aubrey'de yanındaydı. Onlara bakarak mırıldandı:

Muriel'in vücudu güzel olmasına güzel ama, insan neresinin neresi olduğunu anlamak için, onu soyması gerek.

Mrs. Standish bunları söylerken, Muriel masaların arasından geçiyordu; sanki salon bomboştu, sanki yanında Elyot yoktu, sanki evreni o yaratmıştı da, herkesden, herşeyden üstündü. Şıklığına güveniyordu. Elbisesinin kumaşı iyi cinsti ama yazık etmişti kumaşa; deniz kabukları biçimindeki süsler, sol göğsünün üzerindeki kırmızı el-işi ve daha sayısız şıngırtı şangurtularla, kadından çok bir palyaçoya benziyordu. Kumaşa yazık etmiş, bari çuval bezi giyseydi, diye düşündü Mrs. Standish. Şimdi de Muriel, kasıla kasıla masaya oturmuş, çantasından çıkardığı gümüş el-aynasıyla makyajını inceliyordu. Kırmızı pençeleri, önce başındaki tüylere sonra da gözlerindeki fırçalara uzandı. Artık güzelliğinden daha da emindi. Tabii bu kendi görüşüydü ;oysa, ne salondakiler, ne de özel aynası hiç de beğenmemişti onu.

Elyot'la Muriel'in masasına bir garson gelmişti. Aydınlıkla-karanlıktan, sessizlikle-gürültünün arasından yanlarına güçlükle geçmiş olmalıydı; ama bu onun göreviydi. İstediklerini soracak ve yemeklerini

getirecekti. Garsonların gözleri kör, kulakları tıkal olur.

Elyot için yemek somut bir kavramdı. Kişi na sıl duvarı eller de katılığı duyarsa, yemek de boğa zından geçerek kendini belli ederdi Muriel'e ne yiye ceğini sormuştu Elyot ve kız da şöyle cevap vermiş ti :

Şöyle özel bir şey olsun... Hımmm. Yani, çoł özenle yapılmış, antika bir yemek istiyorum.

Garson bıldırcın yemelerini öğütledi. Elyot Mu riel'e sordu :

Bıldırcın yer misin Muriel?

Haa, evet. Herhalde iyi pişiriyorlardır. Ben ti tizimdir.

Muriel, sağda solda tanıdık yüzler arıyor, otu ranların tüm dikkatini kendine çekmek için elinder geldiğini ardına koymuyordu. Elyot yalnızlığa bü rünmüştü. Böyle yerlerde, onun varlığı önemli değ miydi? Birden, ona kutu için teşekkür etmek aklına geldi; sonra bunu başka bir zamana bırakmanın uy gun olacağını düşündü ve sustu. Muriel Elyot'a ka yıtsızca bakıyor, kendi için oturuyor, bencilliği bu rada da gösteriyordu. Dikkatlice yüzüne baktı kı zın: Yanakları pembe pembe boyalarla boyanmıştı. Bir hafta önce onu yemeğe çağıran kendiydi; bu bir anlaşmaydı, fazla bir şey beklenmezdi. Elyot buna karar verdikten sonra, rahatladı ve Muriel'e şöyle dedi :

Dans edelim mi Muriel?

Bedenlerinin dokunuşu hiç etkilememişti El yot'u, oysa etkileyeceğini sanmış ve etkilenmek is temişti. Daha sıkı sarıldı kıza; belki bu kez duygula rım, diye düşündü. Bu kabuklu, hışırtılı elbisenin al tından onu duygulandıracak öğeleri arıyordu; ara-

dığını belli etmişti, zaten belli etmese de Muriel anlardı. Muriel'le gizlilik olamazdı. İşte Elyot böyle düşünürken, annesini ve Aubrey'i gördü. Annesinin, onun hemen Muriel'le seviştiğini, aralarında ciddî bir ilişki olduğunu Aubrey'e söyleyeceğinden emindi.

Elyot, bunu düşünürken Mrs. Standish oğlunu inceliyor ve yanındaki kıza dikkatle bakıyordu. Küçük Elyot büyümüştü, annesinin gittiği yerlere gidiyor, kızlarla ilişki kurabiliyordu. Nedense, annelerin gözünde hep küçüktü çocukları, hiç büyümezlerdi. Eski günlere döndü: Bahçenin düzenli çim tarhları arasında duruyor, Elyot da koşuyordu. Unutkan, çekingen, içe-dönük bir çocuktu; yalnız yalnız oynuyor, annesinden kaçıyordu. Maudie Wesmacott, çocuklar için, değer bilmez haylazlar, derdi. Elyot annesinin değerini bilmeyen bir çocuktu, ta o günlerden beri... Kendine acımaya başadı. Neşesi kaçmıştı. Talihsizim, diye düşündü. Şimdi de bu kız, oğlunu elinden almıştı bile... Herhalde artık yapacağı bir şey yoktu. Aubrey'e onları göstermek yersizdi. Ne diyebilirdi ki? Unutmaya çalışacaktı; galiba yaşamda yapılan en büyük çaba da işte böyle Mrs. Standish gibi, unutmaya çalışmaktı.

Aubrey gözlerini kapamıştı. Görmek istemediği şeyler vardı, ama bu da yeterli değildi; çünkü damarlarındaki kan, dolaşımı tamamlayıp, düşüncelerini, görmekten sakındıklarını beyninde uyarıyordu.

Elyot, müziğin cam kutuya çekiç gibi vurduğunu hissediyordu; daha da yükseldi sesler, daha da çok vurmaya başladı çekiç.. Kollarındaki kabuklu canavar şöyle der gibiydi: Ben vizondan aşağı gelmem, değerliyimdir ve bu değeri de boşuna harcamam. Çok cömert yürekliyimdir, bu koca salondan da geniştir yüreğim. Saksofon öpüşmelerini emret-

ti. Muriel'in göğsünde kırmızı bir iş vardı; Elyot kırmızı noktayı elledi, memelerin başı kıpkırmızı yanıyordu. Herkes bir başka havadaydı. Müzik sesiyle ruhları kirleniyor, ve bu kirli ruhlarla mutlu dakikalar geçiriyorlardı. Bir gün, ta uzaklarda bir gün, bu ruhlar arınacak mıydı? Bastıkları yer temizlenip, insanlar uykudan uyanıp, bir boru sesiyle son yargı'ya koşabilecekler miydi?

Dans edenler yerlerine oturuyorlardı. Pist, mavi ışıkla temizlenip, ayak izlerini siliyor ve yeni bir pisliğin başlaması için yeri mavi mavi yıkıyordu. Masalarına geçtiler. Az sonra gelecek şarkıcıyı bekliyorlardı. Ruby May, pistin ortasına geldi, halkı selâmladıktan sonra, şarkıyı söylemeye başladı. Bir yerde okumuştu Elyot; Ruby May'ın garipce kelimeleri söyleyişi, ağzını büze büze, dinleyicilerle şaka yapa yapa, kelimelerle oynayışı varmış. Dinleyecekti, görecekti.

Ruby May, siyahlı-kırmızılı bir böceği andırıyordu. Şarkıcıdan, yani sanatçıdan, öte bir yanı vardı; sanatçı değildi. Çığırtkan ve eğlendirici bir böcekti, ezilmemek için uğraşını böylece sürdürüyordu. Sahneden gittikten sonra, isteyen soyunma odasına gider ve Ruby May'ın gülümseyen bakışlarıyla ve öteki hünerleriyle, ya oracıkta, ya da uygun bir başka yerde dertlerini boşaltırdı.

Mrs. Standish, şarkıcılığı bir şaka olarak kabul ediyordu. Ama şu an, kendi durumuyla şaka ve alay edilmesi daha uygundu Bundan ötürü, Ruby May'ın şakalarına gülecek ve verici yerine alıcı olacaktı.

Avazı çıktığı kadar bağırıyordu Ruby May; şarkı söylemiyordu, bu sesle ancak gargara yapılırdı; zaten o da kelimeleri gargarayla söylüyordu. Şarkı şöyleydi :

Aşktan usandım
Artık istemiyorum
Aşktan usandım
Bak ağlıyamıyorum
Sevgilim hatırlıyor musun?
Eylül'ü hatırlıyor musun?
Kalbimi çalıp da, nasıl kırmıştın...
Sonra hatırla sevgilim,
Ekim'i hatırla sevgilim,
Benden bıkıp da, nasıl kaçmıştın...
Elveda aşk, aşktan usandım
Elveda anılar, sizi yürekli sandım
Çöplükte sürünen yamalı
Benim adamım olmalı
Ve benim için.....

Ruby May şarkısını söylerken, Mrs. Standish duygulanmıştı; ama atacaktı üzüntüleri ve böyle kelime oyunlarının duygularıyla oynamasına izin vermeyecekti. Herkes, Ruby'nin garip şivesine gülüyordu. O da gülecekti. Çöplükte sürünen yamalı bir adam ancak ona eş olabilirdi? Bunu, Mrs Standish'e mi söylemişti? Beyaz beyaz parıldayan saksofon, şarkıcıya eşlik ediyordu.

Elyot'la Muriel yanyana oturmuş dinliyorlardı. Tabaklarındaki pahalı bıldırcın buz gibi olmuş ve de hâlâ ona dokunmamıştı Muriel. Ruby May, şimdi elleriyle, kollarıyla herkesi güldürüyor ve sesini daha da adileştiriyordu. Şöyleydi söyledikleri :

Aşktan usandım
Sevenler ayrılıyor
Aşktan usandım
Ben de payımı aldım.
Yak gülleri
Sil gülleri

Buzluğa bak bebeğim...
Kimse bilmez ki
O Musa denilen herifi
O, bir su-otuydu bebeğim...
Aşktan usandım
Anıları attım
Günahlarını da kat içine
Ve benim için.....

Şarkıcının sesi, Muriel'in kahkahasıyla karışıyordu. Yansıyan ışıkta onun yüzünü iyice görebiliyordu Elyot; şarkının adiliğine eşlik ediyor ve adileşiyordu Muriel. Bunu görmek korkunçtu. O soylu bilgili geçinen Muriel, birden bambaşka bir kız olmuştu. Elyot durmadan onu süzüyordu. Fakat Muriel ona aldırmıyor, şarkının sözlerini tekrarlayıp duruyordu. Birden Elyot'un kulağına eğilerek, bir şeyler mırıldandı ve ardından da çapkınca güldü. Elyot, onun ne dediğini anlayamamıştı ama gülmesi gerektiğinden o da güldü. Neye güldüğünü düşündü; fakat Café Vendome'de olduklarını unutmamalıydı; burada sözlerin, hiç bir değeri yoktur, anlaşılmasa da olur; ama değerli olan ve önemle üzerinde durulması gereken bir şey vardır ki, o da Café Vendome'yi, Café Vendome yapan unsurdur. Bu önemli şey de, sıkıştırılan etlerdir. Elyot'un bacağında, Muriel'in elleri geziniyordu. Elyot da elleriyle, kabuklu canavara dokundu ve ona dönerek şöyle dedi :

Gidelim mi Muriel?

Bak Elyot, çok ciddiyim ben. Bir yer biliyorum ki, orada namustan başka herşeyi bulursun. Nasıl, kabul mu?

Elyot şaşkın şaşkın ona baktı ve sustu. Muriel parmağının ucuyla onun burnuna bir fiske vurdu.

Wally Collins'ın boğazı kurumuştu, barda içki içmek kadar rahatlatıcı ne vardı? Sabah olmak üzereydi, az sonra şafak sökerdi; yanına biri gelir, Wally'le içki içer ve konuşup dururdu. Adamın konuşmaya ihtiyacı varsa, konuşacaktı tabii; böyle düşünür ve ses çıkarmadan adamı dinlerdi. Bazan da, bedava içmek için, arkadaş pozlarında biri yanına çöreklenir, içkisi bitince de çekip giderdi: Adamın canı içmek isterse, parası da yoksa, bedava içki ısmarlayacak birini bulacaktı tabii ;böyle düşünür ve adamın içki parasını da öderdi. İşte bir gün daha doğuyordu, doğan güne pek aldırmazdı Wally. Şimdi de elinde kadehiyle, şarkıyı mırıldanıyordu: Eylülü hatırlıyor musun sevgilim?.. Nasıl da... Vur ıçkiye... içki...

Heyyttt, bir tek daha versene. Yaşşa be!

Hiç bir kadın, Wally'ye cimri diyemezdı. Kira odasına götürdüğü kadınlara, önce iyice yedirir, içirirdi. Varsın doysunlar, derdi. Köşedeki mezeci, onunla alış-veriş yapmaya bayılırdı; çünkü Wally cömertti, çünkü Wally paraya değer vermez, elindekini gününü gün etmek için harcardı. Geceleri, bu parayı kazanmak için, nasıl boğazının şiştiğini düşünmezdi bile. Tavuklu sandöviçler bittikten sonra radyoyu açar, divana uzanır, hadi bebğim gibi, sözlerle onları çağırırdı. Ama bazıları karınları doyduktan hemen sonra, dışarı fırlar ve koşmaya başlarlardı. Sanki Wally onları zorla tutacaktı... Aslında yalnızım, işim de batak, pis iş, iğrenç ama ne edersin, diye düşünür kederlenirdi. Yanında bir kadın varsa, kederini onunla dağıtır; yalnızsa duvardaki çıplak resimlere bakar, sonra da hemen horlamaya başlardı. Düşünde hep, bu pisliğin içinde yüzdüğünü görürdü.

Üstüste içiyordu Wally, bu gece boğazı yumu-

şamak bilmiyordu. Tam yanında, bir ses ona seslendi :

Mr. Collins. Wally... Nasılsınız? Hatırladınız beni galiba?

Wally duraladı. Kimdi bu kadın? Hatırlamak mı... bu kafayla. Hatırla sevgilim Ekimi hatırla... buzluğa bak bebeğim... bebek mi, bu karı bebek mi be, yaşlı bir... Aman Allahım— Birden baygın gözlerini açarak bağırdı Wally :

Mrs. Standish! Tabii hatırladım, nasıl hatırlamam. Ne içersiniz?

Şey ben mi... Ne olursa. Cin. Cin ve—

Tonik.

Evet, tonik.

Heyytt oğlum, bir cin-tonik. Hay Allah, Mrs. Standish ha!

Bir göreyim sizi dedim. Şu topluluğunuzu —şey, yani orkestranızı merak etmiştim de. Hani, gelirsem... sizi bulmamı söylemiştiniz ya. İşte ben de geldim.

Şerefe Mrs. Standish.

Şerefe Mr. Collins. —Buraya bir arkadaşla gelmiştim, ama pek sıkıcı oluyor bazı kişiler.

Demeyin Mrs. Standish. Arkadaşlık hiç sıkıcı olur mu?

Belki de siz haklısınız Mr. Collins.

Wally, Mrs. Standish'in gelişiyle allak-bullak olmuştu. Bir kadınla hem de **belli bir sınıftan** bir kadına oturup içki içiyordu. Bir de bizim hergeleler bana deli der, diye düşündü. İşte; kitap okumuş, oturmasını kalkmasını bilen bir kadın, onun yanına gelmişti ve birlikte içki içiyorlardı. Wally güçlenmişti, bu kadın ona insan olduğunu hatırlatmıştı. Konuşa-

caktı Wally ve böyle karar vererek, konuşmaya başladı :

Böyle oturup, sık sık konuşalım ha? Yani kibar kibar ha, ne dersin?

Gülümsedi Mrs. Standish, Wally kendisine önem verildiğini sansın diye, sonra da şöyle cevap verdi ona :

Hiç de fena fikir değil Meselâ, yemeğe çıkarız.

Mrs. Standish, şampanyaların üstüne bir kadeh cini de içmişti; gülmemek, herşeyi alt-üst etmemek için, zor tutuyordu kendini ve şöyle diyordu içinden: Nasıl kolayca oldu, yemeğe çıkacağım, yanımda bir erkek olacak, yeniden yaşamaya başlıyacağım. Daha gencim ben. Acaba ne giysem?

Wally gururlanmış, oturması bile değişmişti. Mrs. Standish **belli bir sınıfın kadınıydı.** Şöyle dedi Mrs. Standish :

Ama, ben davet ediyorum, tamam mı Wally?

Wally'yi nereye götürebileceğini düşünüyordu. Küçük bir lokanta bulur, gözlerden ırak olurdu. Her yere sokamazdı ki onu; ama elbette gidecekleri bir yer bulurdu. Masalara baktı, Elyot'la Muriel'i aradı gözleri; hâlâ tek tük kişi dans ediyordu. Ama onlar yoktu; gitmişler, diye içini çekti.

Geceleri, kentin sokakları taksilerle doludur; köşelerden geçip başka köşelere saparlar, köşeler sonsuzdur; hep köşeler vardır geçecek hep köşeler vardır aşılacak ve taksilerde bu köşeleri aşıp dururlar. Elyot, Muriel'in yanında sessizce oturuyordu. Muriel hiç heyecanlı, hiç kuşkulu değildi. Ay ışığı, elbisesindeki saçma süsleri aydınlatıyor ve Muriel durmaksızın konuşuyordu. Elyot susuyor ve kabuklu canavarın yanında oturuyordu; uysal bir okul öğrencisi gibi.

Arabadan indiler. Muriel şarkıyı mırıldanarak kapıyı açtı ve odaya girdi. Hemen kürkünü çıkarmış, perdelere bakmış, vazoların çiçeklerine dokunmuş, kendi kendine dolaşmaya başlamıştı .Odasında, herşeyin yerli yerinde olup olmadığına bakan, bir ev kadını gibiydi. Elyot yalnızdı. Ancak Muriel eşyalarına bakıp, yapacaklarını yaptıktan sonra Elyot'un yanına gelecekti, işte o zamana kadar da Elyot bekleyecekti. Kendini Muriel'in bir eşyası yerine koymamış mıydı? Koymuştu tabii, işte bundan ötürü bekleyecekti. Eşyalar, sahipleri ne zaman isterse o zaman kullanılır, diye düşündü.

Muriel gelmişti. Soğuk soğuk ona bakarak şöyle dedi :

Sana bir Poussin yapıtı göstereceğim söz vermiştim Elyot.

Sabahın bu saatinde Poussin'i görüp de ne yapacağım? Şart mı?

Hayır, şart değil tabii. Ama insanın biraz kibar olması gerek.

Dünyada kibarlık olmasa daha iyi olacaktı galiba.

Evet, ben de aynı kanıdayım. Kibarlık olmasaydı; ama Poussin olsaydı, sana gösterirdim. Çünkü Poussin yok.

İşte, Muriel gene sevimlileşmiş ve uysal bir kedi gibi Elyot'a sokulmuştu. Muriel'i avucunun içine alabilirdi, o cam kutuyu tutar gibi, onu da tutsak ederdi. Kızın, şu anda duyduklarıyla, onu .tutsaklamak kolaydı. Böyleydi; zayıf anlardan böyle yararlanıyorlardı demek, duygularla oynayıp, kendilerini üstün sayıyorlardı demek... Diktatörlük, dedi. Elyot, kendinde üstünlük tutkusu olup olmadığını bile bilmiyordu; ama varsa bile burada diktatörlük yapma-

yacaktı; oluruna bıraktı. Muriel'in istediği olacaktı.

Yan odada ,bedenler birleşmişti. Kapkaranlıktı her yer, ne kadar duyarsız ve yabanıl bir duygu, dedi. Küçücük bir uyumluluk ışığı aradı durdu. Bir şeyler değişmişti: B uuyumsuz bedensel doyumda, bir doyumsuzluk vardı; sevgi yoktu, bundan ötürü de uyum olamazdı. Terliydi Elyot, hayvan gibi hissetti kendini, kendine saygısını yitirmişti. Sessizce Muriel'in yanına uzandı ve ona baktı. Ne kadar da yabancıydı bu yanında yatan kız?

Muriel çıplak kolunu uzatarak, baş ucundaki abajuru açtı ve Elyot'a döndü :

Bana bir sigara versene Elyot.

Elyot sigarayı verdi. Muriel'de gizlilik kavramı olmadığını şimdi daha iyi anlıyordu: Çırılçıplaktı ve utanmıyordu. Tekrar Elyot'a baktı, sigarasının dumanını savurdu ve sakince şöyle dedi :

Bana bir yüzük almalısın Elyot. Benim hakkım bu, alacaksın ve benim parmaklarıma o yüzüğü geçireceksin.

Şaşırmadı Elyot, Muriel'in her istediği oluyordu çünkü; belki yüzüğü de alırdı. Bu da olağandı. Yataktan kalktı ve Muriel'e baktı; göğüslerinin arasına sigarasından küller dökülmüştü.

Dışarda, soğuk sabah rüzgârı kaldırım parmaklıklarından geçerek Elyot'a çarptı. Berkeley Meydanı sessizdi. Sabahın bu erken saatlerinde kent, ölü gibi cansızdı. Gecenin karanlığı, evleri, insanları, bahçeleri, ağaçları ve duyarlılığı öldürmüştü. Sokaklar, karanlık sokaklar, karanlıkta uzayıp giden sokaklar ve bu sokaklarda yürüyen bir gölge... Elyot diye bir varlık yoktu, sadece Elyot'un gölgesi vardı ve işte yürüyen de bu gölgeydi. Bir Alman kentinde ağaçlar vardı; bu ağaçların altında da bir başkası,

bir başka zamanda, bir başka şekilde... bir Alman kızı, uzak bir ülkede..., savaş sonrası günlerde... bir başka zamanda, bir başkasıyla... geçmişi ve şimdiki zaman; Elyot'un gölgesinin çözemediği çok karmaşık şeylerdi. Gittikçe de, düğümler üst üste atılıyordu. Kendini gölgesinden kurtarmak istedi.

Kapıya vardı. Gözleri iki boş yuvarlaktı. Anahtarı çıkarıp, kapıyı açtı ve içeri girdi. Odasındaydı, rahattı; çünkü yalnızdı. Şarkının sözlerini anımsad. Aşktan usanmak, anılar... bu sözler sadece iki bedeni birleştirmeye yardım etmişti. Odasındaydı şimdi, hiç birşeyin önemi kalmamıştı, boşaltacaktı düşüncelerini ve de atacaktı tüm karmaşıklığı; böylece kendini tanıyacaktı. Eden! Eden aklına geldi. Onun yüzünü bile hatırlayamıyordu. Ne yapıyordu Eden? Evde olduğu zamanlar, hep odasındaydı. Kardeşiydi, ama çok uzaktaydı. Annesi, peki ya annesi Aubrey'le o ahlâksızca söylenen şarkıyı nasıl dinlemişti? Nasıl yorumlamıştı Mrs. Standish, o klübün düzenini... bilmiyordu. Şarkıcının çıplak ayakları, kolları, durmadan sallanıyor ve tüm sabırsızlığıyla aşktan usandığını söylüyordu, çok üzüntülüymüş gibi... aşkı pek bilirmiş gibi. Bari çıplak çıkmasaydı halkın önüne sallanıp sallanıp bacaklarını havalara kaldırmasaydı; o zaman şarkı değerlenecek miydi? Şarkıdan nefret etti Elyot. Bir daha bu şarkıyı hiç kimseden dinlemiyecek ve hatırlamıyacaktı; çünkü hem anlamlı. hem de anlamsızdı. Gün ışıyordu. Yavaş yavaş, ince bir tül, gökyüzünü sarmaya başladı. Karşıki evin bahçe kapısı, hızla çarpıldı ve Elyot'un düşüncelerini de birlikte alıp, başka bir eve yöneltti.

Muriel Raphael! Unutmuştu Elyot, Muriel'e kutu için teşekkür etmeyi unutmuştu...

Uzun bir süre yürümüşler ve şimdi oturmuş yemek yiyorlardı. Her cumartesi gibiydi. Joe ekmek kırıntılarıyla oynuyordu. Lokantanın dışından, meyva suyu makinesinin sesi geliyordu. Joe'ya baktı; elleriyle, örtünün üzerindeki ekmek kırıntılarını eziyor ve dalgın dalgın ezik parçalara bakıyordu. Çok uzaklarda, bilinmeyen bir ülkede yaşıyor gibiydi; sanki Eden yanında değildi. Ekmek kırıntıları, ezilen ekmek kırıntıları... sadece bunlar vardı Joe'nun ırak ülkesinde; Eden'ı oraya götürmüyordu.

Dışarda yoğun bir sis tabakası, evleri, lokantaları, insanları örtmüş, onları yerlerinden oynatmıştı. Herşey ve herkes, bu sis denizinde yüzüyordu. Yerde sadece çamur gölcükleri seçilebiliyordu. Düşler ülkesi gibiydi. Belki de Joe, uzakta değil de burada, bu düşler ülkesinde yaşıyordu. Gazetelerde okunan yazılar, Çinden-İspanya'ya kadar boy boy sıralanan sütunlar, bu düşler ülkesine o kadar yabancı kalıyordu ki; inanamıyordu insan, sis gerçekleri örtmüştü.

Joe Barnett yutkundu ve Eden'a baktı. Uzanıp ona dokunabilir ve Eden'ın bir düş olmadığını, birlikte kurdukları dünyanın varolduğunu anlayabilirdi. Seviyordu onu; sözcüklerle anlatamamıştı duygularını; ama bazı şeylerin anlaşılması için sözlere gerek yoktu. Yoğun bir sevgide, sözlerden daha önemli olan içten davranışlardı. Ta ilk günden beri, bunu ikisi de biliyordu. Cumartesiler, pazarla, ya da hafta-arası kaçamakları... konuşmadan bakışmak, ya da tartışmak ve sonra da anlaşmak; bunlar uyumluydu işte. Joe Barnett, yaşamaya ve yaşama uğraşına inananlardandı. Ölüm yabancı geliyordu ona;

bu soyut kavramı ancak gelecekte bir gün öğreneceğine inanıyordu, ama şimdi yaşıyordu. Yaşadığına göre de, önce yaşamasını; doğrulukla, iyilikle yaşamasını bilmeli ve de bilmeyenlere öğretmeliydi. Huzursuzdu Joe; çünkü gazeteleri okuyor, olaylara tanık oluyor, içinde karmaşık duygularla günleri geçiyordu. Beyni zonkluyor, midesine acı bir ağrı çöküyordu. Evet, kendinin bir yaşantısı vardı: Crick'in dükkânında çalışmak, Eden'la buluşmak değerliydi. Joe mutluydu, ama başkaları mutsuzdu. Ve bundan ötürü de Joe, mutsuzlaştıkça mutsuzlaşıyor, beynindeki zonklamalar şiddetleniyordu. Elleri ortaya birşeyler çıkarabiliyordu, ama bir varlık olarak, öteki varlıkların yardımlarına koşamıyordu. İşte yardım edememe olanağı Joe'yu yitiriyordu.

Lokantada gürültüler iyiden iyiye artmıştı. Gülüşmeler, sağdan soldan çıkan saçma-sapan sözler, Joe'yu daha da huzursuzlaştırdı. Eden'a dönerek şöyle dedi :

Çıkalım buradan, kalkalım Eden .

Lokantada bir kadın sesi, sisin dağılmaya başladığını söylüyordu.

Dışarı çıktılar ve sis tabakasına girdiler. Eden, onun huzursuzluğunu sise gömmek istiyordu. Neşelenmeliydi Joe. Joe'nun masaya bıraktığı bahşişin çok olduğunu, şöyle şaka yoluyla söylese, acaba birazcık güler miydi Joe? Bunu başarabilir miydi Eden? Şöyle dedi :

Bak Joe, zenginiz biz. Kim senin kadar bahşiş bırakır...

Joe güldü ve Eden'a sarıldı. Gözlerinin içine bakarak şöyle dedi :

Sen eşsizsin Eden. İyi yürekli ve doğru yoldasın. Haktan yanasın.

Joe, bunları söylemiş ve yeniden o eski düşünceli haline dönmüştü. Şimdi derin bir sessizlik vardı aralarında: Gerçi elleri kenetli solukları aynı anda çıkıyordu, ama bir eksiklik vardı. Bir kuş uçtu, sisi dağıtmak istercesine... uçtu, kanatlarını çırptı ve gözden kayboldu. Eden kuşu artık göremiyordu. Joe'nun ellerinde bir güç vardı, üstündü Joe. Sadece, ayrı dünyalardan geldiklerine inanıyordu; tüm mutluluklarına rağmen, neden bunu belleğinden silemiyor, içinden atamıyordu? İşte Eden böyle düşünüyor ve mutluluğunu kaybedeceğinden korkuyordu. Bu dünyaları brleştirmeliydi. Böyle içinden geçirdi Eden ve Joe'ya dönerek şunları söyledi :

Bir yerlere, uzaklara kaçmak istiyorum.

Bu soğukta mı?

Neden olmasın. Sıcacık bir ev buluruz.

Evde de iki yatak olacak değil mi? Yoksa tek yatak mı? Her neyse, sen azgın bir kaçaksın Eden Standish!

Eden katılırcasına gülüyordu. Belki de azgındı, kaçaktı. Ama Joe Barnett'la kaçmak, hiç kimsenin erişemeyeceği bir mutluluk için kaçmak, gözlerden, sözlerden uzaklaşmak ve iki ayrı dünyayı birleştirmek kötü bir istem miydi? Düşüncelerini kendine sakladı ve bu mutluluğun da yeterli olduğunu duydu. Birden haykırdı Eden :

Bak Joe! Ne feci, ne yazık değil mi?

Yerde bir köpek yatıyordu. Küçük bir köpekti bu; barsaklarının bir kısmı dışarı fırlamış, ezik yüzü acıyla donmuş, tüylerinin arası yer yer kanla boyanmıştı. Joe'nun ayakları, donmuş köpeğe değdi. Bir tekme vurdu köpeğe, Eden haykırdı :

Yapma Joe!

Zaten işi bitmiş onun.

Bırak onu diyorum sana, Joe kendine gel! Joe! Joe!

Zaten işi bitmişti onun: barsakları fırlamış ölü köpekten nefret etti. Köpeğe baktı, daha doğrusu bakmaya zorladı kendini; iğrendi ve yere tükürdü. Annesi, Joe'un annesi, hep kiliseye giderdi. Ölümü beklerdi. İşte, yerde ki bu köpek gibi, insanlar da patlamış bedenleriyle, fırlamış gözleriyle, tıpkı bu köpek gibi yatacaklardı. Demek insanlar ölmek için yaşıyorlardı. Bu kaçınılmaz sonuç bir şerefti, böyle derdi annesi; İspanya topraklarında böyle köpek gibi yatanlar da bu şerefe erişmişti. Böyle mi yargılamalıydı? Hayvan gibi, köpek gibi... işte bu köpeği görünce kendini tutamamış ve bu isyanını, onu tekmeleyerek göstermişti.

Ağaçların arasında yürüyorlardı. Eden'ın sinirleri bozulmuş ve ona bakarak şunları söylemeye başlamıştı :

Joe, zaman zaman senin hasta ruhlu olduğunu sanıyorum. Şaşırtıyorsun beni. Nasıl, nasıl böyle yapabildin o küçücük köpeğe? Bir de acımak dersin!

Güzel köpekti ya...

Güzel köpekti... Deli misin Joe? O kadar bağırdım sana, deliler gibi tekmeleyip durdun köpeği.

Bilimsel bir incelemeydi. Ben tıp konusuyla ilgilenirim.

Joe bunları söylemişti; ama Eden, onun asıl duygularının bunlar olmadığını çok iyi biliyordu. Yol boyunca hiç konuşmadılar, ikisi de köpeği ve onun simgelediği şeyi düşünüyorlardı. Bir süre daha yürüdüler. Ayakları simsiyah çamurdan kirlenmişti. Küçük, eski bir ev gördüler, camda **han** diye yazılıydı. Eden yorulmuş, üşümüştü. Joe'ya döndü

En iyisi buraya girelim.

Nasıl istersen...

Joe omuz silkmiş ve Eden'ın yanında kayıtsızca yürümüştü. Eve vardılar. Eden, bu kırık-dökük eve baktı. Ama girmek istemişti ve Joe de onun isteğine karşı koymamıştı. Eşikte durdu Joe ve şöyle dedi :

Bari çizmelerimi çıkarayım da, bu lüks otel kirlenmesin.

Haklısın Joe. O çizmeler burasını bile kirletir.

Çok geçmeden, yere oturmuşlar ve ekmekle, reçel yemeye başlamışlardı. Camdaki han yazılı kâğıt da kaldırılmıştı. Ağzı reçel dolu Eden, kaşlarını çatarak, sordu :

Neden çıkardılar o kâğıdı?

Çıkardılar işte.

Ama biz gelmeden önce —dışarda gördük ya?

Ne farkeder?

Hiççç. Sadece merak ettim de.

Herhalde böylesi işlerine geliyor.

Açıklama fena değil, ama yeterli de değil.

Bunları söyledikten sonra Eden, Joe'ya baktı: Yüzü, ocakta yanan ateşin kırmızılığıyla parlıyordu, boynu bembeyazdı. Joe'yla ilişkisi, ona kişiliğini kazandırmıştı. Maynard, ya da bir başkasıyla hiç bir zaman, Eden Standish olamazdı. Oynanacak ve sonra da bıkılıp atılacak bir bedenin, ne kişiliği olabilirdi? Eden'ın bedeni önemliydi onlarca; fikirleri, davranışları... Maynard, onu kukla yapmıştı. Alevlerin sıcaklığıyla içi ısınmaya başladı; geçmiş, verimsiz boşa giden, üzüntülü günleri anımsamaktan kendini alamıyordu. Sokaklarda dolaşmış, köprülerin parmaklıklarına yaslanmış, Mrs. Angelotti'nin beyaz çarşaflarının soğukluğunu duymuş ve bütün bu kısır yıllardan eline ölü bir çocuk kalmıştı.

Düşünmek istemiyordu Eden, hiç değilse Joe'-

nun yanında düşünmek istemiyordu. Yanlarına gelen kadın, tabakları alırken konuşuyordu; kocasının devamlı evde olmayışını, kendini çok yalnız hissettiğini, hele kışın dalgalar karaya vurunca çok ürktüğünü, sıralamış durmuş ve sonra da herhalde yeterince konuştuğunu sanıp, çekip gitmişti. Joe'la Eden bakışıp güldüler, Eden konuşmaya başladı :

Burada kalalım Joe. Tabii kadına bağlı...

Ne dedin? Bütün gece mi, yani sabaha kadar?..

Evet. Bütün gece, sabaha kadar!

Joe, Eden'ın saçlarını okşuyordu. Şefkatle içtenlikle, tıpkı bir bebeği okşarcasına... Eden şöyle diyordu :

Çünkü Joe, bir gece bile olsa, herşeyden uzaklaşmak, tüm karmaşık duyguları bir yana itip, sadece seninle olmak istiyorum. Hiç bir şey düşünmeden —dış dünyayı bırakıp, bu küçük dünyayı istiyorum. Bu dünyada huzur var çünkü, ancak burada olayları unutabiliriz. Korkuyorum Joe, korkuyorum. Gelişecek olayların bizi ayıracağından, hiç değilse bu büyüyü bozacağından ürküyorum. İşte bunun için, bu geceyi yaşamak istiyorum.

Olayları unutmak demişti Eden. Köpeğin barsakları, yüzü aklına geldi. **Gelişecek olaylar demişti Eden.** Belki de öyleydi. Şimdiyse, bunların hiç biri düşünülmeden, sadece sevdiği kızla geceyi geçirecek, denizin sesini duyacak ve Eden'ın tek dünyası olacaktı. Bu gece, tüm sorunlar atılacak ve yoğun bir sevgiyle yaşanacaktı. Joe, sigarasının ucunu kemirererek, Eden'a baktı ve şöyle dedi:

Evet. Haklısın Eden. Böyle olması gerek.

Ve de öyle oldu, gece onlarındı. Mutluluklarını yalnız karanlık paylaştı. Soğuktu oda; yatak rahatsız, karyola gıcırtılıydı; bu uyumlu birleşme anında

Joe, Eden'a çok şeyler söyleyebilirdi. Ama kelimeler yetersizdi, söylemeye gerek yoktu. Karanlıktı, karanlık herşeyi bilirdi.

Eden gözleri kapalı yatıyordu. Soğuğu duymuyordu, sadece kulaklarında denizin sesi, içinde Joe'nun soluğu vardı. Joe uyumuş olmalıydı, ama Eden uyumuyordu, uyumak istemiyordu. Mutluluğuyla, tüm evreni mutlu edebilir miydi? Belki de bir hiçim, ama seviyorum, herkesin de birbirini sevmesini istiyorum; bu az mı? İşte böyle demiş ve göz kapakları ağırlaşmıştı ama uyumayacaktı. Joe'nun yüzüne baktı. Huzurla uyuyordu. Eden yataktan kalktı, çıplak vücuduyla pencereye gitti; soğuk, onun sıcak vücudundan kaçmıştı, soğuğu kaçırabilmişti Eden.

Joe yataktan Eden'a seslendi :

Eden, ne yapıyorsun orada?

Hiç. Dışarı bakıyorum ve herhalde yakında zatürre olmak istiyorum. Eden bunları söyledikten hemen sonra, yatağa koşmuş ve Joe'un sıcaklığını istemişti. Bu geceye doymak istiyordu, çok acı çekmişti Eden; acılar mutluluktan sonra daha da iyi hissedilir. İşte böylece de Eden, bu duyguyu kaçırmaktan korkuyordu.

Sabah olmuş, gün ışımış, karın beyazlığı odada yansımıştı. Joe Barnett gözlerini açtı; birden toparlayamamıştı kendini, beyaz kar, eski bir oda ve Eden Standish. Gülümsedi, evde olsaydı yapacak işleri vardı. Ne yapardı Joe Barnett Clerkenwell'de; sabahları kalkar, elini yüzünü yıkadıktan sonra, giyinir, mutfağa iner çayı demlerdi. Bir yandan çayını içer, bir yandan da gazeteleri okur ve düşünürdü. Sonra yola koyulur ve dükkâna gelir, çalışırdı. Mo ona yılışık yılışık sorardı: O kızla aran iyi mi? Joe cevap bile vermezdi ona; çünkü asıl sormak istediği-

nin, o kızla yattın mı, demek olduğunu bilirdi. Mo'nun merakı da cinsel ilişkilerdi. Şimdi, bu alışılagelen düzen bozulmuştu. Eden'la bütün bir geceyi geçirmek, öteki günlük olayları önemsiz kılmıştı. İçten bir sevgiyle, doyumsuz bir özlemle geçirmişlerdi geceyi; bu birleşme doğruluk, iyilik ve uyumluluk kavramına uygundu. İşte Joe, yatakta yarı-uykulu gözlerle böyle düşünüyor ve de böyle hissediyordu.

Dışarda bir martı uçtu, kanatları pencereye değdi.

Pencereye değen kanatlarla, Joe'un düşünceleri dağıldı ve yataktan kalkacağını söyledi. Geç oldu, dedi, kalkmamız gerek, dedi.

Eden, gülümseyerek baktı ona ve kalkmalarının ne gereği olduğunu, burada planlanmış saatlerin olamayacağını, söyledi.

Fakat dışarda bir martı daha uçtu, kanatları pencereye değdi.

Gazete okunur diye düşünüyordu Joe. Martı uçmasaydı, belki de düşünmeyecekti. Hele pazar gazetelerinde! ne çok haber vardır, diye düşündü. Eden'ı istemiyordu şimdi; şu an Eden'ın bir özelliği yoktu, kendinin de yoktu: Bu odada, Eden Standish adlı bir kızla, Joe Barnett adlı bir adam vardı. Martılar çoğaldı. Birden yataktan fırladı ve şöyle dedi :

Evet, evet. Bazı şeylerden vazgeçilemez!

Eden şaşkınlıkla ona bakıyordu. Joe'nun kapkaraydı gözleri, kara kara soluk alıyordu. Tutamadı kendini ve yavaşça sordu :

Ne oldu Joe! Hani bugün sadece bizim günümüzdü.

Bizim günümüz tabii ...Ama, acaba o aşağıdaki at-suratta, gazete var mıdır ?

Joe, böyle diyerek, giyinmeye başlamıştı. Eden hâlâ onun kara bakışlarına bakıyordu; bu gözler, onu kendi dünyasına kabul etmiyordu, Eden'ı ayırıyordu. Oysa, iki ayrı dünyanın birleştiğini sanmıştı Eden ve böylece mutlu olmuştu. Şimdi biliyordu, onun kara gözlerinde görüyordu; sadece bir gece dünyalar birleşmişti: Ama gerçekte değil, sadece Eden'ın düşlerinde... ve şimdi de, aslında birleşmemiş şeyler ayrılıyor sayılmazdı. Eden'ın boğazında acı bir tad kalmıştı.

Şimdi de Joe, yatağa oturmuş, çoraplarını giyiyordu. Bir yandan da şunları söylüyordu :

Böyle uzak yerlerde, dünyada olup bitenlerden insanın haberi olmuyor.

Joe böyle dedikten sonra, Eden'a sarılmıştı; ama bir sertlik vardı Eden'da. Anlayamadı. Eden'ı çok seviyorum, diye içinden geçirdi. Sonra da şöyle düşündü: Evet, yanımdaki bu kızı çok, ama çok seviyorum. Gerçek sevgi bu. Fakat onu sevmem, dünyanın pisliklerini temizlemeye yetecek mi? Hattâ, ne yararı olacak ezilenlere, öldürülenlere... hiç bir şey hiç bir şey!!! Bunları düşünmek yıkmıştı Joe'yu, ne yapacağını bilemiyordu. Zaten sadece elleri bir işe yarardı, dükkânda da yaptığı işi elleriyle yapıyordu. Ellerinden başka bir değeri olmadığını düşündü Düşünceleriyle ve sözleriyle, düşünce ve sözlerle savaşabiliyor muydu?.. Hayır, dedi içinden ve yanında oturan Eden'a baktı. Ağlıyordu Eden, onun ağlayışından korktu. Neden ağladığını anlayamamıştı. Eden'ı tanıyordu, ama bir başka Eden'ın da olduğunu biliyordu; soylu Standish'lerin kızı Eden'ı tanımıyordu.

Saçını tararken ellerinin titrediğinde, saatini kurmayı unuttuğu ve ağzından Swingburne'ın dizeleri döküldüğünde, Mrs. Standish âşık olduğunu anlardı. İşte, şimdi de, bütün bunlar yeniden Mrs. Standish'in başına gelmişti. Sağduyuyla, Wally'nin mide bulandırıcı ve değersiz biri olduğunu kabul etmekle birlikte, yine de duyguları ağır basıyor, tüm benliği coştukça coşuyordu. Tuvaletin aynasına bakarken, ıssız lokantalarda Wally'yi beklerken, bu yaptığının o kadar saçma olmadığını düşünerek avunmaya çalışıyordu. Genellikle geç gelirdi Wally Collins. Herhalde insanlar sözlerine sadık kalmamakta direniyorlar, diye düşünürdü, Mrs. Standish. Willy'den Wally'ye kadar geçen sürede, hep boş masalarda, gelmeyecek ya da geç gelecek erkekleri beklememiş miydi? İşte yine bekliyordu; son derece olağandı bu bekleyiş, hiç de etkilemiyordu. Çünkü biliyordu ki, geç gelmelerinin nedeni kendisiydi, kızılacak da sadece Mrs. Standish'di. Masalardaki erkeklere baka baka Willy'yi de, hem de kocası olduğu halde, ne kadar uzun saatler boyunca beklemiş durmuştu.

Wally Collins, hergün biraz daha gecikmeye başlamıştı. Mrs. Standish durmadan kapıya bakıyor; acaba bu o mu, yoksa şu gelen mi, diye bekliyor, bekliyordu. Sonra da şöyle diyordu: **Sevgilim bir saksofoncu.** Bu hem komik, hem de acıydı; sanki bir şarkıydı... sevgilim bir saksofoncu... sanki Wally'nin, ucuz kira evinin banyosunda, traş olurken söylediği şarkılardan biriydi. Güldü ve şöyle düşündü: Yalnız odada, sessizce geçen günler ve geceler... İşte beni yaşlandıran asıl bunlar. Yalnızlık! birşeyler bulsam, o zaman hiç yaşlanmam. Bedensel tutkuları bir yana

bıraksam da, bir erkeğin heyecanına ihtiyacım var. Bu, bir saksofoncu olsa bile! Böyle düşünerek, çökmeye başladığını bilmiyordu tabii Mrs. Standish; o her zaman gururla yaşamış, ya da yaşar görünmüş saygı duyulan kadın, soylu Standish ailesinin gelini, şimdi saksofoncu sevgilisini, bekliyordu.

Bir yönden rahatlamıştı; çünkü daha bir özgürleşmiş, daha bir gönlünce yaşamaya başlamıştı. Mutlu muyum diye, hiç sormamıştı şimdiye değin. Ebury sokağındaki evi, hiç ayrılmadığı XV. Lui koltuğu yabancılaşmıştı. Sanki artık kozasının onu, o da kozasını istemeyen bir kelebekti. Sadece giysilerinin içinde yaşayan bir Mrs. Standish vardı: Bundan böyle de, o soylu hanımefendi bir anda, bir saksofonun çağrısıyla yok olmuş kabul edilecekti. Gerçekleri algılamak kişinin belleğini iki yönden etkiler: Ya üzer, ya da sevindirir. Bu gerçeği görüyordu o da ve şöyle avutuyordu kendini: Ben buna üzülmüyorum, böylesi daha iyi. Kim bu yaşta böylesine bir aşk hayatı yaşıyor?

Soho'nun kenarda köşede kalmış lokantalarından birinin kareli masa örtülerine bakıyordu; er-geç gelecekti Wally, Wally geç de olsa gelirdi. Yine bekliyordu, güldü; beklemek de güzeldi, hiç kimseyi beklememekten iyiydi.

Lokantanın kapısı açıldı ve Wally gülümseyerek Mrs. Standish'in masasına geldi. Başında garip ve çirkin bir şapka vardı. Şöyle başladı konuşmaya :

Merhaba düdük...

Düdük! Mrs. Standish ve **düdük**! Bir rüzgâr gibi çarptı yüzüne bu sözler, ama benim sevgili saksofoncu, dedi: Gözleri, gülüşü, davranışlarıyla, herşeyiyle, benim sevgilim bir saksofoncu, dedi. Demesine

demişti ama yarası derindi. Wally konuşmasına devam ediyordu :

Geciktik ha. Tuh yahu, saat-maat anlamıyoruz.

Geciktin mi? Yooo. Önemli değil, birkaç dakikadan ne çıkar? Zaten ben de daha yeni gelmiştim. Gel Wally, otur yanıma.

İşte her zamanki oyunlardan birini daha oynuyordu Mrs. Standish. Böyle oynamalı, Wally'yi sıkmamalıydı; çünkü yaşlıydı; kendine birazcık yaşlanıyorum galiba, derdi ama yaşlıydı. Çökmüştü; yaşla değil de, yaşamla çökmüştü. Ve böylece de Wally'yi sıkmaz, elinden kaçmasın diye, yumuşak başlı görünür, dediklerini yapardı. Bir zamanların Mrs. Standish'i işte böyle yapardı.

Wally yanma oturmuş, bir arkadaşını anlatıyordu :

Şu Tiny Martin var, benim eski arkadaşlardan teki. Kürk-ticareti yapıyor ama başı belâda. Hani arsız sarışınlar var ya, ha işte böyle bir parçaya herif tutulmuş; bir de Gallagher var, o da kıza askıntı. Hani şu davalar, anlarsın ya... Neyse kısa keselim, kız —hani o sarışın, hah işte o sarışın— bizim Tiny'ye, onu beğendiğini falan zart-zurt atmış ama Gallegher'i de beğeniyormuş, ne yapmalıymış yani, işte böyle kafa tutmuş. Anladın mı?

Anladım Wally. Yemek yiyelim mi?

Wally böyle konuşuyordu. Mrs. Standish'in dinlemekten başka yapacağı bir şey yoktu; ama o gene ilgileniyormuşçasına Wally'ye bakar, ara sıra gülümser ve yan gözle de masalardan birine tanıdık bir yüz gelip gelmediğini izlerdi. Genellikle, eski tanıdıklarının buraya gelmeyeceğini bilmesine rağmen, bunu yapardı. Yalnız kalıp da, konuşmanın adiliğini

unutunca, bunun tatlı bir fıkra olduğunu ve Wally'nin neşeli bir erkek olduğunu düşünürdü.

Öksürdü Wally, oldukça hızlı ve konuşmaya devam etti :

Seni neden beğeniyorum biliyor musun Kate? Çünkü herşeyi anlıyorsun.

Beni şımartıyorsun ama Wally. Kendimi kâhin sanıyorum.

Ne sanıyorsun ne?

Kâhin. Eskiden Yunanistan'da yaşamış, herşeyi bilen bir rahibe.

Ha...

İşte böyle diyerek, gözlerini kırpıştırmıştı Wally. Kâhin, ya da değil, ne olursa olsun, yine de bu kadın garip, herşeyi biliyor, diye düşünüyordu. Hiç de onun ilişkisi olduğu kızlara, kadınlara benzemiyordu. Arkadaşları, Mrs. Standish için, Wally'nin ihtiyar tavuğu diyorlar; Wally de onlara, ama çok bilgili bir tavuk, diye cevap vererek, Mrs. Standish'i savunuyordu. Ama Wally, onun bilgisinden korkmaya, sıkılmaya başlamıştı. Oldum olası, kadınlarla sevişir sonra da filimlerden konuşurdu; kadınlar da, onu bilgili bulurlar ve böylece onlardan üstün olduğunu hissederdi. Oysa, bu kadın onlardan değildi. Korkuyordu Wally.

Wally Collins, Mrs. Standish'le ilişkinin nasıl bu yönde geliştiğini düşünüyordu, gerilere döndü: Ta ilk günden beri onu beğenmişti. Bu doğruydu. Sonra bir gün Mrs. Standish, onun odasına gelmişti. Radyoyu açmışlar, divanda oturuyorlardı. İçki de içmemişti Wally geçirdiği zor günleri anlatmıştı; radyoda da çok acıklı bir şarkı çalıyordu. Mrs Standish onunla öyle ilgilenmiş, öyle ilgilenmişti ki, Wally şaşırmış kalmıştı. Hem sonra Mrs. Standish şunları da

tatlı tatlı söylemişti: Tanışmamız ne büyük talih, bunu anlamalısın. Tanrı vergisi, Tanrı bizi karşılaştırdı. Bunları söyledikten sonra, Wally onun göğüslerinin yaklaştığını, yüzünün yakınlaştığını görmüş ve o andan sonra da Mrs. Standish, Kate olmuştu. Evet, artık Kate'di. İlk günler bu ilişkiye alışamamıştı Wally, aşağılık duygusuyla ondan çekinmişti; çünkü Mrs. Standish **belli bir sınıfın kadınıydı.**

Belli bir sınıfın kadınıydı, Kate. Artık Wally'nin kuklası olmuştu. Buruşuk çarşafların arasında, ter içinde, dağınık saçlarla yatıyor, yorgunluğu gidermeye çabalıyordu. Radyo sürekli çalıyor, müziğe göre de Wally kendi kendine ya hızlı, ya da yavaş dans ediyordu. O, yorgun yatarken, Wally dans ediyordu. Kate, az sonra da yataktan kalkacak ve eve gidecekti. Bu böyleydi. Kitty Goose, Catherine Standish ve şimdi de Kate. Kate ne kadar yaşayacaktı? Ta ki bir gün, kendini toparlayıp, yerdeki elbiselerini Mrs. Standish olarak giyip, bu odadan evine nefretle koşana dek, Kate yaşayacaktı.

Wally'yle ucuz bir İtalyan lokantasındaydılar ve tabaklarında berbat bir yemek vardı. Wally ağzındaki yemeklerle konuşmaya başladı:

Midene sıcak yemek girmesi nasıl ha? Güzel değil mi, çok lezzetli.

Evet. Çok güzel Wally.

Mrs. Standish yer gibi yapıyor, ama yiyemiyordu. Oysa, yemeliydi çünkü Wally'nin karşısında Kate vardı. Kate de yerdi. Sanki bir küçük çocuğu eğlendiriyor, ona hokkabazlık yapıyordu Yaşama nedeni artık buna dönüşmüştü. Kendini bu oyunun kuralları gereği eğitmezse, çıldırabilirdi; Mrs. Standish çıldırmak değil, yaşamak istiyordu. Şöyle bir yol tutmuştu kendine ve şöyle diyordu: Geçmişteki

kibar günleri alaya alıyorum şimdi, zaten öyle yaptım da elime ne geçti, İşte böyle diyordu; bu yaşamı sürdürmesi için, kusurları görmemesi için bundan başka yapacağı da yoktu.

Wally peçeteye ağzını siliyordu, ona baktı ve sordu :

Güzel de, neden yemiyorsun?

Yiyorum. Ağır yiyorum da, sana öyle geliyor.

Hasta mısın yoksa?

Neden hasta olayım? Ağır yemek yiyorum, o kadar.

Öyle ya. Herkes benim gibi çabuk yemez ya. Hah-ha-ha...

Wally önce gülmüş, sonra da ona bakmıştı. Bu kadın, benim gibi serseriyle neden geziyor, diye kendine sormuştu. Cevabı hazırdı. Beni seviyor da ondan, demiş ve kestirip atmıştı. Mrs. Standish'in yabancılığını beğeniyordu. Alışmadığı bir kadın olduğu için onunla buluşuyor, sevişiyor, konuşuyordu. Tekrar ona baktı, ve şunları söyledi:

Öğleden sonra boşum, gidelim mi ha?

Bilmem ki...

Hadi be canım... Bırak şimdi numarayı!

Peki Wally.

Böyle diyecekti, çünkü Kate'di. Diyemezdi ki: Wally Collins! kaç saattir burada bekliyorum. Tek başıma. Şöyle bir yemek yemek için ve senin o sözlerine katlanmak için. Nesin sen, kimsin sen? Bir bana, bir de kendine bak. Ben oturuyorum, sen istersen gidebilirsin. İşte Kate bunları diyemezdi.

Her zaman yemeğe de çıkmazlardı ama Kate, Wally'nin odasına gitmek zorunluğundaydı; tabii istendiği zamanlar, oda da öylesine kötü döşenmiş, pis ve basitti ki, Kate önceleri hiç alışamamış, fakat

günler geçtikçe buradan ayrılamaz olmuştu. Ara sıra Wally'ye döner ve şöyle derdi :

Bir gün bu odayı öyle güzelleştireceğim ki...

Güç iş be. Boşgeç! Böylesi de işe yarıyor.

Kate'in ayaklarına mutfakta süt şişeleri takılır, şişelerden çıkan ses ona durumunun adiliğini gösterir ve sanki uyarmak istercesine yerde yuvarlanıp, kapıya yönelir. O sırada Wally'nin de sesi adidir, bağırır içerden ve şunları der :

Of be, amma da gürültü ediyorsun, kafam şişti be.

Zaman zaman, Kate mutfakta iş görürken, Wally yattığı yerden kalkar mutfağa gelir ve onun orasını burasını çekiştirir durur ve kahkahalar atardı. Kate sesini çıkaramaz, acıyla gülümsemeye çalışırdı, çünkü gülümsemesi gerekti. Wally'ye bakar ve onun kendinden çok genç olduğunu düşünür, içine o yaşlılık ezikliği çökerdi. Sanki isyan edercesine, işte o zamanlar Wally'ye şöyle derdi :

Wally sen beni ——

Seni ne, söylesene açık açık ha.

Beni sevmiyorsun. Sevişmenden belli, içten değil...

Vay şuna bakın hele. Neler de bilirmiş!!!

İşte bu sözler yüreğini sızlatır ve Wally'nin yüzeydeki kişiliği iliklerine kış soğuğu gibi, işlerdi. Oysa Mrs. Standish bilmiyordu ki... herşeyin sallanan sürüklenen bir bedenden başka bir işe yaramadığından başka bir şey bilmiyordu ki... bilseydi ya da kabul edebilseydi, o zaman değişirdi.

Wally'den ayrı saatleri ve günleri evinde geçiriyordu. Evi de kararmıştı; gri bir bulut gittikçe o çok sevdiği odasına bastırıyor, bastırıyor ve onu boğmak istiyordu. Sabaha dek gözüne uyku girmediği gece-

ler oluyor ve vücudunun her yanı ağrıyla kıvranıyordu. Wally telefon etse belki rahatlarım, diye düşünüyordu. Julia her şeyi ölçen bir ölçekti; Mrs. Standish'in durumu da gözünden kaçmamıştı. İnsanlara yardım edilmesi, düzene yardım etmekti. Sık sık şöyle diyordu Julia :

Yapılacak en doğru şey bir doktor çağırmak.

Julia, lütfen bana karışma. Doktorluk neyim var ki...

Peki, o zaman şöyle güzel bir fincan çay getireyim.

Mrs. Standish ne çay, ne de Julia'nın eleştirici bakışlarını istiyordu; yalnızlıktan başka bir şey istemiyordu. Julia'yı görmek, geçmişi görmekti; Julia'ya bakmak, kendi duyuncuna bakıp, utanmak ve yerin dibine girip ölmek istemekti. Yalnızlık istiyordu; geçmişi, geleceği, hele şimdiki zamanı hiç istemiyordu. Beden ağrılarını nasıl olsa doktorsuz geçiririm, diye düşünüyor, ağrılarla kıvranıyordu.

Wally, Café Vendome'de gündüzleri prova yapıyordu. Mrs. Standish çok bunaldığında, yavaşça içeri süzülür, kenar masalardan birine oturup, saksofonu dinlerdi. Ancak böylece ağrıları unutabiliyordu. Artık, garsonundan - çalgıcısına kadar herkes onu tanıyordu. Wally'nin arkadaşları prova sırasında fısıldaşırlar, şuraya bak Wally'nin moruk geldi, derler ve bir kez daha ona bakmazlardı bile.

Geceleri de evde duramaz olmuştu. Hemen Vendome'a koşuyor, program bitene kadar, yine gözlerden ırak bir köşede yalnız başına oturup, saksofonu dinliyordu. Sonra program bitiyor, herkes gidiyor ve yemek artıkları, garsonların usta fakat yorgun elleriyle toplanıyordu. Onların yüzleri de solgundu. Ölü ölü bakıyorlardı. Mrs. Standish, bu ölü yüzlü garson-

lara bakınca, geçmiş ve ölmüş bir çok gecelerini anımsayarak göz pınarlarına yaşlar birikirdi. Bunlardan ürkmezdi; çünkü Wally arkadaşlarıyla konuştuğundan, onun göz yaşlarını göremezdi. Kendini Mrs. Standish sandığı için gözleri yaşlarla dolardı; oysa fransızca kitapları okuyan Mrs. Catherine Standish, Kate'in ağlamaya hakkı yoktu. XV. Lui koltuğunda ya da taklit-kürklerle herkesin hayranlıkla baktığı Kitty Goose... ne olmuştu onlara? Willy'nin öldüğünü söylemişlerdi bir uzak günün akşamında. Kocasıydı Willy; savaşta ölmüştü kocası, öyle demişlerdi ona, bir uzak kentin akşamında, bir uzak ülkenin akşamında... Willy ve Wally. İlk ve son adlar; biri kocası soylu Mr. William Standish, ötekiyse Amerika'nın kenar mahallerinden gelme saksofoncu sevgilisi Wally Collins. Ama William, hep Willy'ydi. WILLY ve WALLY. Sanki sahneye çıkmış varyete oyuncuları gibi... kolay hatırlansın diye tek harf değiştirmişlerdi. İçkili olsa, bu adları söyleye söyleye gülerdi; ama Vendome'da gülemiyordu. Kayınvalidesi, soylu Mrs. Standish nasıl da garip gülerdi! onun gülüşünü hiç unutamıyordu. Ölmüştü kayınvaldesi, acaba ölümden korkarmıydı, hiç görüşmemişlerdi, bilmiyordu.

Mrs. Standish dalmış gitmişti ;sigarası ufalmış, parmaklarını yakıyor, ama o duymuyordu bile. Kalın bir sesle irkildi. Wally yanına gelmiş ve şöyle diyordu:

Ne bu halin senin! Keçileri mi kaçırdın?

Bir içki istiyorum, lütfen Wally. Işıklar, ışıklar kötü etti beni... Wally yanındaydı; sonunda arkadaşlarını bırakıp gelmişti ve artık yalnız değildi. Sımsıkı tuttu Wally'nin ellerini, kaçırmak istemiyorcasına, yeniden geçmişe dönmemek için. O da Julia

gibi bakıyordu; gözlerinin içine ve onu hasta sanıyordu. Şöyle dedi :

Hadi, bu hafta sonu Brighton'a gidelim. İyi gelir sana ha.

BRIGHTON, Willy'nin ve Wally'nin Brighton'u. Midesi kasıldı, gözleri bulandı, başı döndü ve de sonunda Brighton'a gitti.

Mutlu görünmesi gerekti. Herşey aynıydı, değişen sadece kişilerdi. Otel odasında, Kate'den önce oraya çıkmış olan Mrs. Standish'in pudra kokusunu duydu, ne de güzel kokuyordu... Wally yataktan ona bakıyordu, şöyle dedi:

Hey bana bak, istersen çekip gidelim ha.

Yok canım. Geldiğimize göre, hemen gitmemiz mi gerek. Hem çok iyiyim.

Odadan çıkıp, salonun barına indiler. Sarışın, esmer bir çok kadın ve iyi-giyimli erkekler vardı. Mrs. Standish konuşmaya başladı :

Biliyor musun Wally, ben daha önce de geldim buraya. Elyot doğmadan önce, savaştan önce.

Böyle demişti Mrs. Standish, ama zaman kavramı soyuttu. Belki de, tarih öncesi çağlarda gelmişti buraya ve böyle olduğuna inanmak istiyordu; üzerindeki giysiler de tarih öncesinden kalma gibiydi zaten, bu sarışınlara bu esmerlere, hiç uymuyordu Mrs. Standish. Zamansızdı, böyle inandı ama başka söyledi.

Wally birden gözlerini kıstı ve bara doğru baktı. Neye bakıyor diye düşündü Mrs. Standish. Wally şöyle dedi :

Tastamam. İşte Harry Simmons bu. Hey Allah!

Kim dedin Wally?

Harry Simmons. Orkestra'dan. Bu herif Harry değilse, ben de Wally değilim. Nereden, nereye...

Mrs. Standish, Wally'yi dinlemiyordu, viskisinden bir yudum alarak dinlermişcesine güldü ve kendi düşlerine döndü. Fakat, salondaki kadınlardan rahatsız olmuştu, garip garip ona bakıyorlardı. Elbiselerine mi, yoksa yüzüne, vücuduna mı? Güldü. Varsın baksınlar, dedi. Ben tarih öncesinden kalma bir kadınım, varsın baksınlar, dedi ve yine güldü.

Wally, Harry Simmons'un övgüsünü anlatıyordu. Dinlemiyordu onu Mrs. Standish içkiyle, düşlerle, anılarla, özlemlerle bulutlarda dolaşıyordu. Sadece bir an içi burkuldu; kıskanmıştı. Wally bir sarışına sürekli olarak bakıyordu. Onu uyarsa, belki de kızar ve onu yalnız bırakıp giderdi. Wally gitse yalnız kalsa, evine dönse, gerçek huzuru bulabilirdi... Karar vermek güçtü, duygularla yanılıyordu kişi, duyarlılık başka şeydi, gerçeklerden kaçma başka Mrs. Standish dengesini kaybetmişti, bulmaya da çabalamıyacaktı. İşte böylesine karmaşık duyguların tutsağı etmişti kendini: Bir kez o tutsaklık başlamaya görsün... bir kez o çöküş kişiyi çökertmeye görsün... durulmak, ya da durdurulmak artık imkânsız olur.

Mrs. Standish, Wally'ye sarışın kadından söz etmedi, sadece şunları dedi :

Acıktım Wally, yemeğe gidelim mi? Özel bir şey yemek istiyorum. Özellikle buraya geldik, özel birşey yiyelim. Bu bir tür tören yemeği gibi olmalı...

Ne töreni, neyi kutlayacağız?

Bunu sorduktan sonra garip garip Kate'e baktı Wally. Acaip kadındı bu Kate; ama iyi arkadaştı, uysaldı. Böyle geçirdi içinden ve bu kez öteki kadınları da süzmeye başladı. Kate, bunlar gibi değildi, savaştan konuşuyor, sık sık da uzaklara dalıp gidiyordu. Bir türlü anlayamıyordu onu Wally. Şöyle diyordu içinden: Ne var sanki, eğlense ya biraz. Elim-

den geleni yapıyorum işte. Bu yaşta benim gibisini bulmuş da bunuyor. Ama iyi kadın be!

Yemek salonuna indiler. Pembe pembe aydınlatılmış bu süslü salona hayran kaldı Wally. Gururlandı; Amerika'da onunla alay edenlere isyan edercesine kasılmaya başladı. İşte şimdi o da, böyle yerlere girebiliyor, garsonlara yemek ısmarlayabiliyordu. Kate de, ister kabul etsin, ister etmesin, ondan üstün değildi; artık Wally yükselmişti. Birinin yükselmesi için bir başkasının alçalması gerekti. Ama iyi kadındı...

Garson yanlarına geldi. Kate listeye bakmadı bile ve şunları söyledi :

Istakoz... Istakoz yahnisi istiyorum.

İyi ya. Istakoz yahnisi olacakmış.

Wally'nin gözleri salonun eşyalarında, masalarda oturanlarda, ellerinde tepsiyle dolaşan garsonlardaydı. Tam o sırada, içeri biri girmiş ve masalardan birine oturmuştu. Wally ona baktı ve eğilerek yavaşça Kate'le konuşmaya başladı :

Demedim mi sana, o adam Harry Simmons diye.

Ne!.. gene mi!!!

Yanılmadım gördün mü. Yanındaki kız da Alice Delaware. Ne keratadır Alice ...Herhalde şimdi Harry'nin dalgası.

Mrs. Standish, Alice Delaware'e baktı. Kırmızı tırnaklarını ekmeğe batırmış, kırmızı dudaklarıyla gülümsüyordu. Mrs. Standish'in ağzından şu sözler döküldü :

Ben de öyle sanıyorum.

Neyi ne sanıyorsun?

O kızla ilişkisi olduğunu demek istedim.

Alice tatlı kızdır. İyi tanırım onu, eski bir arka-

daşımla okula gitmişlerdi. Çocuk benim arkadaşımdı, Alice onun arkadaşı, onun için Alice, benim de arkadaşım oldu. Anladın mı ha.

Wally konuşmasını öğrenemeyecekti. Mrs. Standish çok sıkılıyordu; ıstakoz yahnisi de eskisi gibi değildi, onu da zaman öldürmüştü. Herşey çürümeye yüz tutuyordu, galiba kaçınılmazdı bu; Wally de durmadan Alice'i süzüyordu. Bu da sinirleri koparırcasına germeye yetiyordu. Kim bilir, belki de haklıydı Wally; Alice çekiciydi, gençti, herkesin malıydı. Fakat Wally'nin bakışları o denli yırtıcı ve hırslıydı ki, Alice'i kendi malı yapacağa benziyordu. Mrs. Standish sürekli Wally'ye bakıyordu. Wally çorbasını höpürdete höpürdete içiyordu, ama gözleri Alice'deydi. Mrs. Standish, bu duyguları anlamayacak kadın değildi; bir fazlalıktı artık eskimiş ve bıkılmış bir eşyaydı. Gerçi bu bir oyundu, ama uzun süren bir oyun olmuştu. Wally özgürlüğü bulmuştu bile, tutsak olan sadece kendisiydi.

Wally yemeğin üstüne bir sigara yakmış, keyiflenmiş ve konuşmaya başlamıştı:

Zaman zaman, sen bulunmaz bir kadınsın diyorum kendi kendime.

Zaman zaman öyleyimdir.

Mrs. Standish bu sözlerle bile avunabilirdi. Yemek salonundan çıkıp, otelin külle yer yer kirlenmiş, yumuşak gri halısında yürüyorlardı. Birden Wally durdu ve ona, biraz burada beklemesini söyledi. Az sonra yanına gelecekti. Ona; şöyle yap, böyle yapma diye emirler verdikten sonra yanından uzaklaşıp gitti.

Mrs. Standish hiç bir şey demedi ona, sadece dinledi; hâlâ bir kurtarıcı bekliyordu. Ama kendini yönetemiyordu artık. Salonun yeşil yapraklarına

baktı: Yeşil mermerden bir ormanda durmuş, yolunu kaybetmişti; yabancı dili konuşan, yabancı giysilere bürünmüş tanımadık yüzlere bakıyordu. İsteğiyle yolunu şaşırmış bir yolcuydu; buna üzülmeyecek, kederlenmeyecekti. Bu mermer ormanda durup bekleyecek, doğru yolu gösterecek kurtarıcıyı, sonsuzluğa dek bekleyecekti... ta ki bir gün huzura kavuşuncaya kadar... ta ki bir gün tarihöncesinden biri gelip de, onu öze kavuşturuncaya kadar, böyle sakince duracaktı.

Uzaklarda, çok çok uzaklarda bir yerden gelen sesler kulağına doldu; kemanlar VIII. Henry İngilteresi'nin o zarif dans müziğini çalıyordu.

• 17

Muriel'le ara sıra buluşuyorlardı. Ahizenin ötesinden gelen ses, Elyot'a Ritz Bar'ında, parkta, falanca lokantada buluşmalarını söyler ve telefonu kapardı. Haftanın olağan konuşmaları, buluşmalarıydı bunlar; Elyot onun duygusuz ve soğuk sesine de alışmıştı. Muriel kendini kabul ettirmişti.

Muriel'ın kendinden emin olması ve başkalarına bunu hissettirmesi gerekti; ezilmemek için ezmeliydi. Böyle düşünüyordu Muriel. Çok küçük yaşında, örgülü saçlı bir okul çocuğuyken bunu öğrenmişti. Çevresindekiler ayrı davranıyordu ona; çünkü Muriel lekeli bir Yahudiydi. Bu ayrımlaşmanın acısını, işte ta o günlerden beri tatmış ve sonunda bir karara varmanın gerektiğini düşünmüştü. Oysa duygulu bir kızdı; müzik dinlerken, ünlü yapıtlara bakarken kendinden geçer, geçer ama bir türlü duygularını açıklayamazdı. Ergenlik yaşlarındaki coşkunca duyguları, soğuk ve garip İngiliz bakışlarıyla

içinde donar kalırdı. Yavaş yavaş neden böyle yaptıklarını anlamaya başlamış ve İngilizlerdeki Yahudi olmamamn verdiği suçsuzluk ve güvenliliği kıskanmaya başlamıştı. Onun suçu Yahudi olarak doğmaktı. Irkının büyük günahı, işte bu kızı değiştirmiş ve yepyeni bir kişiliğe bürünmeye zorlamıştı. Artık sezgilerini, duygularını açıklamayacak, onlar gibi soğuk ve gizli olacaktı. Bilinçli bir aşamayla Yahudi Muriel Raphael'i öldürüp, ikinci bir Muriel Raphael yaratacaktı. Törelerini, alışkanlıklarını duygularını ve davranışlarını değiştirecek ve böylece de bu topluma kendini kabul ettirecekti. Artık başkalaşmıştı; artık sadece Mozart'ı dinlerken, babasının galerisinde Degas'nın balerinlere bakarken duygulanıyor ve özünün özlemini çekiyordu. Ama uzatmıyordu bu tutsaklığı ve hemen sağduyuyla, insafsızca duyarlılığı öldürüp toparlanıyordu. Mozart'ın ölçülü müziğini kendine örnek almıştı; heyecan verici ve hiç bir zaman ölçüyü kaçırmayan notalar Muriel'e uyarıydı. Mozart'ın senfonisini dinlemek, kişiliğinde aşama yaptığını kanıtlama ve sadece sağduyuyla, o biraz katı sağduyuyla yaşayıp, üstün olduğuna inanmaktı.

Ne istediğini bilmek ve bunu başarabilmek! işte önemli olan buydu. Sabahları uyanınca açık pencerenin önünde temiz havayla ciğerlerini doldurmak, kahvaltıda havuç suyu içmek, yemeklerde çiğ sebze yemek, bütün bunlar yararlı ve olumlu şeylerdi ve de Muriel'e doğru davrandığını gösterip güven veren sonuçlardı. Böyle yapmayan kişiler, duygularının tutsağı olan o zavallılar, karanlıklar içinde yaşamaya, bunalımlar geçirmeye ve günden günden yıpranmaya mahkûmdular: Muriel duyguları bir kenara itip aydınlıkta yaşamaya kararlıydı.

İnsan ilişkilerini de ayarlamıştı. Onlarda da ölçülüydü; kendinden birşeyler vermek istemez, insanlardan ihtiyacı olduğu şeyleri alırdı. Çünkü geçmişteki acılı günleri, yüzüne kapanan kapıları, banyoda gizli gizli ağlamaları ve üzerine çevrilen iğrenç bakışları anımsardı. Ölçülü ve bencil olmak... ancak böyle yaşayabilecekti Muriel Raphael. Kendi kendine yeten bir dünyası vardı, mutluydu bu dünyada; telefonda, galeride, toplantılarda söz ve davranışlarını ayarlayarak hem kazanır, hem de insanları kandırdığına için için sevinirdi.

Elyot Standish, Muriel'in bir yankısı ve bir malı olmuştu. Elyot, onu olduğu gibi kabul ediyor fakat bazan sıkılıp, onun içine girip öz kişiliğini bulmak istiyor, düşünüyor, düşünüyor ve sonunda şu yargıya varıyordu: Muriel armağan ettiği o cam kutu kadar sert ve duygusuzdu. O kutu da karşısında olduğu sürece, Muriel yaşantısından çıkamayacak ve Elyot sürüklenip gidecekti. Sinirlendiği anlar, o cam kutuyu alıp yerden yere vurmak, parmaklarıyla olanca gücüyle ezip ezip yok etmek ve o simgede, Muriel'i öldürmek isterdi. Fakat bunu yapamazdı; çünkü durumu ben bu yola yönelttim, ben onun tutsağı olmak istedim, bundan ötürü de suçlu olan benim der ve sakince olayları sineye çekerdi.

Elyot Standish, otuz yaşın verdiği olgunlukla böyle davranmasının uygun olduğu kanısındaydı. Yolda, ya da sağda solda rastladığı kişiler, hemen onu tanır ve insanlığın bilinçsiz tutumuyla, evet Elyot Standish mi çok iyi tanırım onu, derlerdi. Acaba bu kişiler nasıl böyle bir yargıda bulunabiliyorlardı? Sanki insanları tanımak buydu... bu denli kolaydı. Toplantılarda konuştuğu zaman çevresindekiler onu çok iyi tanıdıklarını söylerdi, sanki konuşmakla in-

san tanımak kolaymışçasına... evet, içkilerin kahkahalarla karıştığı yemeklerde, çaylarda Elyot Standish aranan bir kişiydi. O zaman konuşurdu Elyot, herkes de onu dinlerdi; ama konuşmadan bir köşeye çekildiği zamanlar da vardı. O zaman yine insanlar onu çok iyi tanıdıklarını söyler dururlardı! Muriel'in evindeki toplantılarda, böyle sessiz sedasız durduğu zamanlar, Muriel ona çıkışır ve şöyle derdi :

Bir yere kadar gelip, ondan sonra da insanlara buz gibi davranıyorsun, bir çizgide yürüsene Elyot!

Tabii, bu konuşmalar konuklar gidip de salonda ikisi yalnız kalınca olurdu. Muriel teknik kişiliğiyle hesaplar yapar ve saymaya başlardı: Bir, iki, üç... bardakları mı, gidenleri mi, günleri mi, neyi saydığını Elyot bilmez ve sormazdı. Saydığı belliydi çünkü. Muriel sadece bir hesap aygıtıydı.

Bu çay toplantılarının birinden sonra, Muriel kollarını gererek esnemiş ve koltuğa kendini atmıştı. Elyot, ona bakmış ve şunları düşünmüştü: Ne kadar da sıkılıyorum ondan.

Oysa, Elyot Muriel'in de kendinden sıkıldığını hiç düşünmüyordu. Muriel sıkılmasına sıkılıyor ama, Elyot gibi olayların derinine inmediğinden etkilenmiyordu. Muriel esneyerek ona şöyle dedi :

Sus Elyot! Sakın bir şey söyleme. Kusurlarımızı göstermemeliyiz. Gizlilik gerek, gizlilik de susmakla olur. Anlıyorum seni, sandığından da çok, ama yine de sus.

Muriel bunları söylemiş, sonra da gülmüştü. Gülüşü, kesin kararlar vermeye yetenekli bir kadının gülüşüydü; zaten karar vermekte Muriel'in üstüne bir kadın daha olamazdı, onun kadar katı ve kara kararlı bir kadın... İşte şimdi, yine odasındaki eş-

yalarla ilgilenecek, çiçeklerine bakacak ve istediği an Elyot denilen eşyayı kullanacaktı.

Elyot da ona gülümsemişti, duygusuzdu gülüşü; çünkü eşyaların duyguları olmazdı. Durumu böyle kabul ettiğinden, böyle gülmüştü. Olaylar ve bazı kişiler kuklalığına etken olmuşlardı: Adelaide Blenkinsop, annesi, saksofoncu Wally Collins. Kutuyu Wally Collins getirmemiş olsaydı, acaba Elyot burada olur muydu? Kutuyu hatırlayarak, Muriel'e döndü ve şöyle dedi :

Özür dilerim Muriel, aradan bunca hafta geçmesine rağmen sana kutu için teşekkür etmeyi unuttum bağışla.

Kutu mu? Ne kutusu, ne teşekkürü?

Bana gönderdiğin o cam kutu. Hani unutmuşlun da... sen yolladın sanmıştım Muriel.

Muriel içten bir kahkaha atarak hemen cevap verdi :

Benden önce davranmışlar desene. Kim acaba bu ince düşünceli kişi? Muriel'in kahkahası kesilmiş, alayları devam etmişti, cam kutuyu görmediği halde, öylesine alaycı sözler söylüyordu ki... yabansadı onu Elyot ve Muriel yabancılaştıkça, Elyot benliğini buluyordu. O kayıtsız sesiyle Muriel şöyle dedi :

Daha gitmiyorsun değil mi Elyot?

Hayır Muriel gidiyorum artık kalamam burada... Başka bir gün.

Öyleyse cumaya. Dur bakalım nereye gideriz?.. Tamam Queen's Hall'a.

Bakalım. Telefon ederim sana. Sonra karar veririz, şimdi gitmeliyim; çünkü çok geciktim.

Elyot bunları söyledikten sonra, şapkasını alarak sokağa çıkmıştı. Temiz havada bile kendine gelememişti, ne yürüyebiliyor, ne de düşünebiliyordu.

Muriel'le ilişkisini olağan karşılamalıydı; tıpkı oradaki polis, şurada bastonunu desteklemiş kör adam, yoldan geçen arabalar gibi. Artık Muriel Raphael ölmüştü; tüm geçenler küçük bir hesap yanlışıydı, zaten büyük yoklukların nedeni hep böyle küçük hesaplardı. Eve vardı. Annesinin sesi içerden şöyle diyordu :

Elyot... Connie burada, yemeğe kalmasını söyledim.

Mrs. Standish bunu amaçsız söylemiyti: Connie, Standish'lerin yaşamdaki ayrıntılardan biriydi; hiç bir özelliği olmayan, öylesine gelip giden bir kişiydi.

Elyot, bu gece Connie'nin varlığına dayanabileceğini hissetti; işte Connie, yine o tombalak Connie'ydi ve kalın çerçeveli gözlüklerinin ardından, elindeki kitabı burnunu sokmuş okuyordu. Bu kız mı, kitap kurdu mu, diye düşündü Elyot. Sonra da koltuklardan birine oturarak hafifçe gülümsedi ve ona şunları söyledi :

Merhaba Connie. Bakıyorum artık o gözlüklerle bile göremiyorsun. Nereye gitti o gözler?

Tombalak kitap kurduyla böyle alaylı konuşabilirdi. Bunda bir sakınca yoktu. Connie de gözlerini kitaptan kaldırarak Elyot'a bakmış ve gülümsemişti :

Yok, hayır. Görüyorum, hem de çok iyi görüyorum. Zaten okumuyorum ki, şöyle bir göz atıyordum.

Ve bunları söyledikten sonra da kıpkırmızı bir yüz, kor kor yanmaya başlamış, kitap yere bırakılmıştı. Ayıp bir iş yapıyormuşçasına utanmıştı Connie.

Bir şey içelim Connie.

İçince garipleşiyorum, Acaba içsem mi, ne dersin?

Muhakkak içmelisin Connie!

Connie, bu yakınlıkla zaten sarhoşlaşmıştı ama üzülüyor ve kendine çok içerliyordu: Benim yerimde başkası olsa Elyot'a kutuyu söyler, bu güçsüzlükle yıkılıyorum işte, diye düşünüyordu. Gerçekten de Connie konuşma konusunda güçsüzdü, ama sadece Standish'lerle ve özellikle Elyot'la; ama yemekte kızarmamaya çalışacaktı. Bu da güç sayılır, diye avuttu kendini ve tabağına baktı. Mrs Standish içini çekerek birdenbire şöyle konuştu:

Julia yeşil salatanın pahalandığını söyledi.

Durup dururken söylediği bu sözcüklere, kendi de bir anlam veremedi. Yeşil salataların, ya da başka besin maddelerinin pahalılığı, açık saçık fıkralar... işte bunları duya duya Mrs. Standish'in konuşması da değişmiş ve öteki yetenekleri gibi konuşma sanatı da yitirilmişti. Wally sadece bu iki konuda konuşabilirdi; tabii onunkine konuşmak denilirse! ve Mrs. Standish de, yatakta, lokantada, Café Vendome'de sakin sakin onu dinler, saksofoncuya uzun uzun bakardı.

Connie Tiarks Mrs. Standish'e cevap verdi :

Dondandır, Mrs. Standish.

Ne donu?

Yani, yeşil salataların dondan ötürü pahalandığını söylemek istedim. Mrs. Standish şaşkınlığı örtecek sözcükleri arıyordu, içini çekerek Connie'ye cevap verdi :

Haklısın Connie. Yılın bu dönemine göre oldukça soğuk günler yaşıyoruz. Salataya da, dona da baş kaldırmalıyız. Haksızlık bu!

Yemeği, böyle havadan-sudan şeyler konuşarak

yiyorlar, Elyot da pek konulara girmek zorunluğunda olmadığından rahatlıyordu. Sanki rahat bir koltukta oturuyor terliklerini giymiş, kestiriyordu. Konuşmanın basit olması, bazı yerde insana yardımcı oluyor diye düşündü.

Özellikle bu gece, Muriel'in yarattığı buz gibi etkiden sonra bu konuşmalar bir sığınaktı. O cam kutu kadar soğuktu Muriel! Masaya, annesine ve Connie'ye baktı: Elyot'la ilgilenmiyorlardı; bu da rahatlatıcı bir unsurdu. Odadaki eşyalar, Mrs. Standish'in antika merakının simgeleri olarak tüm heybetleriyle karşısına dikilmişler, ama onlar da cam kutu gibi yabancılaşmışlardı. Bu eşyaların annesine ne duygular verdiğini tam olarak bilemiyordu; bir kez daha annesine baktı ve düşündü: Bu yüzün sayısız değişimler geçirdiği belliydi; çizgilerle, buruşuklarla, kuru dudaklarından çıkan kupkuru sözlerle, annesi de bir ölüydü. Gözlerindeki mavi kılcal damarlar, ırmak kadar maviydi. Elyot, o maviliklerde yürüyüp annesinin belleğine kadar uzanabilirdi. Şimdi de Mrs. Standish elleriyle saçını düzeltiyordu; sanki o bukleleri düzeltip, karmaşalığa ve ölüme meydan okumak istiyordu. O karmaşa buklelere de baktı Elyot. İlk kez anlayabiliyordu. çünkü ilk kez bu denli dikkatli bakmış ve düşünmüştü, evet ancak şimdi farkediyordu: Anlatılmaz acılar çekmişti annesi; bukleler bile direniyor, düzelmiyor, onu yoruyordu. Connie'nin sesiyle irkildi. Yine konuşuyordu tombalak kurt:

Gittiğim o toplantıda... İspanya'yla ilgili söylevler oldukça ilginçti...

İngilizler zaten bayılır, öyle salonlarda oturup böyle şeyler konuşmaya...

Mrs. Standish, bu sözleri Elyot'un ilgisini çekmek

ve o sürekli bakışlardan kurtulmak için söylemişti. Anlamıştı oğlunun inceleyici ve soru soran bakışlarını; oysa, ona hiç bir zaman cevap veremezdi Mrs. Standish. Yalnız biraz, huzursuzlaşmıştı. Bunca acıdan sonra verilecek cevaplar bile yoktu, acıyı acıyla yıkamak istemiyordu. Yine Connie'ye döndü. Connie bilgili ve heyecanlıydı. Küçük kız, zavallı küçük kız, diye ona acıyarak baktı Mrs. Standish. Connie iyice coşmuştu :

Ama, Mrs. Standish sorumluluklarımız var! İnsanların sorumlulukları vardır! Neden o toplantılar yapılmasın, neden o salonlarda oturulmasın—

Connie! Connie!.. o kadar basit eleştirme. Kişiye uygunsa tabii oturacaktır o salonlarda... Ama ne geçecek ellerine? Sadece bencilce kendini övecek ve sonra da cereyanda kaldığından evine dönüp hastalanacak. Hasta yatağında bile, topluma yararlı oldum, diye kendini avutacak ve gururlanacak. İşte hepsi bu yavrum.

Connie dudaklarını büzerek oturdu; kabul etmiyordu bu tezi, hiç de doğru düşünmüyordu Mrs. Standish. Susacak ve tek kelime bile söylemeyecekti. Susmayı çok iyi bilirdi Connie Tiarks, belki de en iyi bildiği ve yapabildiği buydu.

Elyot gülüyordu. Fakat ne annesinin, ne Connie'nin sözlerine, sadece içinden gülmek geldiği için gülüyordu; çünkü karşısında duran bu kadın onun annesiydi ve insanın annesi de yaşlı bir palyaço olursa, tabii Elyot gülerdi. Palyaçolara gülünmez miydi? Peki neden annesi ona böyle dik dik bakıyordu. Şunları demek istiyordu galiba: Sen ilk kez, ama iyi gördün beni. Görmemeliydin Elyot! Böyle geldi Elyot'a, annesine artık bakmıyordu ama yine de, onu geçmişte arıyordu. Sarı elbiseli Mrs. Standish, bahçe-

de kurumuş çiçekleri koparan Mrs. Standish ve Macarthy'lere gelen Mrs. Standish, annesi Mrs. Standish... göz ucuyla, belli etmeden süzdü annesini, şöyle diyordu onun gözleri: Artık bakabilirsin, çünkü gördün beni ve ilk etkiyi attın. Artık sabahların heyecanını göremeyeceksin. Anneni gördün! Bak bakabildiğin kadar, hiç bir önemi yok, bak Elyot, bak Elyot! İşte Mrs. Standish'in gözleri böyle der gibiydi. Bakamadı Elyot, odanın perdeleri de solmuş, ömürlerini tüketmişlerdi.

Connie bu sahnenin dışındaydı. Onun bir rolü yoktu, sadece İspanya ülkücülüğüyle coşmuş, durmaksızın konuşuyordu. Özel yaşamla ilgili değildi sözleri, çözümlemeye çalıştıkları dünyadaki uzak kişilerin sorunlarıydı. Onlar yabancı kalıyordu. Kişinin özel yaşamı başka ve daha bir özeldi. Elyot, bu an, bu yargıya varmıştı. Birden annesinin öksürdüğünü duydu. Sarsılırcasına bir öksürük dalgası kaplamıştı annesini, bakmadı Elyot. Mrs. Standish ağzına gelen balgamları yuttu. Sonra da sanki kendine değil de, Connie'yle Elyot'a güç verircesine gülümsemeye çabalayarak şöyle dedi :

Yemeğiniz bitti galiba çocuklar. Masadan kalkalım mı?

Connie isteksizce masadan kalktı, üzgündü. Kendini aşağılıyordu; hep böyle güçsüz ve çekingendi. Çocukluğundan beri değişememiş, nedense Standish'lerin evinde hep böyle ürkek kalmıştı. Onlardan uzaklaşmak, bir bahaneyle hemen bu evden ve bu iki canavardan kaçmak istiyordu. Ama bunu bile yapamayacak ve oturup, Mrs. Standish'le Elyot'a bakacaktı. Konuşursa sözler ağzına tıkılacak, susarsa susuşuna gülünecekti. Elyot gülerse, o da gülecekti. Oturdu Connie ve beklemeye başladı.

İstenmeyen sevgiyi vermenin bir anlamı yoktu. Buna yerinmek de yersizdi. Duyguların şiddetini azaltıp, somuttan soyutlaştırıp ,ilgisizliğe dönüştürmeliydi. Elyot'a düşler arasından ne kadar çok mektup yazmış, bu mektuplarda kaç kez, Sevgilim, Sevgili Elyot'um benim, demişti. Sonunda teker teker bu mektupları düşünceleriyle yırtıp, belleğinden atmış ve dürtünün ellerine ulaşmasını önlemişti. İşte şimdi Elyot karşısındaydı; aralarında Himalayalar uzansa bile, bu denli uzaklaştıramazdı onları: Connie Elyot'un çocukluk arkadaşıydı. Macarthy'lerdeki günlerde kalmıştı Connie.

Mrs. Standish XV. Lui koltuğunda oturmuş, bir teleskopla yıldızlara bakarcasına karşısında duran bu iki garip kişiye bakıyordu. Başkalarının davranışları rahatça izlenebiliyor, diye düşündü. Bitkin de olsam bu iki kişinin yaşamını düzenleyebilir miyim, onların yerine ben konuşsam yararlı olabilir miyim?.. Bunları düşünüyordu Mrs. Standish XV. Lui koltuğunda. Saatin sesi sessizlikte duyuldu. Uyardı Connie'yi gitmesi için; Mrs. Standish onun gitmeye hazırlandığını izliyordu, onlara yardım edemeyeceğini düşündü. Yazık; dedi, yardım edemeyeceğim; dedi.

Connie ayağa kalkmış, ne kadar iyi vakit geçirdiğini, çok teşekkür ettiğini, değerli bir gece olduğunu, yemeklerin de enfes olduğunu bir solukta ardı ardına sıralayıvermişti. Connie Tiarks, bunları söylemenin gerektiğine inanır ve inandığını yapma gücünü gösterirdi. Alışılmış şeylerdi. Ucuzluktan aldığı fiyonklu şapkasını giyerken, Elyot'un midesi bulandı. Acaba, hiç nasıl giyinmesi gerektiğini düşünmüyor muydu bu kız? Düşünse böyle giyinmezdi. Başka türlü giyinse, Connie Tiarks olmazdı; onun

için Connie'nin Connie gibi giyinmesi gerekti. Bunları düşünmüştü Elyot, ama midesi hâlâ bulanıyordu. Connie'nin koluna girerek aşağı indirmesi, kapıya kadar geçirmesi bir görgü göreviydi. O da görevini yapacaktı.

Connie'nin koluna girdi ve annesine dönerek şöyle dedi :

Az sonra yanında olacağım anne, Connie'yi geçireyim de... dışarı falan çıkacak değilim, bu gece evdeyim.

Tabii oğlum. Biz senle konuşmadan da anlaşırız. Güle güle Connie.

Elyot'un koluna girmesiyle Connie ürperdi. Ilık ılık oldu kanı, sanki gökyüzüne uçtu. Merdivenler karanlıktı; kutuyu söylesem karanlıkta kızardığımı görmez, nasıl söylesem?.. söylesem mi?.. o zaman acaba... çelişkiler içinde böyle düşünüyordu Connie. Elyot da konuşmaya başlamıştı :

Çok tutarlı bir kişiliğin var Connie, kanıların da uyumlu. Aferin. sana! Doğrusu okuduklarını, gördüklerini değerlendirmesini biliyorsun.

Pek de sandığın kadar değil Elyot. Hem... rahatlatıcı kanılarım da yok.

Kapıya varmışlardı. Elyot karanlıkta Connie'yi bulmaya çabaladı; belki birşeyler bulabilirdi, sesi yumuşak çıkmıştı karanlıkta, kim bilir belki karanlık onun dış görünüşünü de değiştirmiştir diye düşünmüştü. Connie ancak şöyle diyebildi :

İyi geceler Elyot. Dışarsı soğuk, içeri gir, üşüme.

Ve böyle diyerek, bir anda karanlıkta kaybolmuştu. Elyot kısa bir süre kapıda durduktan sonra içeri girmiş ve Connie'yle bu kadar ilgilenmenin bile saçma olduğunu düşünmüştü. Connie'de gizli birşey o-

lamazdı; o neyse oydu. Onda birşeyler aramakla saçmaladım, dedi.

Elyot odasında soyunurken cam kutuda kendini gördü. Her gece, o gün geçen olaylar ve onların etkisi bu kutuda yansırdı. Connie erimiş ve tüm insanlar arasına karışmış, uzaklaşmıştı. Soyutlaşmış, tanımadığı bir insan olmuştu. Elyot kendini onunla ve öteki kişilerle bağdaştıramıyordu. Onların duygularını dile getiremiyor, toplumun üzüntü ve sevincini paylaşamıyordu. Elyot ayrıydı.

Elyot'un gözleri açıktı ama uyuyordu, düşler içindeydi: İspanya topraklarında yürüyen ve sonra da beyaz bir kozada kaybolan yüzbaşı... tüm kişiler papazlarla yürüyor, İspanya'ya göçüyor, uykuya yönelen yollardan birini seçiyor... uykuya yönelen bir çok yol var, seçmek güç... yüzleri tanınmayan ayakların sürüklendiği yollar ...yönsüz yollar, beyaz bir uykunun yolunda uyumak... beyaz aspirinden yapılmış papazları görmek ve uyku yolunda yürürken yaşlı bir kadınla, bir yaşlı palyaçoyla, konuşan saksofoncu... tüm uyuyan kişiler, uyuyup da uyumadıklarını sanan kişiler... beyaz kozada yatan kendi özü... kişisel İspanya savaşında gereksizleri, kutuyu, papazı öldürmek... yazamamak; kara kâğıtları beyazlaştıramamak... terlemek; bulamadığı, yapamadığı, ama yapması gerektiği inancıyla terlemek... **aşktan usandım** diye bağıran kadın... bir şarkıda kaybolmak... yüzleri kaybetmek, Joe'nun yüzü... asılmış bir ağaçta ölümü görmek... Joe'nun yüzü... ağaç yerde, kan içinde... bunlardan hiçbirine dokunamamak... çünkü gözler duyguları okuyor ;ayna ayna olmuş gözler, cam kutudaki kan izlerini görüyor ve anlaşılıyor ki, başkaldıran sadece gerçekler, görülmek istenmeyen gerçeklere karşı koyma diren-

ci yok, bundan ötürü kozaya sığınıp kendi kemiklerini koruyor... beyaz bir uykuda uyuyor.

Elyot artık sabahları, kahvaltısını odasında yapıyor, kahvesini içerken gazeteleri teker teker okuyordu. Dışardan toz bezinin silkelenişi, damlayan suyun sesi, gezgin satıcıların gürültüleri odaya doluyordu. Artık bunlardan eskisi gibi rahatsız olmuyordu Elyot; eskisi gibi kulaklarını tıkayıp kendini dış dünyadan ayırmaya çalışmıyordu. Kendi uğraşlarını bu ortamın içinde kabul etmeliydi, yoksa duyarsızlaşır ve kısırlaşırdı. Duyarsızlaşmak sonun gelmesi demekti; oysa bu bekleme dönemiydi, kısırlaşamazdı. Beklemek yardımcıydı. Çevrede, kendi zaman-yanlışını görebiliyordu, ama bu geçiciydi. İşte bundan ötürü bekliyordu; çünkü bu yanlış yaşanmış ya da düşlenmiş dakikaların yeniden o beyaz uykuya girip, zamanı şaşırtmasıydı. Zaman yerine gelecekti, o da bekliyordu. Her doğan günde bir umut vardı.

Aylardır dışarı çıkmamıştı Elyot. Bu bahar sabahında gözleri kamaştı, gökyüzünün ışınları parlıyordu. Sokaklar canlı, kişiler hayat doluydu. Ama bunlara karşıttı Standish'lerin evi, cansızdı. Eve girdi. Kapının ardından, kesik kesik öksürük sesleri duydu; içerisinin sigara dumanına boğulduğunu biliyordu. Mrs. Standish'in pudra ve allıklarla saklamaya çalıştığı yüzünün kalıntıları da bu odadaydı. Bunların hepsini biliyordu; girmedi odaya ve dışarı çıktı. Öğleleri de ev aynıydı. Masada otururken, annesinin sigaradan sararmış gözlerini görecekti; telefona bakıp duracaktı annesi, çalmasını bekleyecekti. Kapının önünden ayrıldı ve mutfağa gitti. Julia'ya şöyle dedi :

Julia yemekte yokum, beklemeyin...

Olur, nasıl istersen.

Hizmetçilerin kişiliğinde gizlilikler vardır; ama yıllardır Julia'nın kişiliği anlaşılır ve apaçıktı. Fakat onun da bir özel yaşamı vardı; gizli duygularının olması olağandı. Elyot'a bakmamıştı bile; yemekle uğraşıyor görünmüş, Elyot'a bakmamıştı. Bana bakmadı, dedi Elyot ve evden çıktı.

Sokaklardan geçti, su birikintilerini aştı. Yol boyunca gözlerinin önünde hep annesinin ve Julia'nın yüzü vardı. Herşey eriyor, bitiyor, diye düşündü. Saksofoncuyu tanıştırmıştı annesi... ne hos adam değil mi diye de gülmüştü. Muriel'le o gece Café Vendome'da dinledikleri **aşktan usandım** diye bağıran kadını düşündü. Acaba Joe Barnett ne yapıyordu?.. **Aşktan usandım,** bu şarkı yoğun sis gibi Elyot'u sardı. Bahar havasında insan garipleşiyordu. O şarkıda bilinçsiz bir duyunç vardı.

Parkın ötesinde sıralanmış evlerin önünden yürüdü. Belki evlerin gözü yoktu ama içerdekiler dışardakileri görürdü. Evlerin hepsi hemen hemen aynıydı; kadınlar çöpleri dışarı çıkarıyor, ev işleriyle uğraşıyorlardı. Herkesin bir umudu, bir özlemi vardı. Muriel Raphael'in evine yakınlaşıyordu; bunu anlamak Elyot'u ürpertti, çünkü Muriel'in kişiliğinde kendi maketini görüyordu. Adelaide'i anımsadı: O hiç birşeyin farkında olmaksızın yaşantısını sürdürüyordu; ağzı ölü ağzı gibi kuru sözler söylerdi. Mrs. Mounsey bomboş konuşur, anlamsız anlamsız bakardı. Bir kişi, ya da olay çağrışımlarla anıları birleştiriyordu. Adelaide'nin toplantısından dönüşte konuştuğu İspanyol'un sesini duyar gibi oldu. Sanki ona iki yol gösteriyordu; yaşamak ya da ölmek... hangisini seçeceğini mi soruyordu? Güçtü cevap bulmak; çünkü derinin altında atan bir nabız vardı. Karmaşık bir düzende yaşıyordu, yaratıcı bir gücü vardı,

ama bu güç onu eritiyordu. Bundan ötürü, duygularını daha da karıştırmamak için, o da Adelaide, Muriel ve Gerald gibi gözlerini kapamayı istedi. O zaman belki duyarlığı yavaş yavaş kaybolur ve üzülemezdi.

Ertesi gün yine dışarı çıktı Elyot. Bu kez hava öylesine açık, öylesine maviydi ki, kişiye tüm üzüntülere göğüs gerecek gücü veriyordu. Eve gelince, aydınlık karardı. Mutfaktan sesler yükseliyordu. Yukarı çıkmadı, durdu ve bekledi. Bir şeyler bekliyordu. Karşılacağı bir şey olmalıydı.

Az sonra Julia, Elyot'un yanına geldi; ağlamaktan gözleri çan çanağına dönmüştü. Kanlı bakışlarla şöyle dedi :

Joe geldi, seni görmek istiyor Elyot.

Elyot duraladı. Görüp görmediğine emin olmadığı düşü ve o düşteki Joe Barnett'ı anımsadı. Demek bazı şeyleri önceden duymuştu, buna hazırlanmıştı; daha doğrusu kendi değil de, bilinçaltı bir güç onu itelemişti. Julia ona bakıyor, cevabını bekliyordu. Elyot başını salladı ve şöyle dedi :

Tabii Julia, özür dilerim, bir an daldım. Nerede Joe?

Mutfağa girdiler. Elyot, Joe'yu alarak oturma odasına götürdü. Joe sandalyede oturuyordu; başını öne eğmiş, şapkasına, ellerine, dizlerine bakıyordu. Elyot belli bir nedenle oturma odasına götürmemişti onu, sadece oturulacak en yakın yer orasıydı. Joe hâlâ susuyordu. Öyle anlar vardır ki, kişinin ağzı açılmaz, tek söz söyleyemez; ama karşısındaki onu anlar, çünkü o karşısındaki kişi duyarlıdır ve bundan ötürü de o da konuşamıyordur. Fakat Joe Barnett'la Elyot Standish'in arasındaki bu sessizlik rahatlatıcıydı; dükkânda da böyle olmamış mıydı? İşte, şimdi

de bir bütündüler ve yerdeki hali bile yok olmuştu. Joe yutkundu ve konuşmaya başladı :

Ben gidiyorum Elyot.

İlk kez ona Elyot diyordu. Garipsemedi, şu an herşey o kadar uyumlu ve güzeldi ki, zaten Elyot demesi gerekti. Sadece bu güzelliği bozan bir şey vardı. Bu da Elyot'daki kuşkuydu. O düşte gördüğü yüz ve hemen ardından kanlı ağaç... bunlar gelecekten bir haber miydi? Düşünmeye çalıştı Elyot. Joe şöyle devam etti :

İspanya'ya gidiyorum Elyot.

Elyot sarardı. Beyaz uyku ve İspanya toprakları... yol seçmek... şimdi çok iyi anlıyordu Elyot; onun da içinde adlandıramadığı duygular coşuyor; hem mutlu, hem de acı duyguydu bunlar, acıyı atıp mutluyu koyabilme olanağı da yoktu. Yine Joe konuşuyordu :

Bir zamanlar gazetelerde okuduklarımı, yerlerinde bırakabiliyordum. Onların yeri gazete sütunlarıydı. Yabanıydı yerler, adlar. Yavaş yavaş yabancılıkları kaybolup, içime girdiler, benliğime işlediler. Dokundu bunlar bana, duygularımı önleyemez oldum. Ben de, senin gibi karmaşık duygulara boğuldum. İşte bunun için gidiyorum, gitmem gerektiğine inanıyorum. Bunları Julia anlayamadı. Bilemiyorum, belki anladı da, bana başka anlattı. Dedi ki Julia: Senin özel savaşların sana yeter, başkalarının savaşlarına neden katılıyorsun? Ama bana onlar, başkaları gibi gelmiyor. Elyot, ta içimde onlar... Doğruyla yanlışı ayırabiliyorum ben. **Sen** anlarsın!

Joe Barnett bunları söyledikten sonra sustu. **Eden'ı, o han odasını, tekmelediği** donmuş köpeği düşündü. Sonra da cevap beklercesine Elyot'a baktı.

Elyot da başını kaldırmış, ona bakıyordu; ancak şunları söyleyebildi:

Anlıyorum Joe.

Halloran adında bir arkadaşım var. Şimdi Barselona'da. Mektup aldım ondan, bana ne yapmam gerektiğini yazıyordu. İrlandalı, ama iyi bir insandır. Trene yetişip, onlarla buluşacağım.

Joe sustu. Elyot, onun yüzünden söylemek isteyip de, söyleyemediği bir şey daha olduğunu sezinledi. Eden'ı sevdiğini söyleyemiyordu. Elyot da ona yardım edemiyordu. Yutkundu Joe ve deminden beri elinde sıktığı bumburuşuk şapkasını, hırsla sıkarak şunları söyledi :

Şey Elyot, ona söylemedim. Yakında görürsün sen onu. De ki... herşey iyi, doğru yolda... de ki, o da hep iyiydi, anlar o. Onu, hep iyi buldum, doğruydu. Hiç birşeyden bu kadar emin olmadım ömrümde. O bulunmazdı. Ama gitmeliyim— anlar o, çünkü Eden beni tanıyor. Eden anlar. Artık gecikmeyeyim, tren kalkar, yetişemem.

Görünüşte ayrılıyorlardı, ama aslında yeni buluşmuşlardı. Aynı anda, iki ayrı kişinin duydukları, aynı olduğu sürece ,zaman ve ayrılık kavramı olmazdı. Joe Barnett'ın duyguları bencil değildi. Onun kişiliğinde apaçık, doğru ve tüm insanlığın mutluluğu uğruna yaşananların bir dünyası vardı. Böyle bir dünyayı görüyordu şimdi Elyot: Doğruluk ve haktan yana, bencilliğin arındığı, iyiliğin varolduğu yepyeni bir görüştü bu; Elyot coşkunlukla konuşuyordu. Joe'ya yolları, durakları anlatıyor, yabancı bir ülkede nelerle karşılaşabileceğini söylüyordu. Bir süre daha konuştuktan sonra, Joe kalktı. El sıkıştılar, Elyot ona bakarak güç verircesine baktı ve şunu dedi :

Yolun açık olsun Joe!

Açılan kapanan kapılar, Julia'nın mavi terlikleri, sokaktan geçen araba sesleri ve bütün bu gürültüye rağmen bir heykel gibi duran Elyot! Joe gitmişti, ama Eden vardı. Şimdi bu güç görevi yapacaktı Elyot; Eden'a söyleyecekti. Yüreği burkuldu, çenesi gerildi, gözleri buğulandı. Eden'a telefon edecekti.

Uzak bir yerde, masanın üzerinde bir telefon duruyordu. Neşeli bir kadın sesi karşısında oturan kıza, elleriyle kollarıyla işaretler yaparak birşeyler anlatıyordu. Şöyle diyordu kadın :

Görmelisin şekerim, o ne omuzlar... kırmızı —yani kızıl diyecektim— da bir bıyık! Ne gıdıklayıcı, ne hoş——

Telefon çalıyordu, kadın ahizeyi kaldırdı ama yine konuşmasına devam ediyordu :

Alo? Alo? ——ha ne diyordum, bana bir arkadaşını getir dedi —**alo? alo?**— tabı, canım sadece yemek yiyeceğiz ——**alo? alo?**

Telefonun öteki ucunda Elyot, alo'dan başka sözleri seçemiyordu. Bağırarak sordu :

ALO? EDEN, EDEN?

Alo? Ben Evelyn, duyamıyorum, bağırsanıza ——Eden'cığım, birisi gırtlağını yırtıyor, şuna bir bakayım—— **Alo,** BAĞIRSANA, BAĞIR DİYORUM,—— telefon mu, Allah kahretsin!.. Bir tanesi Romanyalı, çok da cömerttir.

Elyot, bağırdıkça bağırıyor ama sesi bir türlü o uzak evdeki kardeşine erişemiyordu. Oysa, konuşması gerekti Eden'la, bir kez daha bağırdı. Şimdi Eden'ın sesini duyuyordu :

Evet?.. ben Eden.

Eden, ben Elyot. Seninle konuşmam gerek. Telefonda konuşamam.

Bu gece olmaz Elyot. Yemeğe çıkıyorum.

Ama çok önemli, sadece birkaç dakika da olsa, seninle konuşmalıyım

Peki. Ama sadece birkaç dakika.

Elyot, Eden'ın çalıştığı yere gelmişti. Eden arka bölüme geçerek şatafatlı bir şapka giymiş, aynada kendini süzmüş ve Elyot'un yanına gelmişti. Elyot ona bakmış ve yüzündeki anlamın değiştiğini farketmişti. Crick'in dükkânına, Joe'ya gelen Eden bu değildi. O Eden başkasıydı. Sadece, yüzüne bakılınca, çok çok dikkatli bakılınca, acı duygularla yıprandığını ve bu acıları küllendirmeye çalıştığı anlaşılıyordu.

Hiç konuşmadan dışarı çıktılar ve yolda iki yabancı gibi yürümeye başladılar; sokaktaki yabancı yüzler bile Eden'ın bakışlarından daha yakındı. Elyot, kardeşiyle arasındaki yabancılaşmayı yorumlamanın zamanı olmadığını düşündü. Şöyle dedi Eden:

Nereye gideceğiz?

Sakin bir yer olsun.

O kadar da sakin olmasın. Buraya girelim.

Elyot, bir şey demeden Eden'ı takip etti Eden'ın ayakları orkestranın tam karşısındaki bir masaya yönelmişti. Grieg'in keman konçertosu çalıyordu. Yanlarına bir garson geldi; karalar giymiş bir garson, ne istediklerini sordu. Eden gülümseyerek, bu kara garsona baktı ve kırıtarak şöyle dedi :

İki sütlü-kahve lütfen.

Garson yerlere kadar eğilerek, yanlarından uzaklaşmış ve Eden'ın bakışları da değişmişti. Elyot'a sordu:

Evettt... Şimdi söyle bakalım, derdin ne?

Joe benimle konuşmaya geldi ...Sana söyleme-

mi istedi... İspanya'ya gidiyor... gitti. Sana İspanya'ya gittiğini söylememi söyledi.

Eden gözlerini sütlü-kahveye dikmişti: Grieg'ın konçertosu sütlü-kahvenin kahverengi köpüklerinde boğuluyordu. Bir tren Fransa'nın topraklarında acı acı düdük çalarak, bilinmeze doğru ilerliyordu. Kulakları trenin çığlıklarıyla doluyordu Eden'ın, içinden haykırmak geliyordu. Han odasında geçen gecenin anılarını çalan, bu trenden nefret ediyordu. Kara garson gibi, kara Fransa toprakları ve daha da kara İspanya'nın ovaları!.. ellerini kaldırıp, topraklara hırsla tırnaklarını geçirmek ve bu kara toprakları yok etmek istiyordu. Trende sallanarak geçen bir gece, uyumadan, düşünerek bir gece geçiriyordu Joe. Dünyanın tüm toprakları bu trenle ufalanıp yok olacaktı. Yaşamda başka yok edilecek çok az şey vardı: Bunlar, gökteki birkaç yıldız, Noel ağacındaki yapma süs, öteki değersiz nesnel tutkular... Kuru yapraklar üzerinde yürürlerken, sürekli olarak doğru ve yanlış kavramını tartışırlardı O zaman soyuttu bu kavramlar; ama şimdi güneye yönelen trenle, doğruluk kavramı da somutlaşmıştı. Güneye yönelen yüz, doğruya, hakka gidiyordu. Sonunda doğruyu bulmuştu; ama bu, bir başlangıcın sonuydu; insanın ölümden sonra yaşayamayacağına inananların verdiği kesin bir yargıydı. Artık Joe Barnett yoktu, onun yokluğuyla Eden Standish de yok olmuştu. Bu göç, iki kişinin yokluğundan da öte birşeydi: olaylar ve kanılar, kişileri bu çöken dünyanın çöküşüne araç ediyor ve kan dökülüyordu. Bu dökülen kanlarla mı temizlenecekti, bu kanlı dünya? Kandan nefret ediyordu Eden, gözlerini kapadı. Kanlı yüzlere dayanamayacaktı. Yerinden kalkıp çılgınca, ben sevdiğim insanın kanına bakmak istemi-

yorum o kan benim kanım, diye haykırmak istedi. Hâlâ gözleri sütlü-kahvenin köpüklerindeydi; ama artık köpükler de yoktu, süt de çekilmişti, sadece kara kahveyi gördü. Güçlükle ağzından sadece şu söz döküldü :

Elyot...

Eden, Elyot'un yardımını istiyordu; elini onun koluna koydu. Ağır ağır başını kaldırdı, gülümsemeye çalışarak şunları söyledi :

Bu gece yemeğe gidecektim... Ama, sanırım... beni eve götür Elyot.

• 18

Günlerdir Wally ortalıkta görünmemiş ve Mrs. Standish de odasında oturarak telefonun çalmasını bekleyip durmuştu. İşte şimdi Wally telefonda konuşuyor; ona günlerinin çok dolu geçtiğini, aralıksız çalıştığını, onu arayacak hiç zamanı kalmadığını, kendisine kızmamasını söylüyordu. Mrs. Standish'in cevabı, Kate'in cevabıydı, şöyle dedi :

Neden kızayım Wally? Haklısın tabii.

Mrs. Standish olarak, ona geceleri yatağında geçirdiği sıkıntılı saatleri söylememişti. Yatağı özel bir sığınaktı; burası sevincini, acısını, anılarını paylaşıyordu. Şimdiyse Kate'di ve Wally'yi dinliyordu. Aynı şeyleri tekrarlıyordu Wally. Mrs. Standish ona cevap verdi :

Kızmadım dedim ya. Hem, sen özgürsün Wally.

Dinle bak! Pazar akşamı şamata var, yani toplanıyoruz. Birkaç arkadaş falan... Kızlar, senin de gelmeni istiyorlar. Hey Kate, dinlemiyor musun beni? Geliyorsun ha.

Evet, gelirim Wally. Sen istiyorsan gelirim.

Mrs. Standish'in sesi soğuk çıkmıştı. Kendini çok bitkin hissediyordu, o kadar güçsüzdü ki, sadece Wally'nin dediklerine boyun eğecek gücü vardı.

Bana bak Kate, bozuk çalıyorsun sen. Ama işim vardı dedik ya! Eh, çalışan bir insanım ben, sağa sola koşuşturup duruyorum.

Ama birşey demedim ki sana Wally. Hem pazar akşamı toplantıya da geleceğim.

Anlaştık Kate. Bak ne eğleneceksin. Pazar akşamı onda, tamam mı?

Tamam Wally, güle güle.

Wally telefonu kapadı ve kulübeden çıktı. Telefon külübesinin havasızlığından kurtulmuş, rahat soluk alabiliyordu. Aslında, görevini yapmanın rahatlığı vardı içinde; çünkü Kate'e telefon edip aramıştı. Bu bir vicdan göreviydi. Elleri pantolonunun ceplerinde yürüyordu. Geçen akşamı anımsadı: Bir evin zilini çalmış, kapı açılmış ve Alice Delaware ona gülümseyerek şunları demişti: Hay Allah, Mr. Collins! bu ne rastlantı. Bunca yıl sonra, içeri gelsenize. Harry biraz dışarı çıktı. Wally ona bakmış ve içi gıcıklanmıştı. Kızın üzerinde ipekli pijamalar vardı, karşılıklı oturmuş konuşmuşlardı. Alice, Londra'yı garipsediğini, bu kentin bıldırcına benzediğini, Polonya asıllı olduğu v. b. gibi sözleri söyleyerek, çukulata yemişti. Dudaklarında erimiş çukulata izleri parlamıştı. Sonra da Alice'e yaklaşmış, ona sarılmıştı. Alice, ona anlamlı anlamlı bakmış ve bütün erkeklerin aynı olduğunu, ileri gitmemesini söylemişti; ama Wally, kızın çukulatalı ağzına, ipekli pijamanın altında gizlenen bedenine dayanamamış ve ona yalvarırcasına sokulmuştu. Tabii Alice de ona karşı koymamıştı. Wally bunları anımsamış ve ıslık çalmaya başlamıştı. İşte Kate'e telefon etmiş, onu pa-

zar akşamı toplantıya çağırmıştı ya! Demek suçluluk duyacak birşey yoktu. Alt tarafı bir erkeğim ben, ona bir zararım olmadı ya, telefon edip aradım da, diye düşünüyordu. Sonra, arkadaşlarının alaylarına da karşı koyuyordu. Bunları hep Kate için yapıyordu. Arkadaşları Wally'yi görünce hep, Wally senin kokona nasıl, diye alay ediyorlardı. İçin için kızıyordu kendine, gerçekten bir kokona için alaya alınmaya değer miydi? Belki de değerdi; çünkü, Kate kokonasının, bir değeri vardı. Oldukça etkilemiş gururlandırmıştı onu, sonra **belli bir sınıfın kadınıydı.** Kate'in yetenekleri öteki kızlarda yoktu; herkesin bilmediğini o biliyordu, kitap okuyordu çünkü, ama yatakta da Alice gibi olamıyordu. Ne de olsa bir erkeğim ben, diye düşünerek Kate kokonasını aklından sildi.

Mrs. Standish, evlendiğinde Willy'nin armağan ettiği el aynasını aldı; o da yer yer eskimişti. Günler aynaları da, ona bakan yüzleri de yitiriyordu. Mrs. Standish, kızların, hem de genç kızların, bulunduğu bir toplantıya gidecekti; hazırlanması gerekti, kim bilir belki de içlerinde en güzeli yine o olurdu. Böyle düşünerek aynaya baktı: Bu gerçekten Kitty Goose, Catherine Standish miydi? Güçtü; yılların yıprattığı, olayların oyuk oyuk acılaştırdığı bu yüzün, kendinin yüzü olduğunu kabul etmek! Artık Wally Collins'in ilgisizliğinden de önemli ve yaralayıcı bir gerçek vardı karşısında; bu da, Mrs. Standish'in aynadaki yüzüydü. Aynalar yanılmazdı değil mi? Pazar akşamı, pazar akşamı toplantıya gidiyorum diye düşündü ve yatağa girerek, nefret ettiği yüzünü battaniyeyle örttü.

Fazla bir hazırlık yapamıyordu. Toplantılara gitmeden önce hazırlanmakta güçlük çekerdi. Öldük-

ten sonra bile toplantılara özlemim bitmeyecek, diye düşündü. Ama heyecandan, hazırlanmak güçtü. Zaten gideceği toplantıda önemli olan kişiler değildi; sadece kişinin bir toplulukta bulunup gönlünce eğlenmesi önemliydi. İnsanlarla birlikte olmak güç verirdi kişiye, bu güce de çok ihtiyacı vardı.

Telaşa, aceleye gerek yok dedi. İpekli giysinin bedenini okşamasını içine sindirmeliydi. Eski bedene giyilecek elbise de eskiydi, ama ipekli ve süslüydü. Ne kadar da nefret eder, iğrenirdi bu kırmızı elbiseden ama bunlar geride kalmıştı. Aynaya baktı, şimdi bu elbise ona yakışıyordu. Tuvaletin taburesine oturup, yüzünü iyice boyamalı ve kırışıklıkları örtmeliydi. Toz pudrayı kat kat sürdü, yüzü beyaz bir buluta benziyordu. Tozdan gözleri yaşardı. Bir paçavranın ucuyla sildi gözlerini, dudaklarına baktı. Toz bulutta dudakları kaybolmuştu, çekmeyi hırsla çekti ve dudak boyasını alarak, beyazlar üzerine iki kalın kırmızı çizgi yaptı. Bir kez daha baktı aynaya, sıra saçlara gelmişti. Onlar da, parlaklığını kaybetmiş, taras taras olmuştu. Fırçayla tarağı aldı ve buklelerini düzeltmeye başladı. Ancak bu kadar düzelebilir, ancak bu kadar doğaya karşı koyabilirdi. Aynadaki Mrs. Standish kırmızı-sarılı bir palyaçoydu. Güldü, umursamadı bile, dik dik baktı ve kendi kılığından çıkan uygunsuz melodileri dinledi.

Wally ona kıyafetinin çok yakıştığını söylemişti; Mrs. Standish buna pek inanmamakla birlikte, dudak boyasını yıvıştırmamak için dikkatle konuşup teşekkür etmişti. Wally yeniden onu arayamadığından, çok işi olduğundan söz ediyordu. Mrs. Standish susmasını söyledi. Toplantıya, eğlenmeye gidilirken bunları söylemenin hiç de gereği yoktu. Takside, Wally, onun kalçalarının yakınlığından iğreniyordu.

Mrs. Standish içini çekti ve eski günler gibi olacak, diye mırıldandı. Sesindeki kuşkuyu Wally anlayamamıştı.

Kapının açılacağını, kalabalığı göreceğini, yabancı sesler duyacağını düşünmek Standish'i heyecanlandırıyor ve geçmişe götürüyordu. Wally arkadaşlarını tanıtıyordu :

Bak Kate, iki kız var: Kay ve Molly. Molly, foto-modellik yapıyor, Kay piyano çalar, onu seveceksin. İyidir bizim Kay. Molly az piç değildir ha!.. ama iyi kızdır, biraz da etlense butlansa, tam bomba olur. Kay'ın annesi hasta, kadın Birmingham'da oturuyor. Ölecek mi ne, artık Tanrı bilir.

Wally'nin bu yersiz ve terbiyesiz konuşmalarına tepki göstermedi; çünkü Kate'di. Başka şeyler de söylemişti Wally; Molly'yle Kay burada oturuyorlarmış, evin parasını yarı yarıya veriyorlarmış, Kay'ın sevgilisi -Wally'nin deyimiyle, dalga mingosu- motosiklet yarışçısıymış, zaten burnundan belliymiş, düşe düşe yüzü yassılaşmış, adı Arthur Chace'miş ve daha bir sürü mış-mış.

Taksinin sallantısıyla rahatsız olmuştu Mrs. Standish. Aubrey Silk beni bu halde görmeli, diye düşündü. Birden o heyecanı durulmuş, korkmaya başlamıştı; Molly ve Kay'e ne diyecekti, nasıl konuşacaktı onlarla, ürperdi. Wally'nin ıslığı fırtına gibi kulaklarında uğulduyordu. Çok çağ-dışı kaldım galiba diye düşündü. Sonunda, taksi durmuş ve Molly'le Kay'in evine varmışlardı.

Zili çalıp beklemeye başladılar; Wally kapının açılmasını, Mrs. Standish'de kaybettiği kişiliğinin geri dönmesini bekliyordu.

Açılan kapıdan bir çığlık... kapı şöyle bağırdı: Aman aman Wally'ye bakın!

Merhaba Molly. Yanımda duran bu hanımefendi Mrs. Standish, işte bu da bizim zıpçıktı Molly.

Mrs. Standish, **zıpçıktı** sözcüğünü duymazlıktan gelerek, kibarca Molly'nin elini sıktı. Bir hanımefendiydi; demek Wally onun hanımefendi olduğunu hatırlamıştı. Molly, kapıyı kapamış ve onları içeri götürüyordu, bir yandan da şunları söylüyordu :

İçerdekiler zom oldular bile, ama aldırmazsınız değil mi? Eğlence dediğin böyle olur. Onlar —pardon, Wally, arkadaşın ne içecek?

Molly'nin kendinden emin yürüyüşüne, başına taktığı üç beyaz karanfile kıskanarak bakıyordu. Kıskandığı, kızın kişiliği değil, onun bacaklarına bakan bakışlardı. İçeri girdiler, Molly odadakilere seslendi :

Yu-hu-huuuuu! Bakın kimler geldi kimler! çocuklar hey...

Sigara dumanında zorlukla seçilen yüzler... miyavlayan bir plâk sesi... iniltiler... öpüşmeler arasından bir ses yükseldi :

Vay hele, bizim enayi Collins gelmiş.

Merhaba Kay, merhaba Arthur.

Kay, Mrs. Standish'e bakarak şöyle dedi :

Demek Mrs. Standish sizsiniz. Wally bana sizi anlattı—— Wally, eliyle Kay'in ağzını kapadı. Kız kıkırdamaya, ona tekme atmaya başladı. Sanki döğüşüyorlardı, ama tabii bu döğüş, başka döğüştü.

Mrs. Standish, kendi yalnız dünyasına dönmüş ve odadakilere bile bakmadan içkisini beklemeye başlamıştı. Gördüklerinden, iğrendiklerinden kendinden başka hiç kimse sorumlu değildi: Böyle olmayı kendi istemişti. Evine gitmek istiyordu; ama gitmeyecekti, bir kez gelmişti, bir kez düşmüştü. Bir gecelik daha düşse ne olurdu? XV. Lui koltuğunda çayını

içer, fransızca kitaplar okurdu. İki ayrı uç vardı: Bunlardan biri ya da öteki seçilirdi, ama o iki kıyının ortasında kalmıştı. Burnuna içki ve ekmeğe sürülmüş balık-ezmesi kokusu gelmişti. Sürdüğü pudra ve ucuz parfüm kokuları, bu kokularla karışmıştı. Şöminenin üstünde iki çirkin fil biblosu duruyordu. Molly yanına geldi ve sordu :

Cin mi, viski mi?

Cin rica edeyim.

Fillere mi bakıyorsunuz? Onları uğur getirsinler diye koydum. Molly böyle demiş ve yanından uzaklaşmıştı. Bir süre odadakilere baktı Mrs. Standish, işte şimdi Molly, ona cin kadehini uzatıyordu. Gülümseyerek kadehi aldı ve içmeye başladı. İçilir ve kendinden geçilirdi; Mrs Standish de öyle yapacaktı. Gülünçtü, içi geçmiş bir kadın, kendinden geçmek istiyordu, gerçekten gülünçtü. Gülmeliydi de, herkes gibi olmalıydı ;çünkü **herkes** gibi olmazsa, **herkes** onu istemezdi. Buradaki herkesler gibi gülmeye başladı, ağlamamak için.

Kay'in sesi Alice'i gördüğünü söyledi.

Somyalar gıcırdadı.

Wally, Kay'e Alice'i nerede gördüğünü sordu.

Kay çıkışmaya başladı :

Sana ne be avanak. Yani, Alice'i göremem mi?

Gör be! Bana ne, ne tutulup duruyorsun kıza ha?

Hah!!! Tutuluyormuşum. Sen öyle san, ben şuradakini beğendim.

Şuradaki mi, neredeki?

Şu kırmızı elbiseliyi. Neydi adı onun —ha Kate. Gidip Kate'le konuşacağım.

O kadınla, nasıl konuşulacağını bile bilmezsin sen.

Bana baksana sen. Sen giderken, ben geliyordum. Sen içkini iç.

Merak etme bebeğim, zaten keyfimiz gıcır.

Wally tam yerini ve havasını bulmuştu. Davranışlarıyla, konuşmalarıyla, kullandığı aşağılık kelimelerle, tam bu ortamın adamıydı. Özgürlüğünün tadını çıkarıyordu. Wally'nin gözleri Molly'yle Arthur'a takıldı.

Öte yandan, Kay, Mrs. Standish'in yanına gitmişti. Gülümseyerek şöyle dedi :

Size Kate diyeceğim. Diyebilirim değil mi? Şimdi Kate, sana bir sandöviç getireyim mi? Geldiğine çok sevindim. İnsanları severim ben, ne kadar çok kişi tanırsam, o kadar bilgim artar. Kate, hiç yıldız falına baktırdın mı?

Hayır. Geleceği öğrenmek istemem.

Mrs. Standish, Kay'e böyle cevap verdikten sonra, sandöviçi ısırmış ama gözleri yerinden oynamıştı; sandöviç taş gibiydi, pis pis de kokuyordu. Kay'in elleri, Mrs. Standish'in titreyen parmaklarını tuttu.

Ama muhakkak baktırman gerek Kate!

Neye baktırmam gerek?

Yıldız falına!.. Fallar gerçeği söyler. Annemin hastalığı, tüm sıkıntılarım hepsi falımda çıktı. İşim de kötü gidiyor, neyse ki Arthur var, Arthur olmasaydı, ne yapardım bilmem. Onu o kadar seviyorum ki...

Kızlar gittikçe coşmuş, Mrs. Standish, bu aşağı takım insanlarından uzaklaştıkça, uzaklaşmıştı. Onun da bir şeyler yapması gerekiyordu. Hâlâ canlı olduğunu, erkekleri oyalayabilecek yeteneği olduğunu göstermeliydi; durup, düşündü. Ne zamandı acaba, trende kullanıla kullanıla eskitmiş bir yaşlı fahişe görmüştü; o kadın tüm geçkinliğine rağmen bu-

radakı kızlar gibi, erkekleri etkilemesini biliyordu. Kadınlar birbirlerini anlar demişti içinden, sonra da ona acıyarak bakmıştı. Şimdi o kadın gibi olmayı arzuluyordu; ancak böyle Wally'nin gözlerini üzerine çevirebilir ve şöyle ona dedirtebilirdi: Kate, bütün kızlardan daha dişi, onunla övünüyorum. İşte böyle düşünmüş ve de böyle karar vermişti :

Bana biraz daha içki getirir misiniz?

Odadakiler, en akla gelmedik rezaletleri yapabilecek ve bunlarla eğlenecek kişilerdi; ortama uymalı dedi, görsün baksınlar kadın neymiş, dedi ve Wally'ye baktı. Odanın ortasında, kızlardan biri bacaklarını açmış, saçlarını dökmüş, vücudunu kıvırdıkça kıvırıyor, o kıvırdıkça erkekler oturdukları yerde kıpırdanıyor, kız bacaklarını açtıkça açıyor, erkekler de yayıldıkça yayılıyordu. Mrs. Standish hırsla cin içiyor, kıza nefretle bakıyordu. Tam o sırada, sigara ve şehvet sisinin arasından karşı divanda birbirine kenetlenmiş iki kişiyi gördü. Kızın saçında iki karanfil vardı: Burun delikleri hızlı hızlı soluyordu. Mrs. Standish'in; üç karanfilli Molly'nin, iki karanfili kalmıştı. Üçüncü karanfil, Wally'nin dudaklarında açmıştı. Mrs. Standish kadehini dibine kadar indirdi, bir solukta içti içkisini, içi yandı.

İki karanfilli Molly şöyle mırıldanıyordu :

İster misin bir de sana aşık olayım?. Offf... Ihhh. Ne fena olur o zaman!

Şöminenin üzerindeki iki fil irileşmiş, Mrs. Standish'in üzerine doğru yürümeye hazırlanıyorlardı; sanki onu ezmek, yok edip, Wally'yi Molly'ye vermek için ama fillere karşı koyacaktı Mrs. Standish. O, böyle düşünürken ve fillerle savaşa hazırlanırken, yanına Arthur Chance geldi. Mrs. Standish'in kulağına eğilerek şöyle fısıldadı :

Kate, hadi mutfağa gidelim. Başbaşa mutfakta oturur balık kızartırız, yürü bebeğim. Balık seni bekliyor.

Arthur böyle diyerek, Mrs. Standish'i kolundan mutfağa sürümüş ve tam içeri girer girmez ayağı yerdeki şişelerden birine takılarak, boylu boyunca yere serilmişti. Yassı surat, sendeleye sendeleye ayağa kalkmış ve elindeki şarabı Mrs. Standish'in kırmızı elbisesine dökmüştü. Mrs. Standish, kasıklarını tutmuş gülüyordu, kırmızı elbiseye dökülen şaraba, yassı surata, divanda boğuşan karanfilli kıza ve o iki çirkin file. Yassı surat Arthur Chance, şöyle bir elbiseye bakmış ve şöyle demişti :

Ne de güzel elbisesi varmış benim sevgilimin. Kırmızı Kate! Arthur'un elleri, o toynukları, kırmızı ipekli elbiseyi paralarcasına okşuyordu. Mrs. Standish bu yabansı hayvandan hoşlanmıştı, nasırları kalçalarını eziyordu. Arthur böğürdü :

Hadi dans edelim yavrum benim.

Mrs. Standish, **aşktan usandım,** diye şarkı söylemeye başlamış ve kendini bu hayvanın çiftelerine bırakmıştı. Masanın üzerine düştüler ve güldüler, Arthur soluyarak şunları söyledi :

Kate neden şuracıkta ha... gelsene, taşlar ne güzel, sert sert.

Arthur bunları söyler söylemez, o sert taşa düşmüş ve sızmıştı. Gülüyordu Mrs. Standish, bu oyunun bittiğine biraz üzülmüştü ama yine de yassı suratın yerde yatışına gülüyordu. Usulca mutfaktan çıktı ve dar koridorda yürümeye başladı. Odalardan sesler geliyordu. Midesi bulandı, kusacakmış gibi oldu, şöyle düşündü: Sarhoş oldum, çok içtim, çok gördüm, sarhoş oldum ama iyi de oldu. Odaya geldi, hemen orada bulduğu bir sandalyeye oturdu. Sarhoş olmak-

la bir deri değiştirdim, sadece o kadar... hiç mi hiç önemli değil, diye düşündü. Ama Julia burada ne arıyordu? Julia neden öyle kötü kötü bakıyordu ona, Julia bu eve gelemezdi. Bu evde eğlence vardı. Julia eğlencede ne yapacaktı, yoksa o da mı soyunacaktı? Mrs. Standish, eliyle Julia'nın hayalini itti. Ama Julia gitmedi; sarhoşsun gidip doktoru çağırayım diyordu. Julia'nın gözlerini oydu Mrs. Standish. Bir ses ona sesleniyordu. Tanrının sesiydi bu, ya da evrenden birinin, onu çağırıyordu. Kim oturuyordu o yukarlarda acaba; bilemedi, bulamadı. Şimdi Julia da yanından gitmiş, Tanrının çağrısı da kesilmişti, rahatladı. Elindeki içki bardağını dudaklarına götürdü ve içine bağırdı, içinden şarkı söylemek gelmişti:

Buuu-ooo-buh-buh-buh, cik-cik-cik-şik-şik-şik...

Beğendi şarkıyı, bir kez daha söylemek istiyordu, hem de odanın ortasında, ama, başında kâğıttan bir şapka olan adam, bağırarak birşeyler anlatıyordu. Dinledi kâğıt kafayı; kâğıt kafa kızları çevresine toplamış, açık-saçik fıkralar anlatıyor, kızlar da gülüşüyordu. Motosiklete biri binmiş de——

Mrs. Standish dinlemedi. Yorulmuştu, gözlerini kapadı. Bir dakikacık olsun uyusam dinlenirim diyordu. Ama uyusa sarhoşluğu geçecek ve o da bu gördüklerine dayanamayacak ve yaptıklarından iğrenecekti. Bir şarkı vardı, nasıldı o,... **buzluğa bak bebeğim** Ruby May söylemişti. Onun odası da böyleydi herhalde, kimin girip kimin çıktığı belli değildi.

Şöminedeki filler ona gülmeye başlamıştı, ama dostça gülüyorlardı. Dostluk güzeldi, dostça gülüşler güller açtırır gönülde. O da fillere güldü ve bir kadeh daha içti.

Mrs. Standish tüm benliğiyle uyuşmuş ve dengesi bu içki kadehinde yutulmuştu. Ama belleğin bir

bölümü hâlâ uyuşmamıştı, onu dürtüyor ve rahatsız ediyordu. Elyot aklına geldi. Elyot beni görse... sakın Elyot beni görmesin diye mırıldandı. Korktu Elyot'dan, Elyot oğluydu ama her şeyi görüyor, anlıyordu. Oysa çocukların bunları anlaması, görmemesi gerekti. Daha çocuktu onlar; Elyot galiba otuz yaşındaydı, yani minicik bebekti. Minicik bebek, kapa gözlerini, anneni görme, uyu Elyot, uyu oğlum, sabah süt içeceksin...

Birden avazı çıktığınca WALLY diye bağırdı. Oda sustu. Wally divandan darmadağın saçlar ve altı morarmış kara kara gözlerle yanına geldi :

Ne istiyorsun be, sağır mıyız?

Wally, Elyot bilmemeli. Hiç bir şeyden haberi olmamalı.

Amma da sıktın ha! Hey Molly, şu kokonaya biraz daha içki getirsene.

Kate be, çürümüş senin yanağın. Ne haltlar karıştırdın?

Hiç bir şey yapmadım ben. Ama Elyot bilmemeli, Elyot'a sakın söyleme. Kâğıt kafa, Wally'yle Kate'e dönerek bağırdı :

Ulan biz fıkra anlatıyoruz, siz lâfımıza limon sıkıyorsunuz.

Mrs. Standish ona baktı ve büyük bir başarı elde edenlere özgü bir sesle şöyle konuştu :

Fıkra yerine, şimdi ben size hayat hikâyemi anlatacağım.

Eskileri boş geç, yenilik gerek hanım, yenilik!

Yenilik diye bir kavram yok. Yoksa, sözlerim size Çince mi geliyor, hoş bundan da anlamazsınız ya.... yani Çince'den çevrilmiş gibi mi geliyor, demek istiyorum.

Bak hanım, çeviri-meviri değil bunlar. Sen Çin-

lisin! o kadar uzaksın işte. Çocuklar, Çin Londra'ya uzak değil mi?

Gülüşler, kıpırtılar, alaylar, fısıltılar odaya doldu. Herkes bu Çinli kadınla alay ediyor, ama Çinli Kate anlamıyor, oralı olmuyordu, durmaksızın konuşuyordu :

Galiba bira içtiniz?.. Neyse ben anlatacağım. Hem bu eski kitabın yeni baskısı. Sarhoş da olsam da anlatacağım. Wally'ciğim sarhoş olduğumu biliyor musun? Hiç boşuna anlatma. Telefonda söyledin ya, daha ne üzülüp duruyorsun?.. Siz hiç sabahın beşinde uyanıp da ağrıyla kıvrandınız mı, öyleyse değişik bir öykü bu; işte benim hayatım!

Kâğıt kafa, yanındakilere şöyle dedi :

Şunu biriniz pencereden atsanıza be. Amma da kafa tütsülüyor.

Kâğıt kafanın, kafası tütsülenmişti. Wally atıldı ve onu susturdu :

Yapmayın yahu. Baksanıza hasta. Siz kendi işinize bakın. Aldırmayın ona.

Mrs. Standish Wally'nin sözlerini duydu ve onun başına vurarak bir kahkaha attı. Ardından da şunları söyledi :

Bu ne ilgi Mr. Wally Collins? Hasta mı, ne hastası. Hiç bu kadar sağlıklı olmamıştım. Hasta... hah -ha-ha... hastaymışım!

Mrs. Standish güleıken, gözleri yaşlarla dolmuştu. Sesi de çatlak çıkıyordu; sanki kimse onu duymuyordu... sanki o yoktu, oysa varlığını belirtmek için çabalıyordu. Sigara izmariti, boş içki kadehine baktı ve kendine, bunlar benim kalıntılarım mı, diye sordu. Ama sesini duyuracaktı yok olmaya direnecekti, konuşmaya devam etti :

Esikiden sağlıklı olmanın değerini bilmezdim.

İnanın bana, son derece ciddîyim. Erkeklerin yüzünden oldu, sözüm ona onlarla eğlenen bendim. Susup susup da hep onları dinledim. Yaaa, işte hep sustum, onlar da hep konuştu. Yok, yok yanıldım galiba. Söylemek istediğim şey başkaydı. Şu yüzü görüyor musunuz, şu yüzü? Bakın bakın, iyice bakın, çünkü bir sır vereceğim. Dostlarım! Arkadaşlarım! İşte bu gördüğünüz yüz, kazıdan çıkma bir yüzdür, tarihsel bedeli ölçülemez. İsteyen var mı -nasıl diyecektik Wally, ha tamam- batan geminin malları... batan geminin malları...

Anlamlı anlamlı başını salladı. Yüzündeki boyalar birbirine karışmış, saçı dağılmış, lekeli kırmızı elbisesi buruşmuştu. Boğazını temizleyerek sözlerine devam etti:

Fakat, sanmayın bu en kötüsü. Kötüden de kötü var. Merak ediyorsunuz, anlıyorum bakışlarınızdan. Söyleyeceğim sadık dostlarım, dinleyin sabırsızlanmayın. En kötüsü içimdekiler. Ellerinde kazmalarla toprağı kazanlar, onlara kazıbilimciler denir, bu tarihsel yüzü buldu, ama içimdeki anıları nasıl müzeye koyacaklar? Benim içimde elma gibi, mandalina gibi yuvarlak birşey var, hop hop ediyor. O hopladıkça da ben dönü--yor-um.. dönü.....

Bu sözleri tamamlayamamıştı Mrs. Standish. Şimdi yüzü koyun yerde yatıyor, halının güllerini öpüyordu. Bir ses ona, sakin ol, sakinol, diyordu. Oysa, ne kadar sakindi! Demek kimse onun sakin olduğunu anlıyamıyordu. Zaten kim anladı ki beni, dedi içinden ve halının güllerine başını yasladı. Tek isteği, ayağa kalkıp içindekileri kusup atmaktı; böylece şanından şerefinden arta kalanları da bu halıya döküp, kurtulacaktı. Yatmak ve uyumak! Karanlıkta sallanmayan emin bir yerde yatmak, yatmak

ve uyumak; rüzgârla bir kıyıdan bir kıyıya itilen bedeni kurtarıp, sakinleşmek... bunu istiyordu. Göz lerini açmadan, titrek dudaklarıyla ancak şunları söyleyebildi:

Eve yalnız gidemeyeceğim, biri götürür beni değil mi?

• 19

Ebury sokağındaki evin dışında bahar havası vardı Bunu parkta ve sokaklarda anlayabiliyordu ancak Elyot: Ağaçlar, çiçekler, değişen giysiler doğacın sevincini paylaşan güneş, ışıl ışıldı. Oysa bu tüm güzellikler evde yoktu. Elyot'un yüzüne yeşermiş dallardan bir rüzgâr esti. Ilık ılık oldu yanakları, sevdi bu esintiyi ve gülümsedi. Odasındaki takvimden baharın geldiğini anlamıştı. Bu da olağandı, kıştan sonra bahar gelirdi. Doğa uyumluydu, belirli bir düzeni vardı. Ama kişilerden, bu düzenlilik beklenemezdi; onlar düzensizliklerini, kusurlarını ve duygularını bile bile bir örtüye gizlerlerdi. Eve doğru yürüyordu, ağır ağır... bahardan kışa dönüyordu.

Annesinin odasına girdi.

Şöyle dedi Mrs. Standish :

Okuyarak zamanımı boşa geçirdim. Sürekli okudum, okudum. İyice karıştırdı okuduklarım düşüncelerimi, artık heyecan duyamaz oldum. Oysa, kitaplar benim yaşantımın ayrılmaz parçalarıydı. Zaman zaman düşünüyorum Elyot, acaba sonunda dünyada ne kalacak bizden, neyle dolacak bu koca dünya... kalıntılarımızdan, kayıtlara neler geçecek; yoksa kişiler kendilerinden arta kalanlara yerinmeyecekler mi bile... Bu da bir sorun. Sonumuz dünyanın duyarsızlığına mı gömülüp kalacak?

İşte Mrs. Standish, yatak çarşafındaki kitaba bakarak bunları söylemişti. Elyot sessizce annesini dinlemişti; kitabın sesiydi onun sesi, kitap sözcüklerini yorgun belleğinde biçimlendirmeye çalışıyor ve sürekli bu **son'a** göçüşü düşünüyordu. Yüzünde, o merdivenleri hasta hasta çıkan gecenin izleri hâlâ kaybolmamıştı, ama Elyot o geceden söz edemezdi. Fakat iyi hatırlıyordu; annesine her baktığında, o saksofoncuyu, annesinin düşen başını, merdivenlerden odasına götürülüp yatırılışını hiç unutamıyacaktı. Unutulmayanlar da söylenemezdi. Böyle olması gerektiğine inanıyordu Elyot.

Şimdi annesinin elleri, kitabın kapağında geziniyordu; elleriyle okuyordu, körler gibi. Belki de geçenleri unutalım demek istiyordu bu yorgun eller, sanki geçenler unutulabilecekmiş gibi. Çünkü, Mrs. Standish hatırlıyordu. Elyot hatırlıyordu, merdiven basamakları hatırlıyordu. Anılar heryere kazılmıştı.

Mrs. Standish, o toplantı gecesinden sonra dış dünyayla ilgisini kesmiş ve kutusuna girmişti. Günleri yatakta kitap okumakla geçiyor, gözleri yorulunca da duvarlara bakıyor, onlardaki yazıları okuyordu. Biliyordu ki. yazılar sadece kitaplarda kalmaz; heryere, duvarlara, kapılara, yüreklere yazılır ve insanlar da bunları okuyabilir; ama, yalnız kitap dışı kalan yazıları okuyabilenler okuyabilir. Artık boyanmıyordu da, dudak boyaları, allıklar, pudralar saçma geliyordu. Neyi gizlemeye çalışacaktı, zaten gizleyebilecek miydi? Sanki, o kaçınılmaz sonu özlemle bekliyor gibiydi. Kemikli yüzü daha da kemikleşmek istiyordu.

Yatağında yatarken, bu yatışın ağrısız, acısız sona yönelmesini diliyordu. Soruyordu kendine; bunu istemeye **hakkım var** mı acaba, şöyle hiç uyan-

mamacasına, huzurla göçüp gitmeye de kişinin hakkı olmayacak mı? Yoksa yoksa kişilerin acıyla sürdürdüğü yaşam, son anda mı acıyla gelecekti? Bedenlere giren ağrıyla, kıvrana kıvrana mı yolculuğa çıkacaktı? Odaya bir ince ışık süzüldü, eskimiş duvarlarda, çizgiler çizdi. Mrs. Standish yatağından bu çizgilere bakarak, geçmişteki günleri anımsadı; gülmek istedi, gülemedi.

Eden küçükken hep ağlardı. Büyüdükten sonra, kutusunda yaşayan bir bebek olmuştu. Belki yine ağlıyordur da ben duyamıyorumdur, diye düşündü Mrs. Standish. Eden anesinin odasına gelmiş, pazar olduğunu, dışarı çıkacağını, kasabaya kadar uzanacağım söylemişti. Başkalarının yaşantısı devam ediyordu; çocukları da başkalarıydı, onlar da günlerini geçirecekti.

Eden Standish gara yollandı. Pazar trenleri bir başka olurdu; yaşlı adamlar somurtarak oturur, yaşlı kadınlar bir yandan örgü örer, bir yandan da gevezelik ederdi. Sallanan trendeki kadın, Eden'ı konuşmaya zorluyordu; yeğeninin yedinci çocuğunu beklediğini, doğuma az kaldığını, ona yetişmeye çalıştığını, tren daha hızlansa yetişebileceğini, bebeği ilk kendisinin kollarına almak istediğini soluk almaksızın sıralıyor ve aynı hızla küçücük patikler örüyordu.

Eden trenden indi ve yeşilliklere doğru koşmaya başladı. Tepeye vardığında yavaşladı ve başını bir ağaca yasladı; ağacı dinliyordu. Yüreği atıyordu ağacın, canlıydı. Gözlerini kapadı ve bu canlı yüreği dinledi, yüreğine biraz canlılık versin diye. Ağacın gövdesi soğumaya başlamıştı, ama Eden gözlerini açmadı. Olayları kabullenmek ve varsayımlarından kurtulmak istiyordu. Doğa canlıydı, belki canlara da

can katar, onları da canlandırabilirdi? İster miydi bunu yapmak, kim bilir... doğa bilinmezdi. Unutmalıyım ve olayları olağan karşılamalıyım, dedi Eden. İşte bir bahar öğle sonrası böyle karar vermişti Eden.

Aynı bahar öğle sonrası, aynı anda, Mrs Standish de gözlerini açmış, perdeleri düzelten Julia'ya şöyle demişti :

Sanırım, çok yakında öleceğim Julia.

Ne biçim konuşma bu!

Julia ancak bunu diyebilmişti; çünkü bazı anlarda ancak böyle şeyler söylenebilirdi. Mrs. Standish, Julia'dan fazla bir söz beklemiyordu; çünkü Julia gerçeğe karşı koymak istiyordu, sanki onun çabasıyla bir umut ışığı belirecekmişçesine... sanki Julia, doğanın katı kurallarına karşı koyabilecek güçteydi. Ölçek de olsa, sadece ölçebilir, baş kaldıramazdı.

Akşam olmaya, hava kararmaya başlamıştı. Mrs. Standish'in beklediği an yaklaşıyordu; bu sadece bir sezi değildi, bedeninden belleğine kadar gittikçe artan ağrının verdiği kesin bir yargıydı. İşte bundan korkmamış mıydı Mrs. Standish?.. rahatça ayrılmasına bile izin vermiyordu yaratan; zaten onu alıyordu, neden bu acıyı da acılarına katarak alıyordu? Uyuşuk düşüncelerini, bu acılar kamçılıyordu. Düşünmemesine bile yardım etmiyorlardı Ağzı acıyla açıldı, dişleri titredi, gözleri kısıldı sonra birden gevşeyerek Elyot'a baktı ve şunları söyledi :

Belki... doktor çağırsak, belki... daha kolay olur.

Doktor çağırmalıyız anne.

Ancak şimdi çağırmamız gerektiğine inanıyorum Elyot. Konuşmalıyım oğlum, çok yorgunum. Bu güne dek hep yapmamam gereken şeyleri yaptım.

Doktor da çağırmamam yersizdi. Bunu da yapmamalıydım, ama Elyot öteki yaptıklarıma karşı, bu küçük bir kusur değil mi? Beni bağışlarsın oğlum, biliyorum sen bağışlarsın yavrum... küçücük Elyot.

Elyot annesine bakıyordu. Konuşmanın gereği yoktu. Onun yüzünden, sesinden kaçınılmaza yaklaştığını anlıyordu. Annesinin öleceğine inanması gerekti, inandı Elyot. Bu olağandı; daha doğrusu çaresizlik içinde, olağan karşılanmalıydı.

Elyot, Dr. Leigh'e telefon etti. Gelecekti doktor, yapabileceği kadar yapacaktı. Bir süre sonra, Dr. Leigh gelmiş ve Elyot annesinin odasından dışarı çıkmıştı. Sadece, doktor ona hazırlıklı olması gerektiğini fısıldamıştı.

Elyot aşağı indi. Bunlar, yukarda odasında yatan annesine oluyordu. Annesi ——kitaplar, oturma odasındaki antikalar, XV. Lui koltuğu, işte annesi bunlardı. Sesleri duyamıyordu Elyot, ama çok geçmeden doktor aşağı inmiş ve ona Mrs. Standish'in kanser olduğunu söylemişti. Bunu bilmiyordu Elyot, ama doktorun öteki sözleri sadece bir tekrardı: Mrs. Standish ölüyordu, sanki bunu bilmiyordu Elyot, anlayamamıştı.

Şöyle diyordu doktor :

Ancak onu rahatlatabiliriz. Ben, hemen bir hemşire yollayayım. Yapabileceğim birşey olsa—— keşke olsa, anlıyorsunuz değil mi?

Anlıyordu Elyot. Bu sözler kim bilir kaç kere, kaç kişiye söylenmişti; hastalara, ölümün tutsağı doktor alışıktı, suçu yoktu belki, ama ölecek olan olmuş hastalara... Mrs. Standish de bunlardandı; onun annesi değildi. Doktoru kapıdan uğurladıktan sora Elyot'un benliğini bir korku sardı. Bu, ölümün yarattığı korkudan öte bir duyguydu; bedenin yok-

luğuyla bazı şeyler de yok olacaktı: Bu kabul edilemezdi, bedenler yok olsa bile ,kişiler yok olamazdı.

Eyot yukarı çıktı.

Şımdi, bu evde ölüm havası esiyordu. Ölüyordu kişiler, hergün, binlerce yüz binlerce kişi, karanlık yolculuğa gidiyordu. Ama kişiye uzaktı bunlar, sanki Standish'lerden kimse ölemezdi. Peki, ne özeliği vardı Standish'lerin: Ama insan ölümü, kendine ve yakınlarına yakıştıramaz, hep başkalarının ölmesi olağandır da, kendilerininki kabul edilemez. İşte, kişi ne denli sağduyuyla gerçekleri kabul etse de, bencildir, bilinçsizdir; çünkü kendinin ve yakınlarının bir ayrıcalığı var sanır. Bu böyledir işte: Elyot da insandır, Mrs. Standish de; Elyot ilk kez görüyordur bu olayı, ilk tanıklığıdır bu, onun için şaşırmıştır. Annesiyle ilgili olayları düşünmekten kendini alamaz, sanki bu bir görevdir. Ama Elyot haklıdır, ilk kez hep böyledir.

Elyot annesinin odasına gitti, bir süre yanında oturarak ona baktı. Konuşmaya zorladı kendini ve şöyle dedi :

Anne, doktor hemşire yollayacak.

Mrs. Standish cevap vermedi. Söylemek istedikleri yüzünden okunuyordu. Şunları söyler gibiydi: Ölümü bekliyorum. Bu soyut kavramın ne olduğunu bilmiyoruz daha; fakat yakında öğreneceğiz, ne kadar öğrenmemize izin verilirse...

Hemşire geldi. Adı Cadwick'di. Julia, mavi terlikleriyle, mutfaktaki bir sandalyeye oturmuş, elinde dolu bir fincan çayla, gözlerini hemşireye dikmiş bakıyordu. Miss Cadwick iğneyi kaynatacağını söylüyordu. Julia ona nefretle bakıyor, ama sesini çıkaramıyor, duygularını söyleyemiyordu. Miss Cadwick, görevine hazırlanırken şunları söylüyordu :

Şimdi de şu tası alayım, tamam. Teşekkür ederim iğneyi kaynatmak için, su da istiyorum. Ah çok çok teşekkürler... Güzeli! Herşey tamam şimdi.

Hemşire yukarı çıktıktan sonra, nefretle ona bir kez daha baktı Julia. Bu kadın hastalık ve ölümle ilgili çok şey biliyor herhalde, diye düşündü. İki iğrenç şeyi bilmek, iğrençti. Julia'ya göre ölüm, verniklenmiş bir tabut ve beyaz mermer ellerdi. Oysa, Miss Cadwick için bu kavram, birdenbire odayı dolduran renksiz bir buluttu. Julia ağlıyordu, çayından daha bir yudum bile almamıştı. Ağlıyordu ;binlerce anıya ağlıyordu, kendi yaşamından ayıramadığı, ölmekte olan bir kişi için ağlıyordu. Kendi kendine birşeyler mırıldanarak, mavi terliklerini hırsla mutfağın taşına vura vura ağlıyordu.

Birkaç gün, merdivenler gelen doktorların ayak izleriyle ezildi. Eden'la Elyot hiç konuşmadan oturuyorlardı. Eden'a baktı Elyot, örgü örüyordu. Trende bir kadından öğrendiğini söyledi. Elleri, ilmekleri şişten şişe geçiriyor, ama sanki bu işlemi Eden değil de, bir başkası yapıyordu. Bembeyaz bir yüzle durmadan örüyordu.

Pencere kenarındaki tomurcuk açmaya başlıyordu. Nesnel düzenin bir parçasıydı bu çiçek... Bilinmeyen bir yerde, Willy Standish vardı; onun kollarının baskısı altında eziliyordu Catherine Standish. Halının üzerinden kalkamıyordu, yanındaki kız başına su mu dökmüştü, neden dökmüştü? Zaten kırmızı elbisesi şarapla lekelenmemiş miydi? Olaylarla, kişiler karışıyordu. Gözlerini açtı Mrs. Standish. Bedeni yok gibiydi, ara sıra saplanan bir ağrı... odaya girip çıkanlar... beyaz kepi beyazlı kadın, elinde iğnesi olan kadın... Günler uzun geliyordu; zaman, açılan kapanan perdeler, açılan kapanan gözler, kapa-

nışlar ve kapanışlar, sonsuza kapanışlar... yaşama kapanışların zamanıydı.

Julia titriyordu. Miss Cadwick ona bakarak şunları söyledi :

Fazla beklemeyeceğiz sanırım.

Julia nefretle baktı kadına, sanki otobüsten söz ediyormuşcasına konuşmuştu Miss Cadwick.

Köşede yün ören Eden'ın parmakları incelmişti. Gözleri yündeydi.

Mrs. Standish ağır ağır gözlerini açtı. Sanki çok önemli birşey söyleyecek, bir açıklamada bulunacakmışçasına bakıyordu. Ağzından güçlükle şu sözler döküldü :

Elyot?.. buradasın değil mi?

Evet anne, yanındayım.

Acaba... acaba saçlarım düzgün mü? Güzel olsun istiyorum... saç tokalarım yok mu?.. Elyot'cuğum...

Bu sözlerden tam bir gün sonra Mrs. Standish öldü.

Miss Cadwick, Elyot'a dönerek şunları söyledi:

Tamam, bak bitti artık. Şimdi odana git ve şöyle rahat rahat uyu bakalım. Epeyce uykusuz kaldın.

Sabah olmuş, ev ölüm ölüm kokuyordu. Elyot annesinin odasına giderek, onun sakin yüzüne gün ışığında bir kez daha baktı ve başı önde dışarı çıktı. Az sonra eve insanlar dolacak, her ölünün arkasından söylenen kalıplaşmış sözleri söyleyip, ağlıyacaklardı; kendi ölülerinin, ya da öleceklerini düşünerek ağayacaklardı. Oysa, ölüm sessizdi. Ağlanmamalıydı. Annesinin rahatını bozmaya hakları yoktu. Dışarda sütçünün sesini duydu. Yapılacak işler vardı, yaşam bir kişinin ölümüyle sona ermezdi; bu kişi insanın kendi annesi olsa bile.

Çok geçmeden Connie Tiarks geldi. Elyot, onun da söyleyecek sözleri, dökülecek yaşları olduğunu sezdi. Böyle şeyler istemiyordu.

Mrs. Standish'in ölümü, Connie'ye çok dokunmuştu. Telefonda haberi alınca, üzüntüyle yığılmış ve Mrs. Standish'in zaman zaman ona söylediği sert sözlere rağmen, onun yokluğuyla kendini yalnız hissetmişti. Çocukluğunu anımsayarak, ürpermiş tüm anılar bir bir gözünün önünden geçmeye başlamıştı. Zavallı Mrs. Standish! zavallı Mrs. Standish! diyerek hıçkırıklarla boğulmuş, yaşları tükenince de kendine acımaya, öteki ölenleri düşünmeye koyulmuştu. İhtiyar adamlar, otobüslerde başı cama dayalı uyuklayan ihtiyarlar, güçlükle adımlarını sürüyenler, teker teker bu dünyadan ayrılanlar, olanlar ve olacaklar, bütün bunlar Connie'yi sarsmış ve acıma duygusu benliğini kaplamıştı. Kendine acıması kalmamış, başkalarının acısında kaybolmuştu. Harry Allgood'a telefonda şöyle demişti :

Cuma mı? Hayır Harry gelemem. Çünkü, biliyorsun üzgünüm. Mrs. Standish çok eski bir dosttu. Toparlanamıyorum. Hem belki de ,Eden'la Elyot'un yanında olmam gerek. Onlara yardımım dokunabilir. Hemen hemen, hep onlarla yaşadım, uzak kişi değil onlar.

Peki Connie, anlıyorum.

Böyle demişti Harry, ama onun sessizliğindeki kırgınlığı anlamıştı Connie. Harry yine bekliyordu. Kişilerin duygusal davranışlarını hoşgörür ve bunlar onun düşüncelerini değiştiren bir etken olamazdı. Connie de Harry'ye karşı olan duygularını tartamıyor, yolda yanyana yürürlerken duyduklarının sevgi mi, nefret mi olduğunu anlayamıyordu. Karmaşık ve çelişik duygular içindeydi

Harry, Connie'ye bir kez daha onunla evlenmek istediğini, ama hemen karar vermemesini, beklemeye alışık olduğunu tekrarlamıştı.

Connie ona sertçe bakarak şöyle cevap vermişti :

Harry, defalarca söyledim sana. Ne diye ısrar edip duruyorsun? Yaş farkını düşün, bu bir ——aslında ben evlenmeyi düşünmüyorum. Kesinlikle karar verdim, evlenmeyeceğim. Ne senle, ne de bir başkasıyla.

Connie bunları söyledikten sonra eve gitmiş ve yatağa kapanıp ağlamaya başlamıştı. İsyanının nedeni Elyottu; bu kararları ona verdiren Elyottu. Öyle olmayıp da şöyle olsaydı, şöyle olmayıp da böyle olsaydı diye, düşün zincirine kendini kaptırmış gitmişti. Dünya böyle olmasaydı, körler görebilseydi, diye başlayan ilk halkalara, başka halkalar da eklenip Connie'yi yitirmeye başlamıştı. Bütün bunlar Mrs. Standish'in ölümünden önceydi. Bu beklenmedik haber, Connie de şok etkisi yapmıştı ve bu düşünceleri geri attırmıştı. Artık Elyot'a gidip, bunca zamandır açıklayamadığı duyguları açıklayabilir ve ona arkadaşlıktan öte bir yakınlaşmayla amacına ulaşabiiirdi.

Ebury sokağındaki evin dış görünümünde bile ölüm yazılıydı. Zile dokunan parmakları titremişti. Merdivenleri çıkarken, Mrs. Standish'in ölü yüzünün ona bir güç verip, Elyot'a söyleyemediklerine yardım etmesini diliyordu. Şöyle diyebilseydi: İşte Elyot sonunda geldim ve başardım.

İşte şimdi Elyot'la karşılıklı oturuyorlardı. Elyot durgundu, bunu olağan karşıladı. Connie. Elyot ona bakarak, konuşmaya başladı :

Geldiğin için teşekkür ederim Connie.

Elyot, söylemek istediğim... ama söyleyemediğim çok şey var.

O zaman söyleme Connie. Sıkma kendini.

Odada, Adelaide'in gönderdiği çiçekler vardı. Mrs. Standish'in sevdiği zambakları göndermişti Adelaide Blekinsop; kartının üzerinde çiçek dükkânının da adı vardı. Berkeley Meydanındaydı bu zambaklar... Bir süre zambaklara baktıktan sonra, Connie yutkunarak tiz sesiyle konuşmaya devam etti :

Fakat bunların söylenmesi gerek Elyot. Kişiye yardımcı olabilecek olaylar o kadar az ki!. İnsan yararsız olmak istemiyor. Yararsızlardan değilim ben.

Biliyorum Connie. Bir fincan çay getireyim sana.

Elyot, bu sözlerle sanki Connie'nin yüzüne sıcak bir fincan çayı dökmüştü. Connie umutsuzlukla savaşıyor, Elyot da isteksizce küçük bir pasta dilimini yemeğe çalışıyordu. Birazdan gider, diye düşünüyordu. Connie'den sıkılmıştı. Fakat kız gelmiş ve onların acılarını paylaşmak istemişti; kötü davranmamam gerek, diye düşünerek konuşmaya başladı Elyot :

Evi satmayı düşünüyorum...

Nasıl yapabilirsin bunu Elyot? Buradaki anılar, bu ev...

Connie şöminenin üzerinde duran cam kutuyu görünce dona kalmış ve sözler boğazına tıkanmıştı. Birden kendini tutamayıp, şöyle haykırdı:

Demek, kutuyu aldın Elyot.

Kutu sözcüğü, Elyot'a Muriel Raphael'in ölümünü hatırlatmış ve yaşayan kişilerin de, bazı kişilerce ölü olarak kalacaklarına inandırmıştı. Connie'ye cevap vermeliydi, o da böyle yaptı :

Evet, önce Muriel'in gönderdiğini sanmıştım. Bazan kişi hemen böyle önyargılara kapılıyor.

Kutuyu aldığına sevindim Elyot. Kaybetmiştim, eline geçmeyecek sandım.

Çok teşekkür ederim Connie, ince düşüncelisin. Bir fincan daha çay ister misin?

Elyot, sana kutudan söz etmeyi çok düşündüm ama sonra nasıl olsa kaybettim, konuşmam boşuna dedim. Fakat, çok söylemek istediklerim var. Yani Elyot, istersen senin için herşeyi yapabilirim. Tek sen iste! Hep düşündüm, yıllarca düşündüm, ama sen anlamadın. Belki artık anlar ve istersin. Benim fazla birşey beklediğim yok, zaten fazlalığa alışık değilim.

Elyot, Connie'nin siyah çoraplarının titrediğini izliyordu. Kızın baldırlarına baktı ve heyecanlandı. Connie başkalaşmıştı. Elyot midesine bir ağırlık çökmüş, dudakları kurumuş, hayranlıkla Connie'ye bakıyordu. Birden silkindi ve düşünmeye çalıştı: Bu geçici bir duygu. Sadece şu ölümlü havada bana yakınlık gösteren bir kıza olan geçici duygular. Bu kısa bir süre sürer, ben şu an bunu engelleyemezsem, ardından ona kötülük etmiş olurum. Çünkü biliyorum, böyle anlarda insanlar çok kolay etkilenir. Kapılmamalıyım.

Elyot böyle düşünerek kendini topladı ve uygun sözlerle duygularını bastırmaya çabaladı. Connie'ye dönerek şöyle dedi :

Kendini neden aşağılıyorsun Connie?

Connie'nin gözleri parladı. Elyot'u dinliyordu:

Evet Connie, şöyle desek daha uygun düşecek. Sen niçin fazla birşey istemeyeceksin, neden bu hakkı kendinde bulmuyorsun?

Elyot, bir anlasan. Senin yakınlığınla, başkalaşırım. Yardımcı da olurum sana. Yalnız başına yaşamamalısın. Biz—— ben seni çok sevebilirim

Bunları söyledikten sonra, Connie kendini kaybetmişcesine Elyot'un boynuna atılmış ve ona sımsıkı sarılmıştı. İri göğüsleri Elyot'u eziyor ve Elyot da kızı kendinden uzaklaştırmak için çabalıyordu. Bu arada konuşması gerekti şöyle dedi Connie'ye:

Dinle beni Connie. Doğru değil bu. Hem daha bilmiyorum bile——

Demek beni——

Birbirimize neden yardım etmeyelim, sadece iki arkadaş olarak. Connie, Elyot'dan uzaklaşmış, arkasını dönmüş ve hıçkırmaya başlamıştı. Tombul yüzü, kızararak daha da tombullaşmıştı. Etleri sarsıla sarsıla güçlükle soluğunu toparlamaya çalışıyordu. Kırmızı gözler ve titreyen dudaklarıyla şöyle dedi :

Tabii. Dostuz biz, iki arkadaşız.

Connie, sen gerçek bir dostsun, otur konuşalım.

Lütfen Elyot, hemen gitmeliyim.

Ve bunları söyledikten sonra Connie gitmiş, karanlıkta kaybolmuştu. Artık, o da karanlıkta yaşayacak ve acıların tadını bu karartılmış yüreğinde anacaktı.

Yollarda kimseye bakmadan, utançla yürüyordu. Vitrinlerin bile kendini görmesini istemiyordu. Yolda herkes bir yere, bir amaçla gidiyordu. Harry'nin istediğini nasıl Connie vermemişse, Connie'nin istediğini de Elyot almamıştı. Yanlış yolda yürümüş olduğunu düşündü. Attığı her adımla Elyot'a olan duygularını geride bırakmak, doğru yöne yönelmek istiyordu. Bir film seyrettiğini ve o filmin sinema salonlarının beyaz perdelerinde kaldığını düşündü. Şu an, perde belki beyaz değildi, ama filim bitip ışıklar yanınca, perde de beyazlaşıp, aydınlanacaktı.

Otobüs durağında bir süre durdu; karar veremiyordu. Hangi otobüse binip, nereye gidecekti? So-

kaktaki büyük saat, insanlara zamanın yavaş yavaş geçmekte olduğunu gösterip, onları uyarıyordu. Bunu herkes bilmeli ve buna göre yaşamı değerlendirmeliydi. Connie, hızlı adımlarla telefon edecek yer aramaya başladı. Bunu, hemen ve hiç düşünmeden yapmalıydı; düşünceler, çok ince hesaplar yanıltıyordu kişiyi, oysa saat vardı, zamanın geçici olduğunu gösteriyordu. Saate inandı Connie; çünkü daha demin görmüş ve yaşamın geçiciliğine inanmıştı; Mrs. Standish'ın cansız bedeni yatağında yatıyordu. Gözüne ilişen ilk telefon kulübesine girdi, numarayı çevirdi ve Harry Allgood'u aradı. Artık dışarda fazla karanlık yoktu.

Connie gittikten sonra uzun bir süre odada oturmuş ve düşünmüştü Elyot. Yerinden kalkıp perdeleri örttü, fakat Connie hâlâ karşısındaydı. Connie'nin davranışı ve sözleri onu şaşırtmıştı; demek yaşamın hiç umulmadık kişilerden, umulmadık davranışlar yaratmaya yeteneği vardı; bunun sonu olamazdı. Umulmayan, anlaşılmayan bir çok kavramlar, kişiler yaşadıkça var olacaktı. Şimdi bu boş odada dolaşıyordu Elyot. Şöminedeki cam kutuya baktı: Eskiden, sadece Muriel Raphael'in teknik ölçüler simgesi olan bu kutu şimdi de, Connie Tiarks'ın duyarlılık simgesi olmuştu. Ama yine de bu iki karşıt simge ayrılamıyordu; çünkü Elyot'un yaşantısına girenler kolayca sökülüp atılamazdı.

Hava kararmış, bir gün daha geçmişti yaşamdan ve daha da nice beklenmedik olaylarla, nice günler geçecekti. Yukarda ölü bir beden vardı; bu eğiticiydi, çünkü çürüyen ve yitirilen şeylerin yerine yenileri doğardı. Elyot birşeyler bekliyordu, varlığında bir değişme olmalıydı, bekleyecekti.

Sabah olacak, gün ağaracak ve annesi toprağa yerleştirilecekti.

• 20

Mrs. Barnett, elinde çamurlu bir kartpostal tutuyordu. Evirdi çevirdi şöyle bir baktı. Öyle sık sık mektup, kartpostal almadığından durumu garipsemişti. Yazıyı da okuyamıyordu; telâşla gözlüklerini aramaya başladı. Kimden olabilir diye düşünüyordu; ya Newcastle'daki arkadaşımdan, ya da Scarborough'daki kuzenimdendir, dedi. Gözlüklerini takmış çalışıyordu. Hem çamurlu, hem de kurşun kalemle ve yazıyı dudaklarını kıpırdata kıpırdata sökmeye yazılmıştı, okumakta güçlük çekiyordu Mrs. Barnett. Halloran adını görünce düşündü: Kimdi Halloran? Hatırladı; Halloran, Joe'nun İrlandalı arkadaşıydı ve onlara geldiğinde, oturup ağzından ateş saça saça ihtilâlden söz ederdi. Demek İrlandalı, bir de kart atmıştı. Başını karttan kaldırdı, neden Halloran, niçin Halloran diye düşünürken aklına gelenleri sayıp atmaya ve kartın üst tarafını okumamaya çalışıyordu. Bir süre duraladıktan sonra yeniden yazılara baktı. Ve gördü.

Joe öldürülmüştü.

Mrs. Barnett, sandalyeden kalkarak elindeki bu yabancı pullu, yabancı resimli kartpostala bir kez daha baktı ve Joe öldü demek, dedi. Küçükken nasıl dizini yarmıştı, kanlara bakarak acıyor acıyor, diye ağlamıştı; güvercinleri de çok severdi, soğuk suya dalar çıkar, pazar gazetelerini satır satır okurdu. Mrs. Barnett fazla ayakta duramadı, oturdu ve uzaklara bakarak Joe öldü demek, dedi.

Yoksulların ölümü karşılayışları başkadır; on-

lar, bu kaçınılmaz olaya daha hazırlıklıdırlar; Mrs. Barnett, kalın ve küt parmaklarıyla gözlerini sildi ve mutfağa baktı. Her pazar kiliseye gider, acıklı ve dokunaklı ayinlere katılır ve çevredeki bütün ölü evlerini dolaşır dururdu. Ölü kaldırıcısının dükkânında, cilalanmış tabutlar arasında, ölümün mis kokusunu ciğerlerine çeker ve ölüm olayının şerefine inanırdı. Bu yüce olay, dört duvar arasında yalnız başına oturarak kabul edilemez diye düşündü: Yakını ölenler şereflenir, yüceltilir ve ölümler kişiyi ve öteki yaşayanlardan bir ayrıcalık kazandırır. İşte Mrs. Barnett da Joe'nun ölümüyle, bir üstünlük ve yücelik kazanmıştı. Böyle düşünerek, sandalyeden kalktı ve komşulara haber vermek için dışarı çıktı. Şimdi herkese Joe'nun ölümünü duyuracak ve bu şeref payını kazanacaktı.

Evden eve haber ulaşmaya başladı: Mrs. Barnett'ın Joe Barnett sesleri, demliklerin buharlarında, kaynayan tencerelerin kapaklarında, çatal-bıçak tıkırtıları arasında yükseldi, yükseldi ve bütün kasabaya yayıldı. Joe'nun ölümü halkın acısıydı şimdi; Mrs. Barnett'ın Joe'u, Joe Barnett diye fısıldaştı sokaklar ve sokakta dolaşanların kulaklarından, evde oturanlara vardı; ağıtlar yakmaya, efsaneler düzmeye koyulacaklardı. Bir başka yücelteceklerdi Joe Barnett'i; **çünkü ölmüştü.**

Julia, Standish'lerin evinden yorgun argın Mrs. Barnett'in mutfağına girdi. Mrs. Viner oturuyordu, hatırladı kadını Julia; bu kadını kocası hep çaydanlıkla dövermiş, peki neden durup dururken gelmişti? Yanındaki sandalyede de, şişman göbekli zayıf Mrs. Cotty oturuyor, ağzını açmış elindeki kartpostala bakıyordu. Hepsi bakışlarını Julia Fallon'a çevirmiş ve haberi vermek için soluk almaksızın duruyorlardı;

ama bu şeref sadece Mrs. Barnett'ındı. Öteki iki kadının, karışmaya hakları yoktu. Sustular. Mrs Barnett Julia'ya baktı ve şöyle dedi :

Joe, Kimse bilemezdi...

Mrs. Viner içini çekerek, başını sallayarak, söze katıldı :

Kimse tahmin edemez... Evet, kimse ne zaman olacağını bilemez.

Mrs. Barnett'ın yüzü ciddileşti ve Mrs. Viner'a şunları dedi :

Kimin sırasıysa o, kimin sırasıysa o...

Mutfakta üç kadın şimdi hep bir ağızdan, Mrs. Barnett'ın sözlerini tekrarlıyorlardı. Julia torbasını masaya koyarak, üçüne de teker teker baktı. Kaşlarını çatarak, kekelemeye başladı:

Fakat ——nasıl olur—— fakat.....

İşte bu kartpostalda yazılı.

Julia, kadınlara bir kez baktıktan sonra yürümeye başladı. Bu üç kadın gibi, duygularını belli etmek istemediğinden, odasına çıkmak ve bir an önce yalnız kalmak istiyordu. Julia, duyguların gizliliğine inanır ve böyle adileştirilmesine dayanamazdı. Kendini toplamaya çalışarak merdivene doğru yürüdü. Dar attı kendini gıcırdayan parmaklıklara, gıcırdayan parmaklıklar dedi, kaç kere söylemiştim de, Joe onarmamıştı. Odasına gitti. Gazete, radyo haberleri, devlet adamlarının konuşmaları, siyasal sorunlar ve şimdi de Joe Barnett; anlıyamıyordu bu olup bitenleri; başı, küçük bir kutuydu, alamıyordu içine bu kadar çok bilinmez, anlaşılmazı: Ve ölüm denilen bir kavram vardı. Bu yokluk demekti Joe ölmemeliydi, dedi neden öldü, dedi... sordu durdu cevap bulamadı. Başı küçük bir kutuydu, büyük şeyler giremiyordu.

Julia yatağa oturdu. Haberin ilk etkisi geçmiş, şaşkınlık bitmiş ve şimdi yüreği acıyla dolmaya başlamıştı; oysa, yürekler ve dünyadaki tüm acılarını içine alamayacak kadar küçüktü; ama alıyordu işte, işte bu acılarla büyüyordu yürekler ve de acılar bitmiyordu. Julia Fallon, odasında duran büyük acıyı taşıyan etten yapma bir heykeldi. Aşağıda kadınlar oturuyordu. Sesleri, uğultular onu: Yatakta, elleri dizlerinde kenetli oturmuş, ellerine, dizlerine bakıyordu. Dizleri, dokunamadığı, önleyemediği olaylara destek olmuştu. Dizler ve eller onun dayanağıydı.

Olayları anlamlandırmak güçtü, bazı şeyler sadece algılanır ve de adlandırılamazdı: Gerçek olanlar neydi? Merdivenlerin tozu, kasabın geç gelişi, öğleye nasıl yemek yetişeceği... ama Joe vardı, bir zamanlar Joe vardı; İspanya'dan o kartpostal gelmeseydi, Joe olacaktı... Aşağıda şişman göbekli zayıf Mrs. Cotty, kartpostala bakmış, yazıyı okumuştu; sesler, uğultular, ayıptı bunlar, saygısızlıktı. Julia, başını elleri arasına aldı: Kolları ve bilekleri beyazdı Joe'nun, boynundan sular akardı dükkândan dönüp de yıkandığında, ellerinden boynundan sular, beyaz sular akardı, kan akıyordu şimdi; incecik kan, beyazlığın yerini kırmızıya bırakıyordu; ama Joe vardı, İspanya'dan o kartpostal gelmeseydi Joe olacaktı. Standish'lerin mutfağındaki Joe, durmadan konuşurdu; kızardı ona Julia, sus, git, ayıp, derdi. Joe gülümserdi; kızmazdı hiç ona, hiç kızmamıştı, yaşanacak güzel ve mutlu günler gelecek, derdi. Bunu derdi Joe bıkmaksızın derdi; çekil, git, sus, ayıp, derdi Julia. Joe gülümser, Julia somurturdu.

Hâlâ yapılacak işler, yüklenilecek sorumluluklar vardı. Julia Fallon Ebury sokağıyla, Clerkenwell arasında gidip gelecekti. Evler, ağaçlar, dükkânlar aynı

sessizlikte duracaktı. Julia'nın sorumlulukları vardı.

Her sabah, Standish'lerin evine gün ışığını Julia Fallon getirirdi. Perdeleri açar, evi aydınlatırdı ve Eden'ı uyandırırdı. Küçük Eden parktaki havuzda yüzen kuğulara bakar ve Julia'ya sorardı: Neden kuğular tısss diye ses çıkarıyor Julia?.. Küçük Eden, küçük Joe, küçük Elyot.

Eve vardı Julia, Eden'ın odasına çıktı. Uyuyordu Eden. Dürttü onu, bu, sabahın olduğunu bildiren bir işaretti. Eden, uykulu gözlerini açtı ve isteksizce mırıldandı :

Bu kadar çabuk mu Julia?

Julia başını çevirdi, ona bakmak istemedi. İçinden, bu kadar çabuk ya, demek geliyordu. Ama demedi. Eden yataktan kalkmış, elbisesini giymeye çalışıyordu. Julia ona bakmak istemiyordu ama bakması gerekti: Eden doğrudur, iyidir, o haktan yana, derdi Joe. Julia ter içinde kaldı. Eden söyleniyor, uykuya doyamadığını, sabah otobüsteki adamların esneyişini, ellerini buz kesen paraları anlatıyordu

Julia hiç konuşmadan onu dinliyordu. Eden ona baktı, bir gariplik var diye düşündü, ama işe geç kalacaktı, giyinmeliydi. Hızla saçlarını taradı. Julia, duygularını gizlemeyi bilirdi ama şimdi gizleyemiyordu. Neyse, işe yetişeyim dedi kendi kendine; Julia ilk kez konuştu :

Çabuk ol Eden, geç kalıyorsun.

Eden bu sesle, Julia'ya dikkatle baktı. Gözleri... gözleri kıpkırmızıydı. Ona baktı ve tarağı elinden bıraktı. İnceledi o kırmızı bakışları, şöyle sordu :

Julia, nen var?

Julia gözlerini pencereye çevirdi, Eden görsün istemedi. Acıyla incelmişti zaten Eden'ın ince bedeni, daha fazla incelmemeliydi. Bazı şeyleri bilmeyen ve

söylemeyenler vardı; ama bilenler ve söyleyebilenler, işte onlar yürekli kişilerdi. Julia Fallon böyle düşünmüş ve elleriyle önlüğünü sıkmıştı. Eden'a döndü ve şöyle dedi :

Ben mutfağa iniyorum, kahveni yukarı getiririm. Sen hazırlan.

Hayır Julia! Gitmeyeceksin!

Eden'ın yüzü kireç gibiydi. Beyazdan da beyazdı bakışları ve bedeni gerilmiş, gözleri kısılmıştı. Odadaki iki çift göz konuşuyordu. Ama Julia emir almıştı Eden'ın bakışlarından, dudakları aralanmalıydı :

Öyle. Er-geç öğreneceksin...

Julia duraladı. Eden'ı yaralamak, ya da korumak... belki ikisi birden, belki de sadece biri; o hâlâ küçük bir kızdı, küçük Eden'dı. Julia, kısık kısık konuşmaya başladı, ama Eden'a bakamıyordu; çünkü Eden küçücük bir kızdı. Şöyle dedi :

Evet Eden, böyle. Biri daha gitti, ama iyi mi kötü mü bilemiyorum. Kimse bunları bana anlatmaz zaten, sadece söylerler. Böyle oldu derler. Ben olanları anlamıyorum Eden. Hem de hiç... Anlayamıyacağım da. Neden böyle oluyor, hiç bilemiyeceğim.

Julia bunları söylerken, Eden yüzünü soğuk cama dayamıştı. Kendi duygularını Julia'nın ağzından dinliyor gibiydi. Sıra sıra damlara, dizi dizi ağaçlara ve buz gibi bir cama dayalıydı Eden.

Julia son sözü, ölüm buyruğunu söyleyecekti. Yutkundu ve şöyle dedi :

İspanya'dan gelen kartpostalda öldürüldüğü yazılıydı..... ben mutfağa inip, kahveni getireyim.

Eden'ın içinden Julia'ya bağırmak, gitmemesini bunun ikisinin ortak acısı olduğunu, söylemek gel-

di. Fakat Julia'nın sesinde ve duruşunda yalnızlık istediği anlaşılıyordu. Duyguları, sadece kendinin olarak kalmalıydı, başkalarıyla paylaşılamayacak bazı şeyler vardı. Joe'yu, arka bahçede oynayan yoksul bir çocuk, doğramacı genç bir adam, mutfakta oturan çenebaz olarak, hâlâ yaşatmak ve bu cansız bedeni, sadece uzağa yolculuğa çıkmış, ama bir gün dönecek biri olarak görmek istiyordu. Ve buna inanıyor, duygularını paylaşmak istemiyordu. Çünkü; ölülere biçim veren kişilerdir, onları ya yaşatır, ya da öldürürler. Ölüler karşı koyamaz, insan onları nasıl kabul ederse, onlar boyun eğer ve kişinin biçimine girerler; bu da kişiseldir, paylaşılamaz.

Eden odada yalnız kalmıştı. Bu sabahın, başka sabahlardan tek değişikliği, İspanya'nın bilinmez bir yerinde cansız yatan birinden gelen haberdi. Bu yer, ya bir düzlük, ya bir dağın eteği, ya da bir ırmağın kenarıydı. Bunu zaten bekliyordu, ama beklemek başka, bilmek başkaydı. Üzerinde fazla düşünülürse, değerler abartılırdı; ölülerin ardından sadece iyilikler konuşulurdu... Oysa, ölenler insandı, neden yaşarken iyiliklerine hiç değinilmez de, öldükten sonra yüceltilirlerdi? Yargılar bu denli tutarsızdı işte. Çoraplarını giyerken bunları düşünerek, kendini toparlamaya ve gerçekleri güçlükle kabul etmeye çalışıyordu Sadece bir an durdu ve şunları mırıldandı :

Fakat ne var ki, o topraklarda benim de bazı parçalarım yatıyor.

Eden kahvesini içtikten sonra, sokağa çıktı. İşe gidiyordu. Yollarda yürüyenlerin, otobüste oturanlarında üzüntüleri vardı. Ama herkes işine devam ediyordu Sadece ,olay daha çok yeniydi, alışacaktı. Otobüsten indi ve işine devam etmeye gitti.

Zaman, gözyaşlarını kuruttu. Elyot'la geceleri

karşılıklı oturuyorlar pek ender konuşuyorlardı. Fakat Elyot'un söyleyecekleri vardı Bunları derleyip, aktarması gerekti. O da böyle yaptı ve şunları dedi:

Evi satalım diyorum Eden... Kimse kalmadı.

Eden ses çıkarmıyor, Elyot ne derse onu yapıyordu. Zaman zaman içinden birşeyler söylemek geliyorsa da bunları gereksiz bulup susuyordu. Ve işte böylece de, günler günleri getiriyor ve Eden, Elyot'un sözleriyle, davranışlarını ayarlıyordu. Elyot ışığı yakalım der, yakar; şapkanı giy, sinemaya gidelim der, giderler; şu filme gidelim der, o filme giderlerdi. Karanlıkta filmi seyretmez, düşünürdü Eden. Elyot da perdede öpüşen dudaklara bakar, istese bunlara dokunabileceği düşünür ve bu yapmacık şeylere, için için acıyla gülerdi. Eden, perdedeki görüntülerden bir karara varmayı, bu yapmacıklarla gerçekleri bulmayı çalışıyordu Kararsızlığın bitmesini, bilinçli bir atılıma geçmeyi istiyordu. Sinemaya gitmek yararlıydı; bundan ötürü sık sık bu karanlık salondaki, beyaz perdeye bakıyorlardı. Eden ellerini kenetlemiş, oturuyor ve karara varmaya az kaldığını düşünüyordu. İşte yine böyle karanlık salonda geçen bir gecede Eden huzura kavuştu; çünkü kararını verebilmişti.

Elyot, oturma odasında yazdıklarını gözden geçirirken, kapı açıldı ve her zamanki saatte Eden işten döndü. Elinde çiçekler vardı, özenle bunları vazoya yerleştirirken şöyle dedi :

Elyot, ben Fransa'ya oradan da İspanya'ya gidiyorum. Asıl gideceğim yer İspanya.

Eden önemli sözleri kayıtsızca söylerdi. Elyot bu kesin karara karşı gelemezdi, kendinde bu hakkı görmüyordu. Bir süre sustu, sonra sordu :

Ne zaman gidiyorsun Eden?

On güne kadar.

Bunları konuşmuşlar ve ikisi de kendi uğraşlarına dönmüşlerdi. Olağandı herşey, böyle bilinmeliydi. Elyot, gazeteyi aldı. Japonya, Tokyo'daki Japon konsolosu... Joe Barnett gitmişti, Eden de trenle Fransa'ya gidiyordu, oradan İspanya'ya Joe'ya gidecekti Joe'la buluşacaktı, bu gerçekti. Julia'nın sesini duyuyordu, şöyle diyordu Julia'nın geçmiş günlerdeki sesi: Hadi Elyot, uyu artık, korkulu bir düş gördün, ama geçti artık, hemen geçmezse de birkaç dakika sonra geçer. Düşünceleri at, cici çocuk ol bakayım, aferin sana. Sabah uyandığında yastığının altında çörek bulacaksın. Elbet sabah olacak, uyanacaksın... Eden, Mcarthy'lerde konuşuyordu hırçındı sesi, savaş zamanıydı. Şöyle diyordu: Ben hava-kadını olacağım, denize düşsem de olacağım, olacağım... Demek Eden, daha o zamandan denize düşmeyi bile göze alacak kadar yürekliydi. Bunları anımsamak ve anlamlandırmak Elyot'u düşüncelere boğuyordu. Eden ve Joe gibileri kendilerini belirli bir amaç uğruna sonsuza atıyorlardı; anlayamıyordu böylelerini, acaba bu soylu bir davranış mıydı? Ne için, hangi amaçla?.. Sorular cevapsız kalacaktı. Öyle geliyordu Elyot'a; Eden'a baktı, kardeşi çiçekleri yerleştirmiş, koltuğa doğru ilerliyordu. Kayıtsızca konuştu:

O kadar yorgunum ki, Elyot.

Şey... Eden?

Ne?

Bir şey söylemek istiyorum. Bazı anlarda, bazı şeyler söylemek gerekir.

Hayır Elyot, sus !

Ama Eden,——

Lütfen tartışmayalım Elyot.

Dinle beni. Bu yaptığın çok boş, neye yarayacak? Joe'ya ne oldu, ne yapabilirdi?

Elyot, bu sözleri söylediğine daha doğrusu ağzından kaçırdığına yerindi. Ama geri alamazdı. Eden dik dik baktı ona ve şunları söyledi :

Haklısın Elyot. Joe belki bir şey yapamadı, dış görünüş öyle; ama öze inmeye çalış. Derin düşün. Joe'nun yaptıkları, taşla-tuğlayla yapılan somut şeyler olmayabilir; ama Joe sadece bir damlaydı. Ve kovalar da ancak damlalarla dolar.

Sesi titriyordu Eden'in, gözlerinden gurur okunuyordu.

Ve Elyot, şunu da iyi belle. İşte Joe'ların doldurduğu kovalar taştığında birşey ortaya çıkar.

Elyot Eden'a baktı; inandığı yola gidiyordu. Bu yolun doğruluğuna ve sonucun başarısına inanmıştı, oysa Elyot, sonuca inanmakla birlikte yolun bu yol olmadığı kanısındaydı. Ama şuna da inanıyordu ki; kötüler, doğruluk uğruna ölenleri aptal sınıfına sokuyordu. Yaşayan Ölülere yaşama hakkı bile tanımıyordu.

On güne kadar gideceğim demişti Eden. Tam yola çıkacakları an, kişileri tanımak acıydı; ancak o zaman anlıyordu insan boşa geçen zamanları, ve kendi kendine şöyle diyordu; Aptalmışım, körmüşüm, gururluymuşum, anlayışsızmışım... fakat bu yeriniş geçti. Zamanında öğrenmeye çalışmalı ve öğrenilmeliydi. Garda yolcu etmek, daha yeni tanıdığı bir kişiyi uzaklara göndermek, sonsuzluğa uzanan trenlere bindirmek ve boşa gitmiş zamanın özlemini duymak... acıdan da öteydi.

Julia görevini yapıyor ve şöyle diyordu :

Eden, yanına yiyecek birşeyler almalısın. Yolun

çok uzak, tabii yolda da bulunur ama, kendi evininkilerine benzemez.

Julia kapıda Eden'ı geçirdi. Eden'ın sesini unutamıyacaktı.

Allahaısmarladık, Allahaısmarladık Julia'cığım.

Elyot, onun siyah eldivenlerine bakıyordu. Eden ve siyah eldivenler! garip diye düşündü. Sonra saate bakarak şöyle seslendi :

Hadi Eden geç kalacaksın, çabuk ol.

Geç kalmayacağım Elyot, meraklanma. Daha bol bol zaman var.

Eden sakindi. Sakin olabiliyordu, çünkü kararlıydı. Kararlı kişilerin kendine özgü bir sakinliği vardır, Eden bunu simgeliyordu. Julia, ona eşyalarını almasını söylemişti; ama Eden hafifçe gülümseyerek çekmeyi açmış ve bakmıştı. Bunlar önemsiz eşyalardı, geride kalsa daha iyiydi; tıpkı geçmişteki anlamsız günlerin geride kalması gibi. Evet, Eden sakin ve kararlıydı, gücünü toplayarak yapacağı en son çaba, evden çıkabilmekti.

Kapıyı açtı, eşikte durdu ama son bir kez bile geri bakmadı, şimdi Elyot'la Eden sokakta yürüyorlardı.

Galiba gecikeceksin Eden.

Hayır Elyot, hiç bir zaman. Her zaman gidecek bir tren vardır.

Gara vardılar Eden'ın bineceği treni bekliyorlardı. Bu bekleyişin bir özelliği vardı; insanların açık-seçik davranışları izlenebiliyor ve az da olsa anlamlandırılıyordu. Ayrılanlar, ayrılmak zorunda olanlar, kara tren dumanları arasında kalan yüzler... gardaki kişilerin duygulu yüzleri, garın dışında kalanların duygusuzluğa meydan okurcasına duruyorlardı. Beklemek, bir şeyi beklemek, duyarlılıktı. El-

ma ve gazete kokuları... tren düdükleri... yolculuğa çıkan kişilerin bekleyişleri yüceydi. Elyot, Eden'a küçük koyu hiç anlatmamıştı. Şimdi orasını görüyordu, bu da Elyot'un sırrıydı. Konuşacakları çok şey vardı; ama onlar, havadan-sudan şeyler konuşmuşlardı: Garda ayrılış anında başka söylenecek sözler yoktu. Saçmalık kavramı, ayrılış anında başka sözler söyletmezdi.

Bir küçük Yahudi ağladı, mendilini aldı, gözlerini sildi. Tren kalkıyordu. Son olarak birşeyler söylenirdi. Hep son kez birkaç söz söylenirdi. Eden şöyle diyordu :

Ama Julia'ya biraz ekmekle peynir bırakmasını söylemiştim. Mutfakta herhalde bulursun onları. Bir parça ekmek ve bir parça da peynir!

Eden, Elyot'a bunları anlamlı söylemişti; sözlerin yüzeydeki anlamıyla, derindeki anlamı arasında çok fark vardı. Kişinin gerçeklerle yaşayacağım, fazla düşe meyillenmemesini söylüyordu Eden'ın dudakları, bunu anlamalıydı Elyot. Eden uyarıyordu.

Tren düdüğü, sallanan siyah eldivenli eller ve sarı siste kayboluş... işte Eden gitmişti. Elyot, hâlâ garın içindeydi. Sonra dışarı çıktı, Eden'ı bir kez daha göremeyeceğinden emindi; şimdi garın dışında kalanların arasına karışmış, Ebury sokağındaki evine gidiyordu.

• 21

Daha şimdiden eve gitmenin güçlüğünü duyuyordu. Evde gizlenmiş, nice nice anılar vardı. Kapıyı açtı ve içeri girdi. Evin iki bölümü vardı: Biri, bu odalarda oturmuş, gezinmiş, yaşamış olanların bölümü, ötekiyse bu evin dışında yaşayıp da yerleşmek

isteyen yabancı bedensizlerin bölümüydü. Elyot daha bu duyumsal, bedensiz yaşamı denememişti; ama onların arzularını anlıyordu. Durumları apaçıktı. Duvarları geçerek, belleğine sığınmak, orada bir anlam kazanmak istiyorlardı. Elyot'un belleği yaşayan ölüler için bir sığınaktı. Ve böylece iki bölüm birleşmişti: Elyot'un evi tıpkı iç içe geçmiş, Çin kutuları gibiydi. Sonsuzluğa uzanan ve öteki kutularla birleşmeye hazır, sonsuzluk için bir amaçla uğraşanların yeriydi. Elyot görünüşte yalnızdı, ama gerçekte yalnız sayılmazdı; çünkü belleğini ve evini bu bedensiz varlıklarla birleştirerek yalnızlıktan kurtulmuştu.

Eden'ı trene bindirdikten sonra, ne kadar zaman bu odada yalnızca oturmuştu? O sarhoş, yine çevresinde dolanıp duruyordu, artık buraya yerleşmesine izin verilmişti. Joe, yabancı kişilerin kendine yabancı gelmediğini söylemişti, uzaklaşan on siyah parmakla aynı kanıdaydılar; Rudi'nin sözleri de uyumluydu; doğruyla-yanlışı ayırmak demişti Rudi.

Elyot aşağı indi ve sokağa çıktı. Belirli bir amacı yoktu, sadece inandığı yolda yürümek istiyordu. Eve son bir kez baktı. Açık pencereden perdeler uçuşuyor, rüzgâr evi temelinden oynatıyordu. Artık, o ev başkalarının eviydi; doğaya karışıyordu ev onlarla, onların isteğiyle yerinden oynamıştı.

Yolda ardı ardına otobüsler geçiyordu. Üzerlerinde gittikleri yerlerin adı yazılıydı. Elyot otobüslerin gittikleri yerin belli bir önemi olmadığını düşündü: Islington, Homerton, Camberwell. Fakat iç içe geçmiş Çin kutularının yöneldiği yol amaçlıydı; sonsuzluğa giden yolda öteki kutularla birleşmeye hazırdılar ve sadece bu önemliydi. Karanlıkta kırmızı parlayan otobüsler daha belirginleşti, onlar da

birbirleriyle birleşmeye hazırdılar, karanlık sonsuzdu.

Geçen otobüslerde yüzler görülür, ama bunlar hemen kaybolur. Oysa, karanlıktaki otobüs yolcularının yüzleri anlamlıdır. Elleri yüzlerine dayalı, birbirlerine sarılmış gibidir; her birinden ayrı ayrı kokular yükselir ve otobüsün içi ıslak yağmurluk, nane şekeri ve ter kokularının karışımıyla dolar. Fakat, bu karmaşık ortamdaki pis kokular bir bütün olur ve böylece aynı kokmaya, uyumlu kokmaya başlar. Fakat sabah olup da, gün ışıyınca, bu birlik bozulur ve herkes içgüdüsel yaşamına döner; ayrılık yenilenir.

Elyot bir otobüse bindi. Herhangi bir otobüstü bu; nereye gittiğini bilmiyordu, zaten bu önemli de değildi. Artık, benliğinde zaman-yer kavramıyla, günlük yaşantının katı kuralları baskı yapmıyordu. Karanlığı duymak yeterliydi; karanlık tüneli andıran bu otobüste, uykulu gözlerle, kenetlenmiş ağızlarla oturan yolculara baktı: Yaşamlarını, karanlık uykuda geçirenleri bir dokunuşla canlandırmak, yaşadıklarını sanan bu ölüleri karanlık geçmişlerinden daldıkları karanlık uykudan çekip kurtarmak ve onlara mutluluğun basit ilkelerini öğretmek,...bir yere varanların huzurunu duyurmak ve de onlardan şu sözleri işitmek: Sonunda buraya varabildik, uyuduk ama uyandık ve artık dirildik...önemli olan bu duyarlılık, evet sadece bu!

Elyot esnedi: Uzun bir süre uyumuş ve ancak şimdi uyanabilmişti.

BİTTİ

TEL YAYINARI

— ROMAN

1 — YAŞAYAN ÖLÜLER Patrick White
20 Lira

1973 NOBEL EDEBİYAT ÖDÜLÜ kazanan Avustralyalı yazarın en iyi kitabı. Sevil Noyan'ın temiz ve akıcı türkçesinden.

2 — KÖRLER KÖRLERE YOL GÖSTERİYOR Norman Mailer 20 Lira

Çıplak ve Ölü, Geyikli Park, Amerikan Rüyası romanlarının yazarı Norman Mailer'in her zamanki çarpıcı anlatımını, renkli kişiliğinin izlerini bu romanında da bulacaksınız.

3 — İÇE DÖNÜK VE ATAK Mehmet Seyda
20 Lira

Mehmet Seyda'nın en güzel romanı.

4 — GÖÇEBELER Kostas Valetas 10 Lira

Çağdaş Yunanlı yazar bu romanında Almanyada çalışan yunanlı işçilerin dramını anlatıyor.

5 — ASILMIŞLAR ORMANI Liviu Rebreanu
20 Lira

Savaşın getirdiği tüyler ürpertici, soluk kesici, sahneler.

6 — EYLÜL Jerzy Putrament (2 cilt) 40 Lira
Polonyalı yazar Putrament'in Varşova İhtilâlini anlatan güçlü yapıtı.

7 — SİS İÇİNDE Behzat Ay 15 Lira

Günümüzün toplumsal sorunlarını işleyen ve kolay okunan bir kitap.

8 — GÜNAYDIN GECEYARISI Jean Rhys
20 Lira

Ünlü İngiliz kadın romancısının seveceğiniz, etkisinden kurtulamayacağınız romanı.

9 — YİRMİBEŞİNCİ SAAT Virgil Ghiorghiu
20 Lira
Her satırında ateş gibi bir hümanizmanın fışkırdığı, filmini seyredenlerin unutamadıkları kitap.

10 — GENERALLERİN GECESİ H. H. Kirst
«Edgar Allan Poe» ödülü kazanan yazarın, Almanya'da bir ayda 50 bin satan romanı.

11 — SARDUVAN Faik Baysal 20 Lira

12 — GÖK KIRMIZI Guiseppe Berto 20 Lira

Savaş yıkıntıları arasında gençliklerini yaşayan dört çocuğun acıklı serüveni.

HİKÂYE

1 — H İ K Â Y E L E R 10 Lira

«Bu hikâyeleri yazmak bana zevk verdi»
Bertrand Russell

2 — H İ K Â Y E L E R Gogol 10 Lira

Ünlü Rus hikâyecisinin en güzel hikâyelerinden seçmeler.

3 — ÖLÜ GÜLLER Patrick White 10 Lira

1973 Nobel Ödülü kazanan yazarın ilginç hikâyeleri.

İNCELEME

1 — TOPRAK AĞALIĞININ KÖKENİ Muammer Sencer 20 Lira

Ülkemizde toprak sorununu inceleyen önemli bir kaynak kitap.

2 — 1926 İNGİLTERE GENEL GREVİ John Murray 10 Lira

Ekonomik bunalımın sürdüğü savaş sonrası İngilteresinde işçi sınıfının bütün güçlüklere karşı uyanışını anlatan kitap.

3 — ÂŞIK VEYSEL Adnan Binyazar 10 Lira

Günümüz halk ozanını en iyi anlatan inceleme.

4 — TEVFİK FİKRET Mehmet Bayrak 10 Lira

Tevfik Fikret'in sanatı, eserleri ve devrimciliği üzerine bir inceleme.

5 — NAZIM HİKMET ÜZERİNE Zühtü Bayar 10 Lira

Nazım Hikmet'in şiirlerinde dünya görüşü olarak diyalektik materyalizmi ve oyun yazarlığı üzerine bir inceleme.

GEZİ

1 — İKİ SOVYET RUSYA VE POLONYA Nadir Nadi 10 Lira

Nadir Nadi iki sosyalist ülkeyi tarafsız bir gözle anlatıyor.

2 — YAŞASIN ÖLÜM-İSPANYA Kazancakis 15 Lira

Kazancakis'in en çok okunan kitabı.

1973 Nobel Edebiyat Ödülünü alan Avustralya' lı yazar Patrick White, epik ve psikolojik temele dayanan yapıtlarıyla, değişik ve çarpıcı bir anlatımın örneğini vermektedir.

Öğrenimini İngiltere'de, Cambridge Üniversitesi' nde "Modern Diller Uzmanı" olarak tamamlayan White, bir süre sonra yazı alanına atılmış ve ilk olarak "The Happy Valley" (Mutlu Vadi) adlı kitabı yayınlamıştır. İkinci Dünya Savaşı'nın en çetin yıllarında yayınlanan "Yaşayan Ölüler" çevresinde büyük ilgi uyandırmıştır.

"Yaşayan Ölüler", savaş dönemi İngiltere' sinde yaşayan Elyot ve Eden Standish adlı iki kardeşin öyküsüdür. Onların kişisel sorunlarının ardında, insanları ve uygarlıkları yitiren bir savaş da vardır. Eserde tüm kişiler, toplumsal kuralların ve doğanın karmaşıklığıyla yaşamlarını biçimlendirmeye çalışırlar. Yazar, insanın varoluş nedenini toplumsal, psikolojik ve gizemsel bir açıdan inceler. Bunları, olaylarla sağlam bir yapıda birleştirir.

Şiirsel, imgesel anlatımı ve ilginç konusuyla "Yaşayan Ölüler", Patrick White'nin sanat gücünü en iyi yansıtan eserlerinden biridir.

Matbaa 70 Tel. : 26 60 05